

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

Dokumentumok a baranyai cigányság történetéből

BARANYA MEGYE

1975 január 1.

Jelmağyarázat:

- : megszüntetett - cigánytelepek
- ▲ : megszüntetésre váró
- : megyehatár
- : járás-város határ

**Dokumentumok
a baranyai cigányság történetéből**

Pécs 2005

Sorozatszerkesztő: Dr. Ódor Imre

Szerkesztés, válogatás, bevezető, helynévmutató, rövidítésjegyzék

Dr. Füzes Miklós
Márfi Attila
Rozs András
Vörös Huba

Szöveggondozás
Györki Judit

Német fordítás
Figura Krisztina

ISBN 963 8 100 486

ISSN 1218-9561

A borítón Baranya megye térképe a cigánytelepekkel (1975)

Kiadó: Baranya Megyei Levéltár Pécs
Kiadásért felel a BML igazgatója

Nyomdai munkák
Mecsek-Color Kft., Pécs

Tartalom

Bevezető	5
Baranya Megyei Tanács üléseinek jegyzőkönyvei előterjesztésekkel	9
Baranya Megyei város Tanács Végrehajtó Bizottsága üléseinek jegyzőkönyvei előterjesztésekkel	122
Baranya Megyei Tanács Egészségügyi és Szociális Bizottsága Cigányügyi Albizottsága üléseinek jegyzőkönyvei előterjesztésekkel	196
Függelék	
Iratjegyzék	257
Helynévmutató	259
Rövidítések jegyzéke	262

Inhaltsverzeichnis

Einleitung	5
Sitzungsprotokolle mit Unterbreitungen des Branauer Komitatsrates	9
Protokolle der Exekutivkomiteesitzungen des Branauer Komitatsrates	122
Protokolle der Sitzungen der Unterkommission für Zigeunerfragen der Gesundheits- und sozialen Kommission des Branauer Komitatsrates	196
Anhang:	
Liste der Akten	257
Verzeichnis der Ortsnamen	259
Abkürzungen	262

A kiadvány megjelenését a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatta

Bevezető

A cigánykérdés ügyé, megoldandó feladattá Magyarországon az 1950-es évek közepén vált. Az adatgyűjtést követő politikai döntéseket¹ a hatályos tanács törvények² (1950. évi I. törvény, 1954. évi X. törvény, 1971. évi I. törvény) alapján a gyakorlatban a helyi és a területi közigazgatási szervek, a községi, járási, városi és megyei tanácsok hajtották végre. Az 1950. június 15-én megalakult Baranya megyei Tanács és végrehajtó bizottsága, a neki közvetlen alárendeltségben működő szakmai osztályok (szakigazgatási szervek) a cigánykérdés megoldásával 1957-től kezdődően, először csak érintőlegesen, majd a cigánykérdés megoldandó ügyé válásával meghatározott időszakokban visszatérően a tanácsrendszer fennállásának végéig, 1990 októberéig foglalkoztak. A megoldásra váró feladatok közül fontosabbak a letelepedés, a cigánytelepek megszüntetése, a lakás gondok megoldása, az egészségügyi és a szociális kérdések általában, a munkavállalás kérdése, a közbiztonság, az iskoláztatás voltak.

Kötetünkben elsősorban a Baranya megyei Tanács és keretei között működött testületek (végrehajtó bizottság, az Egészségügyi és Szociális Bizottság, illetve annak cigányügyi albizottsága, a Cigányügyi Koordinációs Bizottság) iratait, előterjesztéseket, munkatervet, beszámolókat, jelentéseket, statisztikákat és ezek nyomán keletkezett határozatokat mutatjuk be testületenként. Időrendet csak e fejezeteken belül alkalmazunk.

A testületi anyagok közül valamennyit közöljük, kivételt a Cigányügyi Koordinációs Bizottság iratai képeznek. Ezek sokasága és viszonylagos egysíkúsága csak válogatás után közölhető. Válogatás után a legfontosabb témákkal foglalkozókat, illetve az új mondanivalóval rendelkezőket adjuk közre.

Az egyes osztályok, szakigazgatási szervek azon iratai közül csak azok kaptak helyet a kötetben, amelyek a testületek döntései előkészítését végezték. A központi szervek által kiűzött feladatok végrehajtását tartalmazó iratok kötetünkben nem szerepelnek.

A kötet szerkezetét az iratképzők: testületek, szakmai osztályok, illetve iratmegőrzők szerint határoztuk meg. Előfordul így, hogy a tanácsülésre történt előterjesztés a végrehajtó bizottság ülésének anyagában vagy az előterjesztő szakigazgatási szerv anyagában található. Az ilyen esetek száma azonban nem nagy, az iratjegyzékből ez a tény könnyen megállapítható.

A forráskiadvány 1–49-ig terjedő számozott iratot tartalmaz. Amennyiben a bemutatott ügyszökhöz több irat is tartozik (pl. tanácsülési jegyzőkönyv, előterjesztés, kiegészítés), ebben az esetben a római számot betűjellel is elláttuk. Minden egyes sorszámmal ellátott forrás az alábbiak szerint található meg a kötetben: keletkezési idő, az iratképző által meghatározott iktatószám, illetve tárgykör. A tanács és a végrehajtó bizottsági ülések jegyzőkönyvei eseté-

- 1 MSZMP Politikai Bizottságának Központi Vezetősége. 1961. június 20. 2/1965. (II.18.)ÉM-PM számú együttes rendelet a szociális követelményeknek meg nem felelő telepek felszámolásáról. 1016/1979. (VII.12) sz. minisztertanácsi határozat a cigány lakosság helyzetének javításával kapcsolatos további feladatokról.
- 2 1950. évi I. törvény a helyi tanácsokról; 1954. évi X. törvény a tanácsokról; 1971. évi I. törvény a tanácsokról.

ben csak a cigánykérdéssel foglalkozó részt tesszük közzé, így [...] jelezve a kihagyásokat. A forrás hitelesítésére vonatkozó adatok után tüntettük fel a levéltári jelzeteket.

Az iratokat eredeti írásmódban közöljük, nem követve az akkor és most érvényben levő helyesírási szabályokat. Annak ellenére, hogy bizonyos kifejezések már a tárgyalt időszak végére elavulttá váltak.

A kötetben való eligazodást a függelékbe helyezett iratjegyzék, helynévjegyzék, valamint rövidítésjegyzék segíti. A topográfia a baranyai cigányság többségének lakóhelyét adja. Névjegyzéket nem készítettünk. A közölt iratok ugyanis általában nem egyes személyekről, hanem a cigányügyről vallanak.

Célunk a források feltárása és közzététele, és nem az értékelés és elemzés volt. Úgy gondoljuk, hogy azokat elvégezni csak a helyi és az országos szakirodalom, a továbbiakban folyamatosan feltárt és megjelentett dokumentumok ismerete, a közelmúlt társadalmi és politikai történéseinek függvényében lehetséges. Reméljük, hogy kötetünkkel hozzájárulunk a cigányság múltjának, sorsának megismeréséhez, illetve megértéséhez.

Pécs, 2004. július

A szerkesztők

Einleitung

Die Probleme der Zigeuner in Ungarn sind erst in der Mitte der 1950er Jahre zu einer Angelegenheit, zu einer Aufgabe geworden. Die dem Sammeln von Belegen folgenden politischen Entscheidungen¹ führten in der Praxis auf Grund der aktuellen Rätegesetze² (I. Gesetz/1950, X. Gesetz/1954, I. Gesetz/1971) die örtlichen und territorialen Verwaltungsorgane, so die Gemeinde-, Kreis- und Komitatsräte aus. Mit der Lösung der Probleme der Zigeuner beschäftigten sich – ab 1957, in immer wiederkehrenden Zeitspannen bis zum Ende des Räteystems Oktober 1990 – der Branauer Komitatsrat (gegründet am 15. Juni 1950), dessen Exekutivkomitee und die ihm untergeordneten Fachabteilungen (Fachverwaltungsorgane). Zu den wichtigsten Aufgaben gehörten die Ansiedlung der Zigeuner, die Auflösung der Zigeunersiedlungen, die Lösung der Wohnungsprobleme, die Gesundheits- und sozialen Fragen im Allgemeinen, die Arbeitsplatzfrage, die öffentliche Sicherheit und der Schulunterricht.

Wir stellen in unserem Band die Gremien des Branauer Komitatsrates (Exekutivkomitee, soziale- und Gesundheitskommission, Zigeuner-Unterkommission, Zigeuner-Koordinationskommission), deren Akten und Dokumente (Unterbreitungen, Arbeitspläne, Berichte, Referate, Statistiken und Meldungen), sowie die entstandenen Verordnungen vor. Die chronologische Anordnung erfolgt nur in den einzelnen Kapiteln.

Wir veröffentlichen alle Dokumente der Körperschaften, eine Ausnahme bilden die Akten der Zigeuner-Koordinationskommission. Hier haben wir – wegen der großen Menge und der Einfachheit – eine Auswahl getroffen, und geben nur die Quellen an, die die wichtigsten Themen betreffen und neue Aussagen enthalten. Von den Akten der einzelnen Abteilungen und Fachverwaltungsorgane fanden im Band nur solche einen Platz, die die Entscheidungen der Gremien vorbereitet hatten. Die Dokumente, die die Verwirklichung der von den zentralen Organen geplanten Aufgaben belegen, wurden nicht in unseren Band aufgenommen.

Die Struktur des Bandes legten wir nach den Herausgebern der Akten, (Körperschaften, Fachabteilungen) und nach den Aufbewahrern der Dokumente fest. Aus diesem Grund kann es vorkommen, dass eine in der Ratsitzung erfolgte Präsentation in den Materialien des Exekutivkomitees oder eines Fachverwaltungsorganes erscheint. Die Zahl solcher Fälle ist niedrig, die Tatsachen lassen sich aus der Aktensammlung erschließen.

Die Quellenausgabe enthält die von 1 bis 49 durchnummerierten Akten. Wenn zu einer Angelegenheit mehrere Akten gehören (Protokoll, Präsentation, Ergänzung), werden die römischen Zahlen auch mit einem Buchstaben versehen. Alle Quellen erscheinen im Band wie folgt: Erscheinungsjahr, Eingabenummer, Themenkreis/Sachbereich. Aus den Proto-

1 Beschluss (20. Juni 1961) der politischen Kommission der Zentralleitung der MSZMP, eine Verordnung (É. M. und P. M. 2/18.2.1965.) über die Auflösung der Siedlungen, die den sozialen Anforderungen nicht entsprechen. Eine Verordnung (1016/12. Juli 1979) des Ministerialrates über die weiteren Aufgaben, die die Lage der Zigeunerbevölkerung verbessern.

2 Gesetz I./1950. Über die kommunalen Räte, Gesetz X./1954. Über die Räte, Gesetz I./1971. Über die Räte.

kollen der Komitatsrat- und Exekutivkomiteesitzungen geben wir nur jene Teile bekannt, die sich mit der Zigeunerfrage beschäftigen, die ausgelassenen Teile kennzeichnen wir mit dem Zeichen „[...]“. Die Archivbemerkungen bringen wir nach den Angaben der Quellenbeglaubigung.

Wir veröffentlichen die Dokumente in der Originalschriftart, ohne die früheren und jetzigen Orthographieregeln zu berücksichtigen.

Die Orientierung im Band erleichtern die im Anhang befindliche Aktenliste/Sammlung, das Verzeichnis der Straßen-, Gebiets- und Flurnamen sowie die Abkürzungen. Die Topographie zeigt die Wohngebiete der Branauer Zigeuner. Eine Namensliste wurde nicht zusammengestellt, da die Akten sich nicht mit den Einzelpersonen, sondern mit den Problemen der Zigeuner beschäftigen.

Unser Ziel war nicht die Beurteilung und Analyse der Quellen, sondern deren Darlegung und Veröffentlichung. Wir glauben, dass die Analyse der Akten erst nach dem Kennenlernen der örtlichen und landesweiten Fachliteratur, der neu erschienenen Dokumente sowie unter Berücksichtigung der politischen und gesellschaftlichen Ereignisse der jüngsten Vergangenheit durchgeführt werden kann. Wir hoffen mit diesem Band, etwas zum Kennenlernen und Verstehen der Vergangenheit und des Schicksals der Zigeuner beitragen zu können.

Pécs, Juli 2004

Die Herausgeber

I. A Baranya Megyei Tanács üléseinek jegyzőkönyvei

1.

Jegyzőkönyv

Készült Pécsen 1957. szeptember 30-án a Baranya megyei Tanács rendes ülésén.

[...]

Palkó Sándor vb-elnök üdvözlöi a megjelent tanácsstagokat és vendégeket és a tanácsülést megnyitja.

Megállapítja a jelenléti ív tanúsága szerint, hogy a tanácsülésen 62 tanácsstagból 52 tanácsstag megjelent, tehát a tanácsülés határozatképes.

Felkéri a tanácsülés jegyzőkönyvének vezetésére Vértes Tibort, a végrehajtó bizottság titkárát, hitelesítésére dr. Hidvégi Tivadar és Lukács Antal tanácsstagokat. Kéri a tanácsülést szavazzon a javaslat felett.

A tanácsülés egyhangúan Vértes Tibor mb. vb-titkárt jegyzőkönyv-vezetőnek, dr. Hidvégi Tivadar és Lukács Antal tanácsstagokat pedig jegyzőkönyv-hitelesítőnek megválasztja.

Ismerteti ezután a végrehajtó bizottság által javasolt napirend tervezetet, melynek alapján a tanácsülés az alábbi napirendi pontokat fogadja el:

1. Beszámoló a megye oktatási és népművelési munkájáról.

Előadó: Takács Gyula, művelődésügyi o. vezető

[...]

1. Beszámoló a megye oktatási és népművelési munkájáról.

[...]

Az elmúlt tanévben az iskolai mulasztások is növekedtek. Az egy tanulóra eső mulasztott napok száma a múlt évi 8 nappal szemben 8,8 napra növekedett. Legnagyobb a mulasztás azokban az iskolákban, ahol sok a cigány tanköteles. A megyénkben lévő 2000 cigány tanköteles közül alig 10-15 végzi, vagy fogja elvégezni a VIII. osztályt. A többi már főleg az I-III osztályban túlkorosság miatt kimarad. Ezek pár év múlva részben, vagy teljesen analfabéták lesznek. Így a cigánylakta területek szinte fehér foltként jelentkeznek még mindig megyénk kulturális térképén.

[...]

Palkó Sándor vb. elnök jónak tartja Takács elvtársnak a tanácsülés elé terjesztett jelentését, azonban néhány konkrét kérdésben ki szeretné egészíteni.

[...]

Hiba lenne a lemorzsolódás okát kizárólag a cigánykérdésben keresni. Nemcsak cigánygyerekeknél fordul elő, hogy nem végzik el a 8 osztályt. Egyébként is a cigánykérdés megoldásával a megyei végrehajtó bizottság sokat foglalkozik, ezt a kérdéskomplexumot nem

lehet csak az iskolán keresztül elintézni, ennek megvannak a maga gazdasági oldalai, gazdasági okai. Ennek a kérdésnek a megoldását keressük és a gazdasági kérdések megoldásával meg fog oldódni az iskoláztatás kérdése is.

[...]

Kmf

Vértes Tibor
vb-titkár
jegyzőkönyv-vezető

dr. Görcs László
a tanácsülés elnöke

Hidvégi Tivadar s.k.
Lukács Antal (szignó nélkül)
jegyzőkönyv-hitelesítők

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1957.

2.

Jegyzőkönyv

Készült Pécsen 1958. évi február 10-én a Baranya Megyei Tanács ülésén.

[...]

Palkó Sándor vb-elnök a tanácsülést megnyitja. Bejelenti, hogy a tanácsülésen megjelent a tanácsstagoknak 77%-a, tehát a tanácsülés határozatképes.

A tanácsülés – a vb-elnök javaslatára – egyhangúan megválasztja dr. Radó Imre vb-titkár helyettest jegyzőkönyv-vezetőnek – Petz Józsefné és Jakab Sándor tanácsstagokat pedig jegyzőkönyv-hitelesítőnek.

A tanácsülés napirendjét – a vb-elnök javaslata alapján – az alábbiak szerint fogadja el a megyei tanács:

[...]

Napirend:

1. Az 1957. évi tanácsi munka értékelése és a további feladatok.

Előadó: Palkó Sándor vb. elnök.

[...]

Az 1957. évi tanácsi munka értékelése és a további feladatok

[...]

A mintegy 10 ezer – megyénkben élő – cigány problémáinak megoldásában jelent bizonyos előrehaladást a Sásd II. (környéki) cigány-napközi felállítás, ahol kb. 40 cigány gyerek iskolába járásának és tanulásának feltételeit teremtettük meg.

[...]

A Baranya Megyei Tanács 1958. május 15-én tartott ülésének beszámolója

Az összesített megyei költségvetés 1957. évi zárszámadásának és az 1958. évi jóváhagyott költségvetés ismertetése.

Előadó: Jakab Sándor pénzügyi o. vezető

[...]

Fejlesztésnek nem tudhatók be, de az éves megtakarításokból, valamint a létszám-átcsoportosítással megoldott hörnyéki cigány napköziotthon felállítását is meg kell említeni, ahol

a beindítástól számítva állandóan 35-40 fős napközi működik, kizárólag a dolgozó cigány szülők gyermekei részére.

[...]

Kmf.

Vértés Tibor s.k.
vb-titkár jkv. vez.

Czégény József s.k.
a tanácsülés elnöke

Garamvölgyi Miklós sk.
Marsalkó Péter s.k.
hitelesítők

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1958.

3.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1961. október 9-én tartott rendes ülésén.

[...]

Palkó Sándor vb-elnök a tanácsülést megnyitja. Bejelenti, hogy a tanácsülésen a tanács-
tagok 76%-a megjelent, tehát tanácsülés határozatképes.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyv-vezető és jegyzőkönyvi hitelesítők személyére

A tanácsülés egyhangúlag megválasztja Vértés Tibor vb-titkárt jegyzőkönyv-vezetőnek,
Tálos László és Pálkúti Keresztély tanácsstagokat jegyzőkönyvi hitelesítőkné.

[...]

II. Napirend:

[...]

3.) Különfélék.

[...]

Palkó Sándor vb-elnök javaslatot tesz ezután a tanácsülés elnökének megválasztására.

A tanácsülés egyhangúlag Farkas Elemérné tanácsstagot választja meg a tanácsülés elnö-
kének.

[...]

3.) Különfélék.

[...]

Cigánykérdéssel foglalkozó társadalmi bizottság létrehozása

Határozat

18-4/1961. T. szám.

A cigányság helyzetének pontos felmérésére, a jelentkező problémák megoldásával kap-
csolatos javaslatok kidolgozására a megyei tanács társadalmi bizottságot hoz létre.

A cigánykérdéssel foglalkozó társadalmi bizottság elnökéül dr. Görcs Lászlót, a művelő-
désügyi állandó bizottság elnökét, az adminisztrációs, ügyviteli teendők ellátását végző tit-
kárul: Metzger Jánost, a megyei tanács vb-titkárság főelőadóját,- tagjaiul: Kovács Endre
egészségügyi, Gere János terv, Fülöp János pénzügyi, Szántó Jánosné ipari és Kászonyi Ist-
ván mezőgazdasági áb. tagokat választja meg.

A bizottság feladatkörét a tanácsülés az alábbiak szerint határozza meg:

1. A tanácsstagokból választott bizottság mindenekelőtt vegye fel a kapcsolatot Pécs mj. városi tanács által ugyanezen feladatra már létrehozott bizottsággal és dolgozza ki az együttműködés feltételeit és lehetőségeit. A megyei tanács e kérdésben való együttműködésre Pécs mj. város tanácsát felkéri.

A bizottság a továbbiakban kérje fel munkára a cigánykérdést ismerő szakembereket, a társhatóságokat, tömegszervezeteket, üzemeket és termelőszövetkezeteket, hogy tevékenysége így valóban társadalmi jelleget öltjön.

2. Gondosan összeállított kérdőpontok alapján – a községi tanácsszervek bevonásával – mérje fel a megyénkben élő cigányság helyzetét s elemezze az e kérdésben a különböző szervek által eddig tett intézkedések szükségességét s eredményeit.

3. A felmérés alapján készítsen a legközvetlenebb feladatokat magába foglaló egyéves, valamint a távlati feladatokat tartalmazó 3 éves intézkedési tervet, melyben jelölje meg a tanácsszervekre (szakigazgatási ágakra), társhatóságokra, társadalmi és gazdasági szervekre háruló konkrét feladatokat.

4. A bizottság meghatározott időközönként tartson üléseket, melyen értékeli a végzett munkát, a szükségesnek és helyesnek tartott intézkedésekre tegyen esetenként javaslatot a vb-nak. A végzett munkáról 1962. év első tanácsülésén tegyen jelentést a tanácsnak.

[...]

Kmf.

Vértes Tibor s.k.
vb-titkár, jkv.-vezető

Farkas Elemérné s.k.
a tanácsülés elnöke

Pálfalvi Keresztély s.k.
jkv. hitelesítő

BML XXIII. I. BMT jkv. 1959-62 I.

4/a

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1962. április 18-án Pécsen tartott ülésén.

[...]

Dr. Nagy Gyula vb elnökhelyettes a tanácsülést megnyitja. Bejelenti, hogy a tanácsülésen a tanácsstagok 75%-a megjelent, tehát a tanácsülés határozatképes.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyvvezető és jegyzőkönyvi hitelesítők személyére.

A tanácsülés egyhangúlag megválasztja Vértes Tibor vb-titkárt jegyzőkönyv-vezetőnek – dr. Görcs László és Vida Andrásné tanácsstagokat pedig jegyzőkönyvi hitelesítőnek.

Előterjesztést tesz a tanácsülés napirendjére, melyet a tanácsülés az alábbiak szerint fogad el:

[...]

Napirend:

[...]

3. A cigánykérdéssel foglalkozó társadalmi bizottság beszámolója eddigi működéséről.

Előadó: dr. Görcs László, az id. biz. elnöke

[...]

Dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes javaslatot tesz ezután a tanácsülés elnökének személyére. A tanácsülés egyhangúlag Rejtő János tanácsstagot választja meg a tanácsülés elnökévé.

A cigánykérdéssel foglalkozó társadalmi bizottság beszámolója

Dr. Görcs László, a bizottság elnöke ismerteti a beszámolót, mely a jegyzőkönyv mellékletét képezi.

Az írásban kiadott határozati javaslatokat kiegészíti azzal, forduljon a megyei tanács a honvédségi szervekhez, hogy a sorozásoknál minél több cigányfiatalt találjanak katonai szolgálatra alkalmasnak. Ugyanis az egyik legjobb nevelő eszköz a katonai szolgálat.

Helyesnek tartaná továbbá, hogy még a cigánytelepek felszámolása előtt, dokumentumfilm készüljön a cigányok jelenlegi életmódjának megörökítésére.

Kiss Dezső tanácsstag egyetért a beszámolóval és a határozati javaslattal, nagyon értékes munkának tarja és javasolja, hogy a tanácsülés fejezze ki elismerését a bizottságnak.

Legfontosabbnak a társadalmi közszellem megváltoztatását tartja. Véleménye szerint ezen a vonalon elsősorban a fiatalok körében tudunk gyorsan előrehaladni. Fontossági sorrendben a munkalehetőségek meggyorsítását jelöli meg, mint legfontosabb feladatot.

A határozati javaslatok 3/h. pontját kiegészíteni javasolja azzal, hogy az ismeretterjesztést a KISZ közösen folytassa a TIT-tal. Helyesnek tartaná ehhez speciális tematika kidolgozását.

Az iskolai lemorzsolódás megszüntetése érdekében sokat tehetnek az úttörő szervezetek. Megoldható lenne ez úgy, hogy egy-egy úttörő csapat, raj, őrsvállaljon védnökséget a cigánytanulók felett, segítsenek nekik a tanulásban. Ezzel javasolja kibővíteni a határozatot.

Egyetért azokkal a javaslatokkal is, amelyek a KISZ feladataival foglalkoznak és magukra nézve kötelezőnek tekintik az azokban való részvételt.

Takács Jánosné tanácsstag teljes mértékben egyetért az előterjesztéssel. Saját üzeme példája nyomán jelentheti ki, hogy érdemes ezzel a kérdéssel foglalkozni, mert a szigetvári cipőgyárban is igen jól megállják helyüket a cigány dolgozók.

Fülöp János tanácsstag egyetért azzal az elhangzott javaslattal, hogy az ideiglenes bizottság munkáját dicsérje meg a tanácsülés. Javasolja, hogy a helyi tanácsok tárgyalják meg saját területükre vonatkoztatva a cigánykérdést és erre a tárgyalásra hívják meg a választókerület megyei tanácstagját is.

Kovács Endre tanácsstag szükségesnek tartja, hogy a vállalatok, üzemek nagyobb segítséget adjanak a cigánydolgozók továbbtanulásához.

Metzger János a társ. bizottság titkára hangsúlyozza, hogy ez az egész kérdéskomplexum kissé szégyene a társadalomnak, és rengeteg ellenállással fogunk találkozni ennek felszámolása során. Véleménye szerint anyagi támogatás nélkül belátható időn belül képtelenség megoldani ezt a kérdést, de ezenkívül hallatlan méretű társadalmi összefogásra van szükség.

A tömegszervezetekre vonatkozó feladatokat a határozati javaslat nem dolgozza ki, mert nem ismerjük a rendelkezésre álló erőket. Felkérjük azonban ezeket a szervezeteket, hogy a határozat szellemében dolgozzanak ki a maguk területére vonatkozó programot.

Czegény József tanácsstag megállapítja, hogy a bizottság nagyon jó munkát végzett. A cigánykérdés megoldásánál a legfontosabbnak tartja, hogy az emberek gondolkodásmódját sikerüljön megváltoztatni.

Vértes Tibor vb-titkár véleménye is az, hogy a lehetőség határain belül igen jó munkát végzett a bizottság. Bizonyosága ez annak, hogy ha a tanács tag elvtársaknak feladatot ad a tanács, azt meg is oldják.

A javaslatokat igen jónak és célravezetőnek tartja, néhány módosítást és kiegészítést javasol. A munkalehetőségek biztosítása érdekében helyes lenne egy olyan háziipari szervezet létrehozása, ahol főleg cigánydolgozókat lehetne foglalkoztatni: seprökötéssel, kosárfonással, stb. Az 1/d. pont harmadik bekezdés elhagyását javasolja.

Javasolja, hogy a művelődésügyi osztály különleges tematikát dolgozzon ki a cigányok között folyó ismeretterjesztő munkához.

Helyesnek tartaná és javasolja, hogy a bizottság előterjesztésének teljes szövegét és a tanács határozatait küldjük meg a társhatóságoknak, tömegszervezeteknek és kérjük fel őket, hogy ennek alapján kidolgozott programjukat küldjék meg a vb-nak. A vb. pedig szeptember hónap folyamán tartson értekezletet a tanács alá nem rendelt szervekkel és ott vitassák meg és koordinálják a feladatokat.

Célravezetőnek tartaná, ha a bizottság munkája ezzel nem fejeződne be, hanem a kérdés globális kidolgozása után részleteiben foglalkoznának a kérdésekkel. Ennek érdekében szakosított albizottságok létrehozása lenne szükséges.

Metzger János, a bizottság titkára egyetért Vértes Elvtárs javaslataival, kivéve a bizottság további működését, és albizottságok alakítását illetően. A bizottság feladatát befejezte, nincs is megfelelő hatásköre a további intézkedésekre, ez már az illetékes szakigazgatási szervekre és társadalmi szervezetekre tartozik.

Dr. Görcs László válaszol az elhangzott hozzászólásokra. A kiegészítő javaslatokkal – Metzger elvtárs módosítása szerint – a maga részéről egyetért.

Rejtő János, a tanácsülés elnöke összefoglalja az elhangzottakat melynek alapján a tanácsülés az alábbiak szerint határoz:

Határozat.

12/1962. T. szám.

I. Munkába állítás

a) A megyei tanács utasítja a munkaügyi osztályt, hogy – járási szerveinek bevonásával – a cigánytelepülések figyelembevételével alakítson ki a megyében ipari vonzás-körzeteket. Ezekre a területekre készítsen munkaerőmérleget, amely a körzet ipari munkaerő-szükségletét a dolgozni kívánó cigány munkaerő kínálatával veti egybe. Ennek alapján indítsa meg a folyamatos alkalmazást.

Gondoskodjon a munkaügyi osztály arról, hogy az iparvállalatok munkaerő-szükségletüket a törvényes előírásoknak megfelelően a járási, illetve a városi tanácsok illetékes szerveinél bejelentsék.

Határidő: 1962. szeptember 30., ill. folyamatos.

Felelős: Horváth Lajos vb. elnökhelyettes

b) A megyei tanács utasítja a mezőgazdasági osztályt, hogy a rendelkezésre álló községi statisztikai adatok figyelembevételével – a cigány lakta területeken mérje fel a termelőszövetkezetek munkaerő-szükségletét és hasson oda, hogy az arra hajlandó cigány dolgozókat lehetőleg lakóhelyükön vegyék fel tagként.

Határidő: 1962. szeptember 30., ill. folyamatos

Felelős: Földvári János vb. elnökhelyettes.

c) A megyei tanács felkéri az Állami Gazdaságok és Erdőgazdaságok Baranya megyei

Igazgatóságát, adjon utasítást az egyes gazdaságoknak arra, hogy a közelükben fekvő területek cigánylakóit – ha erre hajlandók – a lehetőséghez mérten állandó, ha nem, idényszerű szerződéses munkára alkalmazzák.

Határidő: 1962. május 1.

Felelős: Földvári János vb. elnökhelyettes.

d) A megyei tanács utasítja a járási és városi tanácsok vb-ait, hogy államigazgatási területükön működő vállalatok, gazdaságok termelőszövetkezetek vezetőit hívják össze és a MSZMP Közp. Vez. Politikai Bizottságának határozata értelmében utasítsa, illetve kérje fel arra, hogy a jövőben minden megkülönböztetés nélkül bánjanak a cigány lakosokkal.

Ismertessék velük a PB és a megyei tanácsnak a cigánylakosság helyzetének megjavítására vonatkozó határozatát.

Határidő: 1962. június 30.

Felelősök: járási (városi) vb. elnökök

e) A tanácsülés szükségesnek tartja, hogy az ipari, kereskedelmi és pénzügyi osztály vizsgálja meg és dolgozza ki egy olyan háziipari szövetkezet létrehozásának lehetőségét, illetve módozatait, ahol főként cigánydolgozókat foglalkoztatnának (seprökötés, kosárfonás, gyékény stb.)

Határidő: június 30.

Felelős: Horváth Lajos, Földvári János és dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettesek

f) A megyei tanács felkéri a MESZÖV illetékeseit, hogy a gyógynövény gyűjtésnek csinaljon propagandát a cigánytelepeken. Ezzel lehetővé válik a nagy család miatt helyhez kötött, gyűjtésre hajlamos cigányasszonyok alkalmi jövedelemhez való juttatása.

Határidő: 1962. június 1.

Felelős: Földvári János vb. eln.-h.

g) A megyei tanács felkéri a Szakszervezetek Baranya Megyei Tanácsát, hogy szervezen olyan mozgalmat, amelynek keretében a vállalati és egyéb gazdasági intézményeknél lévő alapszervezetek védnökséget vállalnának az ott dolgozó cigánymunkások felett. Az alapszervezetek figyelemmel kísérnék a cigánydolgozók munkáját, nevelnék őket a fegyelmezett életmódra, s a magánéletüket is befolyásolnák olyan irányba, hogy családjaik felemelkedjenek az átlagos társadalmi szintre.

Határidő: 1962. május 31.

Felelős: Vértes Tibor vb-titkár

2. Letelepítés

a) A megyei tanács utasítja az igazgatási osztályt, hogy járási szakigazgatási szervein keresztül állapítsa meg, a megyében mennyi állami ház, illetve lakás áll üresen. Ennek alapján a munkaügyi osztállyal történő egyetértés után – hogy a letelepülő cigányok munkaviszonyai is megoldódjanak – erre hajlandó környékbeli cigánylakosokat kell betelepíteni.

Határidő: 1962. december 31.

Felelős: Vértes Tibor vb-titkár.

b) A megyei tanács utasítja Komló és Mohács j. városok tanácsának vb-ait, hogy a felszabaduló és rendelkezésre álló tanácsai rendelkezésű lakások egy részét – a cigánylakosság népességi arányának megfelelő mértékben – arra érdemes, becsületes és dolgozó cigánycsaládoknak utalják ki.

Határidő: augusztus 1. ill. folyamatos

Felelős: Komló és Mohács városi tanács vb. elnöke

c) A megyei tanács felkéri az OTP Baranya Megyei Igazgatóságát, hogy a pénzügyi és építési osztály szakértőinek a bevonásával, készítsen egy hitelakció tervezetet, amely állandó munkahellyel rendelkező cigánydolgozók részére lehetővé teszi az építési és községregendezési feltételek minimumát elérő lakóházak építését. Ezt a tervezetet a megyei tanács végrehajtó bizottsága – a Művelődésügyi Minisztérium cigánykérdéssel foglalkozó szervével egyetértésben – terjessze fel illetékes kormány szerveihez. Az esetleges jóváhagyás után az OTP indítsa meg a végrehajtási akciót elsősorban a ma még telepeken élő cigánylakosság körében.

Határidő: 1962. december 31., ill. folyamatos

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes.

d) Az 1/d) pontban említett megbeszélésen a járási tanács vb-a szólítsa fel és kérje fel a vállalatok és gazdasági intézmények vezetőit, hogy – ahol lehetséges – bontási és egyéb építési anyagokkal, kedvezményekkel (szakmunkás rendelkezésre bocsátása, társadalmi munka szervezés) támogassák a cigánydolgozókat abban, hogy házat, illetve lakást építhessenek maguknak.

Kérjék fel a vállalatokat és gazdasági intézményeket arra, hogy telephelyükhöz közel eső egy-egy nagyobb cigánytelepet patronáljanak, a rendelkezésükre álló eszközökkel támogassák az ott lakókat problémáik megoldásában.

Határidő: 1962. június 30.

Felelős: járási (városi) vb-elnökök

e) A megyei tanács utasítja a járási tanácsok vb-ain keresztül az összes község tanácsának vb-át, hogy házhelyeket minden megkülönböztetés nélkül juttassanak cigánylakosok részére is. A megyei tanács megtiltja újabb zárt, különálló cigánytelepülések létrehozását és hatályon kívül helyezi azokat a határozatokat, amelyek korábban születtek, de ma még érvényben vannak, és a cigánytelepülések helyhezköttöttségére vonatkoznak,

Határidő: 1962. július 30.

Felelős: Vértes Tibor vb-titkár.

f) A fentiek végrehajtásának eredményeként folyamatosan csökkenteni kell a cigánytelepek számát.

A még lakott cigánytelepek kommunális ellátását ezidő alatt minimális szinten biztosítani kell (kutak és illemhelyek létesítése).

Határidő: 1968. december 30.

Felelős: Vértes Tibor vb-titkár

3. Kulturális helyzet javítása

a) A megyei tanács utasítja a művelődésügyi osztályt, hogy 1965. iskolaévre – a törvényes eszközök felhasználásával – biztosítsa, hogy minden cigánygyerek az előírt korban iskolába iratkozzék.

Határidő: 1965. szeptember 1.

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes

b) A megyei tanács utasítja a művelődésügyi osztályt, hogy a megye területén még meglévő elkülönítés az iskolákban már a jövő tanévben megszűnjön.

Határidő: 1962. szeptember 1.

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes

c) A cigány gyermekek általános iskolai lemorzsolódásának megakadályozása érdekében biztosítani kell a tanulókkal való fokozottabb törődést.

- a) A pedagógusok rendszeresen végezzenek családlátogatást a cigány szülőknél,
- b) A szülői munkaközösség munkájába vonják be a cigány asszonyokat,
- c) Az úttörő szervezetek (úttörőcsapat, -raj, -őrs) vállaljanak védnökséget a cigány tanulók felett, segítsék őket a tanulásban, hogy lehetőség legyen az általános iskola elvégzésére.

Határidő: folyamatos

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. eln. h.

d) A művelődésügyi osztály gondoskodik a cigány gyermekek lényegesen nagyobb mérvű óvodai és napközi elhelyezéséről. Vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy a nagyobb cigánylakta településeken átmeneti, kb.10 éves időszakra cigány óvodákat és napköziket működtessen. Ennek célja a nyelvismeretek és fogalom-ismeretek tanítása, hogy a cigánygyermekek az iskolában a többivel azonos szintről indulhassanak.

A művelődésügyi osztály erről részletes javaslatot nyújtson be a végrehajtó bizottságnak.

Határidő: 1962. december 31.

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes

e) A művelődésügyi osztály terjesszen a megyei tanács vb-a elé javaslatot, egy a már 1963-as iskolai évben felhasználható közép- és főiskolai ösztöndíj alap létesítésére, amely az arra érdemes cigánytanulók továbbtanulását könnyíti meg.

Határidő 1963. március 31.

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes.

f) A megyei tanács utasítja a munkaügyi osztályt, hogy a MTH illetékes szerveivel létesített kapcsolat útján dolgozzon ki tervet a cigány-szaktanulók képzés előmozdításának érdekében.

Határidő: 1962. december 31.

Felelős: Horváth Lajos vb. elnökhelyettes

g) A megyei tanács utasítja a művelődésügyi osztályt, hogy vizsgálja felül a működő analfabéta tanfolyamokat a cigánylakosság igényeinek szempontjából és szükség esetén szervezzen újabbakat az 1963-as tanévben.

Határidő: 1963. augusztus 31.

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes

h) A művelődésügyi osztály – a járási tanácsok vb-ain keresztül – szüntesse meg a községi kultúrotthonok elkülönített használatát. Ugyancsak meg kell szüntetni a cigány-kultúrcsoportok különállását és a KISZ területein belül egyesíteni kell más kultúrcsoportokkal.

Határidő: 1962. július 1.

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes

i) A megyei tanács kérje fel a KISZ megyei bizottságát, hogy a cigánytelepeken szervezen kulturális jellegű, mozi-, esetleg színház-látogatásokat a TIT-tel közösen.

A művelődésügyi osztály dolgozzon ki különleges tematikát a cigánytelepeken tartandó ismeretterjesztő előadásokhoz.

Határidő: 1962. június 1., illetve folyamatos

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes

4. Egészségügyi helyzet javítása

a) A megyei tanács utasítja az egészségügyi osztályt annak megszervezésére, hogy a megyében működő „mozgó szakorvosi szolgálat” havonként legalább egyszer egy-egy cigánytelepet helyszínen keressen fel.

Határidő: 1962. június 1. és folyamatos

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes

b) A megyei tanács felkéri az Orvostudományi Egyetem rektorát, hogy a hatodéves szigorló orvosok gyakorlatát a klinikákkal és kórházakkal egyetértésben úgy szabályozzák, hogy azok időnként segítsék a cigánytelepek orvosi ellátását.

Határidő: 1962. szeptember 1.

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes

c) Az egészségügyi osztály és a pénzügyi osztály dolgozzon ki közösen javaslatot egy fizetéspótlék, vagy jutalomkeret létesítésére, amely a cigánytelepeket ellátó védőnők, ápolónők, szülésznők fizetésének kiegészítését célozná. Ezzel arra ösztönözzük őket, hogy ne hagyják el szolgálati helyüket.

Határidő: 1962. szeptember 1.

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes

d) A megyei tanács utasítja a megyei főorvost, hogy szakértőkkel együttesen dolgozzon ki egy előterjesztést a cigányasszonyok terhességének indokolt megszakítása megkönnyítésére, – külön tekintettel a kezelés költségeinek mérséklésére, vagy ingyenessé tételére.

A vb. ezt a művelődésügyi minisztérium nemzetiségi osztályával egyetértésben javaslatként küldje meg az egészségügyi minisztérium illetékes szervének.

Határidő: 1962. szeptember 30.

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes

e) Az egészségügyi osztály szociálpolitikai csoportja vizsgálja meg a megyében – járási szerveinek bevonásával – a cigány-öregék és gyermekek helyzetét abból a szempontból, hogy kik szorulnak szociális otthoni elhelyezésre, illetve állami gondozásba-vételre.

Határidő: 1962. december 31.

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes

f) Az egészségügyi osztály biztosítsa, hogy a közegészségügyi szervek a cigánytelepek egészségügyi, tisztasági ellenőrzése során – különösen a tetvetlenítési eljárás alkalmazásánál – differenciáltan járjanak el

Határidő: folyamatos.

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes

5. Egyéb

a) Az igazgatási osztály gondoskodjon arról, hogy a cigánylakosság családjogi rendezettsége minél előbb bekövetkezzen.

Határidő: folyamatos

Felelős: Vértes Tibor vb-titkár

b) A tanácsülés felkéri a Megyei Honvéd Kiegészítő Parancsnokságot, – mivel a katonai szolgálat az egyik legjobb nevelőeszköz, – hogy a sorozásoknál a lehetőséghez képest minél több cigányfiatalt minősítsenek katonai szolgálatra alkalmasnak.

Határidő: május 15.

Felelős: Vértes Tibor vb-titkár

c) A megyei tanács végrehajtó bizottsága gondoskodjék arról, hogy az államigazgatási szervek dolgozóinak tiltsa meg a cigánylakosság – kölcsönösség nélküli, általános szokásoktól eltérő tegezését.

Kérje fel a Megyei Rendőr-főkapitányság vezetőjét arra, hogy ennek az elvnek érvényesítéséről saját hatáskörében is gondoskodjék.

Határidő: 1962. június 30.

Felelős: Vértes Tibor vb-titkár

d) A megyei tanács tagjai választókerületükben félévenként látogassák meg a cigány lakta helyeket, és ott szerzett tapasztalataikról tájékoztassák a végrehajtó bizottságot.

Határidő: 1962. június 30. majd minden félév vége

Felelősök: a megyei tanács tagjai.

e) A megyei tanács vb. elnöke hívja egybe a járási (városi) és községi tanácsok vb-ainak elnökeit, ismertesse velük a cigány lakosság megyei problémáit, tájékoztassa őket az erre vonatkozó határozatokról és kapcsolatos feladatokról. Ennek alapján a járási (városi) és községi tanácsok tárgyalják meg üléseiken – területükre vonatkoztatva – a cigánykérdést, és erre hívják meg a választókerület megyei tanácstagját is.

Határidő: 1962. július 31. és szept. 30.

Felelős: Palkó Sándor vb. elnök.

f) A megyei tanács vb-a jelölje ki a művelődésügyi osztályt a cigánykérdés koordinálására. A művelődésügyi osztály kísérelje figyelemmel és a kijelölt határidőkön belül kérje számon a felelősöktől a határozat végrehajtását és erről félévenként egyszer tájékoztassa vb-t.

Tartsa fenn a kapcsolatot a Művelődésügyi Minisztérium Nemzetiségi Osztályával, tájékoztassa a sajtót, rádiót a határozat végrehajtásának fontosabb előrehaladásáról.

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes.

g) A végrehajtó bizottság minden év utolsó tanácsülésén számoljon be a tanácsnak a határozat végrehajtásának állásáról.

Határidő: 1962. december 31., és folyamatos

Felelős: Palkó Sándor vb. elnök

h) A tanácsülés utasítja a végrehajtó bizottságot, hogy a cigánykérdéssel foglalkozó társadalmi bizottság előterjesztését és a tanács ezzel kapcsolatos határozatait küldje meg valamennyi társhatóságnak és tömegszervezetnek. Kérje fel őket, hogy a rendelkezésükre álló eszközökkel támogassák és segítsék elő ennek a fontos társadalmi kérdésnek végleges rendezését. A határozat szellemében dolgozzanak ki a maguk területére vonatkozó programot és ezt küldjék meg a vb-nak.

Határidő: azonnal

Felelős: Vértes Tibor vb-titkár

i) A végrehajtó bizottság szeptember hónap folyamán hívja össze értekezletre a tanács alá nem rendelt szerveket. Ezen vitassák meg és koordinálják – az egyes szervek részéről addig már elkészített tervek alapján – a cigánykérdés megoldására hozott tanácsi határozat végrehajtásával kapcsolatos feladatokat.

Határidő: szeptember 30.

Felelős: a vb. elnöke.

A megyei tanács elismerését fejezi ki a cigánykérdéssel foglalkozó társadalmi bizottság valamennyi tagjának értékes, eredményes, jó munkájukért.

[...]

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1959-1962. II.

A Baranya megyei cigánykérdéssel foglalkozó társadalmi bizottság jelentése

I.

A bizottság tevékenysége

A megyei tanács 1962. október 9-i határozata alapján alakult meg a cigánykérdéssel foglalkozó társadalmi bizottság.

A bizottság először 1961. október 21-én tartott ülést, amelyre meghívta azokat a szakértőket, akik érdekeltek a kérdés megoldásában. Az ülésen résztvettek a tömegszervezetek képviselői (KISZ, Szakszervezet, Nőtanács, TIT), valamint a Dunántúli Tudományos Intézet munkatársai, a Pécs városi cigánykérdéssel foglalkozó bizottság elnöke. Ez az ülés hagyta jóvá a bizottság munkaprogramját, valamint munkamódszerét.

Az ülésen elhangzottak alapján a bizottság felvette a KSH megyei igazgatóságával a kapcsolatot, s azzal egyetértésben statisztikai felmérést szervezett. A statisztikai adatokat a községi tanácsok szolgáltatták, a helyi rendőrség, a pedagógusok, orvosok, tömegszervezetek képviselőinek bevonásával. A számszerű adatokon túlmenően írásbeli jelentést is kért a bizottság, amely a cigánylakosság helyzetét leginkább meghatározó tényezőket tartalmazta. A cigánylakosság egészségügyi helyzetére vonatkozó tájékozódást a körzeti orvosok jelentései alapján nyerte a bizottság. Megemlítjük, hogy az országban mostanában ilyen felmérés nem történt, s így megállapíthatjuk, hogy magával a statisztikai felméréssel is nagy szolgálatot tett a bizottság a kérdés megoldásának érdekében.

A népszámlálás adatai nem voltak megfelelőek, sem kielégítőek ahhoz, hogy a cigány-ság jelenlegi helyzetét meg tudjuk határozni. Ennek oka az volt, hogy a népszámlálás során nyelvi szempontok alapján megállapított cigánynépesség száma nem fedte ténylegesen a cigányszármazású lakosság számát. Nem beszélve arról, hogy a kérdőívek nem tartalmaztak olyan kérdéseket, amelyek csak a cigányság munkaviszonyaira, lakásviszonyaira, kulturális és egészségügyi helyzetére vonatkoztak volna.

A statisztikai adatszolgáltatás ellenőrzéseképpen a bizottság néhány tagja meglátogatta a nagyobb cigánytelepüléseket s ott személyes tapasztalatokat gyűjtött. A látogatások során a lehetőségekhez képest megoldotta azokat a problémákat, amelyek a meglátogatott cigánylakosság körében merültek fel. Így Komlón, Mohácson, Gilvánfán, Versenden és Nagyvátyon segítettünk egyes cigányokat munkához, lakásproblémáik megoldásához.

Az MSZMP Politikai Bizottságának határozata értelmében mozgósítottuk a sajtót és a rádiót annak érdekében, hogy felhívja társadalmunk figyelmét erre az égető kérdésre.

A helyi rádió és sajtó nem egyszer foglalkozott a megyei tanács ilyen irányú tevékenységével. Helyesnek tartaná a bizottság, ha a megyei tanács köszönő levelet küldene Faludi András elvtársnak, aki a Népszabadság hasábjain riportsorozatban számolt be a Baranya megyei cigánylakosság jelen helyzetéről. Faludi elvtárs két hétig áldozatos munkát végzett megyénkben, sok cigánytelepet látogatott meg, s a látogatásai során agitatív tevékenységet is kifejtett a nem cigánylakosság körében. A Népszabadságon kívül a Magyar Nemzet is megjelentetett Fekete György elvtárs tollából cikket, amely a Baranya megyei cigány lakosság problémáival foglalkozik.

Ezzel a bizottság munkája véget ért, feloszlott, s az általa betervezett határozati javaslat értelmében a szakigazgatási szervek és tömegszervezetek valósítják meg azokat a feladatokat, amelyek végül is a cigánykérdés remélhető és végleges megoldására vezetnek.

II.

A megyei cigánylakosság jelenlegi helyzete

A községi tanácsok által készített jelentések és személyes tapasztalatok alapján megállapítható, hogy az évszázados társadalmi kivüliség után a cigányság jelenleg olyan fejlődési fázisában van, amely érett arra, hogy asszimilálódjon társadalmunk egyéb rétegeihez, illetve egészéhez. A Politikai Bizottság határozata és annak szelleme feltétlenül helyesnek bizonyult, mert a cigányság heterogén társadalmi és néprajzi szerkezete valóban azt igazolja, hogy nem lehet nemzetiségről beszélni. Néprajzi kutatók és szociográfusok szerint a cigányság eredete nem vezethető vissza egy egyetlen nemzetre, vagy nemzetiségre. A különböző helyekről idevándorolt cigányok más-más nyelvet beszélnek, más-más kultúrával rendelkeznek, szokásaik különbözőek, sőt belső tagozódásuk is néha annyira kézenfekvő, mint pl. Mohácson, hogy egymással ellentétbe is kerülnek. Mohácson az egyik cigánytelep lakója nem házasodhat a másik telep lakójával, mert mint már erre példa is volt, mindkét telep kiközösíti őket. A belső nyelvi és kulturális ismérvek alapján meglévő különbségeken túlmenően lakhelyük szerint is lényeges differenciák választják el egymástól őket. Nem lehet összehasonlítani például a versendi cigányszármazású embert az alsószentmártoni cigánytelepen lakóval. Minthogy az előző minden tekintetben az utóbbi fölött áll.

A származás egységességének hiányát mutatja pl. az, hogy a versendi cigányság zöme tulajdonképpen nem is cigány, hanem még az elmúlt időkben ideszármazott, az Alföldön elszegényedett paraszt elemekből tevődik ki.

Ily módon megállapítható, hogy ma már a cigány fogalma nem nemzetiségi kategória, hanem sokkal inkább társadalmi, amely az általános életmódra, fejlettségi fokra vonatkozik. Van arra is példa, hogy cigánytelepen valamilyen oknál fogva elszegényedett nem cigány család is él, ugyanolyan körülmények között, mint a cigányok (Komló).

Megállapította a bizottság, hogy a cigányság jelenlegi helyzete feltétlen társadalmi beavatkozást igényel. Ugyanakkor le kell szögezni azt, hogy a felszabadulás előtti állapothoz képest a cigányság rétege talán nagyobb utat tett meg a társadalmi fejlődés útján, mint a társadalom egyéb rétegei. A szocialista társadalom építésének spontán következményeként elmondható, hogy a cigányságot jellemző vándor élet meggyenkben megszűnt, s a cigánylakosság az erdőből a lakott területek felé szivárgott. A cigány lakosság körében igen figyelemreméltóan keverednek az új és a régi elemek. Az újat leginkább az ifjúság képviseli, akik a régi szokásokkal, hagyományokkal felhagytak, s már most észrevehetően hasonul a nem cigány lakossághoz. Általános magatartásuk, kulturáltságuk, öltözködésük foka lényegesen magasabb, mint az idősebb generációé. Az új és egészséges elemek, másrészt a városokba, vagy községekbe betelepült cigány családoknál figyelhetők meg. Ezeknél lényegében már az úgynevezett cigánykérdés nem kérdés, problémáik azonosak a nem cigány lakosok problémáival. A legelmaradottabb viszonyokat a cigánytelepeken lehet tapasztalni. A kérdés társadalmi megoldásának perspektívájaként éppen azért már itt, a cigánytelepek megszűntetését kell megjelölni.

A régi és az új harcának jegyeit viseli magán, azonban még egy-egy kunyhó vagy putri is. Láttunk olyan putrit, amelyben fényezett kombinált bútor, rádió, sőt televízió is található volt. Beszéltünk olyan cigány emberrel, aki jelenleg még igen primitív körülmények között, de már többé-kevésbé jól berendezett kunyhóban él, és aki a leányának most készül Panni-robotgót vásárolni.

A cigányság mai helyzetét a két végtől eltekintve az jellemzi, hogy megérett arra,

hogya a társadalom befogadja őket, s elvegyítve soraiban kiemelve évszázados elmaradottságukból. A két véglet alatt a következőket értjük: az egyik példája Horváth Franciska tanár-nő, Nagy József tanító, cigányok soraiból kikerült orvos, jogász, államigazgatási dolgozó, vagy pl. Kalányos János többszörösen kitüntetett vájár, aki saját jól berendezett két szoba hallos és összkomfortos házában lakik családjával.

A másik végletet a gilvánfai, még mindig erdőben, illetve erdő szélére telepedett munkanélküli, dologtalan és általában primitív cigány jelképezi.

A cigány lakosság nagy többsége már szükségét érzi a társadalmi emelkedésnek és törekszik is erre.

A sok gátló tényező ellenére – amelyre még később kitérünk – ez a folyamat meg is indult és hathatós társadalmi beavatkozással jelentősen meggyorsítható. A Politikai Bizottság határozatában a megoldás kulcsa a munka és az állandó letelepedés. A tapasztalat is ezt bizonyítja. A dolgozó és letelepedett cigányság problémája lényegében megoldódott és ezekenél a kulturális színvonal emelése a civilizált életmódra való nevelés kérdése kerül napirendre.

A cigányság politikai színvonalát tekintve megállapítható, hogy igen alacsony, azonban – és ez kiemelkedő – ösztönös politikai érzékük a cigányságot szinte egységesen a mai társadalmi rendszer mellé állítja. Nem egy példával igazolható, hogy társadalmi rendszerünket – bár ösztönösen – de igen kedvezőnek ítélik meg, természetesen primitív módon. A mai helyzetet jellemző részletkérdésekre az alábbiak szerint térünk ki:

1. Cigány népesség

A statisztikai felmérés szerint, amely megközelítően pontos adatokat eredményezett 2867 családban 13 175 cigány él a megye területén. A családok átlagos létszáma 4,6 fő. Ez a megyei átlagos családlétszámnak több mint másfélszerese. A családok létszámát tekintve járásonként nincs nagy eltérés. Legmagasabb a siklói járásban, ahol egy családban 5,1 fő él. Ha a cigánylakosság járásonkénti megoszlását vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy a sellyei járásban él a legtöbb cigány. 553 családban 2508 fő, legkevesebb a pécsváradi járásban, ahol mindössze 653 fő él. Két nagy városunk Komló és Mohács kb. azonos lélekszámú cigánylakossal rendelkezik (730-758). A nem szerinti megoszlás az átlagos megyei szintnek megfelelő.

Ha a település helyét illetően teszünk megállapításokat elmondható, hogy a felmérés, legalábbis folyamatában megnyugtató képet nyújt. A megye egész területén az összes cigánylakoságnak éppen a fele a község belső területén lakik, további 22%-a a község szélén, a község külterületén, telepen, vagy szétszórta a cigánylakoságnak mindössze 27,5%-a lakik. Ez járásonként igen változó, a mellékelt statisztikai táblázat részleteiben mutatja az eltéréseket.

A népesség számával kapcsolatban feltétlenül meg kell jegyezni, hogy a századforduló elején készített kifejezetten cigánystatisztika adataihoz viszonyítva a cigánylakosság száma a mai megye területén kb. négyszeresére emelkedett. Jelenleg megközelítően pontos becslések szerint az ország területén a mi megyénkben a legmagasabb a cigányok lélekszáma.

Az országos átlag az össznépesség 2%-a körül mozog, míg megyénk területén a cigányok száma majdnem eléri az össznépesség 5%-át. Ez a megállapítás különösen nagy felelősséget ró illetékes szerveinkre, amelyek érdekeltek a kérdés megoldásában.

2. Lakásviszonyok

A cigányok által lakott épületek (lakások) száma megyénkben összesen 2551. Ennek 32,6%-a a helyi átlagos színvonalat eléri, 36,7%-a téglapépület, de e színvonal alatt marad, és 30,7%-a kunyhó, vagy putri.

A kunyhók és putrik zöme a községek szélén, vagy külterületén lévő cigánytelepeken található. A külterületeken élők összesen 98 cigánytelepen építettek ilyen primitív lakhelyeket. A lakóépületek helyük szerint a következő képet nyújtják: 1016, amelyből 576 eléri a helyi átlagos színvonalat a község belső területén épült. 1535 pedig vagy a község szélén, vagy a község külterületén, amelyből azonban mindössze 257 épület, vagy lakás éri el a helyi átlagos szintet. Az épületek, vagy lakások számát és színvonalát járásokként szintén jelentős eltérések jellemzik.

A község belső területén lévő épületekben és lakásokban általában magasabb létszámú családok élnek. Ez is azt mutatja, hogy a cigányság többsége a község belső területe felé vonzódik.

A cigányság letelepedése megyénkben – mint mondtuk – lényegében befejeződött, a statisztikai felmérés szerint mindössze 6 család, 38 fővel él vándor életet. Ez a cigánylakosság 0.3%-át teszi ki mindössze. Ennek jelentősége csak akkor fogható fel, ha tudjuk azt, hogy a 900-as években történt statisztikai felmérés szerint a cigánynépességnek egésze vándor életet élt. Az állandó letelepedést gazdasági és társadalmi fejlődésük, illetve a múlthoz képest gyökeres változások okozták. Az állandó letelepedés igényének megállapításán kívül feltétlenül pozitív jelenség, hogy a település helye városokhoz, illetve községekhez közel található, nem beszélve most arról a természetes folyamatról, amely a lakott települések belterületén való letelepedést eredményezi.

A folyamat pozitív megítélése mellett le kell rögzíteni, hogy a cigányság lakásviszonyai jelenleg mélyen az átlagos színvonal alatt mozognak, s ehhez képest kifejezetten rosszak.

A zöm primitív anyagból épített, többnyire egy helyiségből álló, egészségtelen, rosszul berendezett, néha teljesen burkolatlan helyiségekben lakik. Ezt a helyzetet tovább rontja az a tény, hogy a cigánycsaládok létszáma igen magas, nem egy esetben meghaladja a tizet is. Ez pedig a viszonylag kis helyiségek túlszűfoltóságát eredményezi. Különösen súlyos a helyzet e tekintetben Bogádmindszenten, Alsószentmártonban, Gilvánfán, Gyöngyösmelléken, Gordisán, Hosszúhetényben, Szárászon, Révfalun, Sásdon, Komlón, hogy csak a nagyobb létszámú településeket említsük.

A megyében található cigánytelepek színvonalukban egymástól eltérnek, általában mégis elmondható, hogy kommunális ellátottságuk rossz, többségükben villannyal nem rendelkeznek, egészségügyi körülményeik pedig sokszor elkésítő képet nyújtanak. A bizottságnak az a véleménye, hogy a cigánytelepek megszüntetésére kell mindenképpen törekedni, azonban figyelembevéve magas számukat, – ami lehetlenné teszi a gyors megoldást – egyelőre ésszerű keretek között a lehetőségekhez mérten emelni kell e telepek kommunális ellátottságát, elsősorban egészséges ivóvizet szolgáltató kutak fúrásával, illemhelyek építésével és áramszolgáltatással.

Az állandó, végleges letelepedést illetve, a cigánylakosság községen belüli elhelyezését és normális lakásviszonyainak kialakítását a bizottság véleménye szerint az alábbi tényezők hátráltatják, illetve gátolják:

a) A cigány lakosság nem kielégítő anyagi erőforrásai.

Minthogy a cigánylakosság zöme vidéken, nem nagy városokban él, lakásviszonyaik rendezését házépítés keretében lehet elképzelni. A cigánylakosság többsége ehhez megfele-

lő anyagi fedezettel nem rendelkezik. Ennek oka igen összetevődött. A jelenleg munkaképes korú cigányok többsége primitív, kulturálatlan, írni, olvasni nem tudó. Ennek következtében szakmai képzettséggel nem rendelkezik, s amennyiben dolgozik is, csak alacsony bérkategóriájú segéd- és kiegészítő munkát tud vállalni. Az alacsony jövedelem felhasználása pedig azért okoz különösen gondot, mivel a cigánycsaládok lélekszáma magas, az eltartottak száma jóval meghaladja az országos átlagos szintet.

Számolni kell azzal is, hogy a kulturált életmód ismeretének hiányában a cigánycsaládok nem tudnak beosztással élni, s így a viszonylag kevés jövedelem sokszor még a család fenntartásához is kevésnek bizonyul.

Ilyen körülmények között majdnem lehetetlen a takarékoságnak az a szintje, amely lehetővé tenné az anyagi eszközök minimális meglétét, ami szükséges ahhoz, hogy az OTP házépítési hitelt igénybe lehessen venni. Községeinkben annyi állami lakás, amennyi a cigány lakosság szükségleteit kielégítené, természetesen nem áll rendelkezésünkre.

b) A társadalomban meglévő előítéletekből származó helytelen gyakorlat.

A Politikai Bizottság határozatának szellemében a cigányság asszimilálódását kell elősegíteni azzal, hogy lehetőleg a lakott területek belső részén segítsük elő a cigányok lakáshoz, vagy házhoz juttatását. Igen sok községben nem veszik figyelembe ezt az elvet, ami a cigánylakosok lenézéséből fakad. Sajnos a közhitnek sokszor hivatalos államigazgatási szerveink is helyt adnak. Ennek eredménye az, hogy a cigány dolgozónak még akkor sem adnak a községek belső területen házhelyet, és házépítési engedélyt, ha kellő anyagi bázissal rendelkezik. Előfordult olyan eset is (Alsószentmárton), hogy spekulatív módon cigányok rovására adtak el OFA házat, nem cigány dolgozók részére, viszonylag olcsó áron. A nem cigány dolgozó a falu szélén lévő házát az OFA ház áránál jóval magasabb áron cigánynak adta, jól lehet az is igényt tartott a szóbanforgó OFA házra. Komlón egy tanács végrehajtó bizottsági határozat – amely még ma is érvényben van – mondja ki, hogy cigánylakos csak a kijelölt területen telepedhet le. Ilyen címen már utasítottak is el cigány által kért házépítési engedélyt. Ugyanez a tendencia mutatkozik meg pl. Gilvánfán, ahol a község határától elég messze fekvő területen jelölték ki és hozták létre az úgynevezett Varga-telepet, melyet a tanácselnökökről kereszteltek el.

Gilvánfán rövidesen napirendre kerül a még erdőben élő cigánylakosok kitelepítése. Személyes meggyőződés alapján megtudtuk, hogy ezek részére ugyancsak egy újabb zárt telep építését vették tervbe.

c) A cigányságban élő hagyományos visszahúzó erő és kisebbségi érzés.

Ez a megállapítás nem általános, de a cigányság egyes elmaradott rétegeire feltétlenül jellemző. Főleg zárt cigánytelepek lakosaiban él egy bizonyos fajta összetartó kapocs, amely e kötelék megbontását nehezéssé teszi.

Ezek különböző hagyományos – bár egyre csökkenő – de azért még meglévő szokásokban, a kiterjedt rokonsági kapcsolatokban, s ehhez való ragaszkodásban nyilvánul meg. A cigányság kisebb részében ugyan, de még ma is fellelhető a nomád életmódhoz való vonzódás, amivel együtt jár a dologtalanság és ennek következtében a kulturálatlan és primitív életkörülményekhez való ragaszkodás. Elvértve előfordul olyan eset, hogy jobb körülmények közé jutott cigány és családja egy bizonyos fajta „honvágy” hatására inkább a primitív életkörülményeket választja.

Feltétlenül hangsúlyozni kell azonban, hogy e jelenség általánosítása torzításhoz vezet, és általában a cigánylakosok egészére nézve nem jellemző. Ezt azért is hangsúlyozni kívánja a bizottság, mert ennek az elvnek általánossá tétele azt a gyakorlatot szüli, – mint ezt Alsószentmártonban tapasztaltuk – hogy cigány részére belterületen házhelyet, vagy lakást nem adnak, feltételezve azt, hogy a szóban forgó cigánycsalád úgyszólván visszatér nyomorúságos körülményei közé. Tehát nem valami faji, és lelkialkatról van szó, hanem az idők során kialakult hagyományos és családi kapcsolatok erejéről. Ennek megbomlása azonban egy-egy cigánytelepen is erjedést idéz elő s felkelti a cigánylakosokban a jobb élet felé törekvés egészséges ösztönét.

Összefoglalóan tehát ki kell mondani, hogy a cigányság problémájának társadalmi megoldásában a jelenleg meglévő elkülönített és zárt cigánytelepek megszüntetése kulcskérdésként jelentkezik. Egy-egy telep zárt rendszerének megszüntetése indítja meg a telepek szét-hullásának folyamatát. Ezért minden lehető eszközzel elő kell segíteni azt, hogy az erre hajlandóságot mutató és az anyagi eszközökkel rendelkező cigánylakosok részére a községek belterületein biztosítsunk házhelyet, adjunk házépítési engedélyeket, vagy ha mód van, utaljunk ki állami lakásokat.

3. Munkaviszonyok, a munkába állítás problémái

A megyében élő cigánynépesség fele 6596 a munkaképes korú. Ebből férfi 3476 és nő 3120. A Politikai Bizottság határozatából ismert egyharmados aránynál megyénkben jobb képet mutat az állandó munkahellyel rendelkező cigánydolgozók százalékos aránya. Az összes munkaképes korú népesség 44%-a állandó munkával, 25%-a alkalmi munkával keresi kenyerét. A zenészek, vándoripart üzök és értelmiségi foglalkozásúak arányszáma együttesen 2,5%-ot tesz ki. Sajnálatos azonban, hogy az összes munkaképes korú dolgozó 27%-a semmilyen munkát nem végez. A magas arány mögött abszolút számokat tekintve leginkább a női munkanélküliség húzódik meg. Az állandóan foglalkoztatottak 23%-a iparban, 9%-a bányában, állami gazdaságban és termelőszövetkezetben együttesen 48%-a, egyéb munkahelyen 21%-a dolgozik. Ki kell emelni, azt az elmaradottságot tükröző számot, amely a dolgozók szakképzettségére mutat. Az értelmiségi foglalkozású cigánydolgozók száma az egész megye területén mindössze 8, s közöttük 133 szakmunkás található.

A cigányság társadalmi felemelkedésének első lépése a munkaképesek állandó munkába-állítása lenne. A cigányság életmódjára való tekintettel ez nem kizárólag az anyagi természetű problémák megoldása, vagy részbeni megoldása lenne, hanem a fegyelmezett és rendszeres életmódhoz való szoktatás erkölcsi és kulturális emelkedés első és legfontosabb lépése.

Az állandóan alkalmazásban álló cigányszármazású dolgozók magatartásán, öltözködésén és a társadalmi rendbe való beilleszkedésén szembeötlően érzékelhető a viszonylag rövid időn belüli fejlődés. E téren igen sok feladata van a munkáltató vállalatoknak, intézményeknek, mivel ezeket a dolgozókat kulturált életre nevelni is kell. A bizottság alapos vizsgálat alapján a következőkben határozza meg azokat a nehézségeket, amelyek a cigányság munkábaállítására elé ma még akadályokat gördítenek.

a) A munkaadók előítéletei

A cigányok munkába álló viszonyáról elterjedt általában az a hit, hogy nem szeretnek dolgozni, koldulásból és lopásból tengetik életüket. Ez a hiedelem a tapasztalat szerint is teljesen tarthatatlan. Sajnos azonban gazdasági vezetőink egy részének tudatában ez még ma

is él, és éppen ezért nem kívánatos gyakorlatot eredményez. Vállalatok egész sora, vagy egyáltalán nem hajlandó cigány dolgozót alkalmazni, vagy pedig csak vonakodva tesz eleget a cigányok munkába állításának. Példák egész sorával bizonyítható, hogy eltekintve egy igen kis hányadtól, a cigányság zöme állandó munkára törekszik és a munkában is megállják helyüket.

A komlói széntrösztnél kiváló munkások, vajúrok, csillések kerültek ki a cigányok sorából. A hármas akna párttitkárának véleménye szerint, a munkában – a jól dolgozó cigányok esetében – eltűnik mindenfajta előítéletből származó megkülönböztetés. Igaz ugyan, hogy a cigányság történelmi múltja a mostani fejlődési szakaszban inkább a könnyebb ipari munkára predesztinálja őket, megállják a helyüket a mezőgazdaságban is. A rózsafai tsz-ben jó pár cigánycsalád jöminőségű munkájával segíti elő a közös vagyonszaporodását. Az Alsó-szentmártonból Nagyharsányba települt kb. 13 cigánycsalád munkája járult elsősorban ahhoz, hogy az egy évvel ezelőtt még mérleghiánnyal záró tsz ma már aktív mérleget tud felmutatni. Az ócsárdi termelőszövetkezet alapító tagjai cigányok voltak. Sorolhatnánk még példák tucatjait, amely minden kétséget kizáróan bizonyítja a cigányság zömének munkához való megfelelő viszonyát.

Fentiek ellenére nem egy esetben tapasztaltuk, hogy vállalatokhoz közvetített cigánydolgozót csak azért, mert cigány, nem veszik fel. Legutóbb a bolyi állami gazdaság egyik üzemegység vezetője az évi mezőgazdasági munkára vonatkozó munkaszerződések kötésénél előrebocsátotta, hogy cigányokkal ilyen szerződést kötni nem lehet. Személyes meggyőződésünk szerint a bolyi állami gazdasághoz jelentkező versendi cigány fiatal emberek és lányok becsületos jó munkát végző dolgozóivá lehettek volna a gazdaságnak. Hasonló negatív tüneteket tapasztaltunk Mohácson, Komlón és más cigánylakta területeken is. Véleményünk szerint egyes gazdasági vezetők ilyenfajta megkülönböztető eljárása alkotmányellenes cselekedet, s ilyen kézenfekvő esetekben e szerint kellene velük szemben fellépni. El kell érni, hogy a vállalatok és gazdasági intézmények betartsák a számukra törvényben előírt munkaerő szükséglet bejelentését és a tanácsok több jelentkező esetén elsősorban cigánydolgozót közvetítsenek ki.

b) A cigánylakosság anyagi kitartásának hiánya

A termelőszövetkezetek fejlődésének jelenlegi szakaszában jellemző tünet – a középe-sen, vagy gyengén fejlett tsz-eknél – hogy munkaerőhiánnyal küzdenek. A másik oldalon ugyanakkor ott áll a vidéken lakó cigánylakosok munkaerő kínálata. A kettő találkozása kedvező is lehetne, azonban az a tény, hogy a cigány családok a mindennapi élethez szükséges anyagi – ebbe beleértendő: pénz és élelem – tartalékokkal nem rendelkeznek, olyan munkát tudnak csak elvállalni, amely rövid időn belül juttatja őket jövedelemhez.

Tsz-eink zöme ma még állandó és rendszeres előleget fizetni nem tud, így kitartás hiányában a vidéki cigány lakosság nagy része nem is megy a termelőszövetkezetekbe munkát vállalni. Az iparban és a bányákban jelenleg nincsen olyan munkaerőszükséglet, ami a cigánylakosság körében jelentkező munkaigényeket ki tudná elégíteni. A cigány dolgozók iparba való elhelyezkedését nehezíti még az a körülmény, hogy a vidéken lakó cigány lakosságnak egy része nem él ipari körzetben. Másrészt az is, hogy a jelenleg munka nélkül lévő cigányok jelentős részét nők képezik, akiket bármiféle munkára nem lehet alkalmazni.

A jövőben lehetőség szerint el kell érni azt, hogy gondos felmérés után lehetőleg az iparban biztosítsunk munkalehetőséget a munkaképes korú cigánylakosság részére, s az állami gazdaságok vezetőit is megfelelő formában kötelezni kellene arra, hogy cigányokat alkal-

mazzanak. Azokban a tsz-ekben pedig, ahol már előleget tudnak fizetni, minél több cigány tag bevonását kell lehetővé tenni.

c) A cigány lakosság egyes rétegeiben megfigyelhető, vonakodás a munkától

Fentiekén kívül számításba kell venni azt is, hogy a nomád életmódot nemrégén elhagyó, a fejlődés alacsony fokán álló cigányrétegek nem érettek még arra, hogy belássák azt, hogy a mi társadalmunkban létezni csak rendszeres munka végzése mellett lehetséges. Személyes meggyőződés alapján tudjuk azt, hogy egyes, végeredményben lumpen proletár elemek a családi pótlék elnyerése érdekében vállalnak rövid időre munkát, vagy első fizetésük után amit a kocsmában költenek el, önkényesen kilépnek munkahelyükről. Egyes vállalatok, mint pl. a komlói Szénbányászati Tröszt, igen türelmesen bánt ezekkel a dolgozókkal, s látunk olyan személyi kartont, amely arról tanúskodik, hogy ötszöri önkényes kilépés után még mindig alkalmazták a végeredményben súlyosan hibázó cigány dolgozót.

Mindenesetre erősen hangsúlyozni kell, hogy ez nem általánosítható, a cigánynépességnek csak egy kis hányadát öleli fel. Általános elvként azt is leszögezhetjük, hogy a munkábaállítás problémájánál is a könnyebb ellenállás vonalát kell választani, amely szerint először is azokat a dolgozókat kell elhelyezni, akik azt kívánják és becsülettel megállják helyüket. A visszamaradó szűk réteg munkábaállításának kérdése, későbbi időpontban merülhet fel, s ha szükséges akkor már adminisztratív módszerek is megengedhetők lesznek.

4. A cigány lakosság kulturális viszonyai

A cigány népesség mintegy 20,6%-a, összesen 2617 fő tanköteles. A tankötelesek számának az általános iskola alsó és felső tagozatára való megoszlása elszomorító képet nyújt. A felső tagozaton mindössze 355 gyerek tanul, míg az alsó tagozaton 2362. E mögött az húzódik meg, hogy igen magas a bukott cigánytanulók arányszáma, ami emeli a túlkoros, későn beiratott, vagy osztályát ismétlő tanulók arányszámát, amely a tanköteleseknek 33,7%-át teszi ki. A múlt évben a cigány származású gyerekek 29%-a bukott meg. További 13% egyáltalán nem járt iskolába. A tanköteleseknek 73%-a járt mindössze rendszeresen iskolába, ebben azonban benne foglaltatik a bukottak és túlkorosak száma is. Középiszkolába az egész megyében mindössze 8 cigányszármazású tanuló jár. A megyéből származó egyetemi hallgatók száma pedig csupán 2.

A cigány népesség egészének 37,2%-a, 4904 fő írástudatlan. Ez a szám a megyében összesen élő analfabéták számának majdnem felét teszi ki.

A cigányság jelenlegi helyzetéből való kiemelését a jövőben az új generáció kulturális színvonalának emelése fogja lehetővé tenni. A képzetlenség lehetetlenné teszi még a legyszerűbb szakmák elsajátítását is, nemhogy még a felsőbb tanfolyamok folytatását. A cigány ifjúság számára oly sokat jelentő katonai szolgálatot is megnehezíti az analfabétizmus, amennyiben a honvédség már a sorozáskor eleve alkalmatlannak minősíti a cigányszármazású sorkötelesek nagy részét.

A cigány gyerekek oktatását rendkívül megnehezíti az a körülmény, hogy a gyerekek iskolába való beiratásukkor még a magyar nyelvet sem ismerik kielégítő mértékben, és fogalomismeret hiányával küzdenek. Ezek a körülmények nagyon megnehezítik a pedagógusok munkáját. Beszéltünk olyan cigány gyerekekkel, aki nem tudta és nem is értette, hogy mi az az asztal. Ez azért fordult elő, mert mindennapi életében ilyen használati tárggyal egyszerűen nem találkozott.

Az általános iskolák első osztályos cigányszármazású tanulóit leköti a magyar nyelvnek az elsajátítása. Ennek eredménye, hogy már első osztályos korukban nagy részük megbukik. Láttunk 12-13 éves cigány gyerekeket az általános iskola második osztályának padjában. Rendszeres iskolába járásukat nehezíti a szegénység. Sokszor megfelelő ruha és cipő hiánya okozza – főleg a téli időszakban – az iskolától való távolmaradást. A karitatív megoldások, ruha és cipő adományozása stb. ezt a kérdést társadalmi méretekben nem tudja megoldani. A szülői munkaközösségek ilyen irányú tevékenysége dicséretes, de ideiglenes eredményekhez vezet. A tanulást megnehezíti az, hogy a cigánygyerekek otthon nem rendelkeznek azokkal a feltételekkel, amelyek ehhez szükségesek. Sok esetben a földön ülve írnak, olvasnak. Az otthoni körülmények és az idősebb cigánygeneráció konzervatív felfogása is gátolja a gyerekek tanulmányi előrehaladását.

A bizottság úgy véli, hogy a PB határozata szellemének nem mondana ellent, ha ideiglenes jelleggel a nagyobb cigánytelepüléseken cigány óvodákat és napközi otthonokat hoznának létre abból a célból, hogy a gyerekeket előkészítsék az általános oktatás alapkövetelményeire. Ez alatt nyelvismereteket, fogalomismereteket, megfelelő tisztasági és egészségügyi követelményeket értünk. Ezzel tudnánk lehetővé tenni azt, hogy az általános iskolába beiratott első osztályos cigánygyerekek elérjék azt a szintet, amelyről a többi nem cigánygyerek indul. A határozati javaslatban még visszatérünk arra, hogy minden körülmények között fokozni kell a cigány tanulók szakmai képzését és szorgalmazni kell azt, hogy minél több cigányszármazású fiú és lány jusson a középiskolák padjaiba, és a tehetségesebbek az egyetemekre és főiskolákra is.

A felnőtt lakosság kulturális színvonala egészen alacsony. E téren is megfigyelhetők a végletes jelenségek. A versendi könyvtár cigány olvasó részére Thomas Mannt, Stendhalt, Victor Hugot stb. adott ki, s emellett az olvasók kartonjain klasszikus és komoly irodalmi művek is szerepelnek. A községekhez közel lakó cigány lakosság a mozikat látogatja, színházba azonban egy-két kivételtől eltekintve nem jutnak el. Újságot általában nem olvasnak, viszont majdnem minden cigánycsalád – még ha villanyáram nincs is – rendelkezik rádióval. Aki tud olvasni – még a felnőttek között is – a mesekönyveket szereti. Ha nem tud, akkor gyerekekkel olvastatják fel maguknak ezeket a gyerekeknek való meséket.

Kifejezetten cigány kultúrcsoport megyénkben egy-kettő működik, legjelentősebb ezek között a mohácsi és a versendi. Az utóbbi lényegében kényszer alapján jött létre, mivel a három nemzetiségű falu kisebbségét képviselő sokacok és a svábok nem hajlandók a cigányokkal együttműködni. Versenden fordult elő az, hogy a tsz tavalyi zárszámadási ünnepségen, amikor a cigány tánccsoport műsort akart adni, tüntetően elhagyták a kultúrtermet. A bizottság nézete szerint az elkülönített kultúrcsoportokat meg kell szüntetni és be kell olvasztani elsősorban a KISZ vagy más tömegszervezet kultúrcsoportjaiba. Ennek érdekében le kell szögezni azt, hogy a kultúrházakat csak azok vehetik igénybe, akik nem tanúsítanak a cigányokkal szemben megkülönböztető magatartást. Amennyiben, mint pl. Versenden nem hajlandók együttesen jelen lenni a kultúrteremben, nem szabad megengedni, hogy azt külön használják.

5. Társadalmi rendünkbe való beilleszkedés

Mint már említettük, a társadalomba való beilleszkedésük folyamata megindult és elég gyors léptekkel halad előre. Törvényeinket általában tiszteletben tartják, jogaikat többé-kevésbé ismerik, kötelezettségeiknek is általában eleget tesznek. Lakhely bejelentkezési kötelezettségüknek eleget tesznek, s a fiatalok ma már törvényes házasság keretei között élnek.

Családjogi helyzetük rendezettsége azonban nem mondható kielégítőnek, főleg az idősebb generáció körében igen gyakori a törvényes házasságon kívüli együttélés. Meg kell azonban azt is mondani, hogy sok községünk tanácsának erőfeszítése nyomán sok cigány élettárs, akik eddig úgynevezett vadházasságban éltek, törvényes házasságot kötött.

Vannak települések, mint pl. Versend, ahol ez a kérdés lényegében megoldódott. Hagyományokkal is egyre inkább felhagynak, s tisztul az a misztikus légkör, amelyben primitívségüknél fogva a múltban éltek. A tradíciókon alapuló vajdarendszer gyakorlatilag megszűnt, s ahol van is olyan saját körükben elismert vezető, akit vajdának neveznek, tartalmában már egészen más fogalmat takar. Többnyire a tanácsi összekötőket nevezik vajdának. A vagyon, vagy az idős koron alapuló tekintélyi elv már nem érvényesül a cigányság között. Primitívségükkel bizonyos babonás és hagyományos szokások együtt járnak, azokat komolyan veszik és be is tartják. A mohácsi cigánytelepen – de más cigánytelepen is – megtalálható még a házasságkötésnek az úgynevezett szöktetéses formája, a gyerekszülés ceremóniális hagyománya, a cigány vezetőnek tett eskü babonás tisztelete. Ezek a szokások azonban már kihalóban vannak, általában már nem érvényesülnek, egyedi jelenségek. Nagyon érdekes jelenség az, hogy a cigánysorból a paraszti sor felé haladás egyik állomásaként megjelennek a falon a szentképek, a kereszt. Bár ez nem jelenti azt, hogy a cigányok bármely felekezethez tartoznának is, egyszerűen ahogy ők mondják: a gazdák életmódját utánozzák és így ez tulajdonképpen pozitív tünetnek tudható be. A telepeken élő cigányok többsége nem ismeri a vallást, egy felekezethez sem tartozik.

Fejldési fokuknak megfelelően a társadalmi életben való részvételük alacsony színvonalú. A megyénkben összesen 55 párttag, 552 szakszervezeti tag, 363 egyéb tömegszervezeti tag, és 46 tanácstag található.

Az 55 párttag és a szakszervezeti tagok járasonkénti megoszlása nem tükrözi a cigánynépesség arányos megoszlását. A statisztikai jelentés szerint pl. Komló városban, amely mégiscsak elsősorban iparvidék, egyetlen párttag és szakszervezeti tag sincs. A közülük választott tanácstagokat tisztelik, panaszokkal sűrűn keresik fel őket. A tanácstagok tevékenysége általában kielégítő, a jövőben azonban arra kellene törekednünk, hogy még több választott cigánytanácstaggal rendelkezünk. Elsősorban fiatalabb írni-olvasni tudó becsületes munkásembereket kellene a választásokra jelölni.

A cigány lakosok által elkövetett szabálysértések és büntettek száma általában nem haladja meg a cigánylakosság által elkövetett szabálysértések és büntettek számát. 1961-ben a megye területén 1107 fő követett el szabálysértést, vagy büntettet. Ebből szabálysértés 816. Két városunkban Komlón és Mohácson kedvezőtlen képet nyújt a statisztika, amennyiben Komlón a lakosság 15,8%-a, Mohácson 21%-a követett el szabálysértést, vagy büntettet az elmúlt év folyamán. Sőt Komlón a büntettek száma meghaladja, több mint kétszerese az elkövetett szabálysértéseknek, holott minden egyéb járásban és városban a büntettek száma jóval a szabálysértések száma alatt marad. A cigány lakosság által elkövetett büntettek fajtáját tekintve főleg kisebb mezei lopásokról, háziállatok lopásáról, falopásról, s legfeljebb betöréses lopásról, vagy könnyű testi sértésről van szó. A cigány lakosság által elkövetett büntettek között nem szerepel gyilkosság, rablógyilkosság, vagy intellektuális bűncselekmény, mint pl. a sikkasztás, zsarolás stb. Ebből is megállapítható, hogy a cigánylakosság nem rendelkezik született bűnözési hajlammal, hanem életének fenntartásához szükséges minimális anyagi javak beszerzésével kapcsolatos bűncselekményeket követnek el. Ennek egy részéért maga a társadalom is felelős, amikor nem juttatja a cigánydolgozókat olyan munkához, amelynek béréből családját becsületesen el tudja látni.

6. Egészségügyi viszonyok, öltözködés, étkezés

Az átlagos színvonalhoz képest a cigánylakosság zöme alacsony szintű egészségügyi körülmények között él. Elsősorban az alapvető tisztálkodás hiánya kifogásolható. A tisztaság hiányában bekövetkező férgesedés egyre ritkábban jelentkezik, de még ma is előfordul. A tisztálkodás általánossá tétele elsősorban nevelés kérdése. Nem lehet azonban olyan módszereket használni, mint pl. Mágocson, ahol egy alkalommal tekintet nélkül arra, hogy rendszeren tisztálkodó cigány, vagy nem, kényszerűen sorbaállították őket és kötelezték a fürdésre. Másutt ha kellett, ha nem, tetvetlenítették őket. Ez a módszer nincs jó hatással a cigánylakosságra, s a kitűzött célhoz képest ellenkező eredményt érünk el vele. A tisztálkodás feltételeit sokszor nem is találni meg egy-egy cigánytelepen, amelytől csak nagy távolságban található víz, vagy a telep egyáltalán nem rendelkezik még primitív árnyékszékkel sem. Étkezésük igen egyoldalú, vitaminokban tartalmatlan, és nem rendszeres. Főleg burgonyát, babot, húst fogyasztanak. Étrendjükben más alapanyagból elkészített étel nem is szerepel.

Alsószentmártonban egy terhes anya napi étrendje a következő volt: délig nem evett semmit, délben krumplilevest evett, hozzá egy szabad kemencében sütött liszt és víz keverékből készült lángosserű tésztaeműt. Vacsorára ennek maradványát. Közben már reggeltől állandóan dolgozott. Ez Alsószentmártonban, de egyéb cigánytelepeken sem egyedi jelenség. Az egyoldalú táplálkozás eredménye, hogy az országos átlaghoz képest magas a halva születések száma és a csecsemőhalandóság.

Az elégtelen táplálkozás miatt egy hatéves cigány gyerek fizikai érettsége és szellemi képessége egy négyéves nem cigány gyermekéhez hasonló. (A bukások és a túlkoros tanulók magas számának ez egyik alapvető oka.)

Dr. Horváth Mihály elvtárs a siklői gyermekkórház vezetője ebben a vonatkozásban igen értékes megfigyeléseket szervezett és erejéhez mérten kiemelkedő eredményeket ért el. A cigány gyerekek viszonylag kis súllyal való születése később a fejlődésben való visszamaradása nem faji tulajdonság, mint sokan vélik, hanem az elégtelen táplálkozás és a szükséges vitaminok hiányának következménye. Erre a megfigyelésre alapozva gyakorlatát Horváth elvtárs elérte azt, hogy a cigányok csecsemőhalandósági arányszámát országos átlag-szintre szállította le.

Az elégtelen táplálkozás mellett ki kell hangsúlyozni a dohányzás széleskörű elterjedését. Idős nőktől kezdve 7-8 éves gyerekekig dohányoznak, pipáznak, sőt bagóznak is (dohányrágás). Egyes rétegeknél igen elterjedt a túlzott alkohol fogyasztása is.

Öltözködésük egyre inkább elveszti a hagyományos formákat. A fiatalok körében az úgynevezett cigányos öltözködés már nem is található meg. Egyéb lakossághoz hasonló módon öltözködnek, esetleg izlésükön kell majd változtatni, amennyiben előnyben részesítik a túlságosan ríktó, egymásnak élénken ellentmondó színeket. Erősen kifogásolható a gyermekek öltöztetésének elhanyagolása. A telepeken ma is előfordul, hogy hűvös, vagy hideg időben mezítláb, egy szál vékony ruhában alsó nemű nélkül szaladgálnak a szabadban a gyerekek. A cigányság orvosi ellátottsága sem kielégítő, mivel többségük alkalmi munkát végez, vagy egyáltalán nem dolgozik és így nem SZTK-tagok.

A babonás félelem is távoltartja őket az orvosok megkeresésétől. A sok gyermekszülés is egészségügyi kérdés, amennyiben nem használnak fogamzásgátló szereket s még indokolt esetben sem szakítják meg a nők terhességüket. Érdekes megfigyelés az, hogy a kifejezetten cigány életmódból kikerült cigánycsaládoknál már két-három gyereknél nincs több. Ezen a téren is felvilágosító előadásokat kell tartani elsősorban a cigánytelepeken.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy az egészségügyi helyzet nem kielégítő. Le kell

azonban azt is szögezni, hogy a cigányság egy részénél észrevehetően javult a helyzet. Nem egy lakást, kunyhót, vagy putrit láttunk, amely a szegénység ellenére is kitűnik tisztaságával. Ezt tapasztaltuk Ócsárdon, a gilvánfai-telep egy részénél, a mohácsi Dankó Pista-utcai telep jórészénél, Alsószentmárton telep faluhoz közel eső részében stb.

7. Kapcsolat a nem cigány lakossággal

A cigányság anyagi természetű megoldásán túlmenően az évszázadok során kialakult emberi tudatot is meg kell változtatni. Ennek jelentősége semmivel sem kisebb az előzőnél, sőt annak megoldását leginkább ez gátolja. Sokszor még vezető embereink fejében is – ha nem is tudatosan – él a faji megkülönböztetés szelleme. Legpregnánsabb megnyilvánulása ennek – ha ezt nem is veszik észre – hogy államhatalmi szerveink helyi képviselői (tanácsi, rendőrség stb.), de nem egy esetben párttitkárok is minden indok nélkül tegezik a cigányokat, amely a cigányokban az amúgy is meglévő kisebbségi érzést fokozza.

Kovácsszénáján voltunk tanúi annak, hogy helyi vezetők idős cigányasszonyt Marinak szólították, tegezték, triviális hangú kérdéseket tettek fel neki. A cigányasszony láthatóan mindezt természetesnek, illetve megszokottnak vette. Tudunk olyan esetről is, hogy rendőr minden különösebb ok nélkül megpofozott egy cigány fiatalembert, – bizonyára gondolatserkentő célzattal – mivel a rendőr tettét azzal indokolta, hogy mielőtt „ezekkel” beszélni kezd az ember bevezetésként egy pofont kell nekik adni. Ez a magatartás teljességgel tűrhetetlen, hathatósan és intézményesen gondoskodniuk kell illetékes szerveinknek arról, hogy az ilyen magatartást tanúsító személy megfelelő formában felelősségre legyen vonva. A tegezés csak a szokásos keretek között, tehát a kölcsönösség alapján ismerhető el érintkezési formaként. (Kivéve természetesen a gyermekek tegezését.)

A nem cigány lakosság tudatában élő helytelen elképzelések közé tartozik, mint már említettük a cigányság dologtalanosságára, bűnözési hajlamára, tisztátalanságára vonatkozó nézetek, amelyek mind hibás gyakorlathoz vezetnek, ez a gyakorlat pedig késlelteti azt az alapjában egészséges és erjedő folyamatot, amely a cigányságban feltétlenül megvan, és amely végül is a teljes asszimilálódáshoz vezet.

Minden eszközzel elő kell mozdítanunk a nem cigány és cigány lakosság kulturált együttlétét, s minden oldalon felvilágosító agitatív munkát kell folytatnunk. Az együttlét intézményes feltételeit is meg kell teremteni, mint pl. a termelőszövetkezeti közös munkabrigádok alakítása, kultúrotthonok közös használata, tömegszervezetekben együttes megmozdulások szervezése, és az iskolai nevelés ilyen irányú befolyásolása.

A cigány lakosság körében el kell érni azt, hogy egyenlő jogú és rendű állampolgároknak érezzék magukat – ezekkel a jogokkal élni tudjanak, természetesen úgy, hogy kötelezettségeiknek is eleget tegyenek.

A bizottság kéri a fenti jelentés tudomásulvételét és a Politikai Bizottság határozatának szellemében készített határozati javaslatot az alábbiak szerint bocsátja a tanácsülés elé.

**A CIGÁNYCSALÁDOK ÉS NÉPESSÉG SZÁMA
A TELEPÜLÉS HELYE SZERINT**

A település helye	Családok száma	Népesség száma		A népességből férfi		Családok átlagos népessége
		fő	%	fő	%	
A község belső területén	1414	6628	50.3	3355	50,6	4,7
A község szélén	641	2919	22.2	1377	47.2	4.6
A község külterületén	750	3299	25.0	1560	47,3	4.4
Telepen szétszórta	56	291	2.2	130	44,7	5.2
Vándor cigányok	6	38	0.3	20	52,6	6.3
ÖSSZESEN	2867	13 175	100.0	6442	48.9	4.6
Összesből járásként						
Mohácsi	277	1 309	9.9	637	48,7	4,7
Pécsi	368	1 780	13.5	883	49,6	4.8
Pécsváradi	146	653	5.0	309	47,3	4.5
Sásdi	492	2 219	16.8	1059	47,7	4.5
Sellyei	553	2 508	19.0	1223	48,8	4.5
Siklósi	333	1 694	12.9	908	53,6	5,1
Szigetvári	346	1 524	11.6	749	49,1	4,4
Komló j.j.v	164	730	5.5	337	46,2	4.5
Mohács j.j.v.	188	758	5.8	337	44,5	4.0
Összesen	2867	13 175	100.0	6442	48.9	4,6

**A CIGÁNYOK ÁLTAL LAKOTT ÉPÜLETEK SZÁMA
ÉS AZ ÉPÜLETEK SZÍNVONALA**

A lakott épület helye	A lakott épület színvonala			Összes lakott épület
	a helyi átlagosat		kunyó vagy putri	
	eléri	nem éri el		
Szám szerint				
A község belső területén	576	297	143	1016
A község szélén	135	297	313	745
A község külterületén	122	341	327	790
Összesen	833	935	783	2551
Megoszlása %-ban				100.0
A község belterületén	56.7	29.2	14.1	100.0
A község szélén	18,1	39.9	42,0	100.0
A község külterületén	15,4	43.2	41,4	100.0
Összesen	32.6	36.7	38.7	100,0

A CIGÁNYNÉPESSÉG SZÁMA JÁRÁSONKÉNT

Járás, város	A község			Vándor cigányok száma	A cigánynépeesség	
	belső területén	szélén	külterületén		összesen	az össznépeesség %-ában
Mohácsi	920	354	35	—	1 309	3,4
Pécsi	824	348	597	11	1 780	4,4
Pécsváradi	181	282	190	—	653	2,1
Sásdi	686	500	1016	17	2 219	5,6
Sellyei	1410	221	877	—	2 508	9,1
Siklói	1353	156	176	9	1 694	4,7
Szigetvári	806	320	397	1	1 524	5,0
Komló j.j.v.	—	449	281	—	730	2,9
Mohács j.j.v.	448	289	21	—	758	4,2
Összesen	6628	2919	3590	38	13 175	4,6

AZ ÉPÜLETEK SZÁMA ÉS SZÍNVONALA JÁRÁSONKÉNT

Járás, város	A lakott épületek színvonala			Összes lakott épület száma	Ebből a község	
	a helyi átlagosat		konyhó, putri		szélén	külterületén
	eléri	nem éri el				
Mohácsi	99	86	42	227	52	11
Pécsi	99	146	86	331	87	125
Pécsváradi	48	34	57	139	65	44
Sásdi	92	175	181	448	107	237
Sellyei	185	245	94	524	115	204
Siklói	89	113	94	296	35	35
Szigetvári	166	49	86	301	66	72
Komló j.j.v.	3	43	118	164	106	58
Mohács j.j.v.	52	44	25	121	112	4
Összesen	833	935	783	2551	745	790

1203/1962

A MUNKAKÉPES KORÚ CIGÁNYOK SZÁMA

Megnevezés	Férfi	Nő	Összesen	Összes megoszlása %-ban
Állandó munkahelyen dolgozik	2526	585	2911	44,1
Alkalmi munkát végez	691	1078	1769	16,8
Zenész főfoglalkozású	—	—	109	1,7
Vándoripart üz	—	—	45	0,7
Értelmiségi foglalkozású	—	—	8	0,1
Nem dolgozó	295	1459	1754	26,6
Munkaképesek száma összesen	3476	3120	6596	100,0
Munkaképesek az összes %-ában	54,0	46,3	50,1	—

**ÁLLANDÓ MUNKAHELYEN DOLGOZÓ CIGÁNYOK
A MUNKAHELY SZERINT**

Megnevezés		Helyben	Lakhelytől távol	Összesen	Megoszlás %-ban	Összesből szakmunkás
		dolgozik				
Iparban:	Férfi	288	330	618	26.6	55
	Nő	39	21	60	10.3	
	Összes	327	351	678	23.3	
Bányában:	Férfi	129	84	213	9.2	20
	Nő	—	—	—	—	
	Összes	129	84	213	7.3	
Állami gazdaságban:	Férfi	275	158	433	18.6	
	Nő	35	63	98	16.8	
	Összes	310	221	531	18.2	
Termelőszövetkezetben:	Férfi	533	46	579	24.9	15
	Nő	290	1	291	49.7	
	Összes	823	47	870	29.9	
Egyéb helyen:	Férfi	335	148	483	20.7	43
	Nő	112	24	136	23.2	
	Összes	447	172	619	21.3	
Összesen:	Férfi	1560	766	2326	100	133
	Nő	476	109	585	100	
	Összes	2036	875	2911	100	

A MUNKAKÉPES KORÚ CIGÁNYOK JÁRÁSOK SZERINT

Járás, város	Állandó munkahelye van	Alkalmi munkás	Zenész	Vándor- iparos	Értelmi- ségi	Nem dol- gozik	Összes munkaképes	Munka- képes %-ban
szám szerint (fő)								
Mohácsi	286	112	19	15	—	94	526	39.8
Pécsi	307	240	6	6	—	221	780	43.8
Pécsváradi	78	74	1	—	—	133	286	43.8
Sásdi	430	300	5	11	1	334	1084	48.7
Sellyei	569	343	24	—	5	330	1271	50.7
Siklósi	492	175	17	4	—	232	920	54.3
Szigetvári	408	227	9	2	2	129	777	50.3
Komlói j.j.v.	218	13	—	1	—	199	431	59.0
Mohács j.j.v.	123	285	28	6	—	82	524	69.1
ÖSSZESEN	2911	1769	109	45	8	1754	6596	50.1
Megoszlás %-ban								
Mohácsi	54.4	21.3	3.6	2.8	—	17.9	100.0	—
Pécsi	39.3	30.8	0.8	0.8	—	28.3	100.0	—
Pécsváradi	27.3	25.9	0.3	—	—	46.5	100.0	—
Sásdi	39.8	27.8	0.5	1.0	—	30.9	100.0	—
Sellyei	44.8	27.0	1.9	—	0.4	25.9	100.0	—
Siklósi	53.5	19.0	1.9	0.4	—	25.2	100.0	—
Szigetvári	52,5	29.2	1.2	0.3	0.2	16.6	100.0	—

Járás, város	Állandó munkahelye van	Alkalmi munkás	Zenész	Vándoriparos	Értelmi-ségi	Nem dolgozik	Összes munkaképes	Munkaképes %-ban
szám szerint (fő)								
Komló j.j.v.	50,6	3,0	—	0,2	—	46,2	100,0	—
Mohács j.j.v.	23,5	54,4	5,3	1,1	—	15,7	100,1	—
ÖSSZESEN	44,1	26,8	1,7	0,7	0,1	26,6	100,0	—

1211/1962

AZ ÁLLANDÓ MUNKAHELYEN DOLGOZÓ CIGÁNYOK JÁRÁSOK SZERINT

Járás, város	Iparban	Bányában	Állami gazd.-ban	Tsz-ben	Egyéb helyen	Összesen
dolgozik (fő)						
szám szerint (fő)						
Mohácsi: Ö	66	—	90	99	31	286
T	62	—	62	4	23	151
Pécsi: Ö	72	31	35	85	84	307
T	63	5	7	17	36	128
Pécsváradi: Ö	34	13	8	12	11	78
T	22	5	8	—	16	41
Sásdi: Ö	111	52	150	28	89	430
T	94	51	21	3	42	211
Sellyei: Ö	79	17	93	216	164	569
T	45	15	46	4	42	152
Siklósi: Ö	58	7	53	264	110	492
T	30	2	47	16	8	103
Szigetvári: Ö	83	3	58	163	101	408
T	33	3	28	3	15	82
Komló j.j.v.: Ö	81	90	44	—	3	218
T	2	3	2	—	—	7
Mohács j.j.v.: Ö	94	—	—	3	26	123
T	—	—	—	—	—	—
Összesen: Ö	678	213	531	870	619	2911
T	351	84	221	47	172	875
Összes megoszlása %-ban						
Mohácsi	23,1	—	31,5	34,6	10,8	100,0
Pécsi	23,4	10,1	11,4	27,7	27,4	100,0
Pécsváradi	43,6	16,7	10,2	15,4	14,1	100,0
Sásdi	25,8	12,1	34,9	6,5	20,7	100,0
Sellyei	13,9	3,0	16,3	38,0	28,8	100,0
Siklósi	11,8	1,4	10,8	53,7	22,3	100,0
Szigetvári	20,3	0,7	14,2	40,0	24,8	100,0
Komló j.j.v.	37,1	41,3	20,2	—	1,4	100,0
Mohács j.j.v.	76,4	—	—	2,4	21,2	100,0
Összesen	23,3	7,3	18,2	29,9	21,3	100,0

Ö = összesen

T = összesenből lakóhelytől távol dolgozó

TANULÓK SZÁMA

Járás, város	Általános iskolai tankötelesek száma				Középiskolai tanulók száma	Egyetemi, főiskolai tanulók száma
	alsó tagozat	felső tagozat	összesen	a népesség %-ában		
Mohácsi	262	57	319	24.4	2	1
Pécsi	286	53	339	19.0	—	—
Pécsváradi	134	11	145	22.2	1	—
Sásdi	404	39	443	20.0	—	—
Sellyei	433	83	516	20.6	2	—
Siklósi	325	28	353	20.8	1	—
Szigetvári	241	59	300	19.7	1	—
Komló j.j.v.	124	4	128	17.5	1	—
Mohács j.j.v.	153	21	174	23.0	—	1
Összesen	2362	355	2717	20.6	8	2

A TANULMÁNYI FEGYELEM AZ ÁLT. ISKOLAI TANULÓKNÁL,
AZ ANALFABÉTÁK SZÁMA

Járás, város	Az általános iskolai tanulók közül				Az összes népességből analfabéta	
	rendszeresen jár iskolába	nem jár (%)	múlt évben bukott (%)	túlkoros. osztályismétlő (%)	fő	%
Mohácsi	85.0	4.7	25.1	40.1	315	24.1
Pécsi	63.4	20.1	26.3	20.1	612	34.4
Pécsváradi	77.2	11.0	19.3	49.7	134	20.5
Sásdi	74.5	14.2	27.8	32.1	1212	54.6
Sellyei	87.8	3.5	29.5	34.3	883	35.2
Siklósi	54.4	24.6	41.9	17.6	862	50.9
Szigetvári	74.7	15.3	23.7	28.7	344	22.6
Komló j.j.v.	58.6	41.4	22.7	39.8	452	61.9
Mohács j.j.v.	74.1	2.3	35.6	67.2	90	11.9
Összesen	73.6	13.6	28.8	33.2	4904	37.2

POLITIKAI ÉS TÁRSADALMI SZERVEKBEN VALÓ RÉSZVÉTEL

Járás. város	Munkaképesek száma	Ebből			
		párttag	szakszervezeti tag	tömegszervezet tagja	tanácsstag
Mohácsi	521	7	55	47	7
Pécsi	780	12	72	28	5
Pécsváradi	286	1	21	6	3
Sásdi	1081	3	110	13	4
Sellyei	1271	9	98	124	9
Siklói	920	14	37	62	13
Szigetvári	767	4	88	10	1
Komló j.j.v.	431	—	—	44	1
Mohács j.j.v.	524	5	71	29	3
Összesen	6581	55	552	363	46
Összes a munkaképes korúak %-ában	100.0	0.8	8.4	5.4	0.7

A CIGÁNYOK ÁLTAL 1961-BEN ELKÖVETETT SZABÁLYSÉRTÉSEK, BÜNTETTEK SZÁMA

Járás. város	Szabálysértés	Büntett	Összes	Összes népesség %-ában
Mohácsi	89	22	111	8,5
Pécsi	135	30	165	9,2
Pécsváradi	44	10	54	8,3
Sásdi	169	27	196	8,8
Sellyei	88	20	108	4,3
Siklói	85	30	115	6,8
Szigetvári	74	10	84	5,5
Komló j.j.v.	33	82	115	15,8
Mohács j.j.v.	99	60	159	21,0
Összesen	816	291	1107	8,4

Kmf.

Vértes Tibor s.k.
vb-titkár, jkv.-vezető

Rejtő János s.k.
a tanácsülés elnöke

Vida Andrásné s.k.
Dr. Görcs László s.k.
jegyzőkönyv-hitelesítők

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1959-1962 II.

LEGNAGYOBB CIGÁNY LAKTA KÖZSÉGEK

A tanácsszékhely neve	A cigányok száma		belső területén	A község		Összes lakott épület	Ebből putrik	Munkaképes kortiak	Ebből	
	fő	a lakosság %-ában		szélén	küllerületén				állandó munkahelyen	mezőgazdaságban
Alsószentmárton	684	57,4	684	—	—	106	51	385	121	45
Versend	414	35,5	99	315	—	66	—	152	112	62
Gilvánfa	332	57,5	332	—	—	71	48	139	44	26
Bogárdmindszent	323	44,2	31	—	292	75	—	180	59	35
Sásd	317	12,9	13	12	292	74	—	145	53	—
Szigetvár	305	4,1	189	91	25	53	1	173	90	1
Kölked	274	14,7	274	—	—	47	35	110	50	46
Mágocs	260	7,6	248	—	12	32	3	126	38	6
+Ócsárd	248	22,8	28	—	220	51	—	86	24	23
Gyöngyösmellék	203	33,3	7	—	196	47	—	108	31	10
Kövágóttös	186	32,6	6	180	—	30	—	85	12	—
Dunaszekcső	185	8,4	185	—	—	38	2	60	20	11
Dencsháza	183	10,1	69	89	25	46	27	86	32	10
Gordisa	175	31,5	17	—	153	35	31	87	45	34
Kozármisleny	162	10,6	8	12	142	33	17	71	20	1
+Vajszló	161	7,9	161	—	—	36	3	83	46	20
Piskó	160	33,7	130	—	30	28	13	75	45	43
+Hosszúhetény	148	4,1	11	4	133	34	30	57	18	—
+Gerde	148	16,1	84	—	64	18	7	58	28	14
Szászvár	145	4,9	—	—	143	32	20	57	29	17

A tanácsszékhely neve	A cigányok száma		A község			Összes lakott épület	Ebből putrik száma	Munkaképes korúak	Ebből	
	fő	a lakosság %-ában	belső területén	szélén	külterületén				állandó munkahelyen	mezőgazdaságban dolgozik
			települtek száma							
Pécsvárad	136	4,3	80	46	10	24	5	55	19	14
Révfülu	126	49,2	6	—	120	36	—	69	3	1
Sellye	119	4,8	119	—	—	25	1	62	24	3
Old	114	15,6	—	114	—	21	—	67	67	67
+Bükkösd	113	6,0	—	54	59	27	1	33	24	—
Gödrekeresztúr	109	8,9	51	58	—	20	11	55	23	16
Kisvaszar	103	18,2	—	103	—	23	19	44	19	19
+Patapoklosi	103	11,4	30	39	34	18	—	53	36	28
Nagyharsány	102	5,9	102	—	—	25	2	68	46	39
Véménd	102	4,3	—	102	—	19	3	45	1	—
Marócsa	101	34,8	63	38	—	23	—	51	41	3
Pettend	100	38,8	27	15	58	20	—	46	20	3

+ Közös tanács, az adatok a tanács területére vonatkoznak.
1211/62

5/a

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1962. szeptember 7-én Pécsen tartott rendes ülésén.

[...]

Palkó Sándor vb. elnök a tanácsülést megnyitja. Bejelenti, hogy a tanácsülésen a tanács-
tagok 66%-a megjelent, tehát a tanácsülés határozatképes.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyvvezető és jegyzőkönyvi hitelesítők személyére vonatkozóan.

A tanácsülés egyhangúlag megválasztja dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettest jegyző-
könyvvezetőnek, Krancz Pál és Pálkúti Keresztély tanácsstagokat pedig jegyzőkönyvi hite-
lesítőkné.

Előterjesztést tesz ezután a tanácsülés napirendjére, melyet a tanácsülés az alábbiak sze-
rint fogad el:

[...]

NAPIREND:

[...]

3. Az iskoláztatási törvény végrehajtásának helyzete Baranya megyében.

Előadó: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes

[...]

Az iskoláztatási törvény végrehajtásának helyzete Baranya megyében

Dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes elmondja a végrehajtó bizottságnak az iskoláztatási
törvény végrehajtásáról szóló beszámolóját, mely a jegyzőkönyv mellékletét képezi.

Hozzászólások:

[...]

Varga Sándor tanácsstag a cigány tanulók oktatásával foglalkozik. Választókerülete egyik
községében: Alsószentmártonban, különösen sok probléma van, mert itt mintegy 800 cigány
él. Véleménye szerint sokat segítené a cigánykérdés megoldásában, ha a rendszeresen dolgo-
zók részére a munkáltató állami gazdaság, üzem vagy termelőszövetkezet házat építené.

[...]

Határozat

20-1/1962.T.sz.

A tanácsülés elfogadja a végrehajtó bizottságnak az iskoláztatási törvény végrehajtásá-
nak helyzetéről szóló beszámolóját, és utasítja a végrehajtó bizottságot, hogy a művelődés-
ügyi, terv és pénzügyi osztály bevonásával készítse el az iskoláztatás távlati tervét 1970-ig.

A tervet a végrehajtó bizottság 1962. december 31-ig tárgyalja meg és hagyja jóvá.

A tervben szerepeljen:

- a) Az általános iskolák fejlesztése 1970-ig,
- b) A szakrendszerű oktatás teljes megvalósítása,
- c) Az általános iskolai diákotthonok fejlesztése,
- d) A napközi otthoni hálózat fejlesztése,
- e) A gyakorlati foglalkozások fejlesztése,
- f) Az ált. iskolai felnőttoktatás távlati terve,
- g) A cigánykötelesek iskoláztatásának megoldása,

h) A középiskolai hálózat fejlesztése a meglévő gimnáziumok bővítésével, 12 évfolyamú iskolák szervezésével, szakközépiskolák létesítésével,

i) A gyógypedagógiai oktatás fejlesztése, bővítése.

Határidő: 1962. december 30.

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes.

[...]

BML BMT jkv. 1959-1962. II.

5/b

[Előterjesztés]

Tisztelt Tanácsülés!

Kedves Elvtársak!

A Magyar Szocialista Munkáspárt VII. Kongresszusa jóváhagyta a párt általános politikáját és ezzel együtt azt a művelődéspolitikát is, amely a Központi Bizottság művelődéspolitikai irányelveiben kapott alapvetést. A kongresszus nagy nyomatékkal hangsúlyozta a dolgozó tömegek és az ifjúság szocialista tudatának fejlesztését, egész népünk általános és szakmai műveltségének emelését. Célul tűzte ki a gondosan előkészített iskolareform megvalósítását.

Oktatásügyünk 1961. őszén fejlődésének új szakaszához érkezett. Az országgyűlés elfogadta az 1961. évi III. törvényt, az oktatás egészére kiterjedő, első szocialista iskolatörvényünket. E törvény megvalósulás nyomán magasabbra fog emelkedni egész népünk kulturális színvonala, fokozatosan marxista leninista világnézetűvé válik a felnövekvő nemzedék és a közösségi ember vonásai jellemzik majd ifjúságunkat.

A VII. Kongresszus óta lényeges változások történtek közoktatásunk szervezetében és tartalmában. Az Oktatási reform megvalósítása azonban jórészt ezután következik. Ez alkalommal nem foglalkozunk az iskolareform megvalósításának minden kérdésével, hanem csak az iskoláztatással.

A jelenlegi helyzet elemzésekor figyelembe vettük azokat az eredményeket, amelyeket a VII. Kongresszus óta elértünk.

Az elemzés, az oktatási törvény és a VII. Kongresszus irányelvei alapján megjelöljük az iskoláztatás legfontosabb közeli és távlati feladatait, a végrehajtáshoz szükséges anyagi és személyi feltételeket, amelyeket 1970-75-ig fokozatosan meg kell teremtenünk.

I. Alsófokú oktatás

A VII. Kongresszus óta jelentősen növekedett népünk művelődési igénye, a tanulás kezd mozgalommá válni megyénkben is. Általános iskolás tanulóink száma 1958-tól évente több mint két ezerrel emelkedett és jelenleg eléri a 44.000 főt. A megnövekedett tanulólétszám elhelyezése a városokban, járási székhelyeken és a központi iskolákban egyre nehezebb lett, mert a tanterem építés nem tudott lépést tartani az igényekkel.

Ezek a tanulók jórészt a cigánytankötelesekből és a gyógypedagógiai oktatásra szorulókból kerülnek ki. A feladat megoldásához három úton kell közelednünk:

1. Fokoznunk kell iskoláinkban az oktató-nevelő munka hatékonyságát.

2. Bővítünk kell a gyógypedagógiai hálózatot.

3. Meg kell oldanunk a cigánykötelesek iskoláztatását.

Az általános iskola tartalmi továbbfejlesztésének problémája szorosan nem tartozik a mai tanácsülés anyagához, ezért részletesen ezzel nem foglalkozunk.

A gyógypedagógiai oktatás megoldása azonban szorosan összefügg az iskoláztatással. Megyénkben jelenleg 450 gyógypedagógiai oktatásra szoruló gyermek van, és kb. 200 gyermek iskoláztatása férőhely hiányában nem megoldott. A végleges megoldáshoz szükséges lenne egy legalább 100 férőhelyes gyógypedagógiai intézetre. Ennek létrehozásáig azonban fokozatosan gyarapítani kell a kihelyezett gyógypedagógiai osztályok számát.

A cigánykérdés megoldására a megyei tanács 12/1962. határozata átfogó tervet adott. Ezért ezúttal csak az iskoláztatás kérdésével foglalkozunk.

A cigány tankötelesek száma a megyében 2717 fő, amelyből 370 egyáltalán nem 320 pedig nem rendszeresen jár iskolába. A felső tagozaton mindössze 355 gyermek tanul, míg az alsó tagozaton 2362. Középiskolába elenyészően kevés, 8 cigány származású tanuló jár, egyetemre, főiskolára pedig csak 2.

Az iskolabajárás és tanulmányi eredmény tekintetében igen nagy különbség van a cigány tankötelesek között.

Különösen azokon a helyeken van probléma, ahol nagyobb tömegben, vagy a falutól, várostól távol laknak. Mulasztási átlaguk Alsószentmártonban 99, Bogádmindszenten 30, Gilvánfán 28 nap. Alsószentmártonban több mint 100 a tanköteleskorú cigánygyermek száma, de a járási tanulmányi felügyelő ellenőrzésekor 50-nél több tanuló sohasem volt jelen az iskolában. A pécsi járásban Ócsárdon 62 nap a cigányszármazású tanulók mulasztása, míg a járás többi iskolájában 12 nap a cigányszármazásúak mulasztási átlaga. Versenden nincs már különbség az iskolába járásban a cigány és nem cigányszármazású tanulók között, Marócsán alacsonyabb a mulasztási átlaguk a járási átlagnál.

A tanulmányi eredményekben ugyanilyen szélsőségek vannak. Az elmúlt évben a cigány származású gyermekek 29%-a bukott meg. Vannak azonban olyan helyek, ahol 30-40-45%-uk bukott, vagy osztályozatlan maradt. Viszont találunk olyan iskolákat is, ahol tanulmányi eredményük azonos a többiével. Marócsán 21 cigány származású tanulóból 3 bukott, Versenden az I. osztályban szintén csak 3, a II. osztályban pedig senki sem bukott meg.

Tudjuk, hogy a fenti különbségek jórészt onnan adódnak, hogy az egyes cigánytelepek egészségügyi, gazdasági, kulturális körülményei eltérőek, más az életmódja a cigányoknak Versenden és más Alsószentmártonban.

Azonban az is igaz, hogy a fejlődésben elmaradt cigány gyermekek oktatása más pedagógiai módszereket követel. A versendi jó eredményeket a tanulók csoportos foglalkoztatásával érték el. Helyeseljük a művelődésügyi osztálynak azt az intézkedését, amellyel a versendi módszert több iskolában is bevezeti. A cigány származású tanulók iskoláztatásának segítésére napközi létesül Alsószentmártonban, Versenden, Kölkeden, Ócsárdon, Gilvánfán, Bogádmindszenten.

Arra kell törekedni, hogy minél több helyen teremtsék meg helyi erőforrásokból a napközi otthon létesítésének feltételeit. Tapasztaltuk, hogy a járási művelődésügyi osztályok megerősítették azoknak a iskoláknak a tantestületét, amelyekben sok cigány tanköteles tanuló és jutalomban részesítették azokat a nevelőket, akik a cigánygyermek oktatásában jó eredményeket értek el.

A megyei művelődésügyi osztály állandóan kísérfje figyelemmel a cigánytankötelesek

helyzetét és a velük foglalkozó pedagógusoknak még több módszertani segítséget, anyagi és erkölcsi megbecsülést nyújtson.

[...]

Határozati javaslatok:

[...]

h) A cigány tankötelesek iskoláztatásának megoldása

[...]

Kmf.

Dr. Nagy Gyula s.k.
vb. elnökhelyettes

Dr. Görcs László s.k.
a tanácsülés elnöke
jkv.-vezető

Krancz Pál s.k.
Pálkúti Keresztély s.k.
jkv.-hitelesítők.

BML BMT jkv. 1959-1962. II.

6.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1962. december 14-én Pécsen tartott ülésén.

[...]

Palkó Sándor vb-elnök a tanácsülést megnyitja. Bejelenti, hogy a tanácsülésen a tanács-
tagoknak 63%-a megjelent, tehát a tanácsülés határozatképes.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyvvezető és jegyzőkönyvi hitelesítők személyére vonatkozóan.

A tanácsülés egyhangúlag megválasztja Vértes Tibor vb-titkárt jegyzőkönyvvezetőnek,
Horváth Lajos és Farkas Elemérné tanácsstagokat pedig jegyzőkönyvi hitelesítőkné.

Előterjesztést tesz ezután a tanácsülés napirendjére, melyet a tanácsülés az alábbiak sze-
rint fogad el:

NAPIREND:

1. Beszámoló a megyei tanács 4 éves munkájáról

Előadó: Palkó Sándor vb. elnök

[...]

Palkó Sándor javaslatot tesz ezután a tanácsülés elnökének személyére.

A tanácsülés egyhangúlag dr. Nagy Gyula tanácsstagot választja meg a tanácsülés elnöké-
nek.

[...]

1. [...]

A különböző ideiglenes bizottságoknál sem vallottunk szégyent. A cigánykérdés feldol-
gozására hivatott bizottság pl. dr. Görcs László tanácsstag vezetésével országosan is példam-
mutató munkát végzett. A tervet, amit kidolgoztak, a művelődésügyi miniszter példaként
állította a többi megye elé. Az igazgatási ideiglenes bizottság Nemes, Krancz, Vidáné,
Ujvári és Hidvégi elvtársak útján országosan is példás, újszerű javaslatokat dolgozott ki. A
Czegény elvtárs vezette községfejlesztési ideiglenes bizottságnak nagy része van abban,

hogy községfejlesztésünk sokat haladt előre. Az ideiglenes bizottságok munkája mutatja, hogy a tanácsi munka további társadalmasítása reális és nagyjövőjű út, és nagy tartalékok rejlenek ebben.

[...]

Kmf.

Vértes Tibor s.k.
vb-titkár

Dr. Nagy Gyula s.k.
a tanácsülés elnöke
jkv.-vezető

Horváth Lajos s.k.
Farkas Elemérmé s.k.
jkv.-hitelesítők

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1959-1962. II.

7.

Jegyzőkönyv

Készült Pécsen 1963. október 28-án a Baranya Megyei Tanács ülésén.

[...]

Palkó Sándor vb. elnök üdvözli a megjelenteket, bejelenti, hogy a 69 tanácsstag közül 53 jelen van, mely a tanácsstagok 77%-ának felel meg, így a tanácsülés határozatképes. A tanácsülést megnyitja.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyvvezető és jegyzőkönyvi hitelesítők kijelölésére.

A tanácsülés egyhangúlag Vértes Tibor tanácstagot jegyzőkönyvvezetőnek, dr. Tényi Jenő és Vincze Józsefné tanácstagokat jegyzőkönyv-hitelesítőkné kijelöli.

A VB elnök ezután javaslatot terjeszt elő a tanácsülés napirendjére, melyet a tanács az alábbiak szerint fogad el:

[...]

NAPIREND:

[...]

2. Beszámoló a cigánykérdés megoldásával kapcsolatban elvégzett feladatokról és a további munka irányelvei.

Előadó: Palkó Sándor vb. elnök

[...]

A vb. elnöke javaslatot terjeszt elő a tanácsülés elnökének személyére vonatkozóan.

A tanácsülés egyhangúlag Lukács Antal tanácstagot választja meg a tanácsülés elnökéül.

[...]

A második napirend beszámolója előtt a Baranyai Fotó- és a Filmklub részleteket mutatott be a tanácsstagoknak a „Baranyai cigányok” című készülő filmjéből.

Beszámoló a cigánykérdés megoldásával kapcsolatban elvégzett feladatokról
és a további munka irányelveiről

Palkó Sándor vb. elnök terjeszti elő a végrehajtó bizottság beszámolóját.

(3. sz. melléklet)

Hozzászólások:

Dobos József tanácsstag elmondja, hogy munkahelyén: a komlói bányában szép számmal dolgoznak cigányok. Egyetért a referátum megállapításaival, mert náluk is tapasztalható, hogy a közösen végzett munka során eltűnik mindenfajta megkülönböztetés. Nagyon fontos azonban ezen dolgozók szakmai és kulturális színvonalának emelése, mert a fejlett műszaki módszerek ezt megkövetelik.

A Kossuth bányán az elmúlt évben két analfabéta tanfolyamot is szerveztek a komlói városi tanács vb. művelődésügyi osztályának segítségével. A tanfolyamot elvégzett dolgozók idén már iskolai oktatás keretében tanulnak tovább.

A másik égető probléma a cigányoknál a lakáskérdés. Az állandó munkahellyel rendelkezők ki szeretnének jönni a kunyhóból, és ezeknek ehhez az eddiginél fokozottabb segítséget kell adni.

A határozati javaslatokkal egyetért, és saját választókerületében igyekszik segítséget adni a problémák megoldásához.

Lőrincz János tanácsstag a beszámolóval egyetért, és nagyon jónak tartja a bemutatott filmrészletet. Elmondja, hogy választókerületében 3 családot már beköltöztettek a faluba, és Cserdin jövő héten költözik 5 család. A lakások kimeszelve, rendbetéve várják már új lakóikat. Javasolja, hogy a Filmklub jöjjön ki erre az alkalomra és készítsen felvételeket.

Elmondja továbbiakban, hogy a lakásokba beköltöztetett cigánycsaládoknál nehézséget okoz a berendezési tárgyak megvétele. A kunyhóban nem volt szükség bútorzatra, most azonban felmerül ilyen igény részükről. Javasolja, hogy valamilyen módon tegye lehetővé a tanács, hogy az intézményeknél, vállalatoknál kiselejtezésre kerülő tárgyakat elsődlegesen a cigánycsaládok vásárolhassák meg.

Dr. Tényi Jenő tanácsstag a jelentéssel és határozati javaslattal egyetért. Egészségügyi szempontból legfontosabbnak a lakáskérdés megoldását tartja. Természetesen ez nem megy egyik napról a másikra. Éppen ezért egyetért azzal, hogy a meglévő cigánytelepeken legalább a minimális egészségügyi követelmények biztosítására tegyen a tanács intézkedést.

Ugyancsak egészségügyi hiányosság a cigányoknál a nem megfelelő táplálkozás. Helyesnek tartaná szorgalmazni azokban a termelőszövetkezetekben, ahol nagyobb számú cigány dolgozik, az üzemi étkeztetés megszervezését. Így legalább kalóriadús, összetételében megfelelő táplálékhoz jutnának egyik étkezés alkalmával.

Javasolja továbbá, hogy a szűrések alkalmával felfedett nyílt tbc-s betegek intézeti elhelyezését soronkívül biztosítsa az egészségügyi osztály. Ugyanis a továbbfertőzés veszélye a telepeken sokkal nagyobb. A rendszeres bacilusgazda vizsgálatokat ki kellene terjeszteni, mert tífusz és egyéb járvány kiinduló pontja lehet a cigánytelep.

Végül a csecsemőhalandósággal foglalkozik, mely a cigány lakosságnál aránytalanul magas. Javasolja, hogy a nagyobb cigány lakta községekben szorgalmazza a megyei tanács bölcsőde felállítását. Ezekben a helyeken a bölcsőde kettős célt szolgálna: egyrészt kiragadnánk ezeket a gyerekeket a legveszélyeztetettebb periódusban a nem megfelelő környezetből, másrészt a csecsemő helyes táplálására, tisztántartására példát mutatna.

Varga Sándor tanácsstag elmondja, hogy tanácsági körzetében (Old és Alsószentmárton) kb. 800 cigány él. Bizonyos kezdeti fejlődés már mutatkozik: villanyt kaptak, rendes WC és artézi kút van a telepen. Egyetért az előtte felszólaló tanácsstaggal, hogy a legégetőbb probléma a lakáskérdés megoldása, mert 10-15-en lagnak még mindig egy-egy kunyhóban. Jó

lenne, ha a termelőszövetkezetek, állami gazdaságok segítenének a náluk dolgozók lakáshoz való juttatásában.

Két ügyben kéri a művelődésügyi osztály intézkedését. Alsószentmártonban 60-70 cigánygyerek van az I. osztályban. Ezeket a gyerekeket először magyarul kell megtanítani, azonban a pedagógus ilyen nagy létszámú osztályban nem tud eredményt elérni. A másik: a napközi otthon étkezési keretének felemelése. A keret 81 fő, ugyanakkor naponta 110-120 gyerek étkezik. Ez a mennyiség, vagy a minőség rovására megy.

Nagy Sándor tanácsstag a lakáskérdés megoldása érdekében igen helyesli a széttelepítést, de egyetért a határozati javaslatok többi pontjával is. Az 1. c./ pontot kibővíteni javasolja azzal, hogy a nagyobb telepeken kisipari szövetkezetek mellett háziipari szövetkezetek létrehozásának lehetőségét is meg kellene vizsgálni. Különösen jelentős lenne ez az asszonyok foglalkoztatása érdekében.

Szükségesnek tartja továbbá, hogy minél több cigányfiatal részesüljön szakmunkás képzésben; tervszerűen kellene biztosítani ezeknek a fiataloknak ipari tanuló iskolában, traktorista, gépkezelői tanfolyamra való küldését.

Rejtő János tanácsstag helyesnek tartja az előterjesztett határozati javaslatot és célravezetőnek a cigánykérdés megoldásánál. Vannak azonban olyan módszerek, amelyek ezt a folyamatot meg tudják gyorsítani. Elmondja, hogy a községekben kinn járva, sokszor lát hiányos ruházatú cigánygyerekeket iskolába menni, és ilyenkor eszébe jut, hogy otthon milyen sok jó gyermekholmi hever használaton kívül. Felveti annak lehetőségét, hogy nem lehetne-e az iskolás gyermekek bevonásával önkéntes gyűjtést rendezni. Így a háztartásokban lévő felesleges ruhaneműk, játékok, esetleg egyéb tárgyak a legjobban rászorulóknak jutna. Bizonyára felmerül egyesek részéről olyan aggály – folytatja – hogy helytelen ingyenes juttatásban részesíteni bárkit is. Véleménye szerint sokkal nagyobb probléma az, hogy a cigánygyerekeknek nincs ruhájuk, cipőjük, esetleg e miatt nem tudnak iskolába járni. Kéri, hogy javaslatát tegye fontolóvá a tanácsülés.

Dr. Görcs László tanácsstag részletesen beszámol saját tapasztalatairól. Hangoztatja, hogy a szemlélet kérdésében mélyreható változások vannak, azonban még mindig nem elég. Sajtónak, rádiónak nem kampányszerűen, hanem állandó jelleggel kellene foglalkoznia a cigánykérdéssel.

A határozati javaslatokkal egyetért, az iskolai előkészítés terén azonban nem tartja kielégítőnek. A két hónapos képzés kevés, mert ez idő alatt még magyarul sem lehet megtanítani a gyerekeket. Legalább egy éves előkészítőre lenne szükség.

Bogár József tanácsstag a munkára való nevelés fontosságával foglalkozik. A Szakszervezetek Megyei Tanácsa is foglalkozik ezzel a kérdéssel, és alapszervei figyelmét határozottan felhívta a cigányok munkábaállításának feladataira. Egyes helyeken, főként ahol sok cigány él, nehéz elhelyezkedésüket megoldani. Éppen ezért nagyon egyetért azzal a javaslattal, hogy a megye különböző területeire telepítsük szét őket – természetesen velük való teljes egyetértésben –, mert így munkahelyet és lakást is jobban tudunk biztosítani részükre.

Takács Jánosné tanácsstag egyetért a beszámolóval, a határozati javaslatokat elfogadja. Beszámol a Szigetvári Cipőgyárban dolgozó cigányok helyzetéről. Végző fokozatig azt a következtetést vonja le, hogy érdemes velük foglalkozni, igen tanulékonyak, ügyesek, és már jó néhány kiváló szakmunkás van köztük.

Gera Antalné tanácsstag hozzászólásában elmondja, hogy ő különösen meghatóva hallgatta a beszámolót és nézte a bemutatott filmet, mert a felszabadulásig szülei és testvéreivel cigánysorsban élt ő is. Heten laktak egy kunyhóban, ruhájuk, cipőjük nem volt, iskolába

nem jártak. 1945 óta nagy utat tett meg. Ezért köszönetet mond elsősorban a pártnak, de köszönetet mond a Porcelángyári asszonyoknak, akik megtanították őt emberi módon élni.

Palkó Sándor vb-elnök válaszol a hozzászólásokra. Örömmel állapítja meg a hozzászólások alapján, hogy a kérdés újbóli napirendre tűzése mennyire aktuális volt. Bizonyítják amellet a hozzászólások azt is, hogy valóban társadalmi ügyé kezd válni a cigánykérdés megoldása.

Javaslatot tesz ezután az írásban előterjesztett határozati javaslatok kibővítésére – a tanácsstagok által elmondottak figyelembe vételével. Így javasolja határozatként elfogadni Lőrincz János, dr. Tényi Jenő, Nagy Sándor, dr. Görcs László és Rejtő János tanácsstagok javaslatait.

Varga Sándor tanácsstag elvtársnak az alsószentmártoni iskola és napközi otthon létszám és étkeztetési keret felemelése ügyében a művelődésügyi osztály választ fog adni, miután az ügyet kivizsgálta. Végül javasolja a maga részéről, hogy a megyei tanács fejezze ki köszönetét a Baranyai Fotó- és Filmklub tagjainak lelkes és eredményes munkájukért.

Kérje fel őket a tanácsülés hogy a jövőben is adjanak segítséget ahhoz, hogy a filmet felhasználhassuk a beszámolás eszközéül.

A tanácsülés egyhangú szavazattal az alábbi határozatot fogadja el:

Határozat

19/1963.T.szám

A tanácsülés megvitatta és elfogadta a végrehajtó bizottságnak a cigányok helyzetéről szóló beszámolóját. Szükségesnek tartja a kérdésnek napirenden tartását mindaddig, amíg a MSZMP PB. VI. 20-i határozata szerint is a cigánylakosság asszimilációja befejeződik. Ennek érdekében a tanácsoknak és szerveiknek arra kell törekedniök, hogy e fontos kérdést társadalmi ügyé tegyék,

Elhatározza ezért a megyei tanács, hogy:

– még ebben az évben minden megyei tanácsstag összehívja választókerületének mindazon polgárait, akik gyakorlati segítséget tudnak nyújtani e kérdés megoldásában. Nevezetesen: a kerület járási tanácsstagjait, a községi tanács vb. elnökét, a körzeti orvost, a pedagógusokat, tsz. vezetőket, állami gazdaság, gépállomás igazgatóját, a rendőrőrs parancsnokát, vagy a körzeti megbízottját, a helybeli cigányság legértelmesebb képviselőit, s mindenki mást, akit szükségesnek vél. Tanácskozásuk eredményeiről tájékoztatják a vb-titkárságát a szükséges tennivalók érdekében.

Határidő: 1963. december 31.

Felelősök: a megyei tanácsstagok.

Egyéb feladatok terén a tanácsülés a következőket határozza:

1. Munkába állítás területén:

a) A munkaügyi osztály dolgozza ki a cigány munkaerőmérleg új formáját. Ez terjedjen ki az elhelyezések számán túl az elhelyezett személyek számára, a mezőgazdasági munkára, s külön bontásban az időszakai munkára is. A munkaügyi osztály saját hatáskörében biztosítsa, hogy a járási, városi munkaügyi előadókknál állandóan megbízható nyilvántartás legyen a cigányság munkaviszonyainak alakulásáról.

Határidő: december 31.

Felelős: Bódis György munkaügyi o. vez.

b) A kereskedelmi osztály a cigányok fizetése beosztásának megkönnyítése érdekében

dolgozzon ki élelmiszerre vonatkozó utalvány lehetőségére javaslatot, s azt országos szervezetekhez való felterjesztés végett terjessze a VB. elé.

Határidő: december 30.

Felelős: Hegyes Ferenc ker. o. vezető.

c) Az ipari osztály – a Kisipari Szövetkezetek Baranya Megyei Szövetségével közösen – vizsgálja meg a cigány vándoriparosok szövetkezetekben történő alkalmazásának, valamint nagyobb telepeken – különösen asszonyok foglalkoztatása érdekében – háziipari szövetkezetek létrehozásának lehetőségét.

Határidő: 1964. január 31.

Felelős: az ipari osztály vezetője.

d) A községi tanácsok szorgalmazzák a helybeli termelőszövetkezetekben a cigányok taggá történő felvételét.

Határidő: folyamatos

Felelősök: járási tanács vb. elnökök

e) A tanácsülés javasolja azoknak a termelőszövetkezeteknek, amelyeknek területén sok cigány él, a lehetőség szerint foglalkozzanak néhány holdon gyógynövény termesztésével, mely egyrészt jövedelmező, másrészt a cigányasszonyok foglalkoztatását elősegítené.

Határidő: 1963. december 31.

Felelős: Földvári János vb. elnökhelyettes

2. A letelepítés területén:

a) A tanácsülés felkéri az OTP Megyei Fiókját, hogy az OTP Országos Központja elé terjesztés céljából dolgozzon ki tervet kedvezményes házvásárlási kölcsön lehetőségének a biztosítására, olyan cigánycsaládok számára, akik állandó munkahellyel és bizonyos összeggel rendelkeznek.

Határidő: 1963. december 31.

Felelős: Horváth Lajos vb. elnökhelyettes

b) A községi tanácsok házhelyeket KÖFA alapjuk terhére juttassanak ingyen, vagy kedvezményes áron az arra valóban rászorultak részére. A juttatás módozatát az igazgatási osztály az OTP-vel közösen dolgozza ki és értesítse erről a járások útján a községi tanácsokat.

Határidő: 1963. december 31.

Felelős: dr. Schafhauser István ig. o. vezető

c) Az igazgatási és építési osztály dolgozzon ki közösen javaslatot a cigányoknak a megye minden községét érintő arányos széttelepítésére. A tanácsokkal készíttessenek községi letelepítési terveket, vegyék számba a megvásárolható, s lakás céljára átalakítható épületeket, beépítetlen, vagy új kijelölésű telkeket. A két osztály a részletes tervezetet beszélje meg a cigánykérdést koordináló előadóval és javaslatukat terjesszék a végrehajtó bizottság elé.

Határidő: 1964. június 1.

Felelősök: Tóth Béla ép. o. vezető, Dr. Schafhauser István ig. o. vez.

d) A tanácsülés javasolja a végrehajtó bizottságnak, hogy a községi tanácsok közt indítsaon mozgalmat a cigányok letelepítése és községek közti széttelepítése megoldására, s a legjobb eredményt elért tanácsokat jutalmazza.

Határidő: 1963. november 30.

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes

e) Az építési, közlekedési és vízügyi osztály – járási csoportjainak bevonásával – a családi házak típusgyűjteménye kis házaihoz dolgozzon ki olcsó anyag felhasználására javasla-

tot, s azt az építés engedélyezésekor a helyi sajátosságok figyelembevételével bocsássa az építkező cigányok rendelkezésére.

Határidő: 1964. június 1.

Felelős: Tóth F. Béla o. vezető

3. Kulturális területen:

a) A művelődésügyi osztály intézkedjék, hogy nagyobb cigánytelepeken a tanév befejezése után megindulhasson a napközis pedagógiai előkészítő osztályokban a foglalkozás.

Helyesnek tartaná továbbá a tanácsülés néhány olyan cigánytelepen, – ahol a 6 éves életkorú gyermekek száma a legmagasabb – egy éves előkészítő osztály megszervezését az 1964/65-ös tanévre. A művelődésügyi osztály vizsgálja meg ennek lehetőségét, és javaslatát terjessze a végrehajtó bizottság elé.

Határidő: 1964. június 1.

Felelős: Takács Gyula műv. o. vezető

b) A tanácsülés felkéri az Állami Gazdaságok Igazgatóságát, hogy vizsgálja meg a kisharsányi kastély iskola és diákotthon céljára történő átadásának lehetőségeit, s ezzel is segítse elő a területén dolgozó szülők gyermekeinek szakosított oktatását, s a nagysári cigánytelep teljes felszámolását.

Határidő: december 31.

Felelős: Takács Gyula műv. o. vezető

c) A művelődésügyi osztály gyűjtse, s módszertani anyagként adja ki az alapismereti tanfolyamok legeredményesebb oktatási és népművelési módszereit.

Határidő: 1963. december 31.

Felelős: Takács Gyula műv. o. vezető

d) A művelődésügyi osztály dolgozzon ki módszertani és tematikai javaslatot a cigányok körében végzendő népművelési formákról. A TIT-re támaszkodva szervezze meg a cigányok közti ismeretterjesztést, s a tapasztalatok összegyűjtésével adjon módszertani segítséget az előadókknak. A tömegszervezetekkel együttműködve segítse az osztály a cigányság egyes rétegeinek (fiatalság, nők) sajátos feladataik szerinti nevelését.

Határidő: december 1.

Felelős: Takács Gyula műv. o. vezető

4. Egészségügyi területen:

a) Az egészségügyi osztály biztosítsa, hogy a cigánytelepek orvosi ellátottsága rendszeresebb és alaposabb legyen. Az osztály utasítsa alsóbb szerveit, hogy a körzeti orvosok gyakrabban látogassák a cigánytelepeket, mint a körzet többi községét. Biztosítani kell továbbá a cigánytelepeken a bacilusgazda szűrővizsgálatok rendszeres tartását, és nyílt tbc-s megbetegedés észlelése esetén a betegnek – soronkívüli – intézeti elhelyezését.

Határidő: 1963. december 1.

Felelős: dr. Kishonti Tibor eü. o. vezető

b) Az egészségügyi osztály szervezze meg a cigánytelepek elsősegélynyújtó hellyel való ellátását és a Vöröskereszt bevonásával a cigány egészségőrök alapfokú kiképzését.

Határidő: 1963. december 31.

Felelős: dr. Kishonti Tibor eü. o. vezető

c) Vizsgálja meg az egészségügyi osztály a nagyobb létszámú cigánylakta községekben

bölcsőde létesítésének lehetőségét. Erre vonatkozó részletes javaslatát 1964. április 1-ig dolgozza ki, és azt a végrehajtó bizottság tárgyalja meg.

Határidő: 1964. április 1.

Felelős: dr. Kishonti Tibor ü. o. vezető

d) A tanácsülés felkéri a Vöröskereszt Megyei Elnökét, hogy a népművelési szervekkel és a TIT-tel együttműködve dolgozza ki a cigányok közt végzendő egészségügyi felvilágosítás tematikáját, különös tekintettel a tisztaságra, az SZTK ügyekre, s az ingyenes terheség-megszakítás (megelőzés) lehetőségének a propagálására.

Határidő: 1963. december 31.

Felelős: dr. Kishonti Tibor ü. o. vezető

5. Egyéb:

a) A megyei tanács szükségesnek tartja, hogy a cigánylakosság, mint arra legjobban rászoruló, a 16/1963. Korm. rendelet alapján hasznosításra, illetve selejtezésre kerülő társadalmi tulajdonban lévő felesleges tárgyakat – esetleg a Bizományi Áruház, TŰZÉP, vagy MÉH közbejöttével – elsődlegesen megvásárolhassák. A végrehajtó bizottság vizsgálja meg ennek lehetőségét és tegye meg a szükséges intézkedéseket.

Határidő: 1963. december 31.

Felelős: Horváth Lajos vb. elnökhelyettes

b) A megyei tanács felkéri azokat a termelőszövetkezeteket, ahol nagyobb számú cigánydolgozó van, szervezzenek részükre üzemi étkeztetést.

Határidő: 1963. december 31.

Felelős: Földvári János vb. elnökhelyettes

c) A tanácsülés szükségesnek tartja, hogy a cigányfiatlokat az eddiginél sokkal nagyobb mértékben vonják be szakmunkás-képzésbe. Ennek érdekében készítsen a munkaügyi és mezőgazdasági osztály 3 éves tervet arra vonatkozólag, hogy hány fiatalat és mikor küld ipari tanulóiskolába, illetve traktorosi, vagy gépszerei tanfolyamra.

Határidő: 1963. december 31.

Felelősök: munkaügyi o. vezető

mezőgazd. o. vezető

d) A tanácsülés egyetért azzal, hogy a megyében lévő iskolák – teljes önkéntesség alapján – a tanulók közreműködésével – az otthon felesleges ruházati cikkek, játékok ajándékozásával – patronáljanak cigánytelepeket, esetleg családokat.

Felelős: Takács Gyula műv. o. vezető

e) A tanácsülés felkéri a titkárságot, hogy Versend, Ócsárd, Bogádmindszent és Rózsafa községekben szervezzen a községi vb. elnököknek, illetve titkároknak tapasztalatcserét a cigány kérdés megoldásának az elősegítéséről.

Határidő: 1964. június 1.

Felelős: Vértes Tibor vb-titkár

f) A tanácsülés felkéri a végrehajtó bizottságot, hogy az átszervezések során felszabaduló státusokból biztosítsa egy függetlenített előadó beállítását, és ez az előadó a jövőben a titkárság keretében végezze a cigánykérdés megoldásának megyei összefogását.

Határidő: 1963. december 31.

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes

g) A megyei tanács – végrehajtó bizottsága útján – felkéri a tanács alá nem rendelt nagyobb vállalatokat és intézményeket, vállaljanak védnökséget egy-egy nagyobb cigánytele-

pülés felett a jelen határozat szellemében. A tanácsi vállalatokat és intézményeket is fel kell kérni erre.

Határidő: 1963. december 31.

Felelős: Vértes Tibor vb-titkár

h) Össze kell hívni a községi tanácsok vb. elnökeinek megyei értekezletét a határozatok ismertetésére.

Határidő: 1964. február 28.

Felelős: Palkó Sándor vb-elnök

i) A tanácsülés köszönetet mond a Baranyai Foto- és Filmklub tagjainak a tanácsülésen bemutatott film társadalmi munkában történő elkészítéséért, és helyesnek tartaná, ha a jövőben gyakrabban felhasználná a végrehajtó bizottság beszámolás eszközül a filmet.

[...]

3. számú melléklet

Beszámoló a cigánykérdés megoldásával kapcsolatban elvégzett feladatokról
és a további munka irányelvei

Előadó: Palkó Sándor vb. elnök

Tisztelt Tanácsülés!

Kedves Elvtársak!

Azt hiszem velem együtt valamennyien nehezen vonják ki magukat a most látott film hatása alól. Annak ellenére, hogy még nem kész filmet láttunk, csupán a készülő filmből részleteket, mégis megdöbbentő, de a kivezető utat is megmutató képeket vetített ez elénk.

A film, és maga a cigánykérdés megoldásának napirendre tűzése nem véletlen. Mint társadalmi és gazdasági életünk minden jelentős kérdésében, itt is a párt mutatott utat, és határozta meg az elvégzendő feladatot is. Pártunk Politikai Bizottsága 1961. június 20-án határozatot hozott a cigánykérdésben, leszögezte a legfőbb elvi kérdéseket, és rábízta a gyakorlati tennivalókat azokra, akiknek a közvetlen végrehajtás a feladata. A megyei tanács egy ízben már kidolgozta a feladatokat és iránymutató, célravezető határozatokat hozott a Politikai Bizottság határozatának megfelelően. Ez még az előző ciklusban történt. Éppen ezért az új tanácsstagok tájékoztatása céljából a PB. határozat néhány fontos kérdésére most újból ki szeretnék térni.

A határozat legfontosabb része az, amely elvi kérdéseket tesz világossá. Egyik ilyen fontos elvi kérdés, hogy a cigányságot nem tarthatjuk nemzetiségnek. Ezt bizonyítja az, hogy más-más nyelvet beszélnek, más-más kultúrával rendelkeznek, szokásaikban is merőben különbözőek. Tehát a cigány fogalma nem nemzetiségi kategória, hanem társadalmi, amely az életmódra, fejlettségi fokra vonatkozik. Ezt alátámasztja az is, hogy a cigányok között sok nem cigány is él, fehérbőrű, szőke típusú emberek, akik ugyanolyan életkörülmények között vannak, vagyis gazdasági, társadalmi, kulturális, egészségügyi körülményeik folytán cigánnyá váltak

A PB. határozatának másik fontos elvi része, hogy a cigányság ügyét társadalmi üggyé kell tenni. Valamennyi állami és társadalmi szervnek, sajtónak rádióknak, televízióknak, filmek megvan ezzel kapcsolatosan a maga feladata. Valamennyi szerv tett is már valamit ennek érdekében, de nem mondhatjuk azt, hogy eleget. Még nagyobb erővel kell hozzáfognia a tanácsnak ehhez a kérdéshez. Tegyük feladattá ebben a tanácsciklusban – a termelőszövetkezetek megszilárdítása mellett – a cigánykérdés teljes megoldásra való törekvését.

A PB. határozat harmadik része azzal foglalkozik, ami értelemszerű és a materialista gondolkodásmódból ered, hogy a munka révén kell a cigányokat teljesértékű emberré tenni. Ehhez kapcsolódik szorosan az állandó letelepedés kérdése. A munkában résztvevő cigányokat éppúgy lakáshoz kell juttatni, mint a többi dolgozót, megkülönböztetés nélkül. Amennyiben megkülönböztetést teszünk, úgy az a cigányok javára szolgáljon! Sajnos tanácsaink nem mindenütt és nem mindent tettek meg ennek érdekében, ezért kellett ezt a kérdést újra napirendre tűzni.

A cigánytelepek egészségügyi és egyéb ellátottságáról is említést kívánok tenni. Igaz, hogy kimondja a határozat: nem helyes külön cigánytelepek létrehozása és törekedni kell a meglévők felszámolására. Amíg azonban a telepek felszámolását meg tudjuk oldani, addig is a meglévő helyek egészségügyi viszonyain javítani kell.

A cigányok körében végzendő kulturális nevelő munkának kettős célja van. Meg kell tanítani őket írni-olvasni, meg kell tanítani őket dolgozni, emberi módon élni.

Végül szó esik a PB határozatában arról is, hogy a tanácsválasztások során fokozottabb mértékben kell bevonni a cigányokat a tanácsi munkába, és a cigánylakta vidékeken – számarányuknak megfelelően – képviselőt kell biztosítani nekik a tanácsba. Ezt meggyeszerzte sikerült is megvalósítani, egyedül a megyei tanácsnak nincs cigányszármazású tagja.

A Baranya Megyei Tanács 1961. október 9-én foglalkozott a PB. határozatával és társadalmi bizottságot hozott létre a cigány-kérdés tanulmányozására és megfelelő javaslatok kidolgozására. Ennek az ideiglenes bizottságnak tagjai voltak – a megyei tanácstagokon kívül – a társadalmi és tömegszervezetek vezetői is. Rendkívül komoly, mély elemző munkát végzett ez a bizottság. Megvizsgálta a népesség alakulását, a cigányság lakásviszonyainak helyzetét, a foglalkoztatottságot, a társadalomban meglévő előítéletekből származó helytelen gyakorlatot, a kulturális, egészségügyi helyzetet stb. A bizottságnak ezt a nagyon gazdag, értékes, országosan példát mutató dokumentációs anyagát a megyei tanács 1962. április 18-i ülésén tárgyalta és mindenre kiterjedő részletes határozatokat hozott. Ezeket a határozatokat a Tanácstagai Tájékoztatóban idén újból leközöltük, hogy az új tanácstagok is megismerjék.

Az eltelt 1-1/2 év alatt már következtek be komoly változások. Nem mondhatjuk azt el, hogy minden téren és mélyreható változások, de az olvadás megindult. A változások oka két dologra vezethető vissza. Az egyik a spontán asszimiláció, amely szocialista társadalmi rendünkhöz való spontán hozzáállásból folyik. Az, hogy társadalmi rendünk nem tesz különbséget ember és ember között, arra ösztönzi a cigányságot, hogy közeledjenek hozzánk. Helyenként már túlzott követeléssel is fellépnek, ami nem baj, mert a túlzott követelést mindig könnyebb helyes mederbe terelni, mint az igénytelenséget igényességre változtatni. A változásokat eredményező másik döntő ok, hogy sikerült társadalmi ügyé tenni ezt a kérdést, ha nem is olyan mértékben, ahogy szeretttük volna. Reméljük, hogy a mai tanácsülés meg hozza a kívánt eredményt.

Kérem a tanácstag elvtársakat, hogy saját választókerületükben legyenek „apostolai” ennek az ügynek. Segítsék a járási és községi tanácsok munkáját. Szeretnénk elérni, hogy a jövőben a szocializmus fejlődésével kapcsolatos spontán hatásoknak tudatos irányt szabjunk.

Ezután a rövid bevezető után részleteiben kívánok beszámolni a tanácsülésnek az eddig elvégzett feladatokról.

I. Munkába állítás területén:

A cigánykérdés megoldását szolgáló megyei tanácsi határozat óta a legjelentősebb ered-

ményt a cigányok munkába állításában értük el, különösen a férfi munkaerő alkalmazásában.

1962 júniusában kb. 900 volt a munkanélküli cigány férfiak, kb. 1900 a munkanélküli cigánynők száma. Ez év júniusában a megyei munkaerőmérleg szerint csak 76 a nem dolgozó munkaképes férfiak és 1511 a nők száma. Ezek szerint megyénkben jelenleg 3216 munkaképes férfi közül 3140, és a 2719 nőből 1218 dolgozik.

A jelenlegi munkaerőmérleg-rendszer nem tekinthető 100%-osnak, mert az elhelyezések nyilvántartásából – a még gyakori munkaerő-vándorlás miatt – nehéz megállapítani az elhelyezett személyek számát. A megyei mérleg nem tudja követni a munkaviszony szinte naponkénti változását, másrészt az állandó és időszakos munka arányait nem mutatja, és a tsz-ekben történő munkavégzésről sem ad képet. Ennek ellenére a munkaerőmérlegben szereplő adatok és mérőszámok a munkábaállítás arányait, főbb tendenciáit viszonylag jól tükrözik. Ezt alátámasztják a járási vb. jelentések és 12 községben végzett ellenőrzés tapasztalatai is.

A férfi munkaerő alkalmazása mellett továbbra is probléma a cigány nők munkába állítása. Ez egyrészt sok objektív tényező következménye (pl. a női munkakérek elhelyezésének általános problémája, sok kiskorú gyermek, óvodai és napközi otthoni férőhelyek hiánya stb.), másrészt a munka nélkül lévő cigánynők közt – néhány kivételtől eltekintve – nem is vetődik fel a munkábaállítás igénye, illetve a háztartás mellett csak kisebb alkalmi munkákat vállalnak.

A megvizsgált községekben csaknem minden családban van egy állandó munkaviszonyban álló dolgozó.

Az időszakos munkások zömmel a mezőgazdaságban és a feldolgozó iparban dolgoznak. Az idény végeztével a férfiak egy része a téli fakitermelésben kíván elhelyezkedni, a többieknek és a megkérdézett nőknek konkrét elhelyezkedési terveik még nincsenek. Várható, hogy az idény végén ismét nagyobb elhelyezési problémák lesznek.

A cigányok munkába állításának a kérdése azonban az ismertett fejlődés ellenére sem problémamentes. A munkavállalások mennyiségi mutatói mögött továbbra is fennállnak olyan tényezők, amelyek hátráltatják a cigánykérdés megoldását. Az ilyenirányú megoldatlan problémákból néhányat:

Csökkenő tendenciával ugyan, de még mindig tapasztalható, hogy a munkáltatók nem szívesen alkalmaznak cigányokat, ha mégis felveszik, nem ritka, hogy a legrosszabb munkahelyekre teszik, ahol a fizetése is kevés. Gyakori a 700-1000 Ft-os fizetés. A kisfizetésű munkakörben dolgozó cigány igen nehezen tud jobb beosztásba kerülni, ezt gyakran nem győzi kivárni és munkahelyet változtat. A megvizsgált esetekben a munkahelyüket gyakran változtató cigányok zöme mindig alacsony bérkategóriában dolgozott. Ezt jórészt objektív tényezők okozzák, mint a gyengébb szellemi és fizikai állapot, kisebb kitanulási képesség, stb. De tapasztalható még a rossz előítéletekből származó káros megkülönböztetés is. A kereseti lehetőségek miatti vándorlás megakadályozására helyes módszer még nem alakult ki. Néhány kísérletezéssel azonban már lehet találkozni. Ezek még nem mindig vezetnek eredményre, sőt olyan káros hatást is kiválthatnak, amiről a sásdi járási vb. is tárgyalt. (A sásdi járásban pl. ha az erdőszelvény területén lakó cigányok máshol kerestek elhelyezési lehetőséget – mivel az erdőgazdaságoknál keresetük általában alacsony – akkor az Erdőgazdaság retorziót alkalmazott velük szemben.)

Egyre több azoknak a vállalatoknak a száma is, amelyek helyesen nyúlnak a cigány problémához, és jó eredményeket érnek el. Pl. Mohácsi Gépgyár, Vízügyi Igazgatóság, különö-

sen a Feketevíz és Drávaközi Vízrendészeti Társulat, ahol az összes munkaeerő 70%-a cigány és több brigádvezető is közülük került ki.

Általános probléma a fizetés beosztásának a hiánya. Nem sok különbséget lehet tapasztalni a jól kereső és a gyengébb fizetésű cigányok életmódja közt. A kivételtől eltekintve gyakori, hogy a fizetések napján felelőtlenül költségesnek, mulatoznak, s utána heteken keresztül igénytelenül étkeznek, ruházkodnak. A pénzzel való helyes gazdálkodás elsajátítását gátolja, hogy a cigányok nagy többsége telepeken él, ahol igen nehéz áttörni a meglévő szokásokat, másrészt, hogy a munkahelyen ilyen irányú patronálás még nem alakult ki. A megoldás érdekében növelni kell a cigányok vegyes brigádban való elhelyezését, s a szocialista munkabrigádok mintájára kialakítani a brigádok patronálás vállalását, ha szükséges egészen a pénzügyi gyámság kialakításáig. A kérdés szorosan összefügg a lakásviszonyokkal, különösen a nem cigánydolgozók közé való betelepítéssel is.

Általában jellemző az is, hogy a munkahelyeken néhány kivételtől eltekintve keveset tördnek a cigányszármazású dolgozó nevelésével. A tanácsi határozatnak az üzemi patronálásról szóló pontja végrehajtásában nem sokat léptünk előre. Az üzemi, szakszervezeti bizottságok nem foglalkoztak kielégítő módon ezzel a kérdéssel. Csupán a hetvehelyi erdészet területén tapasztaltunk némi kezdeményezést a cigányszármazású dolgozók feletti védnökség vállalására, azonban ez is csak gyenge kísérlet maradt. A szakszervezet bizottságoknak a jövőben sokkal hatékonyabban kellene foglalkozniuk a cigányok nevelésének problémájával, a patronálás széleskörű mozgalommá tételével.

A rendőri szervek tájékoztatása szerint csökkent a cigányok körében a bűnözés száma. A legnagyobb problémát annak a kis rétegnek a kézbentartása, nevelése jelenti, amely munkahellyel nem rendelkezik, viszont különböző vándoripari engedélyekkel, legálisan járja a megyét és az országot. Az ipari osztálynak felül kellene vizsgálnia a vándoriparosoknak különböző szövetkezetekben való alkalmaztatási lehetőségét, hogy ez által rendezett munkaviszony és felügyelet alá kerüljenek anélkül, hogy a lakosság ellátása sérelmet szenvedne.

2. Letelepítés:

A szükségesnél jóval kisebb mértékű az előrehaladás cigányok letelepítésében. Az 1961. évi felmérés szerint a megyénkben élő 2867 cigánycsalád 2551 épületben lakott, amelyből mindössze 833 épület érte el a kívánt színvonal minimumot.

A járási jelentések szerint az elmúlt egy év alatt mintegy 180 család jutott lakáshoz (85 lakás-kiutalás, 21 házvásárlás, a többi saját erőből történt építés útján.) Ez az eredmény azonban a problémáknak csak a töredékét oldotta meg. A 180 lakáshoz jutott családdal szemben még 325 közös lakásban lakó család van, vagyis a 180-al legfeljebb ezek száma csökkent.

Az új lakáshoz juttatás a konyhók és a putrik számát alig csökkentette. A fő probléma továbbra is ennek a kérdésnek a megoldása marad. Igen sok cigány él még konyhóban, főleg Komlón (820), a sásdi járásban (1344), de más járásokban is alig változott a helyzet. A putrinál jobb lakásba költözöttek helyére azonnal új családok telepedtek.

A vizsgálat során megkérdezett cigányok többségében él a vágy a tágasabb, tisztább lakás iránt. A megsejmlélt bútorzat néhány kivételtől eltekintve nagyon igénytelen, és hiányos. Nem ritka a pusztas földön való alvás sem. A kultúraltabb lakás iránti igény jele abban is megmutatkozik, hogy az új lakáshoz jutottak erejükhez mérten igyekeztek jól berendezni otthonukat. Ezeknél már általános az ágy, a szekrény használata, nagyobb a tisztaság, több a lakásdísz stb.

Érdekes, hogy ez a néhány viszonylag jobb lakás szinte például szolgál a többi cigánynak, s dicsekednek vele, mintha az övék lenne. A nagyobb mértékű előrehaladás lehetőségeinek megteremtése a megye hatáskörét meghaladja. A Művelődésügyi Minisztérium Nemzetiségi Osztálya javaslatot készített a telepeken élő cigánylakosság lakáshelyzetének javítására. A javaslat célja, hogy a cigánylakosság betelepülését a községekbe egy nagyon kedvezményes hitelakcióval segítsék elő, melyet az állandó munkahelyen dolgozó cigányoknak nyújtanának.

A javaslat határozattá válása előtt a meglévő törvényes lehetőségeken belül tovább kell segíteni megyénkben a cigányok letelepítését. Találkoztunk olyan kísérlettel is, mint pl. a sellyei járás építési osztálya olcsó anyagból előállítható kislakásos tervet dolgozott ki. A tervrajz szerint Gilvánfán megkezdődött az építkezés, azonban ez is csak egy újabb, a réginél valamivel jobb cigánytelepet hozott létre.

Hatékonyabban segítené a lakáskérdés megoldását, ha az OTP-kölcsönt házvásárlásra is ki lehetne terjeszteni. A megye falvaiban sok eladó ház, pajta, istálló van, melyből átalakítással az új építésnél olcsóbban lehetne lakásokat kialakítani. Egy nagyobb házra és istállóra több cigánycsalád is társulhatna, s a költségek megoszlanának.

Gyakori az olyan lakóház és gazdasági épület, melyből 4-5 teljes komfortú lakást is ki lehetne alakítani. Ez a megoldás a belterületen lévő letelepítést is elősegítené.

Változtatni kellene azon az elterjedt szemléleten is, amely a cigányok letelepítését csak a saját építkezéstől várja. Szabályozni kellene, hogy az államilag épített lakások, vagy szövetkezeti lakások egy részét kifizetésű cigánycsaládok kapják, és a lakásigényeket a tanácsok a lehetőségeken belül fontossági sorrend szerint elégítsék ki. (Pl. a vizsgálat során Balogh Istvánné mohácsi cigányasszony megmutatta egyhelyiséges lakását, mely gerendákkal van kitámasztva. Tele ujjnyi és tenyérnyi repedésekkel, s mellette a városi tanács 2310/1963. sz. levelét, melyben értesíti, hogy „jogos igényét időrendi sorrendben kívánjuk figyelembe venni”).

Nem adhat a letelepítésre reális alapot, ha csak azt várjuk, hogy éppen a társadalom legnagyobb segítségre szoruló, és legkisebb anyagi tartalékkal rendelkező rétege önerőből építkezzen. Rendezni kellene azt is, hogy a tanácsoknak ne csak házhely-kijelölési, hanem juttatási joga is legyen, mert jelenleg csak az OTP foglalkozhat a házhelyek eladásával.

A legnagyobb probléma a letelepítésnél, hogy ennek a gondja annak a néhány tanácsnak a vállára nehezedik, melynek a területén nagyobb számban élnek a cigányok. Ezek a szükséges mennyiségű lakást sehogy sem tudják a községben biztosítani, sőt néhány kivételtől eltekintve házhelyeket is csak a község külterületén tudnak kialakítani. Ez pedig lényeges megoldást nem jelent, csupán azt eredményezi, hogy a községhez közelebb jön létre újabb cigánytelep, mely ugyan egy fokkal jobb az erdei településnél, mégis formájában is csak cigánytelep, s az egy közösségben maradt cigányok nevelése is nehezen oldható meg. A széttelepítés érdekében minden községi tanácsnak vállalnia kellene néhány cigány család letelepítését. Ezért szükséges lenne, egy általános akció lehetőségeit megvizsgálni, mely szerint a cigányok letelepítése az egész megyére kiterjedne, s a terhek arányosan oszlanának meg az egyes tanácsok között.

3. Kulturális helyzet

A tanácsülés kulturális vonatkozású határozatainak végrehajtása nyomán sok községben komoly fejlődés tapasztalható, de akadnak olyan községek is, ahol a javulás alig, vagy csak a legutóbbi időben látható.

A művelődésügyi osztály intézkedett a cigánytanulók elkülönítésének megszüntetéséről. Ennek érdekében megtörtént a két alsószentmártoni iskola egyesítése. A rendelkezésre álló adatok, jelentések, tapasztalatok alapján megállapítható, hogy a cigánytankötelesek beiskolázásában a jelentős fejlődés mellett még sok tennivaló akad. A pécsi és pécsváradi járásban a beiskolázás majdnem 100%-os, de a szigetvári járásban csak 92, a sásdi járásban 75, és a megvizsgált 10 községben 88%-os volt az elmúlt tanévben (Komlón 57%-os). A jelen tanév elején lényeges javulás következett be Komlón a Kossuth aknai két tantermes iskola megnyitásával, ahol a 2. I. osztályban közel 70 cigány gyermek kezdte meg a tanulást. Hasonló a helyzet Kövágótötösön, ahol a két cigánytelep közelében a pécsi járás művelődésügyi osztálya átmenetileg egy tantermet létesített, amelyben 30 cigánygyermek oktatása folyik az I–IV. osztályban. A környéken lakó nem cigány szülők egy része is az említett iskolába járattja gyermekét.

Nehéz a megoldás a sásdi járásban, ahol több mint 100 gyermek nem volt beiskolázva, mert a cigánytelepek itt a legszélszörtebbek. A szigetvári járásban a Sári-telepen lakó 23 cigány tanköteles beiskolázása érdekében a járási művelődésügyi osztály barakk-épületet vásárolt, és a helyszínen szervezi meg az oktatást. Végső megoldást azonban csak az jelentene, ha a szigetvári járás a Kishárságyon lévő jelenleg kihasználatlan kastélyban körzeti iskolát és általános iskolai diákotthont létesíthetne. Kishárságy községben el lehetne helyezni a Sári-telepi cigányokat, akik az állami gazdaság dolgozói. A terv kivitelezését elsősorban az gátolja, hogy az állami gazdaság 1 millió forintot kér a kihasználatlan épületért, melynek még tulajdonjoga sem tisztázott.

Az iskolákba beírt cigány tanulók rendszeres iskolába járása sok községben, sőt egyes járásokban lényegesen megjavult, amint ezt a pécsi járás adatai mutatják.

A pécsi járás iskoláiban a mulasztás egy év alatt több mint a felére csökkent (8,4 napról 3,7 napra). A rendszeres iskolába járás erősen javuló tendenciája azonban nem mindenütt érvényesül. A mulasztás miatt osztályozatlan tanulók száma a helyenkénti erős csökkenés ellenére még mindig magas. A megvizsgált 10 helyen 631 beírt tanuló közül 84 nem volt osztályozható (13%). Az egyes iskolák között azonban igen nagy eltérések vannak.

A tanulmányi eredmények javulásában is sok helyen lényeges fejlődés mutatkozik, de ez még nem tömeges jelenség, nem mindenütt érvényesül. A megvizsgált iskolák 631 cigány tanulójaiból 123 bukott meg (19,8%). A bukási arány kb. a kétszerese a megyei átlagnak.

A mulasztás csökkenésében és a tanulmányi eredmények emelkedésében az életkörülményekben bekövetkezett változások mellett jelentős szerepe van a pedagógusok munkájának is. Eredményesen terjed a megyében a cigánytanulók oktatásának versendi módszere, amelynek elősegítésére tapasztalatcserét szerveztek Versenden, Ócsárdon és Dencsházán, azoknak a nevelőknek a részvételével, akiknek osztályában sok a cigány tanuló.

A Művelődési Tájékoztatóban cikkek jelentek meg a cigány tanulókkal való bánásmódról. A cigány szülők már jobban eljárnak szülői értekezletre, a pedagógusok sűrűbben látogatják a cigány családokat. A sásdi járásban Kisbesztercén, Godisán, Hetvehelyen, Szágyon SzM. munkába is bevonták a cigányszülőket.

Lényeges segítséget adnak a cigánygyermeknek a tanulmányi munkában a napközi otthonok. Két év alatt 7 erősen cigány lakta községben létesült napközi otthon 10 tanulócsoporttal, így Sásd II. (Hörnyék)-kel együtt 11 napközis csoportban van jelentős számú cigány tanuló.

Nagymértékben megkönnyíti a cigánygyermek számára a tanulást, ha az iskola megkezdése előtt magyar nyelvi előkészítést kapnak. Ilyen előkészítő csoport működik Alsó-

szentmártonban 31 fővel és Hörnyéken 10 fővel. A megyei művelődésügyi osztály a tanévnyitó értekezleten felhívta a járási osztályvezetőket arra, hogy szervezzenek az idény napközi otthonokban 2 hónapos előkészítőt a nyár folyamán a szeptemberben iskolába lépő cigánygyermek számára. A felhívásnak ez évben nem volt eredménye, mert későn történt, nem követte alapos szervező munka, és nem állt már rendelkezésre üres idénynapközi keret. Alapismereti tanfolyamra az elmúlt tanévben több mint 1000 dolgozó jelentkezett. A szervező munka nagy lelkesedéssel megindult a cigánylakosság körében is 18 olyan községben, ahol nagyobb számú cigány él. 286 fő jelentkezett a tanfolyamra, a foglalkozásokon azonban már csak a jelentkezetteknek kb. a fele vett részt, eredményesen pedig kb. 1/3-a végezte a tanfolyamot.

A megvizsgált 10 községből 5 helyen volt alapismereti tanfolyam, amelyen 85 cigánydolgozó vizsgázott eredményesen, a jelentkezőknek kb. 25-35%-a. A jelen tanévben az eddigi jelentkezések szerint ismét 5 községben fog megindulni a megvizsgált községek közül alapismereti tanfolyam (83 jelentkező). A dolgozók iskolája 5-8 osztályaiba jelenleg még ritka a cigány dolgozó. A 10 község közül mindössze Mohácson végzett 5 cigány felnőtt a dolgozók iskolájában. Az idei tanév jelentkezései azonban jobb eredményekkel bíztatnak ezen a téren, mert a 10 községből háromban szerveznek dolgozók iskolája 5-6 osztályát, ahova eddig 27 cigányfelnőtt jelentkezett.

A cigánykérdés megoldásában elért eredmények – mit minden területen – az oktatásban is arányosak a ráfordított energiával. Azokban a községekben, ahol a tanácsí vezetők rendszeresen foglalkoznak a cigányok nevelésével, kiemelkedően jobb az eredményesség, pl. Versend, Ócsárd, Bogádmindszent. Ahol a cigányokkal való törődés kampányszerű, ott az eredményesség is gyenge.

Jó példája a kampányszerűségnek a szászvári analfabéta tanfolyam, amelyet a megyei tanács határozata után nagy lendülettel szerveztek járási s községi szervek egyaránt, s elérték, hogy 46-an beiratkoztak. A végrehajtás segítésére kevesebb energia jutott, s a tanfolyamot mindössze 15 cigány fejezte be.

A művelődésügyi osztály intézkedett a községi művelődési otthonok elkülönített használatának megszüntetéséről. Általános tapasztalat, hogy a cigánylakosok a különböző kulturális rendezvényeken megkülönböztetés nélkül résztvesznek. Abaligetén, Kovácsszénáján, Szágyon a színjátszócsoporthoz is bevonták a cigány fiatalokat. Külön cigány kultúrcsoport az elmúlt művelődési évadban nem volt. Versenden, Berkesden a cigány fiatalok a klubban együtt szórakoznak és művelődnek a falu többi fiataljaival.

Mohácson bevonták a művelődési ház munkájába a cigány fiatalokat. Itt a cigánytelep nagy távolsága miatt a népművelők rendszeresen eljárnak oda és folyamatban van a telepen egy klub megnyitása is. Az ócsárdi KISZ alapszervezetnek 15 cigányfiatal is tagja stb.

A művelődésügyi osztály a TIT-tel javaslatot adott ki cigányok részére tartandó ismeretterjesztő előadásokra. Az előadássorozat 13 községben folyt 6 előadással. Az átlagos látogatottság elérte a 40 főt. A legjobb eredményt a Komló Kossuth aknai telepen érték el, ahol az átlagos látogatottság 100 fő körül van.

A tavalyi évad népművelési kezdeményezései és eredményei a cigány lakosság kis részét érintették, főleg kísérleti jellegűek voltak. Ezek alapot szolgáltattak arra, hogy a most induló népművelési évadban fokozódjék a cigányok közt végzendő népművelési munka.

Ugyancsak fokozni kell a népművelés eszközeivel a nem cigány lakosok között a cigánykérdés megoldásáról folytatandó felvilágosító munkát is.

4. Egészségügyi helyzet

A mozgó szakorvosi vizsgálatok havonkénti megtartásánál nehézséget okoz az, hogy a cigánytelepek szétszórtnak fekszenek, megközelítésük és a vizsgálat lebonyolítására alkalmas helyiség biztosítása sokszor elég nagy probléma. Ennek ellenére az orvosi vizsgálatok folynak, csak nem elég rendszeresen, s nem elég alaposan.

A legmegnyugtatóbb a helyzet Komlón, ahol havonta látogatják a körzeti orvosok a telepeket. Egészségőrök ezenkívül télen kéthetenként, nyáron havonként tartanak vizsgálatot a cigánylakosság körében.

A többi cigánytelep orvosi látogatottsága nem éri el ezt a szintet, és a látogatások viszonylagos rendszeressége csak annyit jelent, hogy kb. annyszor jut el az orvos a cigánytelepre, mint többi községeibe. A cigányság egészségügyi ellátottsága szempontjából ez nem tekinthető kielégítő megoldásnak (pl. a sásdi járásban az igen magas gyermekhalandóság a cigánytelepeken történt otthoni elhalálozásból adódik). Fokozni kellene az egészségügyi felvilágosítást is. A vizsgált telepek nagy részében tájékozatlanok a különböző SZTK-ügyekben. Nem ritka, hogy azért van igazolatlan mulasztása a cigány dolgozónak, mert nem tudja, hogy betegség esetén hogyan kell eljárni.

Meg kellene oldani a távolabbi cigánytelepeken elsősegély nyújtó helyek létesítését, és egy értelmesebb cigány kioktatását a legalapvetőbb egészségügyi dolgokról. Pl. a hosszúmezői cigánytelepen éppen az ellenőrzés során történt egy súlyos baleset. Egy gyermeket felnyársalt egy hegyes karó. Az egész telep jajveszékelt, de senkinek sem jutott eszébe, hogy elsősegélyben kell részesíteni. Az egész telepen nem lehetett egy tiszta ruhadarabot, egy hordágyat találni, s a 10 éves gyereket végül is eszméletlen állapotban ölben kellett bevinni a kb. 4 km-re lévő Sásdra.

A cigányok tisztaságában, lakásának rendjében igen sok a kívánnivaló. Mennyiségi mutatókkal felmérni nem lehet, de a helyszíni szemlék tapasztalatai szerint ezen a téren is valamelyest javult a helyzet. A sok elhanyagolt cigány mellett egyre több azoknak a száma, akik tisztábban járnak, rendesebben öltöznek. Főleg a gyerekeken lehet lemérni a fejlődést. A legtöbb telepről már jobb ruhában, s tisztán járatják a cigány gyermekeket az iskolába.

Fejlődő tendenciát mutat az ivóvíz ellátás. A legtöbb helyen ásott kutak, vagy források szolgáltatják az ivóvizet.

A WC-vel való ellátás továbbra is probléma. A községekben lakó cigányoknál kb. 4-5 család használ közösen egy WC-t, az erdei településeken WC egyáltalán nincs.

A szociális segélyezéssel a járási tanácsok kielégítő módon foglalkoznak, s a lehetőségekhez mérten jól gazdálkodnak a segélyalappal.

Lassú előrehaladás tapasztalható a szociális otthonokba való elhelyezésnél, s az állami gondozásba vételnél. Ugyancsak terjedni kezd a sokgyermekes cigánynők közt az ingyenes terhesség-megszakítás igénybevétele. Ezek a kérdések a felvilágosító munkával együtt fejlődnek. A cigánylakosság családjogi helyzetének rendezése folyamatosan halad megyénkben. Komlón pl. a határozat megjelenése óta 41 esetben, a pécsvárad járásban 9 esetben, a szigetvári járásban 35 esetben történt utólagos családjogi helyzet rendezés.

A tapasztalatok alapján elmondható, hogy azokban a községekben halad jól a cigánylakosság helyzetének javulása, a tanácsi határozat végrehajtása, ahol a községi tanács jól foglalkozik a cigánylakosság problémáinak tényleges megoldásával, s a személyes meggyőzéstől a törvények szigorú betartásáig minden eszközt felhasznál a cigányok nevelésére. Az ilyen helyeken a cigánylakosság felemelkedése konkrétan mérhető. (Versend, Ócsárd, Bogádmindszent stb.)

Tisztelt Elvtársak!

Az elmúlt 1 1/2 esztendő azt bizonyítja, hogy nem volt túlzott a megyei tanácsnak az az elgondolása, hogy 4-5 év alatt meg lehet oldani ezt a kérdést. Kérem azonban ehhez valamennyi megyei tanácsstag segítségét is. Tanácsolnám, hogy saját választókerületében minden tanácsstag hívja össze a községi ab. elnököket, a társadalmi, tömegszervezeti szervek vezetőit, a tsz-ek elnökeit, pedagógusokat, orvost, rendőrőrsparancsnokot, a járási tanácstagokat és természetesen a községi tanács vb. vezetőit, és közösen beszéljék meg, ki, milyen módon tud segíteni a cigányok életmódjának megváltoztatásában.

Minden reményünk megvan arra, hogy a tanácsciklus végén arról adhassunk számot választóinknak, hogy a cigánykérdést eredményesen megoldottuk.

Kérem vitassák meg a beszámolót és az írásban kiadott határozati javaslatot, és azt a vita után fogadják el.

Kmf.

Vértes Tibor s.k.
jkv. vezető
vb-titkár

Lukács Antal s.k.
a tanácsülés elnöke

Vicze Józsefné s.k.
Dr. Tényi Jenő s.k.
jkv.-hitelesítők

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1963.

8.

Jegyzőkönyv

Készült Pécssett a Baranya Megyei Tanács 1964. június 15-én tartott ülésén.

[...]

Palkó Sándor vb. elnök üdvözli a megjelenteket. Bejelenti, hogy a 70 tanácsstag közül 58 jelen van, mely a tanácsstagok 83%-ának felel meg, így a tanácsülés határozatképes. A tanácsülést megnyitja.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyvvezető és jegyzőkönyvi hitelesítők kijelölésére.

A tanácsülés Vértes Tibor tanácsstagot jegyzőkönyvvezetőnek, Takács Gyula és Lukács Antal tanácsstagokat jegyzőkönyv hitelesítőknak kijelöli.

A vb. elnöke ezután javaslatot terjeszt elő a vb. nevében a tanácsülés napirendjére, melyet a tanács az alábbiak szerint fogad el:

[...]

Napirend előtt:

A lejárt határidejű tanácshatározatok végrehajtásáról és a VB-nak a legutóbbi tanácsülés óta végzett munkájáról beszámoló.

Napirend:

1. Baranya megye szociálpolitikai ellátottsága és az ebből adódó feladatok.

Előadó: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes

Palkó Sándor vb. elnök javaslatot tesz ezután a tanácsülés elnökének személyére.

A tanácsülés egyhangúlag dr. Batory Gábor tanácsstagot választja meg a mai tanácsülés elnökévé.

[...]

Baranya megye szociálpolitikai ellátottsága és az ebből adódó feladatok

Dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes ismerteti a végrehajtó bizottság beszámolóját (3. sz. melléklet).

Bogár József, Palkó Sándor, Szabó Mátyás és Nagy Sándor tanácsstagok tesznek fel kérdéseket a beszámolóval kapcsolatosan, melyekre dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes válaszol.

Hozzászólások:

[...]

Rejtő János tanácsstag a beszámolót igen jónak tartja. A kiküldött beszédvázlat alapján választókerületében megnézte a szociálpolitikával kapcsolatos kérdéseket. Megállapította, hogy a községi tanácsok jól ismerik az érvényben lévő rendelkezéseket, területük problémáit, és igyekeznek segítséget nyújtani a szükséges esetekben. Igen szép eredményeket értek el a cigányok letelepítésével kapcsolatosan is. Sok cigánycsalád lakik már a faluban, rendes bútorzatuk van és egy 10 gyermekes család gyermekét most középiskolai tanulásra irányították.

[...]

Palkó Sándor vb. elnök: a cigányok munkába állításával kapcsolatos számai nem egészen pontosak a beszámolóban. Igen kevés ma már a munkaképes cigány férfiak száma, akik nem dolgoznak.

Végül hangsúlyozza, nincs okunk szégyenkezni. Jók a mi szociális otthonaink, azonban az eredmények elismerése mellett látnunk kell a még meglévő hibákat is. Szociálpolitikai csoportunknak észre kell vennie azt a nagy politikai és gazdasági változást, ami az országban van, látni kell, hogy ma már nem koldusokat gyűjtünk össze. Éppen ezért meg kell változtatnia az egyes otthonokban még meglévő régi szemléletet és új módon kell dolgozni.

[...]

Novics János tanácsstag nem ért egyet a hozzászólások során elhangzott azon javaslattal, mely a cigánygyerekek ingyenes napközi otthoni ellátását célozta. Véleménye szerint a megyei tanács korábbi határozatából kell kiindulni a cigánykérdés megoldásánál, mégpedig a cigányok munkára nevelése, munkába állítása a legfontosabb feladat. Ingyenes juttatásokkal nem oldhatjuk meg a cigánykérdést.

A beszámolóban elhangzott, hogy létre kell hozni a tsz-ekben a szociális és kulturális bizottságokat. Ezek minden termelőszövetkezetben megvannak, ilyeneket tehát létrehozni nem kell, legfeljebb javítani ezen bizottságok munkáját. Ugyancsak nem valósítható meg a beszámolóban elhangzott azon javaslat, hogy a tsz-ek többet juttassanak a cigánycsaládok részére. A szociális alap felhasználásában nem lehet különbséget tenni, egyébként is erről a közgyűlés dönt.

[...]

Beszámoló a lejárt határidejű tanácsülési határozatok végrehajtásáról és a végrehajtó bizottságnak a legutóbbi tanácsülés óta végzett tevékenységéről.

A legutóbbi tanácsülés óta eltelt időszakban a cigánykérdés rendezésével kapcsolatos 19/1963. X. 28. T.sz., – a közös tanácsok munkáját értékelő 27/1963. XII. 28. T.sz., és a községfejlesztési költségvetés 1962. évi zárszámadásával összefüggő 4/1964. III. 23-24. T.sz. határozatok több pontjának végrehajtási határideje járt le.

A tett intézkedésekről és ezek eredményeiről a alábbiakban számolunk be.

18/1963. T.sz. határozat

A „letelepítés területén” c. fejezet c) pontjában foglaltak alapján az igazgatási osztály – járási és városi szakigazgatási szervei útján – felmérte az üresen álló és tanácsi kiutalás alá tartozó lakásokat, amelyeket a cigánycsaládok elhelyezésére felhasználhatnak. Felmérte továbbá a megye területén lévő rossz állapotban lévő használaton kívüli helyiségeket is, amelyek kisebb költséggel lakás céljára átalakíthatók, valamint a községek területén beépületlenül álló, illetve 1964. évben kialakítandó házhelyeket.

A felmérés eredménye a következő:

Üresen álló és tanácsi kiutalás alá tartozó lakások száma:	16
Rossz állapota miatt lakás céljára nem használt helyiség:	5
az OTP-nek eladásra felajánlott üresen álló ingatlan:	5
a községek területén lévő beépítetlen telkek száma:	488
1964. év folyamán kialakítandó telkek száma:	603

A tanácshatározat ezen pontjának gyakorlati megvalósításaképpen egy cigány családot az osztály Garé községből Márok községbe telepített át.

Ugyancsak e határozati pont végrehajtásaként az építési, közlekedési és vízügyi osztály elkészítette a megye területén élő és lakással nem rendelkező cigánylakosság széttelepítési tervét. A terv keretében 2231 család elhelyezésére történik intézkedés. A terv tényleges megvalósításához azonban még szükséges a cigánylakosság között mutatkozó igen erős ellenállás leküzdése, amely a megszokott lakóhelyről való elköltöztetés gondolatával szemben mutatkozik. Számolnunk kell továbbá az egyes községek lakosságának, sőt néhány helyen még a községi vb. vezetők ellenállásával is.

Ugyanezen fejezet e) pontjában foglaltak szerint az építési, közlekedési és vízügyi osztály – a járási szervek bevonásával – títusterv gyűjteményt állított össze, melyet 5-én a járási és városi szakigazgatási szervek rendelkezésére bocsátott. A títusterv két különböző alaprendeltetésű tervet tartalmaz, melyet az építetők részére díjtalanul bocsátanak rendelkezésre. A tervek szerint az építkezés összköltsége 35 000–40 000 Ft között mozog.

A „kulturális területen” c. fejezet a) pontjában foglaltak végrehajtása során az 1963-64-es tanévben a megye területén két napközi otthon csoport működött, illetve működik Alsószentmártonban és Sásd II-n. Ezekben az intézményekben az iskolaköteles, de iskolába nem járt cigánygyermekkel külön csoportban nevelők foglalkoznak. Elsősorban a magyar beszédre és a legelemibb társadalmi együttélési szabályokra tanítják meg őket. A csoportokból a gyermekek – az előkészítés után – az ált. iskola első osztályába kerülnek.

A művelődésügyi osztály a járási óvodai felügyelők figyelmét felhívta, hogy a községekben működő óvodákban szorgalmazzák az óvodás korú cigánygyermek felvételét. Itt a gyermekek a többiekkel azonos módon részesülnek óvodai foglalkoztatásban, ami az iskolára való előkészítésnek megfelel.

Az új óvodák létesítésénél az osztály figyelembe vette a cigánylakta területeken jelentkező igényeket. Ezért január hónapban Kölkeden, májusban pedig Ócsárdon indult új óvoda, ahová 10, illetve 15 cigánygyermeket vettek fel. Az 1964. évi fejlesztési keretek szétosztásánál a versendi óvodát bővíti az osztály egy csoporttal, hogy lehetőség nyíljon az eddiginél több cigánygyermek elhelyezésére, valamint új óvodát szervez Baranyajenőn ugyanezen céllal.

Intézkedett továbbá a megyei művelődésügyi osztály, hogy a tervezett, de be nem induló nyári napközi otthonok helyett a nagyobb cigánylakta községekben a tanév befejeztével in-

dítsanak nyári napközi otthonokat, ahol az iskolába kerülő gyermekekkel iskolai előkészítő jelleggel nevelő foglalkozzon.

Az „egészségügyi területen” c. fejezet c) pontjának végrehajtásával kapcsolatosan a megyei egészségügyi osztály a járási, városi főorvosokkal felmértette a cigánytelepeken bölcsőde létesítésének lehetőségét. Erre vonatkozó javaslatát az osztály önálló előterjesztésben terjeszti majd a VB. elé.

Az „egyéb” c. fejezet e) pontja alapján a megyei tanács vb-titkára Rózsafa községben 1964. június 4-én értekezletet tartott a cigánylakta települések vb. elnökei és vb-titkárai bevonásával, a cigánykérdés megoldásának elősegítésével kapcsolatos tapasztalatok és feladatok megbeszélése érdekében.

[...]

2. sz. melléklet

az 1964. június 15-i megyei tanácsülés jk-éhez

Kiegészítés a lejárt határidejű határozatokról szóló beszámolóhoz

19/1963.T.sz. határozathoz:

A beszámolóban szereplő egy cigánycsalád áttelepítése helyett jóval több – ezideig pontosan fel nem mért – cigánycsaládnak a faluba történő telepítése történt meg. Csak a titkárság szervezési és gazdasági osztálya emelt ki a cigánytelepről két családot, mégpedig egyet a garéi cigánytelepről Márok községbe, egyet pedig Alsószentmárton-ból Orfű községbe helyezett el kulturált körülmények közé. Pettenden a községi tanács csak a legutóbbi időben vitt be egy családot az erdei cigánytelepről a községbe, ahová már a múlt év folyamán további két családot sikerült elhelyezni.

Említést tesz a beszámoló arról is, hogy néhány helyen a községi vb. vezetők ellenállásával is számolnunk kell. E hó 4-én a vb. összehívta valamennyi olyan község vb. elnökét, ahol cigánytelepülések vannak tapasztalatcsere jellegű egész napos értekezletre Rózsafára. Ebben a kérdésben a gyakorlatban mutattuk be, hogy a cigánykérdés viszonylag rövid idő alatt és megnyugtatóan megoldható. Az értekezleten a megoldás módszereire is részletes kioktatást kaptak a községi vb. vezetők.

Megjelent időközben a 2014/1964.sz. kormányhatározat, mely igen nagy segítséget jelent a cigánycsaládok elhelyezésének megoldásához.

Könnyített feltételekkel lehetővé teszi a kormányhatározat, hogy a szociális követelményeknek meg nem felelő telepeken lakó családok állami építési kölcsönt kapjanak. A kölcsön feltétele legalább 2 éves állandó jellegű munkaviszony. E feltétellel rendelkező cigány családok ingyenesen kaphatnak házhelyet, amennyiben kötelezik magukat, hogy lakóházuk építését egy éven belül megkezdik, 2 éven belül befejezik. Az engedélyezhető építési kölcsön 65 000 Ft-ig terjedhet és az kaphatja meg, aki az építési költségeknek legalább 10%-át megtakarított pénzzel, építőanyaggal, vagy sajátmaga és családja által vállalt munkával is tudja fedezni. Nagy könnyítés, hogy az építési kölcsön kamatmentes, kezelési költséget nem számítanak utána és 30 év alatt fizetendő vissza. 5 éves folyamatos munkaviszony esetén a kölcsönből 5 ezer, 10 éves folyamatos munkaviszony esetén 8 ezer, 15 éves folyamatos munkaviszony esetén pedig 12 ezer Ft-ot törölnek. Lényeges követelmény, hogy az építési kölcsönben részesült család régi lakóházát, putriját le kell bontani és újat építeni a telepen nem szabad.

E rendkívül kedvezményes feltételű és világosan nevelő célzatú kölcsön nagyon meg fogja gyorsítani a cigánycsaládok végleges letelepítését.

Tisztelt Tanácsülés!

Baranya megye szociálpolitikai helyzetéről, annak alakulásáról a felszabadulástól napjainkig történő fejlődéséről szükséges mindenk előtt tájékoztatást adni. Szükséges tenni ezt azért, hogy áttekintésünk is legyen a magyar, benne Baranya megye szoc. pol. fejlődéséről [...]

Cigányok szociális helyzete

A megye területén élő cigány lakosság szociális helyzete az egyéb lakossághoz viszonyítva lényegesen rosszabb. A cigány lakosság szociális helyzetének javítása érdekében folytatott munka általános nagymérvű javulást eddig nem eredményezett, azonban e munka következtében megindult egy fejlődési folyamat, amely azt eredményezi, hogy mind több cigánycsalád emelkedik ki a korábbi helyzetéből és illeszkedik be társadalmi rendünkbe.

Szociális helyzetüket alapvetően befolyásolja az a körülmény, hogy általában véve a cigánylakosság kb. 50%-a munkaképes személy, tehát sok az eltartott. A munkaképes lakoságból a siklósi járásban mintegy 16%, a mohácsi járásban 67%, a sellyei járásban 38%, a szigetvári járásban 47%, a sásdi járásban 40%, a pécsi járásban 26%, a pécsváradi járásban pedig 25% dolgozik igényjellegű munkán.

Az időszaki munkások magas százaléka miatt különösen a téli hónapokban a megélhetés komoly problémát jelent.

Ennek következtében a járási tanácsok végrehajtó bizottságai részére biztosított segélykeretek nagy részét a cigánycsaládok segélyezésére fordítják. Azokban a községekben, ahol a termelészövetkezetek a cigányokat hajlandók befogadni, valamivel jobb a helyzetük, bár lényeges javulás csak ott mutatkozik, ahol rendszeres előleg fizetés van. A rendelkezésre álló segélykeretek alacsonyok, így segélyt csupán a legrászorultabbak kaphatnak. Meg kell említeni, hogy a cigánylakosság körében olyan nézet is található, amely szerint a megélhetést különböző segélyekre lehet alapítani. Ennek felszámolása érdekében a szociális előadónk a segélyeket a gyámügyi előadókkal összhangban adják. A cigánycsaládok termelészövetkezetbe lépésének sok esetben az az akadálya, hogy nem rendelkeznek kellő kitartással a gazdasági év végéig. Javasoljuk, hogy az ilyen családokat a termelészövetkezetek a szociális alapjukból támogassák.

A cigány családok megélhetését különösen nehezíti az a körülmény, hogy szakképesítéssel nem rendelkeznek, így az átlag keresetük alacsony. E miatt aztán külön problémát jelent a nagy családok szociális helyzete, akiknek az életszínvonala a többiekénél is lényegesen alacsonyabb.

A cigány családokon belül a munkaképtelen betegek, öregek, még rosszabb körülmények között élnek. A megye területén felmértük a szociális otthonba elhelyezésre váró személyeket. A cigány öregek részéről a szociális otthonba menetel iránt ellenállás mutatkozik, szívesebben vannak, bár lényegesen rosszabb körülmények között, a családjuk körében. A családtagjaik nézetei is hasonlóak, inkább eltartják őket, minthogy a szociális otthoni felvételüket kériék. A betegek, öregek sorsát a járási előadók folyamatosan figyelemmel kísérik, úgyszintén nyilvántartásba vettük a csökkent munkaképességűeket is. Az ő munkába helyezésük terén eddig eredmény, munkahely hiányában nincs.

A cigány öregek kétségtelenül súlyos helyzetben vannak, így azonban ténylegesen nem tudunk rajtuk a segély juttatásokon kívül segíteni.

A cigány lakosság szociális helyzetét alapvetően határozza meg a lakásviszonyaik. E téren általánosságban komoly javulás nincs, bár vannak községek, ahol a helyi szervek segít-

ségével komoly eredményeket értek el. Így pl. Véménd községben az erdőből földbe vajt kunyhókból a falu szélére telepítették őket, ahol sárházakat építettek. Ez végleges megoldásnak nem tekinthető, de kétségtelenül fejlődést jelent a korábbi állapothoz képest. Helytelen az, hogy községi tanácsaink a megüresedő lakásokból csak szórványosan juttatnak még most is cigánycsaládok részére lakásokat. A legtöbb helyen a házhely juttatás is csak terv még, bár egypár esetben előfordul, hogy kaptak cigánycsaládok kedvezményes házhelyeket. Meg kell állapítani, hogy a házépítést nagy mértékben akadályozzák a rossz anyagi viszonyaik, mert még az OTP által megkövetelt 25%-ot sem tudják egy összegben megfizetni. Az értékesítésre kerülő állami házakból is csak alig-alig kapnak házat a cigány családok, e téren a helyi szervek részéről több esetben ellenállás mutatkozik.

Tapasztalataink azt mutatják, hogy a cigány családok egy része a jelenlegi lakásviszonyaival, életviszonyaival meg van elégedve, azonban egyesek a jelenlegi környezetükből ki kívánnak válni, megfelelő viszonyok közé szeretnének kerülni. Ezeknek a száma fokozatosan nő. A helyi szerveknek ezen családok igényeit lehetőségekhez mérten ki kell elégíteniük, és így fokozatosan meg lehet oldani a cigány családok lakásproblémáit.

Elsőrendű feladat olyan szociális helyzet megteremtése, amely mellett a cigány fiatalság tanulása, fejlődése biztosítva van. Sajnos felruházatlanság, rossz anyagi helyzet miatt a cigány gyermekek viszonylag sokszor mulasztanak iskolát. Különösen a nagy családok nem tudják biztosítani az iskolába járáshoz szükséges ruházatot. Társadalmi összefogással sokat segíthetünk ezen is. Olcsó bölcsődék, illetve napközi otthonok létesítésével.

Ilyenek szervezése esetén több cigányanya tudna munkát vállalni. Ez a termelőszövetkezetek és a társadalom segítségével megoldható lenne.

A városokban lakó cigány családok szociális helyzete a megyében lakóképtől eltérő.

Külön kell szólni a Mohács városban lakó cigány családok szociális helyzetéről, amely a megyei átlagnál rosszabb. A városban lakó cigány lakosságnak csupán 25%-a rendelkezik állandó jellegű munkával, a fennmaradó 75% alkalmi munkával foglalkozik. Ennél fogva szociális helyzetük különösen az idénymunkák végeztével rossz, a tél folyamán megélhetésük komoly problémát jelent. A város segély keretének nagy részét a téli hónapokban a cigány lakosság segélyezésére kell fordítani. Az elhelyezkedett cigányok közül is számos esetben változtatják a munkahelyüket, csupán 59 olyan cigány személy van, aki huzamosabb idő óta egy munkahelyen dolgozik. A munkahely változtatások miatt bekövetkező jövedelem kiesés is a segély igényeket növeli. A többieknél rosszabb szociális viszonyok között élnek a Mohácson még mindig megtalálható vándor cigányok, ezek száma kb. 200 fő.

Mohács városban a cigányok részére nincs meg a kellő elhelyezkedési lehetőség, különösen a téli hónapokban úgy, hogy nagy mértékű a munkanélküliség. Komoly intézkedésekre lenne szükség, hogy akár vállalati, akár szövetkezeti vonalon számukra munkalehetőséget biztosítsanak. A cigány lakosságon belül Mohács városban is sokkal rosszabb, szinte tűrhetetlen viszonyok között élnek a sokgyermekes családok.

A lakáshelyzetük, miként az anyagi helyzetük is nagyon rossz. Sok családnál egy ágyra 8 családtag esik. Egy cigány családnál 1 ágyra 19 személy esett a helyszíni vizsgálat megállapítása során. Ilyen lakásviszonyok mellett természetesen gyakori köztük a tbc-s megbetegedés.

A városban lakó munkaképtelen cigányok és cigány öregek, bár ez sok esetben indokolt lenne, nem kívánnak szociális otthonba menni. Ezek helyzetén az I. sz. szociális otthonnál működő étkeztetéssel segít a város, azonban ez természetesen végleges megoldást nem jelent. A városi szociális otthonokban üres férőhely nincs, ennek növelése szükséges.

A Komló városban élő cigány családok szociális helyzete lényegesen kedvezőbb a Mohács városinál.

Ennek oka az, hogy Komlón lényegesen több a munkaalkalom, és ennek következtében a cigányok jelentős része munkaviszonyban áll. Jobb anyagi helyzetüket mutatja, hogy komoly lakásépítési szándék mutatkozik a részükről. Így az utóbbi években a Kossuth aknai telepen kb. 20 kőépületet építettek. Szükség lenne arra, hogy a helyi szervek a cigány építkezéseket tervszerűen irányítsák.

Problémát jelent a cigány nők munkába állítása, mert közülük úgyszólván alig dolgozik néhány. Úgy gondoljuk, hogy munkalehetőség Komlón lenne a számukra, csak a helyi szerveknek, vállalatoknak kellene megfelelően támogatni ennek a problémának a megoldását. A nők munkábaállítása természetesen itt is a sokgyermekes családoknál lenne a legfontosabb, azonban ez csak bölcsődék, napközi otthonok szervezésével lesz megoldható.

Komló városban szociális otthon nincs, így a megye többi otthonának zsúfoltsága miatt a cigány öregeket még, ha ilyen igényük felmerülne is, nem tudnák minden esetben elhelyezni. 9 olyan cigány öreg van, akiknek a megélhetése nem biztosított, ők rendszeres segílyt kapnak a várostól.

A komlói cigány fiatalság a megyében élő cigány fiatalságnál jobb helyzetben van, bár a sokgyermekes családoknál jelentkeznek problémák. Meglehetősen jelentős az iskolamulasztás, ami főleg a sokgyermekes anyák gyermekeinél jelentkezik és sok a felruházatlanság. Ez is arra mutat, hogy elsőrendű feladat a sokgyermekes családok anyagi helyzetének javítása.

[...]

Kmf.

Vértes Tibor s.k.
vb-titkár
jkv.-vezető

Dr. Bátory Gábor s.k.
a tanácsülés elnöke

Takács Gyula s.k.
Lukács Antal s.k.
a jegyzőkönyv hitelesítői

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1964.

9.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1964. december 18-án tartott ülésén.

[...]

Dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes üdvözli a megjelenteket. Megállapítja, hogy a tanácsülés határozatképes, mert a 69 tanácstagból 49 jelen van, mely 71% megjelenési aránynak felel meg. A tanácsülést megnyitja.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyvvezető és a jegyzőkönyvi hitelesítők személyére.

A tanácsülés a jegyzőkönyv vezetésével Vértes Tibor vb-titkárt, jegyzőkönyv hitelesítésével Lukács János és Garamvölgyi Miklós tanácsstagokat bizza meg.

Javaslatot tesz a tanácsülés napirendjére, melyet a tanács az alábbiak szerint fogad el:

[...]

Napirend:

[...]

2. Tájékoztató a cigánykérdésben eddig elért eredményekről.

Előadó: dr. Görcs László műv. ág. elnök

[...]

Tájékoztató a cigánykérdésben eddig elért eredményekről.

Dr. Görcs László, a művelődésügyi állandó bizottság elnöke számol be a cigánykérdésben eddig elért eredményekről (3. sz. melléklet). Előadását filmvetítéssel kíséri, melynek során képekkel is bemutatja az eddig elért eredményeket és még meglévő hibákat.

Az Orvostudományi Egyetem KISZ Bizottságának kiküldötte beszámol az orvostanhallgatók által végzett felmérő munkáról, melyet a legelmaradottabb cigánytelepeken végeztek az ősz folyamán. Mivel úgy látják, hogy a probléma felszámolásához széleskörű társadalmi összefogás szükséges, ezért felhívással fordulnak a megye ifjúságához, kapcsolódjanak be ebbe a társadalmi mozgalomba.

Csendes László, a tanácsülés elnöke megköszöni Görcs elvtárs beszámolóját. Külön köszönetet mond az Orvostudományi Egyetem KISZ bizottságának és az egyetem hallgatóinak a cigánytelepeken végzett munkájukért. Javasolja, hogy a tanácsülés határozatában is fejezze ki köszönetét és elismerését, és részesítse az egyetem KISZ Bizottságát kiváló társadalmi munkájáért egy emléklappal és díszoklevél kitüntetésben is.

Javasolja továbbá, hogy Görcs elvtárs beszámolóját fogadja el a tanácsülés. Újabb határozatok meghozatalára szükség nincsen, mert az érvényben lévő határozatok továbbra is alkalmasak a cigánykérdésben való előrehaladásra.

A tanácsülés egyhangúlag az alábbiak szerint határoz:

37/1964.T.sz.

Baranya megye Tanácsa elfogadja a művelődésügyi állandó bizottság elnökének a cigánykérdésben eddig elért eredményekről szóló tájékoztatóját.

A tanácsülés elismerésének és köszönetének kifejezése mellett emlékérem és díszoklevél adományozását határozza el az Orvostudományi Egyetem KISZ Bizottsága részére – a cigánykérdés megoldása érdekében végzett kiváló társadalmi munkájáért.

A tanácsülés elnöke az emlékérmeket és díszoklevelet átadja.

[...]

3. sz. melléklet

a Baranya Megyei Tanács 1964. december 18-i ülésének jegyzőkönyvéhez

Tájékoztató a cigánykérdésben eddig elért eredményekről

Az MSZMP PB. VI. 20-i határozata szerint a szocialista állam elérkezett arra a fokra, hogy egy hátrányos helyzetben lévő, elég nagy számú réteget, a cigányságot egy szintre hozza a többi lakossággal. Ennek jegyében indult meg Baranya megyében is a hátrányos helyzetben lévő réteg elmaradottságának felszámolása. E felszámolás mérföldkövei 1962. április 18. alapfelmérés, mely kiindulási alapot adott a felemelkedésre, valamint 1963. október 28-i tanácsülés, mely már eredményekről számolt be. A mai tanácsülésünk is ezzel foglalkozik, feladata, hogy megállapítsa mit teljesítettünk a határozatok végrehajtásában, e határozatok mennyiben váltak eleven erővé a társadalomban, mennyiben tudtuk a társadalom szervezeteit e kérdés megoldására tevőlegesen mozgósítani, és ennek kapcsán melyek az újabb feladatok, amely új feladatokra további javaslatokat kell tenni.

Örvendetes jelenség, hogy egyre többen kapcsolódnak e munkába, részben hivatásszerűen, beosztásukkal kapcsolatos kötelességüknél fogva, részben pedig önként. Különösen az utóbbiak száma nagy, ami még inkább emeli a munka értékét, de a cigányok további fejlődését is elősegíti.

Kezdetben a megye vezetői, valamint a cigánybizottság és aktívai foglalkoztak ezzel a kérdéssel. Kivételt jelentett az a néhány szakember: pedagógus, orvos, tanácsai dolgozó, akik már 1961 előtt szívügyüknek tartották a hátrányos helyzetben lévő rétegekről való gondoskodást, és pozitívum, hogy aktív módon is kifejezésre jutott a segítség. A megye valamennyi járásában, községében nem múlik el év, hogy valamilyen formában ne foglalkoznának velük. Elértük azt, hogy a közérdeklődés gyújtópontjába került ez a kérdés.

A munkába állítás szempontjából döntő volt az üzemek és vállalatok részéről a patronálási akció beindítása, amelyet a megyei tanács munkaügyi osztálya szervezett meg, 1963. december 28-án. A további fejlődés mérföldköve az 1964. június 4-én Rózsafa községben tartott gyűlés a cigánylakta járások és községek vb-vezetői részére.

A megyei tanácson külön cigányügyi előadó beállítása megtörtént, az egyes osztályok intézkedési terveket készítettek saját reszortjukba tartozó feladatok végrehajtására.

Újabb erőforrást jelentett e munkában a KISZ ifjúság bekapcsolása a kongresszusi felajánlással kapcsolatban. Itt főleg az V. éves orvostanhallgatók tevékenysége emelhető ki. Az évfolyam hallgatói felkeresték az egyes cigánytelepeket, ott teleptörténeti, települési, egészségügyi, munkaügyi, szociális felméréseket végeztek. Megállapításaik, javasolataik kiinduló pontja lehet egy nagyobb társadalmi akciónak, amely már az egyes telepek felszámolásában jut kifejezésre. Ugyancsak pozitív megnyilvánulás a körzeti iskolák vezetői részéről történt beszámoló a cigányok kulturális helyzetével kapcsolatban, amely részletesen kitér a nappali és esti tagozatok munkájára. A Dunántúli Napló rendszeresen közöl cikkeket egy-egy probléma megoldásáról. Igen figyelemre méltó Faludi Andrásnak a Népszabadság szerkesztője tollából kikerült Cigányok c. műve, amely részletesen foglalkozik Bács-Kiskun, Borsod, Zala, Budapest XV. ker., és Baranya cigánytelepeivel, amelyeknek útja – ha lassan is – de kifelé vezet a mélységből.

A Baranyai cigányok általános helyzetére vonatkozólag 3 csoportot különböztetünk meg:

1. A beilleszkedettek állandó munkával, lakhellyel rendelkeznek, elérték a környező lakosság kulturális, társadalmi nivójának alsó szintjét. Falvakban élnek, gyermekeik rendszeren járnak iskolába. Ezek száma kb. 25%.

2. A beilleszkedőben lévők nagyrészt alkalmi munkások, kisebb részben állandó munkások, fő jellegzetességük, hogy cigánytelepen laknak. Ez a réteg állandóan növekvő létszámú, jellemzőjük az alacsony kultúrshívonal, kezdetleges lakásviszonyok, a felnőttéknél teljes, vagy részleges analfabétizmus. Gyermekeik azonban már iskolába járnak (kb. 50%).

3. A harmadik réteg (kb. 25%) csökkenő létszámúak, akik rövid időre vállalnak csak munkát, vagy nem dolgoznak. A telepeken főleg putrikban laknak, akik rontják a cigányság helyzetét, megbecsülését, ezek közül kerülnek ki a bűnözők. Gyermekeik egy része iskolába jár, viszont téli időszakban olyan körülmények között élnek, hogy nem tudnak iskolába menni.

I. Munkába állítás

A cigányok foglalkoztatása a megyén belül is változatos. Ahol több a munkaalkalom, előrébb tartanak, ahol kevesebb, ott visszaesés mutatkozik.

Feladat: Továbbra is a cigányok meggyőzése a rendszeres munka előnyeiről, a munkaadókat pedig arról kell meggyőzni, hogy ne idegenkedjenek a munkát kérő cigányok felvételétől, ha pedig azok bekerülnek a gyárba, foglalkozzanak velük rendszeresen. E vonatkozásban sok jó eredményről számolhatunk be, bár az eredmény még korántsem kielégítő, egyes esetekben sikerült kezdeményezésről beszélhetünk.

Jelenleg Baranya megyében a munkaképes cigánylakosság harmada állandó jellegű munkaviszonyban van. Ez az állandó jellegű munkaviszony elsősorban az iparban, (üzem, vállalat) konkretizálódik. Itt kell megemlíteni elsősorban a Mecseki Ércbányászati Vállalatot, a kővágószőlősi, kővágótöttösi és bicsérdi telepekről alkalmaz dolgozókat. Lakást is biztosít egyes esetekben. Sőt, az üres épületeinek egy részét a tanács rendelkezésre bocsátja, amelyekből könnyen alakítható szoba-konyhás lakás, Hidason a keresőképes férfi-lakosságból mindenki dolgozik (Brikettgyár, bánya) és munkájukkal elégedettek.

A szászvári Csöppögő-telep lakóit először a pécsi építőiparban helyezték el, de a nagy távolság miatt néhány hónap múlva a dolgozók otthagyták a vállalatot, most a szászvári bányánál dolgoznak. Mágocson 4 családfőnek 5 éves folyamatos munkaviszonya van a Vízügynél, utépítésnél. A téglagyárak közül a dunaszekesői 6 főt foglalkoztat. A siklósi Faipari Vállalat, a Drávaszabolcsi Lengyár egyre inkább állandó jelleggel alkalmaz cigányokat. A Vízügyi Társulat dolgozói 70%-ban cigányok, köztük 2 brigádvezető, akik mind jó munkát végeznek. Viszonylag jó munka folyik a szigetvári üzemeknél a cigányok patronálását illetően. Az Erdőkémiai Vállalatnál 89 főből 37 cigány, 42%-a az üzem munkásainak. Egy állandó és 36 időszakos, akik közül 20 nő. De az időszakos munkások is évről-évre rendszeresen visszatérnek, amikor a gyár termelése újból kezdődik. Pl. Sárközi Jánosnének saját háza, tv-je van a Dózsa György út 10. sz. alatt. Lakatos Mária 1700 Ft-ot keres havonta. Lakatos István Somogyapátiban fürdőszobás lakást épített magának. Kiss József Hobolban új házat épített. Csonka István 8 éve dolgozik itt, és telket vett magának. Az üzemben főleg Pettendről, Barcsról, Hobolból, Szigetvárról, Somogyapátiról, Görösgallról és Molványról vannak munkások. A Szigetvári Konzervgyártól felkeresték a fernapusztai cigánytelepet, és agitálták, hogy a cigányok vállaljanak munkát a gyárban. Itt különösen Veres József párttitkár végez igen jó munkát. Az állandó munkások közül 10 férfi és 15 nő cigány, 50 pedig időszakos dolgozó. Az állandó munkások közül 1 szakmunkás, 23 betanított és egy ipari tanuló. Csonka Rozália, Németh Tiborné a szakma kiváló dolgozója. Lakatos Máté targoncás, Nagy Antal szakmunkás. A Cipőgyárban 10 férfi, 3 nő és egy ipari tanuló dolgozik, ezek közül 4 szakmunkás, 6 betanított munkás. Ónódi (Orsós) Mária művezető, egyúttal szakoktató is. Az üzemek közötti vándorlásra negatív vonatkozásban Komló városa. 1964. október 1-ig 172 férfit helyeztek el 221 esetben és 22 nőt 25 esetben. Ebből kitűnik, hogy ugyanazokat a dolgozókat többször is munkához juttatták. A férfiak kevesellik a bért az építőiparban, ezért inkább a bányánál keresnek helyet, Mohács városában jelenleg nincs munkát kérő férfi, mindenkit kiközvetítettek.

Főleg azokat a munkahelyeket keresik, és ott maradnak hosszabb ideig, ahol a szabadban dolgozhatnak.

A Gépgyárban 300 munkás közül 30 cigány, van közöttük a műszak kiváló dolgozója is. A Farostlemezgyárban maga az igazgató foglalkozik a cigányok munkába állításával. Volt olyan dolgozójuk, aki már két év óta egyfolytában végzett jó munkát, szakmunkás vizsgát is tett, de miután az apjától örökölt egy lovat és egy kocsit „kell valakinek vinni az örökséget”, és otthagya jól jövedelmező állását a bizonytalan jövedelmű fuvarozásért. 24 állandó cigány munkásuk közül 8 a nő.

A Bútorgyárban a 280 dolgozó közül 10 cigány van. Jönnek-mennek, önkényesen távoznak, a legszorgalmasabb Mihálovits László anyagmozgató. Esti tagozaton végzi az ált. iskola VIII. osztályát.

A Mohácsi Vegyesipari Vállalat arról nevezetes, hogy ebbe az üzembe minden cigányt felvesznek, aki jelentkezik. A 210 munkás közül 27 cigány. Ebből 22 nő, 5 férfi. Az epedárészlegben dolgozik Petrovics Jánosné Bogdán Mária, kiváló dolgozó. Fialat orsóhordozóként került az üzembe, megtanult fenni, és ma férjével együtt közismert jó munkájáról a Petrovics házaspár. De ugyanolyan dolgozó Mihalovits Éva is.

A mezőgazdaság-erdőgazdaság tekintélyes számú cigány dolgozót foglalkoztat. A rózsafai tsz-ról nem kell külön beszélnünk, hiszen országosan híres a cigányfoglalkoztatásáról. Ezen az úton halad Baksa, Tengeri és Téseny község tsz. cigánylakossága is, akik a tsz-ekben aktívan tevékenykednek. A traktoros tanfolyamra 15 főt iskoláztak be, 12 eredményesen el is végezte.

A pécsváradi járásban is 3 fő tett traktoros vizsgát. A termelőszövetkezetek a járásban nem zárkoznak el a munkaadástól. Azért nem veszi fel őket, mert nem rendelkeznek sem földdel, sem állatokkal. A piskói tsz-ben 39 fő dolgozik. Hasonló a helyzet az állami gazdaságokban Szentegáton, Görösgalban, Bogádmindszenten egyre több cigányt alkalmaznak. A Görögali ÁG vezetői elmondták, hogy nem szívesen alkalmazják őket, ha igen, akkor is csak idegymunkásoknak. Az idegymunkások zöme csak 18 napot dolgozik, mert annyi szükséges a családi pótlék kifizetéséhez.

Igen sok cigányt foglalkoztat az Erdőgazdaság. Hetvehelyen általában minden családban van egy kereső. Az Erdőgazdaság patronálja a cigányokat, így zömmel ott is dolgoznak. A vállalat és a dolgozók közötti helyes viszony kialakítását mutatja az a tény, hogy egyre több az állandó munkás. A hetvehelyi tanács az Erdőgazdasággal karöltve igen intenzíven foglalkozik a cigányok helyzetével. A vb-titkár minden héten kilátogat. Dencsházán a faluban mind dolgoznak a férfiak, a tsz. bővíti a kertészetét és itt a nőket akarják bevonni a munkába. Hosszúhetényben a Zengő Gyöngye tsz-ben 15 főt vettek fel, de többet is fel tudnának venni, ha azok huzamosabb ideig helyt állnának. Igen jól alkalmazza a pécsváradi tsz. a cigányokat állattenyésztésben, kertészetben. A mohácsi termelőszövetkezet szívesen alkalmaz cigány dolgozót éppen a fluktuálás miatt. Traktoros kiképzésre is több tsz. küldött el cigány dolgozót.

A nők munkába állításával kapcsolatban sokkal több nehézség van. Egyrészt a sok gyerek megakadályozza, hogy az anya munkát vállaljon, ennek előfeltétele, hogy a gyerekeket vagy bölcsődébe, vagy napközi otthonba kellene elhelyezni, s mindenütt ezt nem tudják megvalósítani.

A korszerű foglalkozások mellett találunk itt-ott hagyományos, régi cigányfoglalkozást is. Pl. muzsikálást, (Mohács, Zokoga, Szigetvár, Szentlőrinc). Ezenkívül vándorköszörüs, faeszközök készítése, teknővájás.

Ami a foglalkoztatást általánosságban illeti, ma már az üzemek, vállalatok, tsz-ek vezetői éppen társadalmi tényezőkre nyomására hajlandók felvenni cigányokat is. Riasztólag hat a gyakori munkahely-változtatás. A tsz-ekben is felveszik bérmunkásnak, de tsz tagnak már nem. Általában akiket felvesznek, nem egyszer a legrosszabb munkahelyet kapják néha indokoltan, néha indokolatlanul. Indokoltan, mert szakmai képzettség hiánya mutatkozik. Ennek következménye, hogy keveset keres, néha a legnehezebb munkával. Ha a szakképzettséget vesszük figyelembe, megállapítható, hogy a munkába állított cigányok arányához vi-

szonyítva a szakképzettek aránya alig éri el a 10%-ot. Inkább azon alul mozog. Ennek viszont az iskolai végzettség hiánya az oka.

II. Lakáshelyzet.

A továbbiak során nézzük meg a cigányok lakáshelyzetét. Míg a foglalkozás terén a feladatok nagy része különböző szervek között oszlik meg, üzemek, vállalatok, tanács, állami gazdaság, addig a cigányok lakáshelyzete elsősorban a helyi tanácsok, valamint a lakosság állásfoglalásától függ. Nem is azokról szeretnék beszélni, akik már beköltöztek a falvakba, hanem elsősorban a cigánytelepekről, amelyeknek megszüntetése a legfontosabb feladatok sorába tartozik. A községi tanácsok felszólítást kaptak házhely felmérésére, az üres állami házak számbavételére, hogy kellő időben a telepről kikiváncozókat megfelelőképpen ellássák lakással. Általában a felméréseket elvégezték több-kevesebb pontossággal, azonban nem egyszer a község lakói akadályozták meg, hogy új cigány családot telepítsenek be. Ugyanakkor, mikor lakáshoz juttatják a cigány dolgozót, régi putriját le kell bontani. Pl. Dinnyeberkiben nagy részük szeretne a faluba költözni, inkább házvétel útján, mint építkezéssel. Itt a község lakói ellenszenvvel viseltetnek a beköltöző cigányokkal szemben. Annál is inkább szükség lenne erre, mert a családtagok együtt alusznak az állatokkal. Pl. az egyik házaspár és a tulajdonukban lévő 5 kutya egy lábasból eszik. Előfordult Szökéden, illetve Vókányban, hogy a felajánlott lakást nem fogadták, mert így távol kerülnének a rokonságtól. Az építkezést a bontási anyag hozzáadásából igekeznek segíteni.

Bükkösd két lakóház befejezéséhez járult hozzá. Bontási anyagot biztosított, ezenkívül Cserdi, Kacsóta és Baksa is. Hosszúhetényben, Véménden is két-két család kapott lakást. Ugyanakkor Apátvarasdon a következő a helyzet: A tíz üresen álló lakóépület segítségével a cigánytelepet fel lehetne számolni. Amikor ezt a cigányoknak javasolták, nem fogadták el, mert jelenlegi telepük közelebb van a műúthoz, mint Apátvarasd. De ugyanakkor a munka vállalásnál megemlítettem, hogy itt a tsz. hozzáállásával is baj van és talán az utóbbi az oka annak, hogy a cigányok nem akarnak beköltözni Apátvarasdra. Hosszúhetényben a tanács vezetőjével történt helyszíni szemle alkalmával a telepen 33 putriról tudtak és amikor a helyszínen vizsgáltuk meg, a számuk 37-re emelkedett. Időközben telepedtek be, amiről a tanács titkár nem tudott. Ugyanakkor 22 üres házhelyük van, amit igénylés esetén olcsó áron tudnának adni a cigányoknak. Ez az úgynevezett zsidó temető, ahol már épületanyagot is szereztek be a leendő ház építésére. Jelenleg épülőben van Bogdán Mihály háza a faluban – a házhelyet a tsz.-től kapta. A sásdi járásban 327 házhelyet vettek számba. A családok nagy része készül is arra, hogy kedvezményes hitel igénybe vételével házat építsen, de az erre vonatkozó rendelet végrehajtó utasítása késik. Sokan a kedvezményes házhelyre saját erejükből is tudnának építeni, de jelenleg még a házhely juttatás sincs szabályozva. Örvedetes tény, hogy Kán községben lévő üres lakások átadásával felszámolták az alsókövesdi cigánytelepet. Ugyanakkor még vannak olyan községek, ahol inkább hagyják tönkremenni az üres lakásokat, házakat, nehogy véletlenül cigányok költözzenek be (Tengeri). Mecsek-rákoson a bontási anyagot a cigányok rendelkezésére bocsátották, Szigetváron a községi tanács veszélyeztetett helyről áttelepített egy cigánycsaládot a Kossuth tér 2. szám alá Soós József férfinak üresen álló egyszoba-konyhás lakásába, ugyanakkor a szabónak mellette 2 szoba összkomfortos lakása van műhellyel együtt. Hogy a cigányt onnan kiűzze, előbb felszedte a padlót, majd égés ürügye alatt lebontotta a tetőt is. A bontási engedélyt pedig a járási tanács megadta és így szinte a cigány fejről szedték le a tetőt. Vagy pedig szintén egy szigetvári specialitás: a vágóhid üresen maradt épületét fele részben a cigányok foglalták el, de

mivel ez az épület igen magas, azért az épületen belül putrikat építettek. Vagy ugyancsak Szigetváron történt épp a vágóhid telepi putrikkal kapcsolatban, amelyek a vágóhídon kívül vannak, e putrik mellett megvan a volt Kisgépgyártó Vállalat félig kész téglás épülete, amelyeket lebontva, vagy megfelelőképpen felépítve felhasználhatnának a cigányok lakására és ez enyhítené az amúgy is rossz szigetvári lakáshelyzetet.

Viszonylag előrehaladás érezhető Piskón, Alsószentmártonban, Bogádmindszenten, Gordisán, Gilvánfán, ahol az utóbbi évben 2-3 család vett, vagy épített lakást a községben. Komlón az az érdekes helyzet adódott, hogy 2 cigánycsalád kapott 2 szoba összkomfortos lakást és pár hét után visszaköltöztek a bánosi cigánytelepre. Mágocson a tanács 15 házhelyet biztosított a faluba, de igénylő még nincs. A falusiak félnek a cigányoktól és fordítva. Pl. van olyan beköltözött cigány, aki nem tud megszokni a faluban, és csak éjjel alszik a házban, a nappalt az egész család a telepen tölti. A telepről nincs elköltözés, inkább mindig újabb családok költöznek oda. Versend ilyen vonatkozásban már megszűnt probléma lenni. Ugyanakkor Kölked a mohácsi járás egyik legelhanyagoltabb cigánytelepe, amelynek felszámolását ugyanúgy kellene megoldani, mint annak idején Dunaszekcsőét. Az elmúlt 2 évben a siklósi járásban 130 fő költözött be a faluba. A bogádmindszenti helyzet sem rózsás. A tanács lebontott ugyan 10-15 kunyhót, azonban a lakók nem voltak hajlandók a házépítést igénybe venni. A jövő évtől kezdve 40 lakást akarnak a cigányok részére építeni.

Ugyanakkor dicsérendő Szentlőrinc kezdeményezése – egy hosszú raktár épületből hat szoba-konyhás lakást építtetett a községi tanács a KÖFA-ból és ide telepítette be a cigányok egy részét, akik így kulturált környezetben laknak.

Ugyancsak szép példa Dencsháza, ahol a tanács 30 házhelyet sajátított ki 33 000 Ft értékben és ingyen osztotta ki. Az építkezés akadálya, hogy nincs kivitelező és nem áll rendelkezésre megfelelő anyag. A szigetvári járás OTP fiókja alaposan foglalkozik a cigány lakossággal, 6 családnak biztosított 252 000 Ft összegben építkezési kölcsönt, házhely vásárlásra 11 000 Ft-ot, állami ház vásárlásra 92 000 Ft-ot.

A szigetvári járásban 14 önálló cigánytelep van, amely felszámolásra szorul, megvan a községbe való költözés igénye, pl. Endrőcön a telepet fel lehetne számolni, a községben van megfelelő házhely, de a tanács az építkezést nem tudja biztosítani. Bogdásán előfordult az az eset, hogy a tsz. egyik házában lakott egy cigánycsalád. Mivel keveset keresett, az Erdőgazdasághoz ment dolgozni, erre a tsz. kitette a házból.

Komló városban ebben az évben csak egy család kapott lakást, emeletes épületben, mert ebben az évben kevés lakás áll rendelkezésre. A városi tanács tervbe vette, hogy az erdőszélen lakó cigánycsaládokat beköltözteti a Sportvölgyben megüresedő egyszoba-konyhás felvonulási épületekbe. Felmérés alapján megállapítást nyert, hogy a jelenlegi szállásfaluban, valamint a peremközségben lakó cigányok még nem érték el azt a kulturális fokot, hogy őket célszerű lenne emeletes épületekbe telepíteni. Az elmúlt évben 6 családnak adott a tanács emeletes lakóépületben lakást, ezek közül ketten otthagyták új lakásukat, és visszaköltöztek régi kunyhójukba.

Egészen speciális helyzete van két telepnek: az egyik nemrég Felsőszentmártonhoz csatolt, Somogy megyétől átkapott Siótelep, ahol 22 putri helyezkedik el egy kukoricáson belül. Felsőszentmártontól 3 km-re sokkal közelebb van hozzájuk Szentborbás, ahonnan eredetileg átszatolták. De mivel Baranya megyében megfelelően foglalkoznak a cigányokkal – hát egye fene – jelszóval Felsőszentmártonhoz csatolták.

Hasonló jellegű, de talán még kirívóbb a Kokszmű és az Újhegyi villanytelep között lévő – eszmeileg Pécshez, a valóságban Kozármislenyhez csatolt – cigánytelep, amely eredetileg

az üszögi vasútállomással párhuzamosan az országút és a vasút között helyezkedett el, ma pedig közvetlen a város peremén foglal helyet. Ajánlatos volna a tanácsnak megtekintésre – tekintettel arra, hogy közel van. Az ő problémájukat a megyei jogú városi tanáccsal kellene közösen megoldani.

Dunafalván 5 km-re van a telep, mely 8 putriból áll, ugyanakkor a telepen 8 kőház is van, ahová nem költöznek be babonás hiedelmek miatt.

III. Kommunális helyzet

A telepek kommunális helyzete hagyja a legtöbb kívánni valót. Ez bizonyos fokig érthető is, mert a távlati tervekben a telepek megszüntetésén van a hangsúly. De addig is, amíg ez nem történik meg, biztosítani kell az ott lakók létfenntartásának alapjait.

Gondolok itt elsősorban a világításra, a kutakra és a WC-kre. Néhány rendkívüli problematikus helyzetet fogok ismertetni, ez nem általános, de éppen – mivel egyedi, ezeknek megszüntetése kívánatos.

Dinnyeberki. A telephez közel, a falutól távol a legelő marhák itatására szolgál a gémeskút, amelynek a fekvése olyan, hogy szinte magához vonzza a környék szennyes vizét. Jellemző a falusi mentalításra, hogy a falu szélén lakó cigánycsalád a nem cigány szomszéd kútjából hordja a vizet havi 8 Ft-ért. A következő eset arra példa, hogy a cigányok sem becsülik meg mindig az értük hozott anyagi áldozatot. Szökéden a község kutat csináltatott, hogy legyen ivóvíze a telepnek. Alig készült el a kútház, egyesek már tönkretették, fáját használták fel és jelenleg a megközelítése nagy nehézségekbe ütközik, jóllehet a községgazdálkodás 30 000 Ft-ot költött rá.

Olyan község is akad, amely úgy látszik már bizonyos tapasztalat alapján kijelentette a tanácselnök révén „Mi nem fogunk pénzt adni a kútásához, ha a cigányok összeadják a pénzt, hajlandók vagyunk küldeni önálló kútfúrót.” (Szászvár). Ugyanott a telepen nincs WC. Nagy veszekedés volt, hogy ki ássa meg azokat a bizonyos gödröket. A cigányoknak tudomásuk volt arról, hogy az ülőkéket a tanács megbízásából a KTSZ már elkészítette, csak azt nem tudták, hogy hol vannak. A felmérést végző orvostanhallgatók találták meg a tanácsház kapujában.

Vajszlón a falu végén lévő Dózsa György út járdaépítésére 29 000 Ft-ot költött, ugyanakkor indokolt lenne a villany beszerelése is. A Komló közelében lévő Gadány-telepen készítettek a cigányok részre kutat, de abba rozsdás csöveket helyeztek bele, így a vize ihatatlan. Villany nincs. A telep lakói vállalták, hogy társadalmi munkában beállítják, de senki nem törődik azzal, hogy segítse őket. A vezeték 400 m-re van a teleptől. Mánfán még petróleumhoz sem tudnak hozzájutni, így a világítás nincs megoldva.

Siótelepen nincs kút.

Cunban a sellyei KTSZ csak a nem cigányok előtt építette meg a járdát, pedig a községi tanács megrendelte a cigányok előtt is, a járda megépítését. Amikor írásban érdeklődtem a sellyei KTSZ-nél, megígérték, hogy még ebben az évben megcsinálják, de eddig nem építették meg.

Lityóktelep autóbusszmegállót kér. Az utat a telephez salakoztatni kellene.

A mohácsi városi tanács a Dankó utcai telepen új utat építtetett a cigányok számára.

A tanácstag ígéretet tett Tótvár cigánytelepen a villamosításhoz. A DEDÁSZ csak 165 000 Ft-os áron + házanként 600-700 Ft-ért tudja megcsinálni.

IV. Egészségügy

A cigánylakosság egészségügyi állapotának a megállapításánál nagy segítséget jelentett az V. éves orvostanhallgatók KISZ-csoportja. Rendszeres munkával feltárták az ott tapasztalt helyzetet, orvosilag figyelték, de egyébként is jó szemmel adtak hű képet egy-egy telep helyzetéről. A megállapítások elsősorban arra vonatkoztak, hogy a megye eü. dolgozói: körzeti orvosok, védőnők látogatják-e rendszeresen a telepeket, és milyen a viszonyuk a telepek lakosságához. Pl. a pécsi járásban a 12 legnagyobb telepen egészségügyi felelősöket bíztak meg, részükre elsősegélynyújtási tanfolyamot szerveztek. A kiképzett felelősök feladata között szerepel a lakások, környezetük, az árnyékszékek stb. tisztasági ellenőrzése.

Kövágóöttösön öreg, beteg nem biztosított cigányokat az orvos nem vizsgál meg pénz nélkül. A pécsvárad járásban már mentőládákkal is ellátták a telepeket, az aktívák kiképzésében a Vöröskereszt is részt vett. Pécsváradon, akik nem tudnak már dolgozni, ingyenes közgyógy-ellátásra jogosító igazolványt kapnak, és ezzel számukra biztosították az orvosi gondozási szolgáltatásokat. Részt is vesznek a rendszeres vizsgálatokon.

A sásdi járásban folyamatban van a telepeknek mentőládával való ellátása, valamint a telepfelelősök kiképzése is. Bakócáról jelentették, hogy nincs körzeti orvos, és a telepen 5 éve nem járt kint orvos.

A siklói járásban a telepek rendszeres orvosi megfigyelés alatt állnak. Ilyenkor a tetvesedést és a különböző fertőző betegségeket is – amennyiben vannak – ellenőrzik.

A szigetvári járásban az eü. viszonyok még elég gyengék.

Komló városában az eü. osztály sürgetésére megszüntették a Kossuth-aknai italtoltot, amely rossz egészségügyi körülmények között működött. Helyette megfelelő vendéglátó-ipari egység létesül. Tervbe vették a Kossuth-aknánál dolgozó cigányok jobb egészségügyi ellátása érdekében két helyiségnek várószoba és orvosi rendelővé való átalakítását, Hetenként két délután az ott lakók számára rendelnek. A Kossuth utcai iskolában minden hétfőn délután egy gyermek-szakorvos és egy védőnő egészségügyi tanácsadást tart.

1964 első felében 128 cigány jelent meg a tanácsadáson. A védőnők 125 esetben végeztek látogatást. Cigánycsecsemő halott 1964-ben nem volt. Rendszeresen tetvességi vizsgálatokat tartanak, a tetvesek száma minimális szokott lenni.

A Komló részére kiutalt tejpor 70%-át a cigányok kapják. Általában sok a gyerek náluk, mert jeligéjük, hogy „A gyerek pénzt hoz a házhoz.”

Ami az egészségügyi helyzetet illeti, viszonylag javuló tendenciát mutat. A fejlődés szorosán összefügg a munkába való állítással. (több kereset, jobb életszínvonal), a telepítéssel (rendesebb lakás, jó ivóvíz) stb., főleg a közösségbe való beilleszkedés hivatott arra, hogy a községben lakókat utánozva, jobb egészségügyi viszonyba kerüljenek (intézetben való szülés, orvosi ellátás igénylése, tiszta, rendes ételek).

Legfontosabb tennivalók:

1. A felvilágosító munka növelése, a közegészségügyi ismeretek terjesztése.
2. Az egészségügyi felelősök alapos kiképzése, a telepek ellátása mentőládával, ahol eddig nem történt meg.
3. A túlszűfolttság megszüntetése a telepen és a lakásokban.
4. Segélyek kiutalásánál – egészségügyi segélyeknél is – figyelembe kell venni a munkakönyv bejegyzéseit, hogy elsősorban azok részesüljenek a korlátozott összegben rendelkezésre álló segélyekből, akik ezt munkájukkal ki is érdemlik.
5. Az egészségvédelmi szervek kisérik fokozott figyelemmel a telepek lakosságát.

6. A munkaképteleneket, öregeket, támasz nélkül állókat lássák el közgyógyellátásra jogosító igazolvánnyal, hogy orvosi ellátásuk biztosítva legyen.

V. Patronálási mozgalom

A patronálási mozgalom egy éves, új keletű. Most vizsgáljuk a különböző vállalatoknál a mozgalom eredményeit. Bár a munkába állítást 1-2 helyen már érintettem, lényegében itt kell választ adnunk arra, hogy az üzemek mennyiben tartják fontosnak, és ez miképpen realizálódik a munkában. A munkaügyi osztály egy évvel ezelőtt pontosan összeállította és megnevezte az üzemeket és a vállalatokat. „Felkeresi a telepet, foglalkozik a cigányok problémáival, segít azoknak megoldásban.”

A Mecseki Ércbánya Vállalat a tótvári iskola számára épületet adott, ahol van klubszoba, ezenkívül néhány helyen tüzelőt és bútorszállítást is biztosított.

A MESZÖV az ócsárdi napközi otthon részre 20.000 ft-ot, ezenkívül felszerelési tárgyakat biztosított, megszervezte az éti csiga gyűjtést, eredmény 15 q. A bükkösi és bakócai gyermekotthon használt ruhák juttatásával járult hozzá.

A Kozsművek a patronálást nem vállalta, pedig a szomszédságban lévő telep lehetőséget adna bőségesen a patronálásra. Ilyen vonatkozásban javaslom az igazgató megkeresését.

Ezenkívül a Komló Erőmű, a Szászvári bányüzem patronálása említésre méltó, az előbbi építési anyagot és szállítási eszközöket biztosított, az utóbbi főleg tüzelőanyagot adott.

A mozsgói és turbéki szociális otthon felszereléseket és ruhákat biztosított.

A termelőszövetkezetekben – ahol üzemi konyha van – a cigányok részére is nyújtanak étkeztést. Ócsárdon is részt vesznek a gépállomás üzemi konyhájának étkeztetésén. Ugyanez a helyzet az újpetri FMSZ konyháján.

Kiemelkedik a gödrekeresztúri és a nagyhajmási tsz. A csobokai állami gazdaságról csak azt tudják a cigányok, hogy az üzem létezik, de a patronálásról fogalmuk sem volt.

A bólyi állami gazdaság elzárkózott a patronálástól. Kiemelkedik a bodai állami gazdaság, ahol az alkalmazottak 40%-a cigány. Munkavégzésük rendes, bérük megegyezik a többi dolgozó átlagkeresetével. Valamennyiüket megtanították írni, olvasni, rendezték a fennálló családjogi helyzetet.

Tevékeny patronálást végeznek az erdőgazdaságok. Különösen az alsókövesdi és a hetvehelyi működik ilyen szempontból a legjobban.

Abaligetén az erdészet önköltségi áron fuvar és építési anyagot biztosít.

Összegezve: A patronálási mozgalom még sok helyen csak névleges. Komoly ellenőrzést kíván. Egyes üzemekről, tsz-ekről példát lehetne venni.

Meg kell még említeni azokat a különböző segélyeket, amelyeket a tanácsok szociálpolitika szervei juttattak az arra rászoruló cigánycsaládoknak.

Pécsváradon, Mohácson főleg a sokgyermekes családok kaptak segélyt (Mohácson 24 000 Ft, a segélyezett 80%-a cigány).

Pécsváradon egy 100%-os tbc-s beteg havi 200 Ft segélyben részesül a községi költségvetésből.

Ugyanott 2 egyén jutott szociális otthonba, akiknek nem volt senki hozzátartozójuk.

Komlón az első félévben 31 cigány kapott különböző juttatásokat; anyasági jutalom, egyszeri segély, közsegély, ingyenes kelengye. 11 személynek elengedték a kórházi ápolási költséget 23.155 Ft értékben.

Cunban Kalányos Imre szociális segélyben részesül.

VI. Kulturális helyzet

A foglalkoztatás, telepítés és egészségügy kérdése után a cigánylakosság kulturális helyzetével szeretnék foglalkozni, hiszen éppen a műveltség hiánya az, ami miatt a cigányok még ma is sok helyen kénytelenek megkülönböztetést – mondhatnám úgy is, hogy megaláztatást – elszenvedni. A cigánylakosságban megvolna a hajlamosság arra, hogy lépést tartsanak az általános műveltséggel, csak meg kell ehhez adni a lehetőséget, és fokozatosan fel kell számolni ezen a területen is a múlt rendszer bűnös politikájának maradványait.

Tanácsaink ma már nemcsak az iskolaköteles korban való oktatást tartják létfontosságúnak számukra, ennél sokkal többet. Hozzáférhetővé akarják tenni számukra a kulturált életforma lehetőségeit, mert határozottan igénylik, különösen a fiatalok. Az öregek már nehezebben szánják rá magukat a tanulásra, bár erre is akad több példa. Jellemző, amit egy apa mondott: szeretném, ha a gyermekeim már ne úgy nőjenek fel, mint az őseimbek. Bár még rengeteg nehézséggel, előítéllettel, kényelem-szeretettel és egyéb tényezőkkel kell számolni, ma már mégis ott tartunk, hogy a „szellem napvilága „, beragyog a putrik ablakán is, de egyelőre még gyenge fényel.

Kormányunk kimondta a tankötelezettséget a 16. életévig, ez természetesen vonatkozik a cigánygyerekekre is. Hogy mennyiben lehet ennek a rendeletnek érvényt szerezni, azt főképpen a gazdasági helyzet és az illetékesek hozzáállása szabja meg. Ahol lelkes a vezetőség, minden erejüket latba vetik a pedagógusok ott az utóbbi 1-2 év során bámulatos fejlődést lehet tapasztalni mind az ifjúság, mind a felnőttek oktatásában és kulturális neveltségében.

A pécsi járásban a központi iskolák patronálják a cigánytanulókat is oktatásban részesítő kisiskolákat. Szemléltető eszközöket adnak a szakköri foglalkozásokhoz. Az úttörő csapatokban 1-1 cigánytanuló segítségét vállalták az úttörők. Pl. Kővágóttősen a tótvári cigánytelepi iskolánál meglátogatások formájában történik a patronálás.

Ócsárdon biztosították a telep iskolás és óvodás korú gyermekeinek ruhát, cipőt, az iskolába és napközi otthonba való rendszeres bejárást.

A kővágószőlősi tanács egy tv-készüléket biztosított. A Mecseki Ércbánya Vállalat egy üres épületet adott a telep közelében iskolai célra. Az épület tatarozásáról is gondoskodott, és elvégeztette a vállalat brigádjával a tetőzet kijavítását. A megyei tanács a tótvári cigányok részére 40 db széket juttatott a klubszobához, valamint egy rádiókészüléket is adományozott.

A pécsváradi járásban is eredményesen patronálják a cigánygyerekeket a cigánytelepekkel rendelkező községek és cigánylakta községek iskolái.

Komló városban a Hazafias Népfront és a Kossuth-bánya vezetőinek segítségével készül röplabdapálya, kézilabdapálya. Látjuk tehát, hogy iskolák és egyéb intézmények foglalkoznak az oktatáshoz és művelődéshez szükséges minél jobb feltételek megteremtésével.

Akadnak azonban panaszok is. Az ócsárdi telepről a gyerekek a hiányos ruházkodás és a hó miatt sokszor nem tudnak iskolába menni. Már kértek kocsit a tsz-től, amely télen beszállítaná a gyerekeket, de hiába!

Pedig az ócsárdi cigánytanulókra már az ország közvéleménye is felfigyelt. 1964. november 14-én a TV képes riportban számolt be a tanulók napközi otthonáról. Éppen ebédelés közben mutatta be őket, a bementő szerint az igazgató és nevelőtársai messze túlmennek az előírt munkán. Hogy mennyire szükséges a betelepítés, azt ebben a műsorban a tanítónő kis játékházakkal mutatta be, ezzel jelképezve a kevés, a sok és az egész fogalmát. Kis házakat egyenként berakta a falu háza közé, vagyis a kunyhók lakói bejönnek a községbe lakni. A TV műsorába való iktatás is egy fajtája a cigánylakosság patronálásának.

Az óvodai felvételt egyes községek elősegítik, Ócsárdon pl. a csecsemőkorú gyermekek felvétele is megoldható.

Mohács városban sok energiát fordítottak az óvónők a jelentkezésre, de kevés az eredmény. (Jelenleg 18, tavaly 16 az óvodások száma.) A szülők még idegenkednek tőle, mert ésszerűtlenül szeretik gyermekeiket.

Egyre több cigány jár óvodába Hidas, Hosszúhetény, Pécsvárad, Véménd községekben.

Pécsvárad községben valamennyi tanköteles gyermek iskolába jár. Általános iskolai előkészítő osztály szervezésére Véménden volt szükség, ez nyáron történt eredményesen. A sásdi járásban magyarul nem, vagy keveset tudó iskolába kerülők részére előkészítő tanfolyamot szerveztek a nyár folyamán. Ezt évente meg fogják ismételni.

A mohácsi járásban Versenden és Kölkeden cigánygyermekek számára kéthetes előkészítőt létesítettek.

A szigetvári járásban Nagysár telepen előkészítő tanfolyam indult.

Mohács városban beiskolázatlan tanköteles cigány-gyermek nincs. Két óvodában szerveztek iskolába való előkészítő foglalkozást. Ehhez ingyenes étkezést biztosítottak, mégis a jelentkezett 25 gyerekből csak 12 maradt meg. (Tavaly 22-ből 3.) Az alsó tagozat első osztályában két év óta rendszeresen foglalkoznak a cigánytanulókkal Mohácson. A nevelők napi egy órában külön korrepetálják őket. A bukások száma még így is nagy: 21%. Osztályozatlanul tanuló is elég sok a mulasztások miatt. A túlkorosok száma nem csökkent.

Javaslat, hogy korszerűsíteni kellene az iskolai foglalkozások módszerét, ehhez anyagi ösztönzés is szükséges lenne a pedagógusok számára.

A felnőttek oktatása szintén beletartozik a cigánykérdés kultúrprogramjába. Első helyen áll az analfabétizmus felszámolása, az általános iskola esti tanfolyamokon való elvégzése.

Ennek érdekében Pécsváradon az analfabéta cigányokat munkaadójukkal együtt meghívóval beidézték a művelődési házba értekezletre, ahol megbeszélték, hogyan lehetne a cigánydolgozókat a tanulásba bevonni.

Hosszúhetényben alapismereti tanfolyamot szerveznek, mielőbb igyekeznek felszámolni az analfabétizmust, nemcsak a cigány lakosság körében.

A sásdi járásban rendszeresen folyik az írás-olvasás tanítása. A jelentkezők 80%-a cigány. Ahol csoportos oktatás nem lehetséges, ott megszervezik az egyéni oktatást.

Mágoacson a tantestület részéről lennének vállalkozók a felnőttek írás-olvasás tanítására, de igény hiányában eddig nem sikerült a tanfolyamot megszervezni.

A mohácsi járásban is szerveztek analfabéta tanfolyamot, amelynek hallgatói egyrészt cigány szülők, akik nem akarnak elmaradni iskolás gyermekeik mögött.

Egyes területeken már jobb eredményekről lehet beszámolni, pl. Sellyén teljes egészében megszűnt az analfabétizmus.

A siklói járásban több községben alapismereti tanfolyamokat indítottak.

A szigetvári járásban Bánfán 22 fő, Dencsházán 8 fő, Szigetváron 5 fő ismerkedik az írás-olvasás tudományával.

Komlón a vállalatok dolgozói az írástudatlanság felszámolása érdekében tanítják a cigány dolgozókat.

Mohács városban 12 jár analfabéta tanfolyamra.

A felnőttek azonban nemcsak alapismeretekkel foglalkoznak, hanem esti tanfolyamokon igyekeznek pótolni azt, amit gyermekkorukban – többnyire önhibájukon kívül – elmulasztottak. Így pl. a siklói járásban egyre több cigányfelnőtt jelentkezik, hogy részt vehes-

sen az esti tanfolyamokon. Ezen a téren különösen Nagyharsány, Magyarmecske és Bogádmindszent tantestülete végez eredményes munkát.

Szigetváron a közismereti tanfolyamot 80 felnőtt látogatja.

Mohács városban a felnőtt cigányok oktatásában elég jók az eredmények. Az első tanévben jelentkezett 55 felnőttből 36 sikeres vizsgát tett. A dolgozók esti iskolájába 20 cigány jár az összevont V–VIII.osztályba. Az oktatás központja a Széchenyi téri általános iskola, de ez csak szükségmegoldás.

A népművelés és ismeretterjesztés ugyancsak elősegíti a cigánylakosság kulturális felemelkedését. Néhány példa igazolja, hogy a cigányok szívesen, érdeklődéssel hallgatják meg a részükre szervezett rendezvényeket, ritka az olyan hely, ahol teljesen elzárkóznának.

A pécsi járásban nevelő hatású előadásokat tartanak a cigányokat különösen érdeklő témákról. Hasonló a helyzet Pécsváradon is.

A vérméni és hosszúhetényi népművelési tervben speciális ismeretterjesztés szerepel. Hosszúhetényben külön megbeszélést tartottak a cigányok felemelkedésének szükségességéről.

A művelődési otthonokban összekapcsolódik az ismeretszerzés a szórakozási lehetőséggel, pl. Berkesden a nem cigány lakosokkal együtt szórakoznak, közösen használják a klubot.

Az erzsébeti cigányok a járási kulturális szemlén is sikerrel szerepeltek.

Hosszúhetényben valamennyi kulturális rendezvényen részt vehetnek a cigányok, de nem igen élnek ezzel a lehetőséggel.

A sásdi járásban a cigányság részére közérthető nyelven előadásokat rendeznek filmvetítéssel egybekötve. Mágocson ezeket az előadásokat beszélgetésszerűen a telepen tartják meg, a filmeket a szabadban vetítik, így közvetlenebb a kapcsolat a hallgatókkal.

Kölkeden a Nótanács főzötanfolyamot szervezett gyermeknevelési problémákkal, varrástechnikai előadással egybekötve. Ugyancsak főzötanfolyamot tartottak a sásdi napközi otthonban is.

A mohácsi járásban az ismeretterjesztést filmvetítéssel kötik össze, így a helyes életmódra, lakáskultúrára, gyermeknevelésre, egészséges, tiszta környezet megbecsülésére, igények fokozására tanítják őket. A kulturális igényekre jellemző, hogy Vajszlón egy cigányházban nagyképernyős televíziót lehetett találni, bár a háziasszony még így is siránkozott és panaszkodott.

A siklói járásban nagyobb településeken tervbe vették különleges tematikájú előadásorozatok indítását, Gilvánfa, Révfa, Gordisa, Bogádmindszent, Alsószentmárton községekben.

A művészeti csoportok munkájában részt vesz Szigetvár, Dencsháza, Bánfa, Rózsafa, Patapoklosi cigányfiatalsága.

Komlón a cigánylakosság részére ismeretterjesztő előadásokat tartanak a Kossuth-aknai iskolában. Ebben az évben ott 52 filmet vetítettek, a gyermekek részére bábelőadásokat tartottak, a nőket meghívták a nőgyűlésre, ahol azok meg is jelentek és felszólaltak.

Az elmondottakból kitűnik, hogy kulturális téren – bár vannak eredményeink – még mindig nagyon sok a tennivaló. A cigánylakosság érdekében elvégzendő feladatok röviden a következők:

1. Felvilágosító munka az óvodai elhelyezésnél.
2. A napközi otthonok hálózatának fejlesztése.
3. A felnőttek oktatásának anyagi támogatása.
4. Az otthoni körülmények javítása.

5. A népművelés eszközeinek minél szélesebb körben való felhasználása.

Kérem a tanácsulást, hogy a fenti beszámolót fogadja el. Véleményem szerint újabb határozatok hozatalára szükség nincs, mert a cigánykérdéssel kapcsolatos korábbi tanácshatározatok alkalmasak a feladat megoldására, illetve az előrehaladás biztosítására.

Vértés Tibor s.k.
vb-titkár

Kmf.

Csendes László s.k.
a tanácsülés elnöke

Lukács János s.k.
jkv.-hitelesítő

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1964.

10.

Jegyzőkönyv

Készült Pécsen 1965. szeptember 21-én a Baranya Megyei Tanács üléséről

[...]

Palkó Sándor vb. elnök üdvözli a megjelenteket. Megállapítja a határozatképességet. A 70 tanácstagból 64 jelen van, amely a tanácsstagok 91%-ának felel meg. A tanácsulást megnyitja.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyvvezető és a jegyzőkönyvi hitelesítők személyére.

A tanácsülés a jegyzőkönyv vezetésével Vértés Tibor vb-titkárt, hitelesítésével Bodó Lászlóné és Nagy Sándor tanácsstagokat megbízza.

Javaslatot tesz a tanácsülés napirendjére, melyet a megyei tanács az alábbiak szerint fogad el:

[...]

Napirend:

[...]

7. Interpellációk

Palkó Sándor vb. elnök javaslatot tesz ezután a tanácsülés elnökének megválasztására.

A tanácsülés egyhangúlag dr. Pilaszanovich Imréné tanácsstagot választja meg a tanácsülés elnökéül.

[...]

Interpellációk:

Dr. Báthori Gábor tanácsstag a dencsházai cigányok lakóház építésével kapcsolatosan interpellál és kifogásolja a szigetvári járási tanács műszaki csoportjának lassú és bürokratikus ügyintézését.

Tóth Béla építésügyi o. vezető válaszában hangsúlyozza, hogy az ügyet kivizsgálhatja és tájékoztatni fogja a tanácsstag elvtársat.

Nagy Sándor tanácsstag a kisdéri út építését sürgeti, illetve arra kér választ, hogy a III. öt-éves tervbe erre sor kerül-e.

Tóth Béla o. vezető válaszol az interpellációra. Részletesen ismerteti a II. öt-éves terv út-

építési programjának teljesítését, a nehézségeket és közli, hogy Kisdér – éppen csekély lélekszámánál fogva – nem szerepelhet még a III. ötéves terv útépitési programjában sem.

[...]

Más tárgy nem lévén a tanácsülés elnöke az ülést bezárja.

Kmf.

Vértes Tibor s.k.
vb- titkár

dr. Pilaszanovich Imréné s.k.
a tanácsülés elnöke

Bodó Lászlóné
Nagy Sándor
jkv.-hitelesítők

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1965.

11.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1966. június 20-án Pécsen tartott üléséről

[...]

Palkó Sándor vb-elnök üdvözli a megjelenteket. Megállapítja, hogy a tanácsülés határozatképes, mert a 71 tanácstagból 49 jelen van, mely a tanács tagok 70%-ának felel meg. A tanácsülést megnyitja. Javaslatot tesz a jegyzőkönyvvezető és a jegyzőkönyvi hitelesítők személyére.

A tanácsülés a jegyzőkönyv vezetésével Vértes Tibor, hitelestésével Vicze Józsefné és Kormány József tanács tagokat bízta meg.

A vb elnöke ezután javaslatot tesz a tanácsülés napirendjére, illetve a meghívóban közölt napirend kiegészítésére. A tanácsülés egyhangúlag az alábbi napirendet fogadja el:

[...]

Napirend:

[...]

2. A család-, gyermek és ifjúságvédelem helyzete a megyében.

Előadó: dr. Pilaszanovich Imréné tanács tag

[...]

A vb. elnöke javaslatot tesz ezután a tanácsülés elnökének személyére.

A tanácsülés egyhangúlag dr. Görcs László tanács tagot választja meg elnökéül.

[...]

A család-, gyermek- és ifjúságvédelem helyzet a megyében

Dr. Pilaszanovich Imréné megyei tanács tag beszámolója a jegyzőkönyv 2. számú mellékletét képezi.

A beszámoló után a Megyei Tanács Fotó és Filmklubja bemutatja a „Kamera feljegyzései” című és a beszámoló témájához kapcsolódó kisfilmjét.

A filmbemutató után a tanácsülés elnöke megnyitja a beszámoló feletti vitát.

Hozzászólások:

[...]

Nagy Sándor tanácsstag megállapítja, hogy minden társadalmi rend között a szocialista társadalmi rendszer törődik legtöbbit az emberrel. Éppen ezért helyesnek tartja, hogy a be-számoló a visszasságokra irányította a figyelmet, mert ezek ellen fel kell lépni.

A veszélyeztetett gyermekek száma növekszik, ezért – véleménye szerint – a megelőzés-re kell a fő hangsúlyt fektetni. Az emelkedés okait kell megkeresnünk ahhoz, hogy célrave-zető intézkedéseket telessünk.

A veszélyeztetett gyerekek 50%-a a cigánylakosság soraiból kerül ki, tehát a munkát itt kell elkezdni. Nagyon sok intézkedés történt már a cigánylakosság helyzetének javítására. Megkezdődött a telepek felszámolása, azonban nagyon lassú folyamat ez. Valamilyen for-mában meg kellene oldani a cigánylakosság széttelepítését. Egy községben 2-3 család gyor-sabban asszimilálna, jobban lehetne törődni velük.

[...]

A család-, a gyermek és ifjúságvédelem helyzete megyénkben

(Előterjesztés)

[...]

A gyermek fejlődését veszélyeztető, legfontosabb környezeti ártalmak a szülők alkoho-lizmusán kívül a házasság felbomlása, a rossz baráti környezet és a rossz nevelési módsze-rek is. A családi környezetben ért ártalmak gyakori forrása, a szülők züllött, bűnöző élete. Számos olyan szülő van, aki bűncselekmények elkövetéséből tartja fenn magát és erről kör-nyezetük, nem egyszer gyermekük is tudomással bír, sőt olykor a bűncselekmények elköve-tésében részt is vesz.

Különösen gyakori eset ez a bűnöző cigánycsaládok körében, amelyek megszüntetésére végrehajtó bizottságunk hathatós intézkedést tett.

[...]

Kmf.

Vértes Tibor s.k.
vb-titkár

dr. Görcs László
a tanácsülés elnöke

BML.XXIII. 1. BMT jkv. 1966.

12.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1969. október 10-én tartott üléséről.

[...]

Palkó Sándor vb-elnök, a tanácsülés elnöke üdvözli a megjelenteket. Megállapítja, hogy a tanácsülés határozatképes, mert a 70 tanácstagból 53 jelen van, amely a tanácsstagok 76%-ának felel meg A tanácsülést megnyitja.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyvvezető és a jegyzőkönyvi hitelesítők személyére.

A megyei tanács Vértes Tibor vb-titkárt a jegyzőkönyv vezetésével,

Koós Lászlóné és dr. Csernus Kálmán tanácsstagokat a jegyzőkönyv hitelesítésével meg-bízta.

A tanácsülés elnöke javaslatot tesz a tanácsülés napirendjére, melyet az alábbiak szerint fogad el a megyei tanács:

[...]

Napirend:

1. Közrend és közbiztonság helyzete Baranya megyében

Előadó: dr. Nemes Alajos rendőrezredes, megyei főkapitány

[...]

A közrend és közbiztonság helyzete Baranya megyében

A Baranya megyei Rendőrfőkapitányság beszámolója a jegyzőkönyv 2. sz. mellékletét képezi.

[...]

Továbbiakban hangsúlyozza, hogy a tanácsok egyéb területeken is segítik a bűncselekmények megelőzését, a közbiztonsági helyzet szilárdítását. Ezek közül kiemeli a börtönből szabadult személyek munkába helyezését, a cigányok helyzetével kapcsolatos intézkedéseket, valamint a veszélyes helyzetben lévő fiatalok állami gondozásba vételét.

[...]

Kérdések:

Dr. Görcs László tanácsstag: A bűncselekmények elkövetői között milyen arányban vannak a cigányok? Milyen fajta bűncselekményeket követnek el a cigányok elsősorban és a rendőri szervek mit tesznek ennek megakadályozására? – Milyen arányú a lakosság részvétele a bűnesetek leleplezésében?

[...]

Dr. Nemes Alajos rendőrezredes válaszol a kérdésekre.

A cigánylakosságnak, a bűnözésben való részvételi arányát a jelentés tartalmazza. A cigánylakosság a bűncselekmények valamennyi fajtájában érdekelt, de elsősorban lopás, zsebtolvajlás és betöréses lopást követnek el. Sajnos, főként a fiatalok körében gyakori a bűncselekmény. A lakosság segítségéről számszerű adatokat nem tud közölni, de 1956 óta rendkívül sokat javult a lakosság és rendőrség kapcsolata és számtalan súlyos, de kisebb bűncselekményt is a lakosság segítségével derítenek ki.

[...]

Kovács Endre tanácsstag közlekedési problémákkal foglalkozik és a jelzőtáblák hiányos elhelyezését említi meg. A pécsváradi községi tanácsülésen igen sok konkrét panasz vetődött fel ezzel kapcsolatban. Ugyancsak ezen a tanácsülésen mondták el a községi tanácsstagok, hogy a rendőrség – mezei lopások esetében – a fuvarozási iparendeléssel rendelkező és becsületesen dolgozó cigányokat zaklatja. Ezek az emberek jól keresnek és meg is tudják venni a takarmányt, nem követnek el mezei lopást. Ugyanakkor vannak olyan cigányok, akik engedély nélkül tartanak lovat, vándorolnak egyik községből a másikba és a takarmány beszerzését úgy oldják meg, hogy beengedik lovakat a kukoricatáblába.

Tehát a vándorlásokat és engedély nélküli lótartást kell megszüntetni a becsületesen dolgozó cigányok zaklatása helyett.

Palkó Sándor vb. elnök hozzászólásában ugyancsak a cigánykérdést érinti. A Politikai Bizottság határozata igen világosan fogalmazza meg, hogy ki is tekinthető cigánynak. A cigányság nem nemzetiség, nem népcsoport, hanem állapot. Nem lehet cigánynak tekinteni azt, aki benn lakik a községben, írastudó, rendes foglalkozása van és magyarul beszél. Ezeket helytelen lenne egy kalap alá vonni az erdőben élő cigányokkal, vagy a bűnözésből élő

kolompár-telepek lakóival. Az általánosítás még nagyon sok helyen megvan a cigányok iránti ellenszenv ebből is származik. Nehéz ezt a kérdést statisztikailag helyre tenni, de a népszámlálás – remélhetőleg – már segít ezen, mert a községekben lakókat nem veszik a cigányok létszámába.

Van a cigánykérdésnek még egy vetülete. A környező megyékben nagyon elterjedt annak a híre, hogy Baranyában törődnek a cigányokkal. Így igen sok cigány költözik megyénk területére. Ennek nyomán tehát várható, hogy egyrészt csökken a cigányok száma a faluba való beköltözés, letelepítés folytán, másrészt nő ezekkel a beköltözőkkel.

Röviden foglalkozik a Dunántúli Napló azon cikkével, amely támadást indított zsilipfalu ellen. A cikk szerint ezzel rezervátumokat hozunk létre. Hangsúlyozni szeretné: jó lenne, ha sok ilyen rezervátum lenne és minél kevesebb cigányputri. A cikk következménye az lett, hogy a községekben, járásokban megtorpant ez az akció, mert a cikket a párt és a tanács hivatalos álláspontjának fogták fel.

Kéri a megyei tanács tagjait, hogy választókerületükben segítsenek a cigánykérdést az elmondottak szerint a helyére tenni.

[...]

Dr. Nemes Alajos rendőrezredes, a főkapitányság vezetője mielőtt a hozzászólásokra reflektálna, köszönetet mond a kapitányság nevében azért, hogy a megyei tanács napirendre tűzte ezt a kérdést.

Palkó elvtárs hozzászólásával egyetért. A rendőri szervek jól ismerik a Politikai Bizottság határozatát a cigánykérdéssel kapcsolatban. Jelenleg azonban ez a statisztikai rendszer van érvényben, csak ezt tudják ők is alkalmazni.

A hozzászólásokat, javaslatokat megköszöni, igyekezni fognak azokat a rendőri munkában hasznosítani.

[...]

Interpellációk:

Berkecz Józsefné a Gordisán élő cigánycsaládok házvásárlási kölcsöne ügyében kér segítséget. 2 cigánycsalád részesült kedvezményes házvásárlási kölcsönben, de még négy olyan család van, amely rendelkezik a kívánt pénzüsszeggel és szeretne házat vásárolni. Megkérdezi: lehetne-e ezek részére is a kedvezményes házvásárlási kölcsönt biztosítani.

Palkó Sándor vb. elnök az interpellációra azt a választ adja, hogy a lehetőségeket megvizsgálhatja és 15 napon belül írásban választ ad a tanácstagnak.

[...]

2. sz. melléklet

Baranya Megyei Rendőrfőkapitányság Pécs
Szám: 081/1/1969.

„SZIGORÚAN TITKOS!”

JELENTÉS

Baranya megye közbiztonsági helyzetéről

[...]

A cigány lakosság kriminalitása a megye egyéb lakosságához viszonyítva magas. A megye lakosságának 3,7%-a – terheltként felelősségre vontaké 11,5%-a volt cigány. Még rosszabb a helyzet a fiatalok bűnözése vonatkozásában, mivel a terheltként felelősségre vonható személyek közül 17% volt cigány.

Ez a tény mutatja, hogy a jövőben úgy a rendőri, mint az egyéb szervezetek ifjúságvédelmi munkáját ez eddiginél jobban ki kell terjeszteni a cigány fiatalok körére.

[...]

Kmf.

Vértes Tibor s.k.
vb-elnök

Palkó Sándor s.k . vb-titkár

Dr. Csernus Kálmán s.k.
Koós Lászlóné sk.
jkv.-hitelesítők

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1969.

13.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1969. december 22-én tartott üléséről.

[...]

Dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes, a tanácsülés elnöke üdvözli a megjelenteket. Megállapítja, hogy a tanácsülés határozatképes, mert a 69 tanácstagból 47 jelen van, mely a tanácsstagok 68%-ának felel meg. A tanácsülést megnyitja.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyvvezető és a jegyzőkönyvi hitelesítők személyére.

A megyei tanács Vértes Tibor vb-titkárt a jegyzőkönyv vezetésével, Novics János és Tárnai Ferenc tanácsstagokat a jegyzőkönyv hitelesítésével megbízza.

A tanácsülés elnöke javaslatot tesz ezután a tanácsülés napirendjére, melyet az alábbiak szerint fogad el a megyei tanács:

[...]

Napirend:

1. Tájékoztató a cigánylakosság életkörülményeinek változásáról megyénkben.

Előadó: dr. Görcs László kulturális és szociálpolitikai állandó bizottság elnöke

[...]

Tájékoztató a cigány lakosság életkörülményeinek változásáról a megyénkben

A kulturális és szociálpolitikai állandó bizottság beszámolóját (3. melléklet) írásban megkapták a tanács tagjai.

Dr. Görcs László vb-elnök rövid szóbeli kiegészítést fűz az írásos anyaghoz: Elmondja, hogy 4 hónapon keresztül vizsgálták a cigány lakosság helyzetének alakulását. A beszámoló a helyszíni vizsgálatok tapasztalatait igyekszik összefoglalni. Ugyancsak ezekről ad számot a most bemutatásra kerülő diafilm.

Hozzászólások:

Vukicsevics Géza tanácstag a komlói tapasztalatokról számol be. A dia-film a Kossuth aknai telep aránylag kedvezőtlen helyzetét mutatta be. Komlón is vannak igen szép példák a leteleítésre, igen sok cigánycsalád költözött kulturált körülmények közé, szép házakba. Egyébként a Kossuth-aknai telep felszámolása nem könnyű feladat – véleménye szerint. Igen nagy ez a település ahhoz, hogy belátható időn belül teljesen fel lehessen számolni. Egyébként itt nemcsak putrik, hanem aránylag szép házak is vannak. Szerinte nem annyira e

telep felszámolását kellene célul tűzni, hanem inkább a környezet rendbetételét, mivel számolni kell azzal, hogy itt még hosszú ideig lakni fognak emberek.

Hasonló a helyzet Mánfán is, ahol ugyancsak szép házakban laknak a cigánytelepen. Villanyvilágításuk azonban nincsen. Nem engedélyezik a villany bevezetését, mivel a telep felszámolásra kerül. Véleménye szerint ennek ellenére biztosítani kellene oda villanyt, mert egyrészt az ott lakók elköltöztetése nem fog olyan gyorsan megtörténni, másrészt a villany hozzásegíti őket a kiemelkedéshez, a kulturáltabb élethez.

Nagyon kevés a középiskolában, szakmunkásképző iskolában továbbtanuló cigánygyermek száma. Ennek egyik oka az, hogy aránylag kevesen jutnak el a 8. általánosig. És ezt tartja a legnagyobb problémának, mert az általános iskolai végzettség hiánya miatt ezek a fiatalok nem tudnak szakmát tanulni, csak segédmunkásként lehet őket foglalkoztatni.

Dr. Páter János megyei tanácsstag elmondja, hogy közel 40 éve foglalkozik – hivatásánál fogva – a cigányokkal és ismeri ennek a kérdésnek nemcsak hazai, de külföldi vonatkozásait, problémáit is. Mindaz, amit itt a megyében elkezdünk és eredményt elértünk nagyon biztató, azonban nem szabad azt hinni, hogy ez a kérdés máról-holnapra megoldható. Feltétlenül a szétszórt telepítés a helyes és azt kell továbbra is folytatnunk, mert a szomszédság befolyása gyorsítja az asszimilációt.

Az egyetem Közegészségügyi Intézete néhány évvel ezelőtt a sellyei járás közegészségügyi felmérése során vizsgálta a cigánytelepeket is. Nagyon szeretné, ha az V. éves hallgatók a térképen feltüntetett és még át nem vizsgált települések közegészségügyi és szociometriai vizsgálatát elvégeznék és a telepek szociográfiáját elkészítenék. Amennyiben erre a tanács az egyetemet felkéri, bizonyosan szívesen bekapcsolódnának ebbe a munkába.

Az állandó bizottság felmérése és a tanács elé terjesztett tanulmánya olyan óriási munkát tükröz és a többi megyéhez képest olyan lényeges előrehaladást mutat, hogy érdemes lenne a tanulmányt kibővítve – monográfia alakjában – kiadni. Hangsúlyozza, hogy igen nagy ismerés illeti a munkaközösség munkáját, mert ennél alaposabb tanulmányt Magyarországon a cigányságról a maga részéről még nem olvasott.

Dr. Horváth Lajos megyei tanácsstag a magyarországi népszaporulat igen kedvezőtlen helyzetét veti fel. Ugyanígy nem egészséges az a túlzott szaporulat, amit a cigányság körében tapasztalhatunk. A családtervezésnek a cigánylakosság körében kellene propagandát kifejteni és ehhez a Vöröskereszt és Nótanács közreműködését megnyerni.

Geosits Sándor tanácsstag véleménye szerint két területen: gazdasági és kulturális vonatkozásban kell hathatósabb intézkedéseket tenni.

A gazdasági intézkedések között a munkába-állítás mellett a letelepítés, helyesebben a széttelepítés visz legközelebb a kérdés megoldásához. Alaposabban meg kell azonban nézni, hogy hová telepítünk és milyen megoldást alkalmazunk. Véleménye szerint sokkal előnyösebb a házvásárlás, mint a házépítés. Az előbbi mellett szól az, hogy a cigánycsaládok általában nagy létszámúak és vásárlás útján nagyobb befogadóképességű lakáshoz juttathatjuk őket gyorsabban és olcsóbban.

Kulturális területen a legfontosabbnak azt tartja, hogy biztosítsuk a 8 általános osztály elvégzését a gyerekeknél. Ennek érdekében a legsürgősebbnek az előkészítő tanfolyamok szervezését a cigány napközik létrehozását tartja.

Nagyon jó lenne, ha a KISZ védnökséget vállalna a cigányfiatalok szakmunkásképzése felett. Igaz, hogy jelenleg kevés gyerek végzi el a 8. osztályt, de a helyzet előbb-utóbb javulni fog és a kiemelkedés érdekében nagyon jelentős a szakmunkásképzés biztosítása.

Földes György tanácsstag az előterjesztéssel egyetért. Hozzászólásában a bányavállala-

toknál jelentkező problémákkal és a segítség ott kialakított módszerével foglalkozik. A maga részéről is abban látja az egyik legnagyobb problémát, hogy ezeknek a dolgozóknak nincs meg az általános iskolai végzettségük, és még a 18-20 évesek sem akarnak iskolai oktatásban részt venni. Így csak segéd munkásként dolgozhatnak. Az üzem vezetősége és szakszervezeti bizottsága segíti a cigány dolgozók szakmai továbbképzését a lehetőségek keretein belül. Az idén nyolcan tették le a segédvájári vizsgát és többen járnak gépkezelői tanfolyamra is.

Szabó Máttyás országgyűlési képviselő egyetért a beszámolóval. Helyesnek tartaná, ha a járások között versenyt indítanának a cigány lakosság életkörülményeinek megváltoztatása érdekében.

Dr. Görcs László ab. elnök, a napirendi pont előadója egyetért az elhangzott hozzászólásokkal, melyek csak alátámasztották a tanulmányt készítő munkabizottság megállapításait, tapasztalatait. Majd néhány kiegészítő javaslatot terjeszt elő az írásos határozati javaslat kibővítése érdekében.

Dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes összefoglalójában hangsúlyozza, hogy valóban nagyon mélyreható, tartalmas előterjesztés került a tanács elé. Javasolja, hogy ezért Görcs elvtársnak és az anyag elkészítésében résztvevőknek a tanács fejezze ki elismerését.

Javaslatot tesz ezután az előterjesztett határozati javaslatok módosítására – az elhangzott hozzászólások figyelembevételével.

A megyei tanács egyhangúlag az alábbi határozatot hozza:

Határozat

19/1969.

1. A tanács megvitatta és elfogadta a cigányság helyzetéről szóló beszámolót. A mélyreható és tartalmas előterjesztésért dr. Görcs László AB elnöknek és az előkészítésben résztvevő elvtársaknak elismerését fejezi ki.

Továbbra is szükségesnek tartja a kérdésnek a napirenden tartását mindaddig, amíg a cigány lakosság életkörülményeinek megváltoztatására irányuló célt el nem értük. Ezért a Végrehajtó Bizottság a következő években is kísérelje figyelemmel és ülésén foglalkozzék a cigányság életkörülményeinek alakulásával.

Határidő: a következő tanácsciklus időszaka

Felelős: Palkó Sándor vb-elnök

2. A járási és városi tanácsok és végrehajtó bizottságok munkáját tárgyaló megyei tanács vagy vb. ülésekre előterjesztett beszámolók a jövőben minden esetben adjanak számot a cigánykérdés megoldása terén elért eredményekről, eredménytelenség esetén pedig tárják fel annak okait.

Határidő: a következő tanácsciklus időszaka

Felelősök: járási és városi vb-elnökök

3. A megyei tanács felkéri Pécsi Orvostudományi Egyetem Közegészségtani Intézetét, segítse elő – az V. éves orvostanhallgatók közreműködésével – a megyében lévő és még át nem vizsgált cigánytelepülések közegészségügyi és szociometriai vizsgálatát és e telepkek szociográfiájának elkészítését.

Felelős: Palkó Sándor vb-elnök

dr. Páter János megyei tanács tag

4. A megyei tanács végrehajtó bizottsága hozza létre a végrehajtó bizottság egyik vezetőjének elnökletével – a szakigazgatási szervek és társadalmi szervek bevonásával – a cigány lakosság helyzetének megjavításával foglalkozó megyei koordinációs bizottságot.

A koordinációs bizottság évente legalább két alkalommal tárgyalja meg a cigánykérdés megoldására tett intézkedések eredményeit és ha szükséges operatív módon teygen intézkedéseket a hiányosságok felszámolására.

A megyei tanács javasolja a létrehozandó megyei koordinációs bizottságnak, hogy a mai tanácsülés előterjesztésében szereplő kérdések és problémák megoldását munkája során vegye figyelembe.

Szükségesnek tartja a megyei tanács, hogy a járási és városi tanácsok VB-jai is alakítsanak területi koordinációs bizottságot.

Határidő: 1970. március 15.

Felelősök: Takács Gyula vb. elnökhelyettes
járási, városi vb-elnökök

5. A megyei tanács felhívja a járási, városi tanácsok és VB-ok figyelmét, hogy a IV. öt-éves terv időtartama alatt az eddiginél nagyobb mértékben biztosítsanak állami bérlakásokat a sokgyermekes cigánycsaládok részére.

Határidő: folyamatos a IV. öt éves terv időszakában

3. sz. melléklet

Előterjesztés

a Baranyában élő cigányság helyzetéről

A Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága 1961. évi határozatában elemezte először átfogóan a cigányság társadalmi helyzetét és egyben iránymutatást adott e társadalmi réteg felemelkedéséhez.

A Baranya Megyei Tanács 1962-ben az ideiglenes bizottság javaslata alapján a végrehajtó bizottság részére meghatározta a tennivalókat a cigánylakosság társadalomba való beilleszkedésének meggyorsítására.

A járási, városi, községi tanácsok intézkedési tervet készítettek hasonló céllal. Mindezek alapján megindult a munka, amely napjainkban is fokozott intenzitással igyekszik elérni a társadalmilag elmaradt réteg teljes asszimilációját. A megyei tanács az 1963. október 28-i határozatában a kérdés nagy politikai horderejére tekintettel elrendelte, hogy az alárendelt tanácsok kiemelten foglalkozzanak a cigányság problémáival, elsősorban szorgalmazzák a cigányok munkába állítását, kezdeményezzenek patronáló mozgalmat megsegítésükre.

A munkaügyi osztály a cigányság munkába állításának mérése céljából időnként munkaerő-mérleget készít. Az 1964. március 6-i tanácsülés ismételten napirendre tűzte a cigányság helyzetének értékelését, majd a további években akár a tanácsülés, vagy a VB ülés anyagaihoz kapcsolódóan folyamatosan napirenden maradt a cigánykérdés megoldásának egy-egy speciális területe.

A megyei tanács a cigánysággal való foglalkozás megkezdésekor meghatározta a szakigazgatási ágazatok teendőit. A művelődésügyi osztály elé azt a feladatot állította, hogy nagyobb telepeken szervezzen napközis pedagógiai előkészítő osztályokat, továbbá alapismerteti tanfolyamokat.

Az egészségügyi osztályt felhívta, gondoskodjék a cigánytelepek ellátásáról, az egészségügyi megelőzés tennivalóinak átgondolt megvalósításáról, társadalmi szervek bevonásával az egészségügyi felvilágosítás kiszélesítéséről.

A községi, járási, városi tanácsok eltérő eredménnyel ugyan, de rendszeresen szervezték a határozatok végrehajtását. A Baranya Megyei Tanács kezdeményezte elsőként, hogy a

Kormány teremtsen anyagi alapot a cigánytelepek felszámolásához. A 2014/1964/V. 4./Korm. sz. határozata, a 2047/1967, és a 2019/1969. Korm. sz. határozatok helyileg is, de országosan is élenkítették a tanácsok tevékenységét és lehetőséget teremtettek az időszerű feladatok tervszerűbb megoldásához. Baranyában fő feladatként jelentkezett a káros környezeti viszonyok megváltoztatása, állandó munkahely megteremtése, a helyes munkaerő-kölcsre való nevelés, a telepek felszámolása és a lakáshelyzet javítása.

Az elmúlt 7 esztendő a cigányság érdekében végzett munka területén jelentős eredményeket hozott. Az igényekhez viszonyítottan azonban az előrelépés lassúnak bizonyul. Ennek – megítélésünk szerint – a szerényen nyújtható anyagi támogatás mellett az is oka, hogy a kérdést kezdetben leegyszerűsítettük, túlzott reményeket fűztünk a telepi lakosok felé irányuló agitativ és propaganda eszközökhöz, főként gyors, töretlen sikerekre számítottunk. Az elmúlt esztendők tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a cigányság társadalmi beilleszkedésének problematikája sokkal bonyolultabb. A megyén belül is az egyes települések különböző fejlődési fokon állnak, s ezek megfelelően differenciált foglalkozást kívánnak.

A III. ötéves terv időszakára biztosított anyagi támogatásnál a IV. ötéves terv irányászmai hozzávetőlegesen 50%-kal magasabbak. Ez a segítség helyi erőforrásokkal kiegészítve gyorsíthatja a telepek felszámolását. A tapasztalatok alapján ki kell mondanunk, hogy a cigánykérdés megoldása nem lehet csak telepítési gond, az asszimilálódás elősegítésére komplex módon, hosszabb távra kell berendezkednünk. E terveinket támogatja a közvéleményben a cigányság egészéről kialakult kedvező vélemény, mely egyre inkább differenciáltabbá lesz. A cigányok részéről a velük való foglalkozásra különböző reagálás tapasztalható. Kezdetben a félnék tartózkodás, kételkedés jellemezte őket. A későbbiek során felütötte fejét a követelő hang, mely különösen a felemelkedés második szakaszára jellemző. A harmadik szakasz a kiemelkedés iránti őszinte törekvés, mely egészséges fejlődést és bizonyos fokú konszolidációt jelent.

Gondot okoz, hogy hiányzik Baranya cigánytelepeire vonatkozó, a cigányság helyzetének tudományosan megalapozott szociográfiai elemzése. E vonatkozásban példamutató a komlói Kossuth-aknai telepről készült pályamunka Pataki György és Pusztai István III. éves tanárképző főiskolai hallgatók tollából, mely dolgozat tudományos precizitással szociográfiai mérésekkel tesz fontos megállapításokat és megfogalmaz helyes következtetéseket.

A tanácsülés elé kerülő anyag elkészítését széleskörű felmérés előzte meg. A feldolgozott adatokat a községi tanácsok bocsátották rendelkezésünkre. Ezek az adatok nem minden esetben fedik teljes pontossággal a tényleges helyzetet, ezért az előterjesztésben felsorolt adatokat csak hozzávetőleges pontosnak kell minősíteni.

A cigányság alakulása

1962-ben a megyében 3395 családban 15.934 cigány élt. Legtöbb cigány a siklói járásban, a legkevesebb Szigetvár városban volt. A legújabb mérések szerint 17. 248 cigány lakik a megyében. 1314 fővel több, mint 7 évvel ezelőtt. A növekedés 8,2%-os. A lakosság számához viszonyítva 1962-ben 5,6%, jelenleg 6,2% a cigányok aránya. Az egy családra jutó népesség 4,9 fő (1962-ben 4,7 fő). Csak a szigetvári járásban és Mohács városban tapasztalható létszámcsökkenés, erőteljesebb a növekedés a pécsi járásban.

Megállapításunk szerint a cigánynépesség letelepítése tekintetében figyelemre méltó, hogy az elmúlt 7 év alatt eltolódtak az arányok a községek közvetlen közelében, vagy a községekben élő cigánycsaládok javára. Jelenleg 973 család él (4342 fő) telepen, (1962-ben 1422 család 6489 fővel) 441 család (2960 fő) a falvak szélén (1962-ben 546 család 2552 fővel) (2087 család (10.810 fő) a falvakban (1962-ben 1427 család 6863 fővel).

Tehát a telepektől a lakosság egyharmada elköltözött a községekbe. Ez egyben azt is jelenti, hogy az eddigi telepítési ütemmel még 1990-re sem tudjuk csak a telepeket felszámolni. A felmérések alapján a járási és városi tanácsokkal egyetértésben pontosan megállapítottuk a meglévő és a már megszűnt telepeket. A meglévő telepek felszámolására szükséges lenne 10 éves terv elkészítése, évekre lebontva a teendőket. A telepek megszüntetésének folyamatába a járás területén lévő üzemek, vállalatok, termelőszövetkezetek közreműködését is igénybe kell venni. (lakásépítés, lakásvásárlás, szolgálati lakás, építőanyagok, szállítási eszközök biztosítása). A megszűnt és meglévő telepeket a mellékelt térkép tünteti fel a felsorolással együtt.

A legtöbb betelepítés a siklói, a szigetvári és a sásdi járásban történt. Komlón a cigánylakosság létszáma 20 fővel emelkedett.

A növekvő létszám alakulásának oka:

1. a dinamikus népszaporulat
2. a más megyékből való ideköltözés
3. a már községben lakó és részben asszimilálódott cigányoknak cigányként való számbevétele.

A felsorolt tényezők utalnak a helyzet bonyolultságára. Egyre gondosabb körütekintést kíván annak eldöntése, hogy a községekbe települt családok közül melyeket lehet még cigányként figyelembe venni.

A cigányság munkába helyezése

A Politikai Bizottság határozata a cigányság társadalmi felemelkedésének egyik alapvető tényezőjét a foglalkoztatás biztosításában jelöli meg. Gyakorlati tapasztalataim is bizonyítják a Politikai Bizottság állásfoglalásának helyességét. A cigánykérdés megoldásában ott sikerült előre lépni, ahol a rendszeres munkavállalást meg tudták valósítani. A rendszeres munka átformálja az embert, kialakítja és felkelti az igényeket a társadalmi beilleszkedéshez.

A megyében a cigány népességből 7865 fő munkaképes korú. Ebből 3854 férfi, 4011 nő. A munkaképes korúakból 3435 férfi és 1355 nő dolgozik, kereken 61%. Az 1966. június 1-i állapothoz viszonyítva a munkavállalók száma 11,6%-kal emelkedett. A keresőknek kb. 80%-a állandó munkaviszonnyal rendelkezik, nőtt az állandó munkaviszonnyal rendelkező nők száma, főként az iparban. A mezőgazdaságban a növekedés nem jelentős. A munkaképes korúak közül 2703 fő kb. 34% nem tanul, nem dolgozik. Ennek döntő többsége nő, 81%. A munkaképes korba lépők munkába helyezésének ütemét vizsgálva az a megállapítás, hogy a munkába helyezés üteme elmarad a munkaképes korba lépők növekedésének ütemétől. Többségében a nőknél jelentkeznek elhelyezési problémák. Érdemes figyelni arra, hogy a nem dolgozók és nem tanulók aránya Komló városban és a pécsi járásban a legmagasabb, kb. 50%-os.

A munkaerő-kereslet ellenére vannak a munkába helyezést hátráltató tényezők is, melyek okai elsősorban a szakképzettség hiányában keresendők. A fentieket tekintsük át a Mecseki Szénbányászati Tröszt két aknájánál végzett felmérés adataival.

Zobák aknán az összlétszám 3%-a cigány (59 fő), Szabolcs bányatelep esetében 1,7%-a (35 fő). Ez utóbbinál 1964-ben a munkáslétszám 2,1%-a volt cigány 61 fővel. A „lemorzsolódás” erőteljes. Ami az alkalmaztatásukat illeti, majdnem minden beosztásban megtalálható, szakképzettségük viszonylag jónak mondható.

	Zobák-akna	Szabolcs-akna
technikus	1	2
vájár	2	10
segédvájár	15	9
csillés	37	—
aknaszállító	1	2
segédmunkás	3	12
összesen:	59	35

A fenti két munkahelyen az iskolai végzettséget vizsgálva az alábbiakat állapítottuk meg:

	Zobák-akna	Szabolcs-akna
analfabéta	27	11
1 osztályt végzett	4	2
2 „ „	3	4
3 „ „	7	1
4 „ „	7	1
5 „ „	2	3
6 „ „	1	2
7 „ „	3	5
8 „ „	4	4
technikusi végzettségű	1	2
összesen:	59	35

A két bányüzemnél a folyamatos munkaviszonyt vizsgálva kedvező kép alakult ki. Több olyan dolgozó van a két bányüzemnél, akiknek munkaviszonya 8-10 évet meghaladja. Az átlagos havi kerésetük 2.500-2.800 forint között van.

Lakásviszonyaikat tekintve a Zobák bánya cigánydolgozói közül Komlón lakik (részben telepen) 27 fő, vidékről jár be, túlsúlyban telepekről 32 fő.

A Szabolcs bányüzemnél dolgozók közül saját házban lakik 5, a bánya által biztosított szolgálati lakásban 19, egyéb helyen 11 fő.

A munkába helyezés témakörénél továbbra is probléma, hogy jelentős részük fizikai állapotuk miatt nem alkalmas. A munkához való hozzáállást megszakják a környezeti hatások is. Jobban dolgoznak a községben lakók, gyengébb teljesítményt nyújtanak a telepi lakosok, akiknek köréből tevődik ki a munkából igazolatlanul távol maradtak jelentős hányada. Még mindig sokan vannak, akik csak annyit dolgoznak, amennyi az SZTK és családi pótlékra való igényjogosultság megszerzéséhez kell.

A munkába helyezés gondjai a következőkben összegezhető:

- a cigányok többsége szakképzetlen. Előrehaladás van ugyan az általános iskolai végzettség terén, azonban a fejlődés igen lassú. Az üzemek nem fordítanak gondot a szakképzetlen munkások kiképzésére. Aggályos, hogy az általános iskolát el nem végzett, segédmunkásként alkalmazott fiatalokkal a vállalatok nem foglalkoznak megkülönböztetett figyelemmel. A cigányokkal való foglalkozás szép példáival találkozhatunk a Széntröszt és Ércbányászati Vállalatnál, egyes termelőszövetkezeteknél és állami gazdaságoknál.

- A munkához való viszony terén az előrehaladás vonatott, nincs kitartásuk egy munkahelyen.

- A cigányok foglalkoztatása igen szűkre korlátozott.

- A mezőgazdaságban jelentkező munkaerő-felesleg elsősorban a telepi lakosokat sújtja.

– A gazdasági vezetés fontosabb politikai feladatnak tartja a termelési eredmények növelését, mint a telepeken élő néprétegekkel való foglalkozást.

A szociális körülményeknek meg nem felelő telepek felszámolása

1962-ben a megyében 103 cigánytelep volt. Ebből az eltelt 7 év alatt 29 telep került felszámolásra. 341 család községekbe, 226 család a községek szélén épített, vagy kapott lakást. 274 putrit, illetőleg kunyhót szüntettek meg, a meglévők egyharmadát. Ez az arány hozzávetőlegesen azonos a községekbe települt családok arányával.

Különösen nagy létszámú volt a betelepülés a siklói járás (274), a pécsi járás (191), a sásdi járás (189) és a szigetvári járás területén (187). Összesen 418 házat építettek. A 418 lakásépítésből 256 OTP kamatmentes és „kamatos” kölcsönrel épült. Az építések vonatkozásában a pécsi járásban 72, Mohács városban 52 lakóház épült meg, az utóbbinál részben az árvíz után. A siklói járás 48, a szigetvári járás 36 lakóház építéssel zárkozott fel. Tsz támogatással épült 13 lakóépület. Baranyában 44 esetben történt telekjuttatás. Kizárólagosan saját erőből 105 lakás épült fel. A telepek felszámolásában a szigetvári járás emelkedett ki, majd közvetlenül utána a siklói járás tevékenységét kell kiemelnünk. E két járás anyagi ösztönzők beiktatásával érdekelttette a községi tanácsok elnökeit a szociális követelményeknek meg nem felelő telepek felszámolásában.

A legtöbb telep a sásdi járásban van (36), ahol eddig 5 telepet szüntettek meg. A pécsi járás 14 megmaradt telepével szemben 9 telepet számoltak fel. Legnagyobb tervszerűség a szigetvári járásban volt tapasztalható, ahol a még meglévő 6 teleppel szemben 12 telepet szüntettek meg.

A telepek felszámolásában elmaradt Komló város, ahol még 6 telepet tartanak nyilván. A városi tanács nem használja ki kellően a nagyvállalatok jelenlétét, amely jelentős anyagi és erkölcsi segítséget tudna adni a komlói cigánytelepülések felszámolásához. Ha a cigányok által lakott épületek állagát vizsgáljuk, egyre több azoknak a száma, amelyek elérik az átlagos színvonalat. (1267), azt nem éri el 1714. Ez utóbbi számban szerepel az a 44 nagyharsányi pincelakás is, mely közvetlenül a kőbánya tövében terül el. Az egész település lakóit közvetlen életveszéllyel fenyegeti a gyakori robbantás. Ennek a problémának a megoldása súlyos gond, melyet a siklói járás önmaga nem képes megoldani.

A vizsgálat során felmértük, hogy mennyi üres lakás van a megye járásaiban. Erről a következő képet kaptuk: szigetvári járás 27, sásdi járás 18, pécsi járás 10.

A magunk részéről szorgalmaztuk a lakások egy részének a szociális követelményeknek meg nem felelő telepek lakói részére bérlakásként történő kiutalását. Komlón 25, Mohácson 4, Szigetvárott 5 lakás ilyen célú felhasználását ütemezték a IV. ötéves terv időszakára.

A megyében még meglévő telepek felszámolására a községi, járási és városi tanácsaink 1970-re és a IV. ötéves terv időszakára közölt központi irányelvek alapján terveket készítettek. Ezek a tervek átdolgozásra szorulnak, mert az előzetes irányszámoknál kevesebb hitelösszeget véglegesítettek az országos szervek. A megyei tanács 1970-re 50, a IV. ötéves terv időszakára 300 lakóház építésére, illetve vásárlására kapott hitelkeretet.

Ahhoz tehát, hogy a telepek felszámolásának tervezett ütemét tartani lehessen, az eddig számításba veteken túl további helyi erőforrásokra van szükség. Megfontolás tárgyává kell tenni, hogy a megyei tanács fejlesztési alapjából a sokgyermekes cigány családok részére a IV. ötéves terv időszakában bérlakásokat építsen, elsősorban a kiemelt telepeken élő, arra érdemeseknek.

– Helyesnek tartanánk, ha a telepi lakosok lakáskörülményeinek megjavítására adott

központi támogatás összegét hosszabb időre szólóan állapítanak meg. Ez gazdaságosabb és hatékonyabb felhasználásra ösztönözne.

– Indokolt lenne az építési kölcsönök hátrányára a vásárlási kölcsönöket előtérbe helyezni és a hitelösszegekben meghatározott különbségeket eltörölni. Jelenleg ugyanis az a helyzet, hogy építési kölcsönre 75 000 forint engedélyezhető, házvásárlásra csak 42 000 Ft. Javaslatunk az alábbiakkal támasztható alá:

a) a népesebb családok részére általában tágasabb épületek vásárolhatók, mint építhetők,
b) a vásárlások egyszerűbbek, rövidebb időn belül lebonyolíthatók,
c) vásárlással a cigánylakosság széttelepítése jobban megoldható,
d) az építkezésekkel szemben a vásárlás nem vesz igénybe építő kapacitást. (Az eladó oldalán növeli az építési kedvet).

– Helyes volna a hitelkeretet összecszerően és nem a megoldandó problémák számához igazodóan meghatározni.

– Az építőanyagok árváltozása következtében a folyósítható építési kölcsön nem nyújt kellő fedezetet. Ugyanis probléma helyenként az is, hogy a vásárlásra adott kölcsönért sem kapható megfelelő épület. Tapasztaltuk, hogy a cigánycsaládoknak több ezer forint összegben történő megfizetését kell vállalnia a vételár különbözet fejében.

– A szűkre szabott anyagi támogatás miatt a megépített lakások döntő része csak szoba-konyhás, amelyekben a nagycsaládok zsúfoltak. A legminimálisabb lakáskultúrát sem lehet ilyen körülmények között megteremteni.

– A kölcsönök folyósítását megelőző eljárás még mindig igen bonyolult. Több példája van annak, hogy emiatt előrehaladott vételi tárgyalások buktak meg, máskor az építeni szándékozók változtatják meg elhatározásukat.

– Sok helyen gond az építési kapacitás biztosítása, részben ezért is kisebb az építettők aránya.

– A tanácsok a lakásépítés elősegítése céljából házhelyet adnak a cigánycsaládoknak. A házhelyeket általában a községek szélén jelölik ki. Ennek következtében egyes helyeken cigány utcák, faluvégek alakultak ki. Körülményeik itt lényegesen jobbak a korábbiaknál, de a régi szokásokhoz való ragaszkodás jelei igen erőteljesek. Az asszimilálódás gyorsabb elősegítése érdekében körültekintőbben kell a cigány családok szétszórtabb elhelyezését keresni.

– A cigánytelepek közegészségügyi helyzetének javulása csak igen mérsékelt, néhol hiányzik a legalapvetőbb közegészségügyi ellátottság is. Megítélésünk szerint az alapvető ellátottságot megfelelő ivóvíz, árnyékszék stb. minden telepen biztosítani kell. Az ezen túlmenő kérdésekben már figyelembe kell venni a telepek felszámolási tervét. A kiemelt telepeken, vagy a IV. ötéves tervben felszámolásra ítélt telepeken út, gyalogosjárda, villany beruházás nem indokolt.

Sajátos helyzetéből adódóan külön is szólni kell a Pécs város közigazgatási határára lévő, de valójában közigazgatásilag Pécshez nem tartozó telepről, a kocszmű telepről. A sajátságok forrásai a következők:

– Pécshez közel, Kozármislenytől viszonylag távol van.

– Pécs városi vonzása következtében alakult ki, ennek megfelelően a lakosság érdeklődése a város felé irányul, a városban keres megélhetést. Az összes zavaró probléma döntően Pécssett érezhető:

– A község helyzetéből folyóan csak igen körülményesen képes segítséget nyújtani, de erejéhez képest a tőle elvárható segítséget a telepi lakosok részére megadja. Problémát jelent: a gyermekeknek több km-re kell iskolába jániuk a gyárvárosi iskola közvetlen közelé-

ből; a dolgozók munkahelye Pécsen van, de vidékre kellene szorgalmazni az elköltözést; nehéz közvetlen, élő kapcsolatot tartani a teleppel mind a tanácsnak, mind a társadalmi szervezeteknek.

Szükségesnek látszik ezért, hogy a pécsi járási tanács és a pécsi I. kerületi tanács illetékei megtárgyalják a telep felszámolása körüli gondokat és esetleges közös terv előkészítésében, anyagiak biztosításában megállapodjanak.

A cigány lakosság egészségügyi és kulturális helyzete

A cigány lakosság egészségügyi helyzetének javítását a tanácsok állandóan napirenden tartják. Elismerésre érdemes az a segítség, amit Vöröskereszt és a Nótanács szervei adnak a telepek tisztasága, az egészségügyi felvilágosítás, a szociális családvédelmi problémák megoldásában. A jövőben az egészségügyi ellátás, az egészségügyi felvilágosítás és családvédelmi kérdésekben jobban kell koordinálni a vöröskereszt megyei szervezetével, a komplex távlati terveket össze kell hangolni. Módot kell találni arra, hogy a vöröskereszt megyei szervezete azokra az ülésekre, amelyek a cigánykérdés témakörét ölelik fel, meghívást kapjon.

Azt tapasztaltuk, hogy a cigány lakosság egészségügyi helyzete javul, a csecsemőhalandóság csökkenő, egyre többen veszik igénybe az egészségügyi szolgáltatásokat. Járvány, vagy sajátos fertőző megbetegedés az utóbbi időben a cigánylakosság körében nem fordult elő. A különböző szűrő és védőoltásokat egyelőre nehéz végrehajtani, több helyütt csak igen határozott fellépéssel tudják a kötelező védőoltásokat eszközölni. A családtervezésre, a születésszabályozásra vonatkozó erőfeszítések csaknem eredménytelenek.

Itt kell megemlékeznünk arról, hogy a községekbe betelepült cigányok körében szép számú egészségügyi és szociálpolitikai problémával találkozunk. Az asszimilálódás a községekbe való beköltözéssel csak megindult, de nem fejeződött be. A családok a beköltözés után a társadalomba való beilleszkedés körül nehézségekkel találkoznak. E nehézségeket néhol fokozza, hogy a helyi szervek a beköltöztetés tényével a problémát megoldottnak tekintik, a cigánycsaládokat magukra hagyják, néhol nem adnak kellő védelmet sem a betelepítés ellenzói szemben. Gyakran tapasztaljuk, hogy a betelepült családok munkaviszonyban álló tagjai a munkahelyen és otthon az elvárhatóságnak megfelelően gondolkodnak és viselkednek, családi helyzetükben sokszor az évszázados elmaradottsággal kénytelenek megalkudni, mert az otthoni környezetükben a társadalom formáló hatása nem érvényesül.

A kérdéscsoporton belül meg kell említenünk a cigány családok anyagi helyzetét. Foglalkoztatásuk szélesedésével anyagi helyzetük valamelyest változott, ezt elősegítette a tanácsok szociálpolitikai, gyermek- és ifjúságvédelmi támogatása (segélyek, térítések stb.) Hátráltatja anyagi helyzetük javítását, hogy többségük nagycsaládos, a legkisebb jövedelmű munkahelyeket foglalhatják el szakképzetlenségük miatt, többségük még nem képes beosztó módon élni.

Nem lehet eléggé elítélni azt, hogy jó néhány vendéglátó egység üzletpolitikája úgyszólván pazarlásra csábítja ezeket az embereket. (Időzített felkészülés fizetésnapokra, ittas emberek kiszolgálása stb.)

Eredményesnek bizonyult a gyámhatóságok intézkedése, mely szerint a segélyek készpénzben történő kifizetése helyett a természetbeni juttatás ellenértékét közvetlenül átutalták az illetékeseknek.

A cigánysorból való kiemelkedésnek nagyfontosságú tényezője a művelődésügy területén a cigány gyermekek beiskolázása, az általános iskola elvégzése, szakmai képzés biztosítása.

E szempontok érvényesítését felismerték azok, akik közvetlenül vagy közvetve érdekeltek e réteg felemelkedésében. A tanácsok, szülői munkaközösségek, társadalmi szervezetek, pedagógusok, egészségügyi dolgozók, üzemek, a termelészövetkezetek egy része is. A fenti feladatok részben a cigányok, de a nem cigányok szemléletének megváltoztatásával valósíthatók meg. Tapasztalatunk szerint szerveink élnek azokkal a lehetőségekkel, melyek kedvező lépést jelentenek a beiskolázás és az általános iskola elvégzetése érdekében. Felhasználják a 112,598/1962, a 102,669/1962 és a 18,435/1967. III. számú művelődésügyi miniszteri utasítások adta lehetőségeket.

A cigány-ifjúság létszám alakulását vizsgálva megállapíthatjuk, hogy 18 éves korig beárólag az össz cigány lakossághoz viszonyítva számuk 41%, azaz 7177 fő.

1–6 éves korig	2461 fő (60 cigány gyermek jár óvodába)
7–10 éves korig	2950 fő (alsó tagozatos)
11–14 éves korig	948 fő (felső tagozatos)
15–18 éves korig	818 fő —

A tankötelesek száma 3898, ebből 75% jár az alsó tagozatos osztályokba. Az általános iskolát végzettek aránya lassan gyarapodik.

A megyében két átmeneti cigányiskola működik: Komló Kossuth-aknai általános iskola 2 tanterem alsó 4 osztály befogadásával, Sásd melletti Hörnyéken első-második osztállyal. Több cigány osztály működik a pécsi járásban 6 tanulócsoporttal: Ócsárd, Üszög, Szabad-szentkirály, Cserdi, Golgota, Dinnyeberki. A sásdi járásban Mágocs, Vásárosdombó, Szászvár községekben.

A cigány napközik száma az elmúlt évekhez viszonyítva viszonylag nőtt. Ilyen napközi működik részben idényjelleggel, részben iskolai előkészítőként: Alsószentmárton, Komló Kossuth-akna, Ócsárd, Gordisa, Szászvár, Kisvaszar, Hörnyék, Mágocs községekben.

Több helyen térítésmentes óvodai csoportok működnek, másutt a gyámhatóság intézményesen megoldotta a szükséges hozzájárulás biztosítását. Az átmenetileg létrehozott cigány-osztályok megoldási módjáról ellentétes vélemények vannak. A pedagógusok véleménye szerint azonban ebben a formában a cigányokkal való foglalkozás hatékonyabb. Ezt támasztják alá a jobb tanulmányi előmenetelek. Gond viszont, hogy a tantervek nem igazodnak a speciális helyzethez, emiatt a tantervek betartása lehetetlen. Beváltak az iskolai előkészítő tanfolyamok, ahol ez évben 200 gyerek vett részt. Érdemes lenne szorgalmazni a napközi-otthonos ellátás bővítését is, habár már 450 gyermek részesül ilyen ellátásban.

A cigánytelepekkel rendelkező iskolák pedagógusai többségében minden elismerést megérdemlő, magas hivatás-szeretettel végzik munkájukat. Sok sajátos és figyelemre méltó oktató-nevelő módszert alakítottak ki. Meg kellene találni annak a módját, hogy a cigánygyerekekkel foglalkozó pedagógusok tapasztalataikat megyén belül, vagy más, hasonló adottságokkal rendelkező megye pedagógusaival kicserélhessék.

Az iskolán kívüli népművelés területén a tanácsok a pedagógusok, főként a korábbi években komoly munkát végeztek. Az utóbbi időben a kezdeti lendület alábbhagyott. Az alapismereti tanfolyamok látogatottsága egyre csökkent. E tanfolyamok fontosságát támasztja alá az is, hogy a cigány lakosság 25%-a jelenleg analfabéta (ez a szám 1962-ben 37% volt.)

Összegezve: A kulturális nevelés eredményei szerények, de viszonylag rövid idő alatt nagy eredményekre nem is lehetett számítani. Ezen a területen is hosszabb időre kell szervezni a feladatokat, nagyobb súlyt kell helyezni a telepeken élő nők felvilágosítására.

A cigánylakosság bűnözésének helyzete

E kérdés vizsgálatánál tapasztalati adatokra utalva meg kell állapítanunk, hogy a cigánylakosság általában nem hajlamos bűncselekmények elkövetésére és általában nem bűnöző. Kétségtelen, hogy a bűncselekmények elkövetésében való részvételük aránylag magasabb, mint a nem cigány lakosságé, azonban abszolút számokban kifejezve nem mondható túlzottan magasnak. A cigánylakosság bűnözésben való részvételének viszonylag magasabb volta a cigánylakosság tudati elmaradottságára, saját életmódjára és az általános életkörülményeik nem kielégítő voltára vezethető vissza.

A cigánylakosság részvétele a bűnözésben Baranya megyében nem jelentős. 1968-ban összesen 2822 bűnelkövető volt megyénkben, ebből a cigányszármazásúak száma 383 volt, tehát a bűncselekményt elkövetők 14%-a. A megye cigány lakosságának 2,1%-a követett el bűncselekményt. A nem cigány lakosság mintegy 1%-a követett el büntetett (nem a vétőképes, hanem az összlakosság figyelembevételével).

Nem jellemző a cigány elkövetőkre a bűncselekmény elkövetésére irányuló csoportos szervezethez és súlyos bűncselekmények elkövetése sem. A cigánybűnözők aktivitását tekintve Baranya megye az országos átlag alatt van, a vádemelésre átadott össz ügyekben a cigányok százalékos részvételi aránya Baranya megyében 7%, az országos 7,8%-kal szemben. Említést kell tennünk arról, hogy a Kokszmű melletti cigánytelepen lakó cigányszemélyek által elkövetett vagyoni elleni bűncselekmények száma a telepen lakók számához viszonyítva rendkívül magas, jóval meghaladja a megyében lévő más telepek vonatkozó mutatóit. A bűnözés összetételét tekintve a bűnözés fő iránya kisebb súlyú vagyoni elleni bűncselekmények felé irányul. Jellemző, hogy a cigány személyek a nem cigány lakossághoz viszonyítottan arányukat jóval meghaladó mértékben vesznek részt a testi épség elleni bűncselekmények elkövetésében. A megyében elkövetett összes testi sértés több mint 21%-át cigányok követték el, kb. 70%-ban egymás sérelmére.

Cigánybűnözés okaiként feltétlenül a cigány lakosság tudati elmaradottságát, sajátos életmódját, alacsony műveltségét és a még ható csoport-erkölcs tényezőit kell figyelembe venni. E szubjektív tényezőkön kívül a cigánybűnözésben közreható tényező az, hogy a cigány lakosság kis része nem akar társadalmi életünkbe beilleszkedni, kerülik a gazdasági felemelkedés útját. Ez a kis réteg munkát nem vállal, rendszeresen nem dolgozik, közülük kerülnek ki az aktív bűnözők.

Összegezve azt kell megállapítanunk, hogy a cigánykérdés megoldásában előrelépés történt. Az elmúlt évek tapasztalatai azt igazolják, hogy igen bonyolult komplex kérdéssről van szó, amelynek megoldása több oldalról indított szívós, kitartó munkát igényel. A cigányság fogékonyabb rétegeiben eddigi törekvéseink eredményesek voltak. Sok olyan cigány, aki korábban telepeken élt, most példásan megállja a helyét, otthona van és társadalmi életünkbe való beilleszkedése semmiben sem különbözik az általánosan elvárhatótól. Közülük 64-en tagjai a pártnak, 40 személyt tanácstaggá választottak. Ugyankor tény az is, hogy a cigányság többsége még csak most indult meg a felemelkedés útján. Ennek ellenére kétségünk nem lehet, hogy a cigányság döntő többsége megtalálja helyét a társadalomban.

Határozati javaslat

1. A tanácsülés megvitatta és elfogadta a cigányság helyzetéről szóló beszámolót. Továbbra is szükségesnek tartja a kérdésnek napirenden tartását mindaddig, amíg a cigánylakosság asszimilációja be nem fejeződik. Javasolja a megyei tanács, hogy a végrehajtó bizottság a jövőben is minden évben tüzze napirendre a kérdés megtárgyalását.

Határidő: folyamatos

Felelős: Vértes Tibor vb-titkár.

2. A járási, városi tanácsok munkájuk értékelését tárgyaló megyei tanács vagy vb. ülésen előterjesztett beszámolóikban dolgozzák fel a cigánykérdés megoldása terén elért eredményeket, vagy eredménytelenség esetén tárják fel annak okait.

Határidő: folyamatos

Felelősök: járási, városi vb. elnökök.

3. Javasolja a tanácsülés, hogy a megyei tanács VB-a, valamint a járási, és városi tanácsok VB-ai a végrehajtó bizottság egyik vezetőjének elnökletével a cigánykérdés megoldásának távlati terveinek elkészítésére, illetőleg annak kiegészítésére és megvalósítására a szakigazgatási szervek társadalmi szervek bevonásával koordinációs bizottságot hozzanak létre. A koordinációs bizottság évente legalább 2 alkalommal tárgyalja meg a cigánykérdés megoldására tett intézkedések eredményeit. Ha szükséges, a koordinációs bizottság operatív módon tegyen intézkedéseket az esetleges hiányosságok felszámolására.

Határidő: 1970. március 15.

Felelősök: Takács Gyula vb. elnökhelyettes
járási, városi vb. elnökök.

4. Szorgalmazni kell a nagyobb létszámú cigánytelepekről az arra alkalmas személyek tanácstaggá jelölését.

Határidő: folyamatos

Felelősök: járási, városi vb-titkárok

5. A megyei tanács végrehajtó bizottsága vizsgálja meg, hogy a IV. ötéves terv időtartama alatt a megyei tanács fejlesztési alapjából a sokgyermekes cigánycsaládok részére bérlakások építhetők-e.

Határidő: 1970. szeptember 15.

Felelős: dr. Nagy Gyula vb. elnökhelyettes

Pécs, 1969. december 10.

Dr. Görcs László s.k.
a művelődési és szociálpolitikai
állandó bizottság elnöke

[...]

Kmf.

Vértes Tibor s.k.
vb-titkár
jkv.-vezető

dr. Nagy Gyula s.k.
a tanácsülés elnöke

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1969.

14.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1970. február 9-én tartott üléséről.

[...]

Palkó Sándor vb. elnök, mint a tanácsülés elnöke üdvözli a megjelenteket. Megállapítja, hogy a tanácsülés határozatképes, mert a 69 tanácsstagból 55 jelen van, amely a tanácsstagok 80%-ának felel meg. A tanácsülést megnyitja.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyvvezető és jegyzőkönyvi hitelesítők személyére.

A Megyei Tanács Vértés Tibor vb-titkár a jegyzőkönyv vezetésével, Dudás József és Csendes László tanácsstagokat a jegyzőkönyv hitelesítésével megbízza.

A tanácsülés elnöke javaslatot tesz ezután a rendkívüli tanácsülés napirendjére, melyet az alábbiak szerint fogad el a megyei tanács:

[...]

2.) Sásd II. általános iskola megszüntetése

[...]

A Sásd II. általános iskola megszüntetése

2/1970.T.sz.

Határozat

A Baranya Megyei Tanács a Sásd II. sz. kislétszámú 1-2 osztályos általános iskolát – az 1962. évi 14. sz. tvr. 6 § (1) bekezdésében biztosított jogkörében – megszünteti, mert a 6-10 éves tankötelesek száma 15 alá csökkent. A tankötelesek oktatását a Sásd I. sz. Általános Iskolában kell biztosítani.

Felelős: Takács Gyula vb. elnökhelyettes

Mivel interpelláló a tanácsstagok részéről nem merült fel, a tanácsülés elnöke az ülést bezárja.

Kmf.

Vértés Tibor s.k.
vb-tikár, jkv.-vez.
(hitelesítés nélkül)

Palkó Sándor s.k.
a tanácsülés elnöke

Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága
Tárgy: A Sásd II. általános iskola megszüntetése

Előterjesztés

a Baranya Megyei Tanács 1970. február 9-i rendkívüli ülésére

Az alsófokú oktatási intézményekről szóló 1962. évi 14. számú tvr. 6. § (1) bekezdése értelmében általános iskolát a megyei, megyei jogú városi, ill. fővárosi tanács létesíthet, vagy szüntethet meg.

A Megyei Tanács működési területén a sásdi közös tanácsú községben működő Sásd II. számú kislétszámú cigány Általános Iskola és Napközi Otthon tanköteleseinek száma 15 alá csökkent. Az alsófokú oktatási intézményekről szóló 1962. évi 14. számú tvr. végrehajtására kiadott 3/1966. (XI. 4.) MM számú rendelet 15. §-a alapján meg lehet szüntetni az általános

nos iskolát, ha a 6-10 éves tanulók száma 15 alá csökken, és a tankötelesek oktatása más iskolában biztosítható. A felmérés szerint ez a létszám tovább csökken, mert az iskola környéki cigánytelepülések fokozatosan megszűnnek.

Hosszúmezőről a lakosság Sásdra és Godisára települ. Gálykútról is nagyszámú az elköltözés. Az 1. és 2. osztályból összevont iskola tanulóinak száma 11, ez a létszám a következő években 5 főre csökken – a többi tanuló már Sásdra jár.

A cigányiskola betöltötte hivatását, fenntartása sem pedagógiai, sem gazdasági szempontból nem látszik indokoltnak. A tanulók osztott iskolába kerülnek és így fejlődésük jobban biztosítható.

A tanulók oktatása a sásdi I. sz. iskolában biztosítható. A település és az iskola közötti távolság 2400 m. A telep és a műút között cementlapos járda van. A műúton autóbusszal is megközelíthetik az iskolát. Napközi otthoni elhelyezésük továbbra is biztosítva lesz.

Javaslat

A Végrehajtó Bizottság javasolja a Megyei Tanácsnak, hogy a Sásd II. sz. kislétszámú 1-2. osztályos cigány Általános Iskolát – az 1962. évi 14. számú tvr. 6. § (1) bekezdésében biztosított jogkörében – szüntesse meg, mert a 6-10 éves tankötelesek száma 15 alá csökkent. A tankötelesek oktatását a Sásd I. sz. Általános Iskolában kell biztosítani.

Pécs, 1970. január 30.

Baranya Megyei Tanács
Végrehajtó Bizottsága

BML.XXIII. 1. BMT jkv. 1970.

15.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1970. április 29-én tartott üléséről.

[...]

Palkó Sándor, mint a tanácsülés elnöke üdvözli a megjelenteket. Megállapítja, hogy a tanácsülés határozatképes, mert a 69 tanácsstagból 48 jelen van, mely a tanácsstagok 70%-ának felel meg. A tanácsülést megnyitja.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyvvezető és jegyzőkönyvi hitelesítők személyére.

Baranya megye Tanácsa Vértés Tibor vb-titkárt a jegyzőkönyv vezetésével, dr. Görcs László és Németh Jánosné tanácsstagokat a jegyzőkönyv hitelesítésével megbízza.

Javaslatot tesz ezután a napirendre, melyet a megyei tanács az alábbiak szerint fogad el:

Napirend előtt:

Beszámoló a lejárt határidejű tanácsülési határozatok végrehajtásáról és a VB-nek a két tanácsülés között végzett munkájáról

Előadó: Palkó Sándor vb.-elnök

[...]

Beszámoló a lejárt határidejű tanácsülési határozatok végrehajtásáról és a VB-nek a két tanácsülés között végzett munkájáról.

3/1970. T.sz. Határozat

1. Baranya megye tanácsa elfogadja a végrehajtó bizottság beszámolóját a tanácsülési határozatok végrehajtásáról és a két tanácsülés közötti VB. munkáról.

1.sz. melléklet

Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága

Beszámoló

a lejárt határidejű tanácsí határozatok végrehajtásáról és a végrehajtó bizottságnak a leg-utóbbi tanácsülés óta végzett munkájáról.

Az 1969. december 22-én tartott rendes megyei tanácsülés óta eltelt időszakban lejárt határidejű tanácsülési határozatok végrehajtásáról az alábbiak szerint számolunk be:

A 19/1969.T.XII.22.sz. tanácsülési határozat 4./ pontjában a megyei tanács kimondta: szükségesnek tartja, hogy a járási és városi tanácsok VB-ai is alakítsanak területi koordinációs bizottságot, mely bizottság a cigánylakosság helyzetének megjavításával foglalkozik. A megyei tanács határozatának megfelelően a járási és városi tanácsok VB-ai többsége a koordinációs bizottságot már létrehozta, ahol pedig még ez nem történt meg, ott a bizottság tagjainak kiválasztása, illetve a bizottság megalakításának előkészítése folyamatban van.

[...]

Kmf.

Vértes Tibor s.k.
vb-titkár, jkv.-vez.

Palkó Sándor s.k.
a tanácsülés elnöke

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1970.

16.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1972. január 31-én tartott üléséről.

[...]

Horváth Lajos tanácselnök üdvözli a megjelenteket. Megállapítja, hogy a tanácsülés határozatképes, mert a 90 tanácstagból 79 jelen van, amely 89%-os megjelenési aránynak felel meg. A tanácsülést megnyitja.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyvvezető és a jegyzőkönyvi hitelesítők személyére.

A megyei tanács Vértes Tibor vb-titkárt a jegyzőkönyv vezetésével, Dormán Máténé és dr. Huszti Sándor tanácstagokat a jegyzőkönyv hitelesítésével megbízza.

A tanácselnök javaslatot tesz a tanácsülés állandó elnökségének kibővítésére. Javasolja, hogy a megyei tanács Borbély Gábor, Nádor György, Molnár Imre, Petőházi Szilveszter és Ábrány Sándor elvtársakat az elnökségbe válassza meg.

A megyei tanács a javaslattal egyhangúlag egyetért. A megválasztott elnökség tagjai elfoglalják helyüket.

Tanácselnök javaslatot tesz ezután az ülés napirendjére, melyet a megyei tanács az alábbiak szerint fogad el:

[...]

2. A tanácsok ifjúságpolitikai munkája és feladatai a IV. ötéves terv időszakában.

Előadó: Takács Gyula tanácselnökhelyettes

[...]

A tanácsok ifjúsáspolitikai munkája és feladatai a IV. ötéves terv időszakában

[...]

Kérdés:

Vukicsevics Géza tanácsstag a 8 ált. iskolát el nem végzett fiatalokkal kapcsolatosan tesz fel kérdést. Arra kér választ, hogy befolyásolja-e ezt a szülők anyagi helyzete, és mit lehetne tenni az előrehaladás érdekében?

Másik kérdése a felnőtt dolgozók ált. iskolai továbbtanulásának elősegítésére vonatkozik. A vállalatoknál nem nézik jó szemmel a dolgozók továbbtanulását, sok esetben elhallgatják azt, hogy tanulmányi szabadság is jár a felnőtt képzésben résztvevőknek. Mit lehetne tenni a jelentkező helytelen szemlélet megváltoztatására?

Takács Gyula elnökhelyettes válaszol a kérdésre. Elmondja, hogy a végrehajtó bizottságnak is jelentős problémája a 8. ált. iskolát el nem végzett fiatalok kérdése. Ezért 1972. évben külön napirendként tárgyalja az iskoláztatási törvény végrehajtását. E vizsgálat kiterjedhet egy ilyen szociológiai felmérésre is, amelyről Vukicsevics elvtárs beszélt. Felmérés nélkül is megállapítható azonban, hogy egyik nagy forrása a 8 osztályt el nem végzett tanulóknak a cigánylakosság anyagi és szociális helyzete.

A felnőtt oktatásra a jövőben még fokozottabb gondot fordít a VB. Valóban van ilyen szemlélet az üzemeknél, amilyenre a tanácsstag elvtárs célzott. A tanácsi vállalatok esetében a vezetők figyelmét erre felhívjuk.

[...]

Kmf.

Vértes Tibor s.k.
vb-titkár

Horváth Lajos s.k.
tanácselnök

Dormán Máténé s.k.
Dr. Huszti Sándor s.k.
a jegyzőkönyv hitelesítői

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1972.

17.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1973. november 12-én tartott üléséről

[...]

Dr. Földvári János tanácselnök-helyettes üdvözli a megjelenteket. Megállapítja, hogy a tanácsülés határozatképes, mert a 90 tanácstagból 72 jelen van, mely 81%-os megjelenési aránynak felel meg. A tanácsülést megnyitja.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyv hitelesítők személyére.

A megyei tanács Dormán Máténé és Speidl József megyei tanácsstagokat a jegyzőkönyv hitelesítésével megbizzza.

Tanácselnök-helyettes javaslatot tesz az ülés napirendjére, melyet a megyei tanács az alábbiak szerint fogad el:

[...]

3. Beszámoló a közrend és közbiztonság helyzetéről

Előadó: dr. Nemes Alajos r. vezérőrnagy, megyei főkapitány.

[...]

Beszámoló a közrend és közbiztonság helyzetéről

Dr. Nemes Alajos r. vezérőrnagy előterjesztéséhez fűzött kiegészítője a jegyzőkönyv melléklete.

Dr. Szabó József NEB-elnök megkérdezi, nem túlságosan optimista-e a jelentés megállapítása, mely szerint a megyében megszilárdult a társadalmi tulajdon védelme. A statisztika szerint nőtt a bűncselekmények száma.

Az sem véletlen, hogy a kormány a belső ellenőrzés szilárdítására hozott határozatot. Ez is azt bizonyítja, hogy a lazaságok következtében nőtt a bűnözés.

A bűnözésben a cigánylakosság aránya igen jelentős. Az okot tekintve mi a véleménye a rendőri szervezetnek, nincs-e összefüggésben a bűnözéssel az, hogy az utóbbi években csökkent a cigánylakosság nevelését célzó munka tervszerűsége, összehangoltsága. Nem volna-e indokolt olyan intézkedéseket tenni, mint az elmúlt évtizedben?

Dr. Nemes Alajos rendőrkapitány válaszol a kérdésre.

A rendőri szervek határozott véleménye az, hogy Baranya megyében a társadalmi tulajdon védelme évről-évre szilárdul, bár növekszik a bűncselekmények száma. A számszerű növekedés adódhat a rendőri szervek jó felderítő munkájából is. A társadalmi tulajdonért nem a rendőrség felel, hanem az illetékes gazdasági vezetők, akiknek a társadalmi vagyont a gondjára bízták. E téren pedig alapvető változás van, rendkívül sok intézkedést tettek a társadalmi tulajdon védelmére.

Baranyában több mint 17 ezer cigány él. Társadalmi helyzetük folytán ezeknek a bűnözésben való részvétele mindig jóval magasabb volt, mint az egyéb lakosságé. Az ifjúsági bűnözés majdnem teljesen egyenlő a cigánybűnözéssel. Adódik ez abból is, hogy a részükre biztosított előnyös juttatások (munkához, lakáshoz juttatásuk) mellett a nevelésükre nem sok figyelmet fordítottunk. Az intézkedések ellaposodtak, a cigányokkal való foglalkozás jóformán rendőri feladat maradt, pedig nem az! Az egészséges társadalom összefogására szükség van.

Hozzászólások:

[...]

Bruck József tanácsstag szerint az előterjesztés reális képet ad a megye közrendjének-közbiztonságának helyzetéről.

Egyetért azzal, hogy a kormányzati szervek fontosnak tartották a rendőri munka egy részének társadalmisítását, így megyénkben is létrejöttek az önkéntes rendőri csoportok.

Ezt követően tájékoztatja a megyei tanácsot arról, hogy a pécsi járásban az elmúlt években – a járási tanács létezése és önálló gazdálkodása idején – milyen nagyságrendű anyagiakkal támogatták az önkéntes rendőri csoportok munkáját és juttatták lakáshoz, irodahelyiséghez a kmb rendőröket.

Két problémával foglalkozik: 1971-ben összevonták a pécsváradi és szentlőrinci rendőrőrsöt. A pécsi járás vezetőinek aggályuk volt a rendőri állomány csökkentése miatt, mert az említett települések Pécs közelében vannak és Szentlőrinc községben emelkedett a bűncse-

lekmények száma. Ezért kéri a megyei rendőrfőkapitányságot, hogy Szentlőrinc kmb körzetét erősítsék meg.

Másik gondja a pécsi járásnak az üszögpusztai cigányteleppel kapcsolatos. A Kokszmű mögött 43 kunyhóban 191 cigány él. Számukra elfogadható emberi állapotokat ott nem lehet biztosítani, ivóvíz sincs a telepen. Egyedül sem a megye, sem a város nem tud ebben előbbre jutni. Javasolja, bízza meg a tanács a végrehajtó bizottságot, hogy hozzon létre megyei, városi, járási és községi szakemberekből ideiglenes bizottságot, amely intézkedési tervet dolgozzon ki 1974. március 31-ig a kérdéses cigánytelep felszámolásának módjára.

Az előterjesztéssel egyetért, azt elfogadásra ajánlja.

Dr. Hazafi József vb-titkár:

[...]

Bevezettük a hivatásos pártfogói hálózatot, gyámhatóságaink differenciáltan tesznek megelőző óvó intézkedéseket és szorosabbá fűzték a kapcsolatokat a társ szervekkel. A fiatalok bűnözése lényegesen bonyolultabb ennél. Nemritkán tapasztaljuk, hogy a hibás, hiányos nevelés a döntő tényező, s ez nem egyenlő a veszélyeztetettnek tekintett fiatalok körülményeivel. Sokszor rendezettnek látszó családi körülmények között nevelkedő gyermekek is büntettet követnek el.

Komolyabban kell foglalkoznunk a cigány bűnözés kérdéseivel. Indokolt megvizsgálni alaposabban a bűnelkövetés indítékait, az elkövetést elősegítő körülményeket, miként befolyásolják a cigányok felemelkedése érdekében tett intézkedéseink a bűnözést, miben van lemaradásunk, mennyiben nehezíti ez a helyzet az asszimilálódást, stb. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy ezen elmaradott rétegek beilleszkedése a társadalomba, konfliktusok sorát jelenti az egyénben és a családban egyaránt. A munkaviszonyba lépő ember kulturált környezetbe kerül, az iskolás gyermeket civilizált körülmények fogadják. A családban viszont élnek és hatnak a primitív hagyományok és szokások. Többször ez váltja ki a bűnözést, máskor viszont a családi hatások mellett a lakóhelyi tényezők indítanak bűnelkövetésre, mégpedig a rokonság, a régi csoporttársak, vagy az éretlen új helyzet, környezet.

Jelentős a cigány bűnözés a fiatal korosztályokban (25-30%).

[...]

– A vb. tárgyalja meg a cigánykérdés megyei helyzetét és ennek kapcsán foglalkozzék a cigány bűnözés ügyével.

[...]

38/1973. Th. számú határozat

[...]

Elsődlegesen a következő területekre szükséges összpontosítani.

[...]

– A cigány lakosság társadalmi felemelkedése végett tett intézkedések eredményei és követelményei gondos tanulmányozására, beleértve a bűnözéssel kapcsolatosan jelentkező összefüggéseket;

[...]

Baranya megyei Rendőrfőkapitányság

Pécs

Jelentés

Baranya megye közrend – közbiztonsági helyzetéről

[...]

A cigány bűnözés aránya évről évre emelkedik.

Különösen szembetűnő volt az aktivizálódásuk a bűnözésben 1972-ben, amikor mintegy 60%-kal növekedett az általuk elkövetett bűncselekmények száma.

(lásd 4. sz. melléklet)

A cigány bűnözőknek, főleg az erőszakos jellegű bűncselekmények elkövetésében volt magas részvételük. A súlyos testi sértéseknek 27, az erőszakos nemi közöszléseknek 30%-át cigány személyek követték el. A cigány bűnözésben szembetűnően magas a fiatalok aránya, ami a bűnözés utánpótlása szempontjából rendkívül káros. A fiatalok bűnelkövetőknek 20-25%-a cigány származású.

[...]

Kmf.

Dr. Hazafi József s.k.
vb-titkár
(hitelesítés nélkül)

Dr. Földvári János s.k.
tanácselnök-helyettes

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1973.

18.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1976. február 2-án tartott üléséről.

[...]

Horváth Lajos tanácselnök üdvözli a megjelenteket. Megállapítja, hogy a tanácsülés határozatképes, mert a 89 tanácstagból 68 jelen van. A tanácsulást megnyitja.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyvi hitelesítők személyére.

A Megyei Tanács Kasza Ferenc és Barcsa Zsigmond tanácsstagokat a jegyzőkönyv hitelesítésével megbízza.

Tanácselnök javaslatot tesz az ülés napirendjére.

A Megyei Tanács egyhangúlag az alábbi napirendet fogadja el:

[...]

2. Baranya megye tanácsi művelődési távlati fejlesztési programja (1975–1990)

Előadó: Takács Gyula elnökhelyettes.

[...]

Baranya megye tanácsi művelődési távlati fejlesztési programja (1975–1990)

[...]

Hozzászólások:

Dr. Görcs László tanácsstag reálisnak tartja a programot. Jól foglalkozik a hátrányos helyzetű cigány gyerekek helyzetének javításával, helyesnek tartja a nemzetiségi centrumok létrehozását, de a program egyéb célkitűzéseit is. A program sikeres megvalósítása nagymértékben előbbre fogja vinni a megye művelődésügyét.

Varga Sándor tanácsstag ugyancsak egyetért az előterjesztéssel. Választókerületének a problémáját említi meg. Egyházasharaszttiban és Alsószentmártonban közel 100%-os a ci-

gány családok száma, amelyeknél a népszaporulat sokkal nagyobb, mint másutt. Szükség lenne ezért az egyházasharaszti körzeti iskolában egy tanterem bővítésére, Alsószentmártonban pedig a napközi otthon bővítésére. Ehhez kéri a tanács segítségét.

[...]

Kmf.

Horváth Lajos s.k.
tanácselnök

dr. Hazafi József s.k.
vb-titkár

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1976.

19.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1978. március 13-án tartott üléséről

[...]

Horváth Lajos tanácselnök üdvözli a megjelenteket – megállapítja a tanácsülés határozatképességét, a 90 tanácstagból 74 jelen van. A tanácsülést megnyitja.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyv hitelesítők személyére.

A Megyei Tanács Csendes László és Szabó Gézáné megyei tanácstagokat a jegyzőkönyv hitelesítésével megbízza.

Tanácselnök javaslatot tesz. az ülés napirendjére.

A megyei tanács egyhangúlag az alábbi napirendet fogadja el:

[...]

4. A megye közrendjének és közbiztonságának helyzete

Előadó: Orbán István r. vezérőrmagy, a megyei Rendőrfőkapitányság vezetője.

[...]

A megye közrendjének és közbiztonságának helyzete

Hozzászólások:

Dr. Vida Sándor:

[...]

A gyermekkorú cigány bűnelkövetők esetén – annak ellenére, hogy ezt jogszabály nem írja elő – a tanácszi szervek már az első eset után pártfogót rendelnek ki. Az intézeti nevelés területén jelentős fejlődésről nem lehet számot adni, joggal merül fel gyermekváros építésének igénye.

A határozat feladatként jelölte meg cigánylakossággal való foglalkozást, társadalmi beilleszkedésük segítségét. E téren is jelentős eredményről lehet beszámolni. 1973-ban Baranyában 164 cigánytelep volt, napjainkra ez a szám 49-re apadt. Az elmúlt 2 évben 27 millió forintot (hitelt) folyósított az OTP erre a célra.

Hangsúlyozza, hogy a bűnözés megelőzése eredményesen segíthető a szabálysértési eljárás lefolytatásával, helyes bírságpolitika alkalmazásával. Ennek érdekében a tanácszi és nem tanácszi szabálysértési hatóságok együttműködését – a bírságolási alapelvek egyeztetése céljából – javítani kell.

[...]

Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága

Tárgy: beszámoló a lejárt határidejű tanácsulési határozatok végrehajtásáról és a legutóbbi tanácsülés óta eltelt időszak eseményeiről.

Előterjesztés a Baranya Megyei Tanács 1978. március 13-i ülésére

A legutóbbi tanácsülés óta eltelt időszokról az alábbi tájékoztatást adjuk a Tanácsnak:

A tanácshatározatok végrehajtása

[...]

A végrehajtó bizottság megállapította, hogy a cigánylakosság társadalmi beilleszkedésének elősegítéséhez továbbra is az 59/1974. sz. határozatban megfogalmazott főbb feladatok végrehajtása szükséges. Ennek megfelelően – az 1975. évi megyei pártértekezlet állásfoglalása³, valamint a megjelent központi intézkedések figyelembevételével – 1980-ig terjedő időszakra még a következők megvalósítását tűzte ki célul:

A közgondolkodást úgy kell formálni, hogy a cigánylakosság segítése társadalmi ügygé váljon. Elő kell segíteni, hogy minél többen reálisan megismerjék a cigánylakosság jelenlegi helyzetét. Növelni kell az állandó munkaviszonyban álló cigányok számát. Meg kell szüntetni a telepszerű együttélési formát, az egészségtelen lakáskörülményeket. Javítani kell a cigánylakosság egészségügyi ellátását, közegészségügyi- járványügyi helyzetét. A cigánylakosság tudatformálása érdekében emelni kell a kulturáltság szintjét.

[...]

Kmf.

Horváth Lajos s.k.
tanácselnök

a vb-titkár távollétében:
dr. Farkas Károly s.k.
osztályvezető

Csendes László s.k.

Szabó Gézáne s.k.

a jegyzőkönyv hitelesítői.

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1978.

3 „Bár a cigány lakosság nem nemzetiség, itt kell megemlíteni [a nemzetiségi kérdés tárgyalását követően – FM], hogy az elmúlt években helyzetében, életkörülményeiben, szociális ellátásában folyamatos, de lassú változás következett be. A telepeken lakó cigányok aránya a felére csökkent, javult a férfiak foglalkoztatási színvonala. A fiatalok iskolázottsága, a felnőtt lakosság műveltségi szintje és az egészségi körülmények is lassan javulnak. A gyors népességszaporodás miatt is még mindig magas a munkaképes, de nem dolgozók aránya. Tovább kell segíteni a cigány népesség áttelepülését a falvakba. Több segítséget kell adni a nők foglalkoztatásához. Biztosítani kell az iskolaelőkészítést, az általános iskola 8 osztályának elvégzését, javítani az egészségügyi ellátást és nevelést. Küzdeni kell a cigányok körében tapasztalható növekvő alkoholizmus és bűnözés ellen.” Az MSZMP Baranya megyei Bizottsága 1975. március 8-án tartott pártértekezletén a megyei pártbizottság jelentése a X. kongresszus óta eltelt időszokról és a soron lévő feladatokról. 7. oldal. Nyomatott szöveg. BML. XXXV. 1. fond. MSZMP Archivum ir. 329. doboz 1. doszié.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1978. október 16-án tartott üléséről.

[...]

Horváth Lajos tanácselnök üdvözlí a megjelenteket. Megállapítja a tanácsülés határozatképességét, a 91 tanácsstagból 69 jelen van. A tanácsülést megnyitja.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyv hitelesítők személyére.

A Megyei Tanács dr. Erhardt Imre és dr. Görcs László megyei tanácsstagokat a jegyzőkönyv hitelesítésével megbízza.

Tanácselnök javasolja a meghívóban közölt tárgysorozat bővítését és kéri, hogy 5. napirendi pontként osztályvezető kinevezéséről is döntsön a Tanács.

A tanács a javasolt kiegészítéssel egyetért egyhangúlag az alábbi napirendet fogadja el:

[...]

2. a) Beszámoló a művelődésügyi osztály munkájáról.

Előadó: Bernics Ferenc osztályvezető

b) A Közművelődési Bizottság munkája.

Előadó: Takács Gyula elnökhelyettes

[...]

Beszámoló a művelődésügyi osztály munkájáról

[...]

Hozzászólások:

[...]

Dr. Görcs László tanácsstag: Az osztály tevékenységét jellemzően szól a nemzetiségi kérdés helyes szemléletéről. Külön apparátus biztosítja, hogy e kérdés megfelelő módon kerüljön a közvélemény elé. Hasonló a helyzet a cigánykérdéssel kapcsolatban is. A cigány tanulók oktatásában megindult egy előnyös változás. Itt emeli ki a cigányügyi bizottság jó irányú tevékenységét és a bizottsági munka fő segítőjeként a művelődésügyi osztályon dolgozó Rittner Hajnalka kezdeményezéseit említi.

[...]

Kmf.

Horváth Lajos s.k.
tanácselnök

Dr. Hazafi József s.k.
vb-titkár

Dr. Erhardt Imre s.k.
Dr. Görcs László s.k.
a jegyzőkönyv hitelesítői

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1978.

21.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1978. december 18-án tartott üléséről.

[...]

Horváth Lajos tanácselnök üdvözli a megjelenteket. Megállapítja a tanácsülés határozatképességét, a 90 tanácstagból 64 jelen van. A tanácsülést megnyitja.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyv hitelesítők személyére.

A Megyei Tanács Bóna Ernőné és Pernecker Imre megyei tanácsstagokat a jegyzőkönyv hitelesítésével megbízza.

Tanácselnök javaslatot tesz az ülés napirendjére.

A megyei tanács egyhangúlag az alábbi napirendet fogadja el:

[...]

2. A tanácsok családpolitikai tevékenysége.

Előadó: Takács Gyula elnökhelyettes.

[...]

A tanácsok családpolitikai tevékenysége

Hozzászólások:

[...]

Zorn Jánosné tanácsstag elmondja, a mohácsi tanácstagi csoport áttekintette Mohács város, Kölked és Homorúd községi tanácsok családpolitikával összefüggő tevékenységét. Megállapításaikról részletesen tájékoztatja a megyei tanácsot. Említést tesz arról, hogy a városi tanácsnál a lakások elosztásánál elsőbbségben részesítik a nagycsaládosokat, Homorúdon pedig üresen álló családi házat vásárolnak részükre. Ugyancsak családvédelmi szempontok érvényesülnek a gyermekintézményekbe való felvétel elbírálásánál is. Kedvezően változott a szociális segélykeret, – és a többgyermekes családokat a gazdaságok is segítéyzik.

Végül a cigány családok helyzetéről, jövedelmi viszonyairól, – a telepek felszámolásának lehetőségeiről tájékoztatja a tanácsot. A telepek felszámolása nehézségekbe ütközi, mert pl. Kölked községben nincsenek üresen álló házak, a családok más községekbe települni nem akarnak. A községi tanács 50 építési telekkel rendelkezik, azonban az alapközművesítéshez 80 ezer forintba lenne szüksége. A tanács programot készít a telep felszámolására, ennek sikeréhez azonban a megyei tanács anyagi támogatását kéri.

[...]

Kmf.

Horváth Lajos s.k.
tanácselnök

Dr. Földvári János s.k.
általános tanácselnökhelyettes

Bóna Ernőné s.k.
Pernecker Imre s.k.
a jegyzőkönyv hitelesítői.

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1978.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1979. július 9-én tartott üléséről.

[...]

Horváth Lajos tanácselnök üdvözli a megjelenteket. Megállapítja a tanácsülés határozatképességét, a 90 tanácstagból 59 jelen van. A tanácsülést megnyitja.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyv hitelesítők személyére.

A Megyei Tanács Budai Györgyné és dr. Görcs László megyei tanácstagokat a jegyzőkönyv hitelesítésével megbízza.

Tanácselnök javaslatot tesz az ülés napirendjére.

A tanács egyhangúlag az alábbi napirendet fogadj el:

[...]

2. a) A közoktatás helyzete Baranya megyében.

Előadó: Bernics Ferenc műv. oszt. vezető

b) Beszámoló az Oktatás- és Ifjúságpolitikai Bizottság munkájáról.

Előadó: Takács Gyula bizottsági elnök

[...]

Baranya Megyei Tanács VB

Művelődésügyi Osztálya

34.001-30/1979. sz.

A KÖZOKTATÁS HELYZETE BARANYA MEGYÉBEN

Előterjesztés a Baranya Megyei Tanács 1979. július 9-i ülésére

A sajtóban közölhető

[...]

Előreléptünk a tankötelezettség teljesítésében, bár megyénk hátrányos helyzete (4200 cigány tanköteles, sok veszélyeztetett gyermek) miatt elmaradunk az országos 82%-os átlagtól. Nálunk ez az arány 76,5%.

A színvonalbeli különbségek csökkentésére széleskörben megszerveztük az iskolára előkészítő foglalkozásokat és az óvodákkal együtt ma már az I. osztályosok 93%-a részesül szervezett előkészítésben.

Intézkedéseink, valamint a hatékonyabb oktató-nevelő munka eredményeként javult a pedagógiai munka hatékonysága, felére csökkent az osztályismétlők aránya. (4,9%-ról, 2,2%-ra) és 1%-ról – 0,7%-ra mérséklődött az osztályozatlanoké, felmentetteké.

[...]

– a cigány tanulók iskoláztatását még összefogottabb társadalmi-tanügyigazgatási-pedagógiai munkával kell megjavítani;

– a középfokú oktatás fokozatos általánossá tételével, a nevelési és oktatási eredmények fokozásával törekedni kell a felsőfokú továbbtanulás egyenlőbb esélyeinek és a társadalmi beilleszkedésnek megjavítására.

[...]

Kmf.

Horváth Lajos s.k.
tanácselnök

Dr. Hazafi József sk.
vb-titkár

(hitelesítés nélkül)

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1980. március 10-én tartott üléséről

[...]

Horváth Lajos tanácselnök üdvözli a megjelenteket. Megállapítja a tanácsülés határozatképességét, a 90 megyei tanácstagból 71 jelen van.

A tanácsülést megnyitja.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyv hitelesítők személyére.

A megyei Tanács Bea Vendel és Gyorsok István megyei tanácstagokat a jegyzőkönyv hitelesítésével megbízza.

Tanácselnök javaslatot tesz az ülés napirendjére.

A megyei tanács egyhangúlag az alábbi napirendet fogadja el:

[...]

2. a) A foglalkoztatáspolitikai célok megvalósításának eredményei és feladatai Baranya megyében.

b) Beszámoló a Foglalkoztatáspolitikai Bizottság tevékenységéről.

Előadó: dr. Dányi Pál elnökhelyettes

[...]

a) A foglalkoztatáspolitikai célok megvalósításának eredményei és feladatai Baranya megyében.

b) Beszámoló a foglalkoztatáspolitikai Bizottság tevékenységéről

A vonatkozó írásos előterjesztések a jegyzőkönyv 2. 3. és 4. sz. melléklete.

Dr. Dányi Pál elnökhelyettes szóbeli kiegészítőjében a foglalkoztatáspolitikai célok megyei megvalósítását segítő legfontosabb feladatokat elemezve kiemeli a végzett munka minőségének szükségességét és körvonalazza a jövő lehetőségeit.

Hozzászólások.

[...]

Dr. Görcs László tanácstag aggályát fejezi ki a tekintetben, hogy az esetleges létszámcsökkentés a cigány dolgozóknál érezteti hatását. Ennek elkerülésére hívja fel a figyelmet azért is, mert a cigányok 80%-os foglalkoztatottságát igen jó eredménynek tartja.

A pályaválasztás segítése kapcsán megjegyzi, olyan vállalatokhoz kell a fiatalok üzeme látogatását szervezni, ahol a népgazdasági érdek megköveteli a munkás utánpótlás biztosítását.

Kifogásolja, szinte évenként változnak a szakma számok az oktatáson belül, és a pályaválasztáskor bizonytalanság tapasztalható a döntésben. Megjegyzi ugyanakkor a szakmát tanítók nem változnak a szakma számmal együtt, – és ezt nem tartja helyesnek, sőt a szakma oktatása szempontjából hátrányosnak véli. Foglalkozik a munkaerőhelyzet és a kedvezőtlen korösszetétel alakulásával. Véleménye szerint a nyugdíjkorhatárt elérőket nem kellene azonnal nyugdíjba küldeni.

[...]

2/ 1980.T. számú határozat

[...]

– A különféle társadalmi rétegek problémáinak megoldásában mutakozó eredmények még kezdetinek tekinthetők. A cigány lakosság foglalkoztatásában kedvező fejlődés indult

meg (a lélekszám növekedési ütemét meghaladta az e néprétegből munkát vállalók száma). Ugyanakkor alig értünk el eredményeket a nyugdíjkorhatárt elérők progresszív rendszerű továbbfoglalkoztatásában, a mozgássérültek elhelyezkedési lehetőségeinek bővítésében.

– Jól segítette a foglalkoztatók munkaerő-gazdálkodási tevékenységét dolgozóik egységes, illetve felsőfokú munkaügyi tanfolyamokon való részvétele, azok sikeres elvégzése.
[...]

Baranya Megyei Tanács

Elnökhelyettese

II. 1.264/1980.sz.

A FOGLALKOZTATÁSPOLITIKAI CÉLOK MEGVALÓSÍTÁSÁNAK EREDMÉNYEI ÉS FELADATAI BARANYA MEGYÉBEN

Előterjesztés a Baranya Megyei Tanács március 10-i ülésére.

Az előterjesztést megvitatta: a Baranya Megyei Tanács Foglalkoztatáspolitikai Bizottsága
[...]

24. A munkaügyi osztály kiemelt és permanens feladatként kezeli a cigány lakosság munkába történő mobilizálását.

Ennek érdekében területi szakigazgatási szerveinket folyamatosan mozgósítjuk, az ügymintézők rendszeresen beszámolnak e népréteg foglalkoztatási helyzetéről, problémáiról és az elért eredményekről. E témakörben eredményes és jó kapcsolat alakult ki a nem tanácsi szervekkel is.

A megye területén a cigány lakosság száma az eltelt öt évben 10,1%-kal növekedett, az össznépesség 5%-át képviseli. Ez az arány meghaladja az országos átlagot. (3%.)

Eddigi intézkedéseink e népréteg foglalkoztatottsága érdekében figyelemreméltóak. Az eredményeket azonban jelentős mértékben gátolják a meglévő „negatív társadalmi előítéletek”.

A cigány lakosság lélekszámának növekedési ütemét meghaladta az e néprétegből munkát vállalók részaránya.

A cigány lakosság foglalkoztatási helyzetének javítása érdekében hozott intézkedések tapasztalatairól konkrétan a vonatkozó VB határozatok betartásáról készült előterjesztés az Egészségügyi és Szociálpolitikai Bizottság Cigányügyi Albizottsága 1978-ban tárgyalta és a következő főbb megállapításokat tette:

– A foglalkoztatottság dinamikus növekedésével jelentős mértékben javultak anyagi körülményeik, de ez még mindig nem mondható általánosnak.

– Még mindig magas az eltartottak száma, akik döntő többségben a nők közül kerülnek ki.

– A még meglévő cigánytelepek és az ezzel járó életkörülmények még ma is meghatározói a beilleszkedési folyamat eredményességének.

Jövőbeni feladatunk között alapvető a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének gyorsítása. Ennek megvalósítására az alábbi célkitűzéseket jelöljük meg:

– A tanácsnak biztosítani kell a munkáltatókkal együttműködve, hogy a cigányok lakóhelyük közelében minél nagyobb mértékben vállaljanak munkát,

– fokozottabban kell ellenőriznünk a telepí cigány lakosság munkavállalását,

– emelni kell a munkába álló nők arányát,

- gondoskodni kell a munkáltatókkal közösen a szakmai képzésről és az általános
- az előítéletek felszámolása.

Kmf.

Horváth Lajos s.k.
tanácselnök

dr. Hazafi József s.k.
vb-titkár

(hitelesítés nélkül)

BML. XXIII. 1. BMT jkv, 1980.

24.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1981. december 21-én megtartott üléséről.

[...]

Horváth Lajos tanácselnök üdvözli a megjelenteket. Megállapítja a tanács határozatképességét, a 90 megyei tanácstagból 73 jelen van. A tanácsülést megnyitja. Javaslatot tesz a jegyzőkönyv-hitelesítők személyére.

A megyei tanács Barcsa Zsigmond és Krémerné Mihelicz Terézia tanácstagokat a jegyzőkönyv hitelesítésével megbízza.

[...]

A meghívóban javasolt napirendi pontokat kiegészítve a tanács egyhangúlag az alább napirendet fogadja el:

[...]

2. A cigány lakosság társadalmi beilleszkedése

Előadó: Pirisi János a szakbizottság elnöke.

[...]

2. A cigány lakosság társadalmi beilleszkedése.

Az előterjesztés a jegyzőkönyv 2. sz. melléklete.

Pirisi János a szakbizottság elnöke kiegészítőjében elmondja, bármennyire is célszerűek a cigányügyben hozott központi rendelkezések, gyakorlati haszonnal csak ott járnak, ahol megvalósításuk helyi kezdeményezéssel is párosul.

Kérdést tett fel Bóna Ernőné tanácstag.

Pirisi János, a szakbizottság elnöke válaszában elmondja, hogy a célcsoportos lakásépítésre a jövőben kevesebb összeget lehet fordítani. Ezért a lakásproblémák megoldása érdekében a munkáltatók anyagi hozzájárulására nagyobb mértékben lesz szükség.

Hozzászólások

Szabó Gézané tanácstag, mint a megyei tanácstagok szigetvári járási-városi csoport véleményét mondja el ezen napirendi ponttal kapcsolatban. Kifejti, hogy a cigányság életkörülményei az eltelt tíz év alatt jelentős mértékben megváltoztak. A telepek felszámolása után elsődleges feladat a cigány lakosság foglalkoztatottságának a kiszélesítése, főként a nők körében.

Az előterjesztéssel egyetért, javasolja annak elfogadását.

Krémerné Mihelicz Terézia tanácstag a megyei tanácstagok mohácsi járási-városi cso-

port véleményét mondja el. Jelentős eredmény, hogy Mohács városban a munkaképes korúak 86%-a dolgozik, a járásban ez az arány 73%. Minden cigány gyermek óvodai elhelyezése biztosított. Az egészséges életmódra nevelésben csak lassú fejlődés tapasztalható.

Az előterjesztést elfogadásra javasolja.

Dr. Görcs Károly tanácsstag méltatja a cigány lakosság életében az utóbbi tíz évben bekövetkezett pozitív irányú változást. 1971-ben ugyanis 168 cigánytelep volt a megyében, ma mindössze 12 van. Ezért dicséret illeti Széles Istvánt, a megyei ÉKV osztály főelőadóját.

Felhívja a figyelmet a régi cigánytelepek megszűnésével egyidejűleg az újak kialakulására, pl. mohácsi mexikói telep. A határozati javaslattal egyetért.

Pirisi János a szakbizottság elnöke megköszöni a vitában elhangzott észrevételeket, méltatja a tenniakarást. Felhívja a figyelmet, hogy több célcsoportos lakásépítéssel gyorsabban lehetne előrehaladni a cigányok életkörülményeinek a megváltoztatásában.

Horváth Lajos tanácselnök összefoglalójában elmondja, hogy a sokoldalú vita megerősítette a színvonalas jelentés megállapításait. A cigány lakosság életkörülményei, társadalmi beilleszkedése az utóbbi időben gyorsabb ütemben fejlődött. Maradnak azonban még tenni-valók, ha a cigány lakosság társadalmi helyzetét az egyéb rétegek életkörülményeihez hasonlítjuk. Menetközbeni folyamatos munkavégzésre hívja fel a figyelmet, ezzel jól számol a határozati javaslat is, amelyet elfogadásra ajánl.

Köszönetet mond az anyag készítőinek.

A tanács egyhangúlag a következő határozatot hozza:

21/1981. T. sz. határozat

A Baranya Megyei Tanács „A cigány lakosság társadalmi beilleszkedése, helyzete Baranyában” c. előterjesztést tudomásul veszi.

Megállapítja, hogy a megyében élő mintegy 22 ezer fő cigányszármazású lakossal való foglalkozás – a tevékenység társadalompolitikai jelentőségének megfelelően – lényegében eredményesen folyik.

Az elmúlt időszakban konkrétabb, tervszerűbb és célirányosabb lett a cigányok beilleszkedését segítő tanácsai munka. A városi és községi tanácsok vezetői több figyelmet és energiát fordítottak erre, következetesebben segítik és ellenőrzik, jobban koordinálják a cigányok beilleszkedését szolgáló tevékenységet.

A helyi tanácsai testületek folyamatosan napirendre tűzték a kérdés átfogó tárgyalását. A Cigányügyi Koordinációs Bizottság is rendszeresen beszámoltatta az illetékes szakigazgatási szerveket.

Összességében megállapítható, hogy a cigányok életkörülményeit befolyásoló tényezők az elmúlt terveciklusban tovább javultak, s ennek következtében többségük életmódja is kedvezően változott.

Sokan vannak köztük, akik beilleszkedtek társadalmunkba, még többen, akiknél ez még nem tekinthető ugyan teljesnek és véglegesnek, de a szándék kialakult, és megindultak a beilleszkedés útján. Ma már elmondható, hogy a cigányok képzettségüknek és képességüknek megfelelően részt vesznek szocialista társadalmunk építésében, törvényeinket betartják.

Az eredmények elérésében – a tanácsai és társadalmi segítség mellett – jelentős szerepe van annak is, hogy egyre szélesebb a cigányságnak az a rétege, amely maga is komoly erőfeszítéseket tesz a felemelkedése érdekében és igyekszik kitörni a nincstelenségből, az anyagi és szellemi elmaradottságból.

Még ma is sokan vannak azonban azok, akiknél a beilleszkedés lassan, visszaesésekkel folyik, illetve meg sem kezdődött. Ezeknek igény szintje, tudata, életvitel ma is rendkívül elmaradt (közülük kerülnek ki a munkakerülők, törvénysértők, alkoholizálók stb.)

A cigány lakosság helyzetének javításának párt- kormány és tanácsi határozatokban rögzített tennivalói a VI. ötéves tervidőszakban is irányadóak. A végrehajtás során azonban a jövőben sokkal differenciáltabban, a cigányság rétegződésének és a helyi adottságoknak megfelelően kell azokat megvalósítani.

A tanács az időszak fő feladataként a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének gyorsítását írja elő, és az alábbi irányelvek követésére hívja fel a tanácsi-, társadalmi- és tömegszervezetek, gazdasági egységek és intézmények figyelmét:

– Meghatározó szerepe miatt továbbra is fő feladatnak kell tekinteni a cigányok foglalkoztatási és lakáshelyzetének javítását, műveltségi színvonaluk emelését, az óvoda, az iskola és a közművelődési intézményhálózat kereteiben és eszközeivel, valamint egészségügyi körülményeik javítását.

– A cigányság minden tagjára vonatkozóan egységesen, emberségesen, ugyanakkor következetes szigorral kell érvényesíteni az állampolgári jogokra és kötelességekre vonatkozó előírásokat, jogszabályokat.

– A beilleszkedés elősegítésében különös figyelmet kell fordítani az új generációra, a fel-növekvő cigányifjúság helyzetére.

– Fokozottabban kell támaszkodni a már beilleszkedett és e munkában hasznosan közreműködni képes cigányokra.

– Minden lehetséges eszközzel és módon küzdeni kell a közvéleményben élő negatív előítéletek ellen.

– A feladatokat a helyi sajátosságok és lehetőségek figyelembevételével kell megoldani.

A Végrehajtó Bizottság biztosítsa az alábbi feladatok megvalósítását.

1. A lakáshelyzet javítása érdekében:

– a telepek felszámolásának folytatását (befejezését),

– a megyei tanács költségvetéséből előlegezze meg a községi tanácsoknak a telep felszámolás után lakásonként járó 30 ezer Ft összegű központi hozzájárulást,

– a cigányok építkezésének segítését olyan patronáló rendszer kialakításával, amely az építkezések előkészítését, lebonyolítását segíti és ellenőrzi,

– hatékony társadalmi együttműködést a községekben letelepedő cigány családok falusi életformára való nevelésében.

2. A foglalkoztatás teljessé tétele érdekében:

– megfelelő munkaalkalmak létrehozását, különös tekintettel a nők munkába állítására,

– a munkavállalás ellenőrzését, a munkakerülőkkel szemben történő következetes, szigorú, hatékony eljárást,

– a munkáltatók munkahelyhez kötődését, szakmai és általános képzését biztosító nevelő munkájának továbbfejlesztését.

3. A cigányok műveltségi színvonalának emelése érdekében:

– az óvodai nevelés – átmenetileg szükségmegoldásként az iskola-előkészítés – teljessé tételét.

– az iskoláztatási törvény következetes, maradéktalan betartását,

– a középfokon való továbbtanulásuk ösztönzését, beilleszkedésük elősegítését, lemorzsolódásuk csökkentését.

– a diákzociális ellátásban részesülők körének bővítését,

– a cigány lakosság kulturális nevelése váljon a közművelődési intézmények tevékenységének szerves részévé, sajátos eszközeikkel – hagyományait is figyelembe véve és a műveltebb rétegek tevékenységére támaszkodva – segítsék elő beilleszkedésük, alkalmazkodó képességük erősítését, életszemléletük, igényszínvonaluk fejlesztését.

4. A cigány családok egészségügyi és szociális helyzetének javítása érdekében:

– az átmenetileg fennmaradó telepek minimális közmű ellátásának, a higiénés helyzet további javításának biztosítását,

– az egészségügyi és társadalmi szervek tevékenysége hatékonyságának fokozását a helyes táplálkozási szokások kialakításában, az alkoholizmus és a dohányzás további terjedésének megakadályozásában,

– a családtervezésben eddig elért eredmények továbbfejlesztését.

5. Az állampolgári jogok és kötelességek megismertetése és teljesítése érdekében:

– fokozni kell a felvilágosító és meggyőző nevelő munkát;

– hatékonyabb ellenőrzést, a következetes számonkérést, szükség esetén a jogi szankciók alkalmazását,

– a szabálysértések és bűncselekmények megelőzését, a bűnözés, illetve a munka nélküli megélhetés gócainak felszámolását és az utógondozást,

– társadalmi, politikai aktivitásuk kibontakoztatásának tudatosabb és következetesebb segítését.

6. A közgondolkodást úgy kell formálni, hogy még inkább társadalmi ügyé váljon a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének elősegítése. Ennek érdekében:

– törekedni kell arra, hogy a társadalom többi rétege is reálisan megismerje a cigányság jelenlegi helyzetét,

– minél többen felismerjék társadalmi beilleszkedésük ösztársadalmi jelentőségét,

– folyamatosan megszűnjenek a cigányok beilleszkedését akadályozó előítéletek,

7. A tanács tudomásul veszi és megköszöni a társadalmi és gazdasági szervezeteknek a cigány lakosság integrálódásának elősegítése érdekében kifejtett eddigi munkájukat és kéri, hogy a velük való törődést tekintsek továbbra is igen fontos társadalompolitikai feladatuknak.

Kísérjék figyelemmel a cigánylakta települések helyzetét és mozdítsák elő a helyi tanácsokkal együtt az ott élő cigány lakosság helyzetének javítását.

8. A tanács felkéri a helyi sajtó, rádió, tv vezetőit, hogy az eddigiekhez hasonlóan továbbra is irányítsák a társadalom figyelmét a cigány lakosság beilleszkedésével kapcsolatos tennivalókra és mozgósítsák a társadalmat az előttünk álló feladatok megoldására, a káros előítéletek mielőbbi felszámolását segítsék elő.

9. A Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága:

– készíttessen feladattervet érdekelt szakigazgatási szerveivel,

– ellenőrizze a feladatok végrehajtását,

– a ciklus közepén adjon tájékoztatást a tanácsnak a határozat végrehajtásának helyzetéről

Határidő: folyamatos

Felelősök:

a) a végrehajtásért: értelemszerűen a megyei szakigazgatási szervek vezetői, a városi, nagyközségi, községi tanácsok elnökei, a járási hivatalok elnökei

b) a koordinálásért és ellenőrzésért:

a megyei tanács illetékes elnökhelyettese és a Cigányügyi Koordinációs Bizottság elnöke.

Baranya Megyei Tanács VB
Cigányügyi Koordinációs Bizottsága
Pécs, Rákóczi u. 34.
1-1682/1981. sz.

A CIGÁNY LAKOSSÁG TÁRSADALMI BEILLESZKEDÉSE

Jelentés a Baranya Megyei Tanács 1981. december 21-i ülésére

Előadó: Pirisi János, a bizottság elnöke

Az előterjesztést a Baranya Megyei Tanács VB Cigányügyi Koordinációs Bizottsága és a HNF Nő- és Rétegpolitikai Bizottsága együttes ülésén megtárgyalta.

Bevezetés, előzmények

„A cigány lakosság helyzetének megjavításával kapcsolatos egyes feladatokról” szóló 1961. júniusi MSZMP PB határozatot követően a tanács állásfoglalása alapján 1961. október 9-én Baranya megyében megalakult a cigánykérdéssel foglalkozó társadalmi bizottság, felmérte a megyénkben élő cigány lakosság helyzetét és azt a tanácsülés elé terjesztette. A Baranya Megyei Tanács az 1962. április 18-án tartott ülésén megtárgyalta a bizottság jelentését és 1/2/1962. Th szám alatt határozatot hozott a további tennivalókról.

A jelentés részletesen beszámolt az akkor 2867 családban élő 13.175 cigány (Pécs nélkül) életkörülményeiről, mely a felszabadulás óta eltelt időszak kétségtelen fejlődése ellenére is igen siralmas képet mutatott. A cigányság nagy része a megye 168 telepén élt, kétharmaduk lakáskörülményei az átlagos színvonal alatti volt. A cigánynépesség 37,2%-a írástudatlan, a tankötelesek 73%-a járt csak rendszeresen iskolába. Megoszlásuk az alsó és felső tagozat között 87%, illetve 13%.

A Tanács intézkedési tervet fogadott el, és ezzel megkezdődött megyénkben a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének intézményes segítése.

Az eltelt húsz év alatt öt esetben tanácsülés, három esetben pedig végrehajtó bizottsági ülés tárgyalta meg a cigány lakosság helyzetét. Egy esetben (1978-ban) a Tárcaközi Koordinációs Bizottság előtt számolt be a megyei tanács elnöke a cigány lakosság élet- és munkakörülményeiről.

Tanácsülés utoljára az 1969. december 22-i ülésén tárgyalta a témát.

I. Népeség, településszerkezet

A megyében élő cigány lakosság létszáma (Pécs várost is beleértve) megközelítőleg 22 ezer fő, a megye összlakosságának 5%-a. Az abszolút számot nézve Baranya a megyék sorában a harmadik, a cigány lakosság össznépességéhez viszonyított arányát tekintve a hatodik helyet foglalja el. Nagyobb létszámban csak Borsod-Abaúj-Zemplén (56 ezer fő) és Szabolcs-Szatmár (36 ezer fő) megyében élnek cigányok. (Magyarországon összesen: 325 ezer fő.)

1962-ben a megye lakosságának (Pécs nélkül) 4,6%-a volt cigány, jelenleg 7%-a (2. sz. melléklet). A növekvő népesedési ütem oka elsősorban a cigánycsecsemőknek az össz születésekben belüli nagyobb, 12-13%-os aránya és a csecsemőhalálozás csökkenése (az 1960-as évek előtti 110 ezrelékről 44 ezrelékre).

A megye 291 település közül 253-ban élnek cigányok (87%).

A cigányok eloszlása járásonként településenként egyenetlen. A legnagyobb arányban a siklói járásban találhatóak, az össznépességben belüli arányuk Pécs megyei város területén a legalacsonyabb. (1., 2. sz. melléklet.)

A városokban, illetve községekben való letelepedésük is lényegesen eltér az általános települési arányoktól. A cigány lakosság 11%-a Pécsen, 16%-a a városokban és 73%-a a községekben él (ugyanaz az arány a megye össz lakosságára vonatkoztatva 40%, illetőleg 42%). Az eltérő letelepedési arány számos ellátási problémát vet fel, ami hátráltatja integrálódásukat.

A telepek felszámolása, a családok lakáshoz juttatása, a cigányok beilleszkedésének, életszínvonaluk emelkedésének egyik alapfeltétele. A beszámolási időszak folyamán az egyik leglényegesebb eredményt a cigányság letelepítésében, lakáskörülményeik javításában érték el. (4. sz. melléklet).

Az elmúlt tíz évben a cigány családok több mint kétharmada jutott új otthonhoz.

A megyében (Pécs város nélkül) szociális hitelből 118 lakásépítés és 673 lakásvásárlás valósult meg. Saját erőből 422-en oldották meg problémájukat. Szolgálati lakásokból 145-et, tanácsi lakásból pedig 317-et juttattak cigány családoknak.

Üresen álló lakóház vásárláshoz 1643 esetben biztosítottak hitelt. Az akciók eredményeképpen fokozottan csökkent a telepek és az ott élő cigányok száma. (3. sz. melléklet.)

A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy akik jobb lakáskörülmények közé kerültek, egész életmódjukat könnyebben, gyorsabban változtatják meg. A kertes házakban sokan foglalkoznak már zöldség- és gyümölcsstermesztéssel, állattenyésztéssel. Példákat találunk arra is, hogy a szoba-konyhás lakást bővítették, komfortosították. A lakások berendezése korszerűsödik, több családnak van tv-je, rádiója. A mosógép, centrifuga, magnó, lemezjátszó is több családban megtalálható. Néhányan nagy szorgalommal mellékmunkák vállalásával igyekeznek pótolni gazdasági elmaradottságukat.

Az alacsony szobaszám, a kis alapterület – amely a növekvő családméret, az új generáció felnövekedése miatt egyre szűkösebbé válik – azonban sok esetben akadályozza az új életforma kialakulását, megszilárdulását. Az épületek rossz állapota, a felújítás hiánya is gyakran vezet a lakásgondok újratermelődéséhez.

A lakásviszonyok javulását sem követi minden esetben az életmód kedvező változása. A megváltozott életkörülményekkel való élni tudásra, a folyamatos segítő, nevelőmunkára a jövőben nagyobb gondot kell fordítani.

A még meglévő telepek felszámolását főként anyagi problémák hátráltatják. Az építési költségek, valamint a ház- és telekárak jelentős emelkedése miatt a szociális hitel összege (melynek emelkedése relatíve kisebb volt), ma már a szerény igényeket kielégítő lakások megszerzéséhez sem elegendő. A rendelkezésre álló hitelösszegekből még megvásárolható üres épületek pedig olyan eldugott kis falvakban találhatók, ahol egyéb problémákkal (munkalehetőség, gyermek létesítmények hiánya stb) kell számolni.

Nehezíti a helyzetet, hogy a telepen maradottak között igen sok a hitelképtelen személy, aki lakásproblémáját teljes mértékben állami segítséggel tudja csak megoldani. Ennek elősegítésére a megyei tanács a VI. ötéves tervidőszakra 29 célcsoportos lakás építését biztosította a még cigányteleppel rendelkező településeknek, ez azonban csak töredéke a szükséges mennyiségnek. A jövőben a telepek felszámolását elsősorban új lakóházak építésével helyes megoldani, az OTP által biztosított kölcsön összegén felül továbbra is számítva az építkezők munkáltatóinak anyagi segítségére. Ilyen szervezett keretek között működő célcsoportos lakásépítkezés folyik jelenleg többek között Kőlked és Nagyharsány községekben.

2. Foglalkoztatás, jövedelem

A férfiak foglalkoztatási szintje tovább javult, jelenleg 73-73% között van, de ha figyelembe vesszük, hogy a rossz lakáskörülmények, egészségtelen táplálkozás, italozás stb. miatt a férfiak 10-15%-a részben vagy egészében keresésképtelen, akkor a foglalkoztatásuk szintjét megközelítően teljesnek tekinthetjük. A munkamegosztásban elfoglalt helyüket tekintve azonban nem történt lényeges változás. Iskolázatlanságuk, életmódjuk, szociális helyzetük miatt, döntő többségük ma is szakképzetlen segédmunkás. A megye húsz – cigányokat jelentősebb számban foglalkoztató – munkáltatójánál végzett felmérés szerint szakmunkások aránya 11%, a középiskolát végzettek aránya 0,8%, 51,1%-nak nincs meg a nyolc általános iskolai végzettsége sem.

A nők foglalkoztatásának szintje kevesebbet fejlődött: állandó munkaviszonya a munkaképes korú nők 33,4%-ának van, alkalmi munkából dolgozik 7,3%, összesen 40,7%. Az állandó munkaviszonyban dolgozó nők aránya hét, az állandó és alkalmi munkát végzők aránya együtt két megyében (Veszprém, Szolnok) alacsonyabb, mint Baranyában.

A cigány családok jövedelmi viszonyait a munkamegosztásban elfoglalt helyük határozza meg. A munkáltatók kimutatásai szerint nincs különbség az azonos munkakörben dolgozó cigány és nem cigány dolgozók munkabére között, azonban többségük – iskolázatlansága, alacsony műveltsége miatt – szakképzettséget nem igénylő munkakörben dolgozik, ezért keresete is alacsony. Sok közöttük a nagycsaládos, ezért az egy főre jutó jövedelem, – még a családi pótlékkal együtt is – nagyon alacsony. A nők részére még ma sincsenek meg mindenütt a munkavállalás feltételei (munkaalkalom, gyermekintézmény). Egyre kisebb a szakképzetlen munkaerő iránti kereslet is.

Az alacsony jövedelem jellemző, de nem kizárólagos, az átlag mögött igen eltérő szélső értékek húzódnak meg (bontó cigányok, fuvarosok stb. igen magas jövedelme, ellentétben a szociális járadékból élőkkel).

3. Közoktatás, közművelődés

A cigány tankötelesek aránya megyénkben 9% (országos átlag 6%). A következő években várhatóan tovább fog emelkedni a cigány tanulók száma (4200 főről 1985-ig 5000-5400 főre) és így elérheti az összes tankötelesek 10%-át is.

Az elmúlt időszakban jelentős erőfeszítések eredményeként javult a beiskolázásuk és az iskolára való felkészítésük.

A VI. ötéves tervidőszak során megkétszereződött az óvodába felvettük száma (415 főről 806 főre emelkedett), ami az óvodába járók teljes létszámának 4,5%-át teszi ki. Ezzel az óvodáskorú cigány gyermekek 45%-a részesül napközi otthonos óvodai ellátásban (1975-ben csak 27%). Ennek ellenére a cigány gyermekek óvodaellátásában a megyék között a tizenhetedik helyet foglaljuk el. Ennek többségében településszerkezeti és a cigányok életmódjában, szemléletében gyökerező okai vannak, de még előfordul, hogy a cigány gyermekeket csak akkor veszik fel óvodába, ha a nem cigányok igényeit maradéktalanul kielégítették, vagy biztosítják a felvétel lehetőségét, de a szülők meggyőzésében nem elég következetesek és kitartók.

Javítja a helyzetet, hogy az iskola-előkészítő foglalkozásokon évről-évre több cigány gyermek vesz részt. A felkészületlenül iskolába lépő gyermekek aránya 6,5%-ra csökkent.

A lassú, de folyamatos fejlődést biztosítja, hogy kevesebb a több évvel túlkoros, illetve osztályismétlő cigány tanuló az első osztályban. Ezt bizonyítja az I. osztályos cigány tanulók létszámának csökkenése is.

1970/71 tanévben	1980/81 tanévben	csökkenés aránya %
1139	773	31

Az alsó és felső tagozatba járó cigány tanulók aránya az 1970/71-es tanévben még 70%: 30%, az 1980/81-es tanévben már 60%: 40% volt. Egyre több cigány tanuló jut el a 8. osztályba. Az 1970/71. tanévben még csak 152 fő, (3,5%) iratkozott be az általános iskola befejező osztályába, tíz év múlva már 292 fő (7,1%). Még mindig csak a beiratkozottaknak kb. fele végzi el az általános iskolát. Ma még az általános iskolában tanuló minden második cigány gyermek idősebb évfolyamtársainál. (6. sz. melléklet).

Megyénkben a saját évfolyamában túlkoros 35%-a cigány, a 3, vagy ennél több évvel túlkorosak között azonban már 63%-os az arányuk.

Az utóbbi évek eredménye, hogy egyre több cigány fiatal tanul tovább, elsősorban szakmunkásképzőben. Az elmúlt tanévben végzetek 86,5%-a jelentkezett továbbtanulásra, igen kis arányban középiskolába.

A megyében oktatott szakmák 75%-ában megtalálhatók a cigány gyermekek, még az olyan divatos szakmákban is, mint az autószerelő, vagy a fodrász.

Lényeges fejlődést értünk el a diákszociális ellátás terén:

Jelenleg mintegy 60%-uk részesül napközis, illetve menzai ellátásban (ez 7-8%-kal haladja meg az össznépesésre vonatkozó megyei átlagot).

Az 1976-77. tanévtől évenként központi támogatásból 1,2-1,7 millió forintot fordítottunk oktatásuk és közművelődésük támogatására (tanszer, ruhasegély, ingyenes napközi otthoni ellátás stb.). A velük eredményesen foglalkozó pedagógusoknak 1976 óta 1,5 millió Ft céljuttalom került kifizetésre.

A középiskolákban nem mindenütt kísérik megfelelően megkülönböztetett figyelemmel problémáikat, nem kapnak elég segítséget, ösztönzést a tanuláshoz, ezért sok közülük a lemorzsolódó.

Igen magas a cigányok száma a veszélyeztetettek között (mintegy 1400 fő veszélyeztetett), és évről évre növekszik számuk a kisegítő iskolákban. (1980/81. tanévben 817 fő, az összes kisegítő iskolások 48,6%-a cigány).

A közművelődési intézményekben – különösen az 1977. évi kulturális minisztérium irányelveit követően – céltudatosabb munka indult meg a cigányok művelődésének segítése érdekében. A cigányok egyre nagyobb részét – elsősorban a fiatalabbak közül – sikerült a művelődés valamilyen formájába bevonni.

A cigányok közművelődésének – művelődési otthoni szervezetben – nincsenek speciális módszerei, fellelhető hagyományai. A művelődési otthon jellegű intézmények e területen végzett tevékenységét bizonyos szolgáltatási formák alkalmazása jellemzi (ismeretterjesztő előadások, filmvetítések, egyéni felvilágosító munka stb.)

A Baranya megyei Művelődési Központ három helyen szervezett kísérleti bázisokat. Nevezetesen:

- Komló, Kossuth-aknai cigánytelep,
- Sásd, Gálykúti cigánytelep,
- Terecseny „Közművelődési Cigánytábor”.

Ezek tapasztalatait felhasználva kell a továbbiakban – a főbb módszertani elveket megfogalmazva – végezni a tevékenységet. A cigányművelődésben a Megyei Művelődési Központon kívül a Cigányügyi Koordinációs Bizottsággal kötött együttműködési szerződés alapján sajátos eszközrendszerével a TIT megyei szervezete is jelentős részt vállal.

4. Egészségügyi helyzet

Az életkörülmények javulása, a rendszeres jövedelem, a jobb lakáskörülmények következtében a cigányok egészségügyi állapotában is tapasztalható javulás. Csökkenő tendenciájú a koraszülés, a csecsemőhalálozás. Általánossá vált, hogy a cigány nők is kórházban szülnék, részt vesznek a terhes tanácsadáson, egyre többen élnek a családtervezés lehetőségeivel. A kis súlyú (koraszülött) csecsemők aránya tíz év alatt 30%-ról 24%-ra csökkent, azonban még mindig magasabb a nem cigány csecsemőkre jellemző aránynál.

A csecsemőotthonba beutaltak 75-80%-a még mindig cigány származású. A bölcsőde igénybevétele viszont elenyésző. Ennek oka a cigányasszonyok alacsony foglalkoztatási színvonala, a GYES igénybevétele és az a tény, hogy a kisebb településeken nincs bölcsőde.

A telepek kivételével a közegészségügyi higiénias helyzet is javult.

A korábban tapasztalt helytelen, egyoldalú táplálkozás már csak a rendkívül rossz körülmények között élő családokra jellemző.

A megbetegedések száma, gyakorisága és súlyossága lényegesen csökkent. A krónikus nem specifikus tüdőbetegség, illetőleg a mozgásszervi megbetegedések mutatnak valamivel nagyobb gyakoriságot. A kisgyermek populációra a fül- és arcüreg-gyulladások lényegesen nagyobb előfordulása jellemző.

Sajnos, a dohányzás és az alkoholizmus terén nem tapasztalható különösebb javulás, sőt az életmódbeli változások – nagyobb jövedelmek – következtében sajnos az alkoholizmus fokozódásával is számolnunk kell.

Külön gondot jelent az öregek gondozása. A megoldást a területi szociális gondozás fejlesztése (házi szociális gondozás, szociális étkeztetés kibővítése stb.) jelentheti.

5. Közéletiség, állampolgári kötelezettségek teljesítése

A megyében élő cigány lakosság nagyobb hányada megindult a beilleszkedés útján. Emelkedik a közéletben résztvevők aránya is. Az elmúlt év júniusában tartott választásokon 51 cigány származású tanácstagot választottak, (korábban 41 cigány volt tanácstag) és megtalálhatók más tömegszervezetek (SZMT, HNF, Vöröskereszt stb) tagjai és résztvevői között is.

Beilleszkedésük mértékét befolyásolja a település jellege; a városokban ez a folyamat lassúbb.

Hátrányos helyzetükből adódóan jelentős a segélyezettek száma, ugyanakkor bizonyos egyéb szociálpolitikai juttatásokat (szociális otthoni felvétel, kedvezményes üdültetés stb.) csak nagyon kevesen veszik igénybe.

A községekben élők többsége alkalmazkodik a település normáihoz. A beilleszkedés, a környező lakosság életszínvonalához való felzárkózás jó példáival találkozhatunk például Kővágószőlős, Rózsafa, Hidas, Bogádmindszent, Véménd, Dunafalva, Dencsháza, Dobsza községekben. Ugyanakkor Cserdi, Patapoklosi, Téseny, Várásdombó, Hetvehely, Kovácsszénája községek cigány lakosságának állampolgári magatartása, társadalmi beilleszkedése még sok kívánnivalót hagy maga után.

A beilleszkedést még mindig gyakran merevíti, lassítja a cigánysággal szembeni előítélet és türelmetlenség is.

Lassítja az előítéletek megszűnését, hogy a bűnözés mértéke a cigány lakoságnál még mindig nagyobb, mint a nem cigány rétegeknél (9. sz. melléklet), bár megyénkben a cigánybűnözés az országos átlagnál kedvezőbb képet mutat.

A cigánylakosság által elkövetett szabálysértések száma évek óta az összes elkövetések

egyharmada. Leggyakoribbak a tankötelezettség megszegése, a tulajdon elleni szabálysértés, a jogosulatlan kereskedés és a csendháborítás.

6. A nem tanácsi szervek tevékenysége a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének elősegítésében

A cigány lakosság helyzetének javítása, társadalmi beilleszkedésük meggyorsítása érdekében a vizsgált időszakban az állami és társadalmi szervek igen sokoldalú közvetlen és szoros együttműködést fejtettek ki az anyagi létbiztonság megteremtésének, a társadalmi tudatformálásnak, nevelésnek igen sok területén.

E tevékenység összehangolását, az egységes szemléletmód kialakítását hatékonyan segítette a végrehajtó bizottság mellett működő Cigányügyi Koordinációs Bizottság.

A tömegszervezetek (Szakszervezet, HNF, Vöröskereszt) elsősorban a társadalmi tudatformálásban, a beilleszkedés különböző eszközökkel való elősegítésében nyújtanak hathatós segítséget aktívahálózatukon keresztül. Hasznosak az erősen cigánylakta településeken szervezett HNF „FÓRUM”-ok, az ismeretterjesztő, az egészségügyi felvilágosító előadások.

A TIT Baranya megyei Szervezete lehetőséget biztosított a Bartók Klub keretén belül a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésében közreműködő szervezetek, hogy „klubszerű” kötetlen formában cseréljék ki észrevételeiket egy-egy témakör leismertebb szakembereinek közreműködésével.

A még élő és ható káros előítéletek eloszlatásában igen nagy szerepet vállaltak a helyi és központi hírközlő eszközök, a jó példák széles nyilvánosság elé tárásával.

Széles körben ismert a cigány lakosság helyzetévé, a cigány gyermekek oktatásával és nevelésével foglalkozó – a Pécsi Tudományegyetemen, illetőleg a Tanárképző Főiskolán folyó – tudományos kutató munka.

[...]

Kmf.

Horváth Lajos s.k.
tanácselnök

dr. Hazafi József s.k.

(hitelesítés nélkül)

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1981.

25/a

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács 1986. december 22. napján megtartott üléséről.

[...]

Hováth Lajos tanácselnök köszönti a megjelenteket, megállapítja a tanács határozatképességét, a 90 megyei tanácstagból 63 jelen van.

Javaslatot tesz a jegyzőkönyv-hitelesítők személyére.

A megyei tanács Lantos József és Géczi József tanácstagokat a jegyzőkönyv hitelesítésével megbízza.

Horváth Lajos tanácselnök indítványozza a meghívóban javasolt napirend kiegészítését

9. pontként „Időközi tanácstagi választás kitűzése”, 10. pontként „A Pécsi Nemzeti Színházért kötvény kibocsátása” címmel. Az előterjesztések az ülés megkezdése előtt kiosztásra kerültek.

A tanács egyhangúlag elfogadja az indítványt és a napirendet az alábbiak szerint állapítja meg:

[...]

1. A megye gazdaságilag elmaradott térségeinek felzárkóztatási programja

Előadó: dr. Bognár Zoltán tanácselnök-helyettes

[...]

25/b

Háttér információ

Baranya megye gazdaságilag elmaradott térségeinek társadalmi-gazdasági fejlesztési programja

1986. december hó.

I. A gazdasági elmaradottság kialakulásának hatótényezői

E térség többszörösen hátrányos helyzete olyan állapot, amely a társadalmi-gazdasági lét és fejlődés egyedi hátrányainak egymással összefüggő, egymást általában erősítő halmozódása. Mint ilyen, történelmileg kialakult helyzetet jelöl. Az itt jelentkező problémák oldására csak úgy lehet remény, ha a jövőben az e térséghez kapcsolódó kiemelt figyelem a hosszú- és középtávú tervekben érzékelhető módon megjelenik. Ehhez viszont arra van szükség, hogy feltáruljanak azok a legjelentősebb okok, amelyek a jelenlegi helyzet kialakulásához vezettek.

Az országos (OT, ÉVM) és helyi vizsgálatok alapján a települések helyzetét minősítő egyedi tényezők három alcsoportba sorolhatók:

1. A település létezésének gazdasági bázisa (ennek relatív fejletlensége, ill. közvetlen hiánya), jövedelemtermelő képessége;

2. A település népességének kedvezőtlen összetétele (kor, etnikai hovatartozás, képzettség);

3. Az életkörülmények relatív elmaradottsága (ezen belül elsődlegesen az infrastruktúra fejletlensége, hiányosságai).

E három alaptényező mellett speciális hatótényezőként kell figyelembe venni az alábbiakat:

1. A közlekedési és hírközlési „feltártság” alacsony fokát (a szélesen értelmezhető peremhelyzetet);

2. A határ mentiséget (az ország- és megyehatárt egyaránt).

3. A fenti tényezőkhöz ok és okozatként egyaránt kapcsolódik a térség aprófalvas jellege, amely sajátos – nehéz – körülményeket teremt a terület- és településfejlesztés számára.

A Baranya megyében lehatárolt, többszörösen hátrányos helyzetű térség kialakulásához három sajátosság is hozzájárult.

Az első a demográfiai viszonyokhoz kötődik. Az Ormánság hagyományos családtípusa, az „egyke” már a felszabadulás előtt oda vezetett, hogy az ottani falvakban megjelentek a bedeszkázott ablakú házak. Az alacsony természetes szaporodás kedvezőtlen hatásait erősí-

tette fel a második sajátosság: – a Dráva mentére vonatkozóan – az a tény, hogy az 1950-es évek nemzetközi politikai viszonyai között a jugoszláv „határ mentiség” teljes elzártságot, a fejlesztési eszközöknek a megye más területeire való koncentrációját eredményezte – ez a folyamat pedig törvényszerűen vezetett a növekvő ütemű elvándorláshoz.

A harmadik sajátosság Baranya–Somogy megye határos területére vonatkozik; az a „közlekedésracionalizálási döntés”, amellyel megszüntették a Szigetvár–kaposvári vasútvonalat, s ezzel azt a lehetőséget is, hogy a környező falvak hagyományos piacozó életmódjukat folytathassák.

A fentiekben felsorolt tényezők együttesen ahhoz vezettek, hogy a megye ormánsági és nyugat-baranyai területe a gazdaságilag elmaradott térségek sorába került. (lásd 1.sz. melléklet).

A 65 község és a hozzá kapcsolódó két város természetesen nem alkot homogén egységet. Az Ormánság három részre tagolódik:

1. A szorosan vett Dráva-mente (Egyházasharaszti–Drávaszabolcs–Kémes–Baranyahidvég–Veji térsége).

2. A Drávai homokság: Vajszló–Csányoszló–Sellye térsége.

3. A Dráva nyugati területe: Drávasztára–Drávafok–Felsőszentmárton.

A nyugat-baranyai térség a somogyi megyehatárhoz kapcsolódóan Kétújfalu–Dobza–Somogyapáti–Vásárosbéc térsége. Az első három viszonylag önálló terület, jelentősnek mondható alcentrumokkal, a megyehatáros nyugati térség azonban olyan mértékben szakad le a déli területtől, hogy annak fejlesztésére csak Somogy megyével való közös gondolkodás adhat megfelelő lehetőséget.

[...]

2. Népeségfoglalkoztatás

Baranya megye többszörösen hátrányos helyzetű aprófalvas Dráva-menti térségének 65 települése a megye településeinek 22%-át, népességének pedig 6,5%-át teszi ki. E területen jelenleg 28 ezer ember él, a 15 évvel ezelőttihez képest csaknem 10 ezer fővel (26%-kal) kevesebb, ez döntően az elvándorlás következménye (5. sz. melléklet).

A települések 54%-ában jelentős (6-30%, ill. 30% feletti) a cigány lakosság aránya. Kiterjedt települési körben érzékelhető az odavándorló népességnek az elvándorlót nem pótló összetétele, az elcigányosodás.

[...]

Kmf.

olvashatatlan aláírás s.k.
Horváth Lajos tanácselnök helyett

dr. Hazafi József s.k.
vb-titkár

Lantos József s.k.
Géczi József s.k.

BML. XXIII. 1. BMT jkv. 1986.

II. A Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága üléseinek jegyzőkönyvei mellékletekkel

26/a

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei tanács végrehajtó bizottsága 1962. április 24-én tartott ülésén
[...]

Palkó Sándor vb-elnök az ülést megnyitja és a határozatképesség megállapítása után javaslatot tesz a napirendre, melyet a vb. az alábbiak szerint fogad el:

[...]

37. Felnőttoktatás helyzete – különös tekintettel a mezőgazdasági és ipari üzemek szakmunkás szükségletére és a cigányproblémára.

[...]

Felnőttoktatás helyzete – különös tekintettel a mezőgazdasági és ipari üzemek szakmunkás szükségletére és a cigányproblémára.

Kiss Dezső és Varga Aladár vb. tagok kérdéseire Bernics Ferenc műv. o. vezető válaszol.

Vita:

Földvári János vb-elnökhelyettes véleménye szerint időszerű volt e kérdés napirendre tűzése. Különösen nagy problémák jelentkeznek napjainkban a mezőgazdasági középkáder-ellátást illetően.

Elsősorban az üzemszervezés és öntözés területén jelentkezik a szakemberhiány. Véleménye szerint Villányban olyan felsőfokú mezőgazdasági technikumot kellene létrehozni, mely öntözéses és üzemszervező szakembereket képezne ki.

Az előterjesztéssel egyébként egyetért.

Simek Árpád vb-tag a felnőttoktatás komlói problémáját veti fel. Komlón a gimnázium esti, illetve levelező tagozatán igen nagy a lemorzsolódás, a dolgozók nem sok értelmét látják a gimnázium elvégzésének. Sokkal nagyobb lenne az érdeklődés szakiskola iránt. Javasolja, foglalkozzék ezzel a kérdéssel a művelődésügyi osztály.

Novics János vb-tag egyetért a jelentéssel, és Földvári elvtárs felvetésével is. Azt javasolja, hogy Villányban a Bajai Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum nyisson kihelyezett osztályt. Elsősorban kérje a vb. egy kertészeti osztály kihelyezését, amelyet öntözéssel lehetne kapcsolni. Amennyiben Villányban helyiség biztosítható, úgy egy gyümölcs-szőlészeti osztály kihelyezését is helyeselné. Későbbi időpontban – amennyiben épületet tudunk biztosítani, lehetne majd foglalkozni önálló felsőfokú technikum felállításával. Amennyiben két kihelyezett osztályt nem indíthatunk, úgy a kertészeti-öntözési tagozatot javasolja.

Remeizl Ferencné, a Nótanács titkára a nők továbbképzését veti fel, mely a felnőtt oktatásnak külön problémája. Azt kéri, hogy a nőmozgalmon kívül a többi szervek is adjanak ehhez segítséget, mert ahhoz, hogy a felnőtt oktatásban a nők százaléka növekedjék, nagyobb felvilágosító munkára lesz szükség.

Kovács József A Ped. Szakszervezet titkára, a szakszervezet feladataival foglalkozik. A

pedagógusoknak a felnőtt oktatás tartalmi részével kell foglalkozniuk elsősorban, – ezért azt kéri, hogy a szervezési munka nagyobb részétől mentse fel őket. A beiskolázandók összegyűjtését az adott társadalmi és állami szervek segítsék elő. Gondol itt elsősorban az analfabéta és alapismereti tanfolyamokra.

A lemorzsolódás megakadályozása érdekében is elsősorban a pedagógusok tartalmi munkáját kell javítani. Ehhez azonban olyan irányú segítséget is tud adni a Ped. Szakszervezet, hogy a különböző szakmák szakszervezeteivel közösen elbeszélget a beiskolázott dolgozókkal és nevelő munkával akadályozza meg a lemorzsolódást.

Právicz Lajos SZMT titkár rámutat arra, hogy a szakszervezetek feladata az is a felnőtt oktatás elősegítése terén, hogy felkutassa az üzemeken belül a dolgozókat, akik nem rendelkeznek megfelelő iskolai képzettséggel. Létre is hozták az üzemeken belül a beiskolázási bizottságokat, azonban az eddiginél jobb kooperációt tart szükségesnek a művelődésügyi osztállyal. A lemorzsolódás megszüntetése érdekében korrepetitori segítséget biztosít a szakszervezet. Nehézségek vannak ezen a területen a pedagógusok túlterhelése miatt. Ebben a vonatkozásban is kooperálni kell a szakszervezetnek és a művelődésügyi osztálynak.

Bernics Ferenc; műv. o. vezető a hozzászólásokkal egyetért. A komlói problémát az osztály megvizsgálja és igyekszik lehetőséget teremteni a szakoktatás megoldására. Egyetért Právicz elvtárrsal, hogy a felnőtt oktatásban kooperációs problémák vannak, ezen a jövőben változtatni fognak.

Palkó Sándor vb-elnök összefoglalójában megállapítja, hogy időszerű és nagyjelentőségű kérdés került a vb. elé, amelyet sikerült is a jelentésnek nagyjából tükröznie. Felhívja azonban a művelődésügyi osztály figyelmét, hogy a felnőttoktatással kapcsolatos feladatot úgy kezelje, mint a tudatformálásnak egyik módját. Nem lehet ezt elvonatkoztatni a tudatformálás többi elemeitől; a felnőttek politikai, szakmai és kulturális téren történő nevelésétől.

Hozzászólásában a tudatformálás módszereivel foglalkozik, majd hangsúlyozza, hogy a gazdasági alap megváltozása befejezéséhez közeledik, ideje, hogy tervszerű oktató-nevelő munkával meggyorsítsuk a fejekben a tudat kialakítását.

Végül a határozati javaslatokkal foglalkozik és módosító javaslatai után a vb. Az alábbiak szerint határoz:

Határozat

37-1/1962.VB.

A dolgozók hiányos iskolai végzettségének felszámolását, főleg a tanulócsoportok létszámának emelésével kell megvalósítani. Így módon lehetővé válik, hogy ugyanannyi költséggel lényegesen több dolgozó tanuljon. Egyrészt ennek érdekében, másrészt azért, hogy a pedagógusok a felnőtt oktatás tartalmi részével foglalkozzanak elsősorban, – szükségesnek tartja a vb., hogy a szervezés munkájához a helyi tanácsok, tsz. és állami gazdaságok vezetői, a szakszervezetek és más társadalmi szervek nagyobb segítséget adjanak.

Ezért a megyei tanács vb. – a járási tanácsok útján – utasítja a községi tanácsokat, hogy a felnőtt oktatás megszervezésében adjanak segítséget a pedagógusoknak – a helyi tsz. Vezetőséggel és a társadalmi szervekkel együttműködve.

Ugyankor felkéri a vb. a Szakszervezetek Megyei Tanácsát, a KISZ szervezetet és a többi tömegszervezetet, hogy a maguk hatáskörében mozgósítsák a dolgozókat a felnőtt oktatásba való bekapcsolódásra.

A művelődésügyi osztály gondoskodjon a felnőtt oktatásban, különösen pedig az analfabétizmus felszámolásában legjobb eredményt elért pedagógusok jutalmazásáról.

Ugyancsak a művelődésügyi osztály – a Művelődésügyi Minisztérium engedélyével – a jövő tanévben kísérletképpen szervezzen néhány kis községben összevont osztályú felnőtt tagozatokat.

Határidő: június 30.

Felelős: dr. Nagy Gyula vb-elnökhelyettes

Bernics Ferenc műv. o. vezető

37-2/1962 VB. A végrehajtó bizottság egyetért Komlón önálló dolgozók iskolája létrehozásával a jövő tanévben. Utasítja a művelődésügyi osztályt a személyi és tárgyi feltételek megteremtésére.

Felhívja Komló városi tanács vb-át, hogy a kezdeményezést támogassa.

Határidő: június 1.

Felelős: Bernics Ferenc műv. o. vezető

37-3/1962.VB.

A művelődésügyi osztály vizsgálja meg – esetleg más megyék tapasztalatait is figyelembe véve, hogy az általános iskolai felnőttoktatás tananyagát hogyan lehetne az élthez közelíteni.

Ennek eredményeként a jövő tanévben egy ipari és egy mezőgazdasági dolgozókból álló osztályban tegyen kísérletet arra, hogy a hagyományos tantárgyak tananyagában a tanulók foglalkozásával kapcsolatos ismereteket bővebben tanítsák.

Határidő: szeptember 1.

Felelős: Bernics Ferenc műv. o. vezető

37-4/1962.VB.

A végrehajtó bizottság felkéri a Mezőgazdasági Szakoktatási Bizottságot, hogy még ebben az évben az érdekelt szervek bevonásával két területtel foglalkozzék:

1. a mezőgazdasági középkáder szükséglet biztosításának távlati terve,
2. a mezőgazdasági szakmunkásképzés helyzete.

Határidő: július 1. és október 1.

Felelős: dr. Nagy Gyula vb-elnökhelyettes

37-5/1962.VB.

Tekintettel arra, hogy Baranya megye területén Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum nincsen, – a végrehajtó bizottság kérelemmel fordul a Földművelésügyi Miniszterhez, tegye lehetővé, hogy Villányban már 1962 őszén a Bajai Felsőfokú Mezőgazdasági Technikumnak egy kertészeti-öntözési és egy gyümölcs-szőlészeti tagozatú kihelyezett osztálya megindulhasson.

Határidő: május 10.

Felelős az előterjesztésért: dr. Nagy Gyula vb. eln.h.

[...]

BML. XXIII. 2.a BMT VB jkv. 1962. 120, 125-128. o.

A felnőttoktatás helyzete, különös tekintettel a mezőgazdasági és ipari üzemek szakmunkás szükségletére és a cigányproblémára

A felszabadulás után a felnőttoktatásban jelentős eredményeket értünk el. Lehetővé vált az iskolai végzettség megszerzése azok számára, akik a múlt osztályelnyomó iskolapolitikája miatt nem járhattak iskolába, egyetemre.

Azonban bármilyen nagyok is az elért eredmények, nem tudtuk még teljesen felszámolni a műveltségi elmaradottságot, illetőleg a dolgozók jelentős részének általános műveltsége és szakmai képzettsége nem felel meg a korszerű technika követelményeinek.

A munkásosztály helyzetéről szóló párthatározat és a VII. kongresszus határozatai nyomán megnövekedett a dolgozók érdeklődése a továbbtanulás iránt, a párt-, állami- és társadalmi szervek egyre nagyobb segítséget nyújtanak a felnőttek szervezett iskolai oktatásában.

A megyei művelődésügyi osztályon az 1960/61. tanévtől kezdve a megyei tanács vb. határozata alapján külön felügyelő foglalkozik a felnőttoktatással, akinek tevékenysége következtében javult a felnőtt tagozatok ellenőrzése a szakfelügyelők és a járási művelődésügyi osztályok részéről.

Emelkedett az oktatás színvonala a jobb tankönyvek és módszerek következtében. A középiskolai tanárok számára az elmúlt tanévben a KPTI-ben volt továbbképzés a felnőttoktatás módszeréről, az általános iskolák tanárai számára pedig járáson belül rendeztek tapasztalatcserét. Javuló tendenciát mutat a hallgatók felkészültsége. Az általános iskolában s a technikumokban a bukások aránya alacsony, néhány százalék; a gimnáziumokban a tantervi maximalizmus, a hallgatók szorgalmának a hiánya, s az iskolának az üzemekkel való laza kapcsolata miatt magas, némely osztályban a 25%-ot is meghaladja. A hallgatók általában azokat a tárgyakat tanulják szívesen és jó eredménnyel, amelyeknek napi munkájuk során közvetlenül hasznát veszik, Igen nagy szorgalommal tanulnak a szakképesítést nyújtó iskolákban (Komló bányaiipari technikum, Szentlőrinc mezőgazdasági technikum).

A fenti eredmények megszilárdulását több tényező akadályozza.

Az ismeretnyújtás mellett gyenge a nevelő munka, pedig ennek erősítésére a fiatalok növekvő száma miatt egyre nagyobb szükség van. Az általános iskolai tagozaton a hallgatók 15%-a 20 éven aluli. A tanulásban velük van a legtöbb probléma. Erősen csökkenti a lemorzsolódás, amely az általános iskolai tagozatokon kb. 20-25%, a gimnáziumokban 40%, a technikumokban 5-8%.

Az általános iskolai felnőttoktatás számszerű fejlődését az alábbiak szemléltetik;

1957/58-ban 7,
1958/59-ben 24,
1959/60-ban 65,

1960/61-ben 138 tagozat működött. A jelen tanévben 118 tagozaton 157 tanulócsoporthoz folyik felnőttoktatás. A hallgatók száma 2.612, valamivel több, mint tavaly. Bár jelenleg a megye minden harmadik falujában működik felnőtt tagozat, az előrehaladás a tanulócsoporthoz kis létszáma miatt mégis lassú. Egy tanulócsoporthoz átlagosan csak 16,6 hallgató jut. Ez részben a települési viszonyokból, részben pedig a nem kielégítő szervezésből, felvilágosító munkából adódik, melynek következtében nem csak az egészen apró falvakban alacsony az osztályok létszáma, hanem hasonló a helyzet a nagyobb településeken is (Mohácson 15, a siklósi levelező tagozaton 13, Bikalon 16, Mágocson 15 fő az osztálylétszám).

1949 óta lényeges eredményeket értünk el a műveltségi színvonal emelésében. Akkor a megye 15 évesnél idősebb lakosságának 12,8%-a rendelkezett az általános iskola 8 osztályának megfelelő iskolai végzettséggel, 1960-ban pedig 25,3%. De ebből az arányból az is következik, hogy kb. 5000 beiskolázható dolgozónak nincs meg még az általános iskolai végzettsége. A beiskolázásra váró felnőtteknek csak mintegy huszad része iratkozik be az általános iskolába évenként.

A felnőttoktatás szélesítésének módja elsősorban nem a tagozatok, vagy a tanulócsoportok számának szaporítása, hanem az egyes tanulócsoportok hallgatói létszámának emelése. Ha az átlagos osztálylétszám 30 főre emelkedne, majdnem kétszer annyi dolgozót lehetne a felnőttoktatásra fordított évi 1,5 millió forintból képezni. A hallgatók létszámának ilyen mérvű emeléséhez az szükséges, hogy a pedagógus mellett a tanács, tsz vezetőség, a szak-szervezet és egyéb társadalmi szervek is megfelelő súllyal szorgalmazzák a felnőttek szervezett iskolai továbbtanulását.

A körzetesítés a késő esti órákba nyúló oktatás miatt sok helyen nem valósítható meg, ezért a kisebb községekben a Művelődésügyi Minisztérium engedélyétől függően a jövő tanévben megkíséreljük az osztályösszevonást.

A tagozatok többsége mezőgazdasági vidéken működik: 116 tanulócsoport 1885 hallgatóval (72%), közülük azonban csak mintegy 900 dolgozik a mezőgazdaságban, a többi a helyi KTSZ-ek, szolgáltató vállalatok, intézmények dolgozóiból, bejáró munkásokból kerül ki. Aránylag kevés a hallgatók között az állami gazdasági és gépállomási dolgozó. Számos községben, ahol állami gazdaság, vagy gépállomás van, egyáltalán nem folyik felnőttoktatás (Bár, Sátorhely, Szentegát).

A megye összdolgozóinak 57,6%-a dolgozik mezőgazdaságban és az ő iskolai végzettségük a leghiányosabb. Ezért fontos feladat a falusi felnőttoktatás szervezése. Ezt követeli a korszerű mezőgazdasági termelés is.

A tsz-ekben 1961 őszén 251 elnök, 148 agronómus és 779 brigádvezető dolgozott közülük 205 elnöknek, 30 agronómusnak és 568 brigádvezetőnek nem volt meg a beosztásához szükséges szakképzettsége. 103 tsz-ben nem volt agronómus.

A termelőszövetkezetek középkáder szükségletének megoldását a mezőgazdasági technikum levelező tagozata jelenti, mert a nappali tagozaton végzőknek csak mintegy fele helyezkedik el a mezőgazdaságban.

A hallgatók száma évről-évre jelentős emelkedését szemléletesen mutatja az idei létszám évfolyamonkénti megoszlása: IV. évf. 99, III. évf. 158, II. évf. 224, I. évf. 502.

Az 1959/62 években összesen 142 fő nyert technikai képezést a levelező tagozaton, jövőre pedig majdnem százan fognak végezni. Ha a beiskolázás a következő években a jelenlegi szinten marad, akkor 1963-70-ig mintegy 3.000 végzett technikus kerül ki az iskolából, amely kb. megfelel a tsz-ek jelenlegi káderigényének.

Igen eredményesen működik a technikum 16 kihelyezett osztálya 601 hallgatóval, akiknek azonban sajnos csak kb. a fele tsz dolgozó

Lényegesen lassúbb ütemben halad a termelőszövetkezeti tagok szakmunkás képzése.

1961-ben 112 tsz tag végezte el a szakmunkásképző tanfolyamot, a tsz dolgozóinak 0,2%-a.

Nehezíti a technikum beiskolázást, hogy sok vezető beosztású dolgozónak nincs meg az általános iskolai végzettsége.

Az előző években a technikum beiskolázás nem történt eléggé előrelátóan. Azokat a ve-

zetöket, akiknek szüksége volt a technikai végzettség megszerzésére, nem iskolázták be idejében az általános iskolák esti tagozataira.

A mezőgazdasági szakmunkásképzésnek jelenleg több formája van, amelyet különböző szervek irányítanak. A Megyei Párt- Végrehajtó Bizottság határozata alapján a megyei tanács végrehajtó bizottsága mellett létrehozott Mezőgazdasági Szakoktatási Társadalmi Bizottságnak lesz a feladata ezen szervek tevékenységének koordinálása.

Ipari településen működött 41 általános iskolai tanulócsoporthoz 727 hallgatóval. Ebből 9 üzembe kihelyezett osztály 216 hallgatóval (Komló Béta- és Kossuth-akna, Szigetvári Csepőgyár).

Az üzemi párt- és szakszervezetek egyre jobban segítik a dolgozók továbbtanulását, bár elsősorban nem az általános iskolában, hanem a technikumokban továbbtanulók ügyét viselik szívükön. (Komló).

Több helyen segítettek a dolgozóknak a megfelelő műszakbeosztásban. Kevés üzemben alakultak meg a Megyei Párt VB határozataira az iskoláztatási bizottságok, amelyeknek feladata lenne az iskoláztatás szervezése, a dolgozók továbbtanulásának figyelemmel kísérése, tanulmányaik segítése esetleges korrekciós megbeszélések megszervezésével. Nagy szerepük lenne a lemorzsolódás csökkentésében az iskolába járás feltételeinek megteremtésével.

Komlón 242 beiratkozott hallgatóból 108 lemorzsolódott (44,6%) jórészt azért, mert a műszakcserét nem lehetett megoldani. A Komló városi művelődésügyi osztály a Tröszt szakszervezeti bizottságával most dolgozik a felnőttoktatás távlati tervén, amelyben önálló dolgozók általános iskolája szerepel függetlenített igazgatóval és esetleg néhány függetlenített pedagógussal. A jelenleginél jobb szervezéssel megoldható lesz, hogy a tanításban a műszakváltozáshoz igazodjanak és a mostaninál jelentősen több dolgozó végezze el az általános iskolát. A komlói igények ugyanis rendkívül nagyok 3.472 bányásznak nincs meg az általános iskolai végzettsége. Nagy részük, (2747) csak 6 elemivel, vagy még kevesebb végzettséggel rendelkezik.

Hasonló a helyzet a helyi iparban. A Baranya Megyei Építőanyagipari Egyesületnél a dolgozók 72%-nak, a Húsipari Vállalatnál 36%-nak, a Mohácsi Bútorgyárban 41%-nak nem volt 1960-ban még általános iskolai végzettsége. Ugyanakkor ezeknél a vállalatoknál 671 olyan dolgozóból, akinek nem volt meg az általános iskolai végzettsége, továbbtanulásra csak 36 jelentkezett (5,3%). Jobban törekednek a dolgozók a középiskolai végzettségre! A Húsipari Vállalatnál 1960-ban 14 dolgozó járt középiskolába és csak 8 általános iskolába, az Építőanyagipari egyesülésnél 7 középiskolai tanulóval szemben 8 általános iskolai tanuló volt.

Ipari technikum csak egy van a megyében, a komlói dolgozók bányaiipari technikuma, amely bányaiipari, bányagépész és villamosipari tagozattal működik. A beiskolázott hallgatók száma évről-évre az üzemek igényei szerint alakul. Jelenleg 9 osztály van 186 hallgatóval. Az oktatás színvonala jó, a helyi üzemi sajátosságokat a szakmai képzésben maximálisan figyelembe veszik, mert az oktatók üzemi mérnökök. Az üzemek vezetői figyelemmel kísérik és segítik a hallgatókat.

Másutt jelenleg nem működik ipari technikai felnőttoktatás, de a megyéből sokan járnak be Pécsre a különböző technikumok levelező tagozataira.

Gimnáziumi felnőttoktatás csak 4 helyen van (Komló, Mohács, Siklós, Szigetvár). A hallgatók száma 449. Nagyobb részük intézmények, hivatalok, vállalatok alkalmazottja, kisebb részük ipari munkás. Legfőbb probléma a nagyfokú lemorzsolódás, amelyet jobb oktatási módszerekkel, a munkahely és a iskola kapcsolatának erősítésével kívánunk javítani.

Megyénkben az 1960. évi népszámlálás adatai szerint 13 668 fő írástudatlan, a 10 évnél idősebb népesség, 4,6%-a. Baranya a megyék sorrendjében a 16. helyen van, csak Hajdú, Szolnok és Szabolcs megye következik utána. Az analfabéták számaránya 1949 óta csak 1%-kal csökkent (1.492 fő), ez legnagyobb részét elhalálozásból, a fiatalabb korosztályok iskolázásából adódik, és csak kis mértékben a felnőttoktatásból. A legtöbb analfabéta a legfiatalabb és az idősebb korcsoportban van. A zöm 40-59 éves (24,5%), de jelentős a 60 éven felüliek aránya is. Az alapismereti tanfolyamokra beiskolázhatók száma 15-59 éves korig véve kb. 6800 fő, 15-40 éves korig számítva 3.400 fő.

Az analfabéták járások között nem arányosan oszlanak meg. Legmagasabb a sellyei járásban, de meghaladja a megyei átlagot a siklósi, sásdi és a szigetvári járás is. Legkevesebb az írástudatlan a pécsváradi (2,4%) és a mohácsi járásban (3,7). Komlón viszonylag jó a helyzet (3,3%), Mohácson azonban rosszabb, mint a járásban (4,6%).

Általában azokban a községekben és járásokban magas az analfabéták számaránya, ahol a lakosság jelentős része cigány. Az írástudatlanság azonban nemcsak a cigányok között található. Szárászon a bukovinai székely telepések rontják a község arányszámát (18,6%).

A kereső foglalkozást folytató analfabéták nagy része, 3521 fő (68%) a mezőgazdaságban dolgozik.

Az iparban dolgozó írástudatlanok több mint fele (208) a bányászatban dolgozik, akad a szak- és betanított munkások között is analfabéta (546 fő).

A megyében 13 175 cigány él (4,6%). A cigányok által legsűrűbben lakott megye vagyunk. A sellyei, siklósi és a sásdi járásban él a cigányok majdnem fele. Legkevesebb a cigányok aránya a pécsváradi (2,1) és a mohácsi járásban (3,4%).

A cigányok kulturális színvonala rendkívül alacsony. A felnőtt lakosságnak csak kb. 30%-a ír-olvas. Az analfabétizmus szorosan összefügg ugyan a cigánykérdéssel, de nem azonos vele, mert a megye 13.668 analfabétájából 8.764 fő nem cigány. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy az analfabéták majdnem fele 40 éven felüli, a cigány lakosság között pedig sok a fiatal, akkor számításunk szerint az alapismereti tanfolyamokra bevonható írástudatlanok többsége mégis a cigányok közül kerül ki. Ezt igazolják az iskolaigazgatók jelentései is.

A cigányok írástudatlansága szorosan összefügg a települési viszonyokkal. A legmagasabb az analfabéták aránya Komlón (61,9%), ahol teljesen külterületeken élnek és a sásdi járásban (54,6%), ahol sok a szétszórt cigánytelep.

Amíg a betelepítés meg nem történik, nem tudjuk az analfabétizmust teljesen felszámolni.

Az írástudatlanság a cigányok körében még mindi újratermelődik, mert a gyerekek 14%-a (kb. 370) egyáltalán nem, 12%-a (kb. 320) rendszertelenül jár iskolába. A nem cigány lakosság gyermekeinek iskolába járását már megoldottuk. A köztük lévő analfabétizmus megszüntetése az alapismereti tanfolyamokkal fokozatosan megoldható. A cigány lakosság írástudatlanságának felszámolásához 2 oldalról kell hozzákezdeni: egyrészt meg kell oldani a gyermekek rendszeres iskolába járását, másrészt a felnőtt lakosságot meg kell tanítani írni-olvasni. Mindkét lehetőséget felhasználjuk. Az alapismereti tanfolyamok szervezéséhez ebben a tanévben fogtunk hozzá eredményesebben. Minden járásnak megküldtük a községekben található analfabéták számát, hogy az igazgatók ennek alapján fogjanak hozzá a szervezéshez.

Javasoltuk, hogy a legjobb eredményt elérő pedagógusokat jutalmazzák.

A megyei tanács vb. a járási és községi tanácsokat felhívta, hogy az alapismereti tanfo-

lyamok szervezéséhez adjanak a pedagógusoknak segítséget. Az intézkedés eredményes volt.

Az utóbbi 3 évben összesen 95 felnőtt tanult meg írni. Ebben a tanévben pedig ezideig 402 fő jelentkezett alapismereti tanfolyamra.

Legjobban szervezte meg a sellyei járás. 13 helyen indult alapismereti tanfolyam 108 tanulóval (95% cigány!).

Itt is kiemelkedik Forró József munkája, aki 32 cigánnyal szervezte meg a tanfolyamot és 28 eredményesen vizsgázott. A járási művelődésügyi osztály rendkívüli feljebbsorolással jutalmazta. Forró József a tanítás merevségét énekkel, tánccal feloldotta. Kultúr csoportot szervezett az alapismereti tanfolyamra járó cigányokból, mely a járási szemlén is szerepelt.

További feladatunk, hogy az írástudatlanság felszámolásában legjobb eredményeket elért nevelőket összegyűjtsük, eljárásaikat terjesszük és az elérhető helyen lakó cigányokat írni-olvasni megtanítsuk.

[...]

Pécs, 1962. április 19.

Bernics Ferenc s.k.

Művelődésügyi osztály mb. vezetője

BML. XXIII. 2.a. BMT VB. Anyagok 1962./1.

27/a

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1963. november 15-én tartott ülésén

[...]

Dr. Nagy Gyula vb elnökhelyettes üdvözli a megjelenteket és a határozatképesség megállapítása után az ülést megnyitja. Javaslatot tesz a napirendre, melyet a VB. az alábbiak szerint fogad el:

[...]

388.) Az Erdőgazdaság és az állami gazdaságok megyei igazgatóinak beszámolója cigány dolgozók foglalkoztatásáról, szociális ellátottságáról a gazdaságokban.

Előadó: Kasza Ferenc és

Dudás József igazgatók

[...]

Az Erdőgazdaság és az Állami Gazdaságok megyei igazgatóinak beszámolója a cigány dolgozók foglalkoztatásáról, szociális ellátottságáról a gazdaságokban.

Dudás József az ÁG. igazgatója írásbeli jelentését néhány vonatkozásban még kiegészíti.

Elmondja, hogy az állandó dolgozókra az jellemző, hogy 80%-a fiatal, az időszaki dolgozók viszont túlnyomórészt idősebbek. Ebből az a következtetés szűrhető le, hogy a cigány fiatalok stabilabbak, jobban szeretik a munkát, és nem változtatják munkahelyüket szívesen.

Másik ilyen jellemző dolog, hogy a cigány dolgozóknál a táppénzes százalék kb. duplája a többi dolgozóénak. (Összdolgozóknál 3, cigányoknál 6%.)

Végül hangsúlyozza: Nagyon fontos, hogy a fiatalsággal megfelelően foglalkozzanak. Ez a feladata a gazdaságoknak, de a társadalmi szervezeteknek – elsősorban a KISZ-nek is.

Takács Gyula vb-tag az Erdőgazdaságok igazgatójától kér választ a következőkre: Van-e olyan esetről tudomása, hogy a cigány dolgozók azonos munkáért kevesebb bért kapnak, mint a nem cigány dolgozók, – valamint, hogy az egyes erdészetek vezetői olcsó munkaerőnek tekintik csak a cigányokat és munkába állításuk elé olyan feltételeket szabnak, amelyet más dolgozóval szemben nem állítanak fel.

Kasza Ferenc igazgató válaszol a kérdésre. Elmondja, hogy a kérdésben foglaltakat különösképpen megvizsgálta az előterjesztés készítésekor, mert a sásdi járási tanács vb. részéről hasonló észrevétel már felmerült. Vizsgálatának eredményeképpen jelentheti ki, hogy ilyen problémák nem merülnek fel az erdészeteknél. Örömmel veszik a cigány-munkaerőket annál is inkább, mert állandó munkaerő-hiánnyal küzdenek. Semmiféle külön feltételt nem szabnak. Az viszont igaz, hogy általában kevesebbet keresnek, mint a többi dolgozó. Ennek az az oka, hogy könnyebb munkára alkalmazhatják csak őket, mert fizikai erejük nehez munkára nem alkalmas. Természetesen ezeknél a könnyebb munkáknál jóval kisebb a kereseti lehetőség is. Kevesebbet keresnek sok esetben azért is, mert nem töltik ki munkával a munka- idejüket, nem teljesítik a normát és elég sokat hiányoznak.

Dr. Nagy Gyula vb elnökhelyettes – miután hozzászóló nem jelentkezett – összefoglalja az elhangzottakat.

A legutóbbi tanácsülés részletesen és kimerítően foglalkozott a cigánykérdéssel és hosszabb időre szóló határozatot hozott. Kéri az Erdőgazdaság és Állami Gazdaságok igazgatóit, hogy a tanácsülés határozatainak végrehajtását a maguk területén segítsék továbbra is elő.

Javasolja továbbá, hogy a végrehajtó bizottság az előterjesztés elkészítéséért fejezze ki köszönetét mindkét igazgatónk.

A VB. egyhangúlag az alábbiak szerint határoz:

388/1963. VB. Határozat

A Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága megtárgyalta a Mecseki Állami Erdőgazdaságnak, valamint az Állami gazdaságok Baranya megyei Igazgatóságának a cigány dolgozók foglalkoztatásáról és szociális ellátottságáról szóló tájékoztatóját, azzal egyetért és elfogadja.

Az előterjesztés összeállításáért és VB. tájékoztatásáért mindkét igazgató elvtársnak köszönetét fejezi ki. Kéri őket, hogy saját munkaterületükön továbbra is segítsék elő a Baranya Megyei Tanács 19/1963. számú cigánykérdéssel kapcsolatos határozatának végrehajtását.

A hat. kapja: Állami Erdőgazdaság igazgatója

Állami gazdaságok igazgatója.

[...]

Más tárgy nem lévén, a vb. elnökhelyettese az ülést bezárja.

Kmf.

Vértés Tibor s.k.
vb-titkár

Dr. Nagy Gyula s.k.
vb elnökhelyettes

BML. XXIII. 2.a. BMT VB jkv. 1963. 530, 532-534.

Állami Gazdaságok Baranya Megyei Igazgatósága

Előterjesztés

a Baranya megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1963. november 15-i ülésének napirendjére

A cigány dolgozók foglalkoztatása, szociális ellátottsága az állami gazdaságokban

Az igazgatóság irányítása alatt álló állami gazdaságokban a legújabb felmérése alapján 596 fő cigány dolgozót foglalkoztatnak. Ezek közül 109 fő állandó dolgozója a gazdaságoknak, 487 főnek időszakos szerződése van, illetve esetenként alkalmi munkát vállal.

A létszám megoszlása gazdaságonként az alábbiak szerint alakul:

Gazdaság neve	Cigány dolgozók megoszlása		
	összesen	ebből	
		állandó	időszaki, alkalmi
Bikali	17	2	15
Bogárdmindszentjé	155	27	128
Bükkösi	26	4	22
Görösgali	32	7	25
Pécsi	27	15	12
Sátorhely-Bólyi	56	22	33
Szentegáti	24	9	15
Villány-Siklósi	223	15	208
Zengőaljai	30	6	24
Szentlőrinci	6	1	5
Összesen	596	109	487

Gazdaságaink összes munkásainak mintegy 6,5%-át teszi ki a cigány dolgozók száma. Ez az arányszám már több év óta változatlan, hiszen az évenként időszakos munkaként jelentkező cigányok csaknem ugyanazok a személyek, az állandó dolgozók pedig véglegesen (vagy legalább is huzamosabb időre) vállaltak munkát az állami gazdaságokban.

Az állandó dolgozók közül legtöbben már 6-7 év óta dolgoznak a gazdaságokban, de az időszakos munkások nagy része is 2-3, sőt 5 éve visszatér a tavaszi munkák megkezdésekor.

Az időszakos munkások teljes létszámában a növénytermelésben dolgoznak. Az állandó dolgozókat az állami gazdaságban előforduló csaknem valamennyi munkaterületen megtalálhatjuk.

A 109 állandó dolgozó közül 42 az állattenyésztésben dolgozik, 13 fő traktoros, 3 fő kocsis, 24 rakodómunkás, 9 kubikus, 8 segédmunkás, 3 éjjeliőr, 1 takarító, 3 fő a növénytermelésben munkagépkészítő. Ezen felül 1 fő adminisztrátor beosztásban van (brigádírnok), 2 főt pedig munkacapat-vezetői teendőik ellátásával bízott meg egyik gazdaságunk. E két utóbbi munkakört betöltők feladatukat igen lelkiismeretesen, kifogástalanul végzik el.

A cigány dolgozók keresete általában megegyezik egy ugyanazon munkaterületen dolgozó egyéb munkáséval. A munkakörtől függően az állandó dolgozók 1400-1200 Ft közötti

keresetet érnek el, sőt a traktorosok és rakodó munkások között nem egy cigány dolgozó akad, akinek a havi fizetése kampány időszakokban a 2.500 Ft-ot is meghaladja.

Az időszaki munkások – a növénytermelésben lévén foglalkoztatva – havi átlagban 900-1.200 ft-os keresetet érnek el, attól függően, hogy a hónap folyamán a munkából milyen mértékben veszik ki részüket. Ugyanis az időszaki dolgozók között több akad, aki egy-egy hónapban több napig is távol marad a munkából, különösen a fizetést követő időszakban, amikor is a munkahely helyett inkább a kocsmában folyó italozást választja, és keresetének nagy részét el is költi.

Cigány dolgozóink általában nagycsaládosok, nem ritkaság az 5-6 gyermek, sőt a Szentegáti Állami Gazdaságban 2 munkásnak 12-12 gyermeke van. Ez természetesen rányomja bélyegét a dolgozók szociális helyzetére és kulturális színvonalára is. Az időszaki dolgozók nagy többsége még mindig konyhóban lakik, bár ezeknél is tapasztalható törekvés lakásuk elviselhetőbbé tételére.

Az állandó dolgozók legnagyobb része a gazdaság által rendelkezésre bocsátott szolgálati lakásban lakik, de van közöttük olyan is, – nem is egy – akinek saját háza van. A lakások berendezése egyszerű, sőt nagyon sok helyen szegényes, de akad olyan igényes cigány család is, ahol a modernül berendezett lakásban nem hiányzik a rádió, sőt megtalálható a televízió is. Ez különösen tapasztalható a Villány-Sikósi Állami gazdaságban, ahol a Zala és Vas megyéből a gazdaságba áttelepült cigány családok teljesen beilleszkedtek a nem cigány dolgozók közé, átvették szokásaikat, kultúrigényük megnövekedett, gyermekeik jól öltözöttek és kivétel nélkül mindegyik jár iskolába.

Az írástudatlanság általános jelenség cigány dolgozóink körében. Az idősebb generáció teljesen analfabéta, a fiatalabbak között már inkább akad olyan, aki legalább a nevét le tudja írni, de ennél többet ők sem sajátítottak el a tudományból, és nem is mutatnak nagy hajlandóságot tudatlanságuk felszámolására.

A fiatalokú iskolaköteles gyermekek jelentős része beiratkozott az ált. iskolába, a tanulás azonban – nyilvánvalóan az otthoni körülmények hatására – általában nem ízlik nekik, sőt a kapott tájékoztatás szerint az alsószentmártoni cigány dolgozóink gyermekei – bár külön iskolájuk van – mégsem látogatják a tanítási órákat, igen sok az indokolatlan hiányzásuk. Akadnak ugyan kivételek, mint például a Szentlőrinci Tangazdaságban, ahol az egyik özvegy asszony dolgozó leánya a 8 általános iskola után elvégezte a gyors- és gépipró iskolát. Mivel ezen a munkaterületen elhelyezkedni nem tudott, jelenleg az ápolónői tanfolyamot akarja elvégezni. Ugyancsak e gazdaság segít egy cigány származású fiatal, aki a gimnázium II. osztályát sikerrel végezte el, és anyagi nehézségek miatt esti tagozaton kívánja tanulmányait tovább folytatni. A gazdaság a vasútállomáshoz közel lévő munkásszálláson helyezi el, munkalehetőségről az üzemi konyhai ellátásáról gondoskodik, így továbbtanulásának akadálya nem lesz.

Feladatunknak tekintjük, hogy a szakmunkásképzés terén az eddiginél több cigányszármazású dolgozót vonjunk be az oktatásba. Ugyanakkor a mezőgazdasági tanulóképzésben is nagyobb teret kell adni a cigányszármazású fiataloknak.

Természetesen ennek feltétele, hogy a 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezzenek.

Az írástudatlan dolgozók részére a tél folyamán – pedagógusok bevonásával – tanfolyamot szervezünk az írás és olvasás elsajátítására olyan helyeken, mint Bogádmindszent, Villány-Siklós, ahol nagyobb létszámú cigány dolgozót foglalkoztatunk.

Az állandó cigány dolgozók létszámát – a fennálló lehetőségek (lakáshelyzet, munkale-

hetőség) figyelembevételével a jelenlegi 109 főről legalább 140-150 főre akarjuk emelni 1964-65 év végéig.

Meg kell jegyezni, hogy ennek a feladatnak a megoldására feltétlen olyan beruházási segítségre is van szükség, hogy ilyen célra az állami gazdaságok is kapjanak lakásépítési keretet, mivel a letelepítést e nélkül problematikus véghezvinni.

Gazdaságaink legtöbbje általánosságban elismerően vélekedik a cigány dolgozók munkájáról, az egyéb dolgozókkal azonos értékű munkaerőnek tartja őket, különösen az állandó munkások tekintetében. Kedvezőtlenebb a helyzet az időszakosoknál, akiknél a munkafegyverem a legtöbb esetben meg sem közelíti az egyéb dolgozókat. Ezek munkájára – sajnos – száz százalékig nem lehet építeni, mert a legtöbbször olyankor maradnak távol, amikor munkájukra a legnagyobb szükség lenne. A gazdaság egyéb dolgozói sem idegenkednek a cigány dolgozókkal való együttes munkától, és talán ez az a lehetőség, amivel a cigányok munkamorálja a többi dolgozók húzóhatása révén nagymértékben javítható volna.

A cigány dolgozók szociális helyzetének javítása, kultúr színvonalának megfelelő fokra való felemelése terén gazdasági vezetőink és szakszervezeteink igen kitartó és céltudatos munkájára van szükség, hogy ez a múlt kivettségét magán viselő, nem is kisszámú ember-tömeg a munkába való bevonással, a munka megszerettetésével a társadalomban elfoglalhassa az őt is megillető helyet.

Pécs, 1963. november 6.

Dudás József s.k.
igazgató

BML. XXIII. 2.a. BMT VB Anyagok. 1963/III.

28.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1964. január 17-én tartott ülésén

[...]

Palkó Sándor vb-elnök üdvözlí a megjelenteket és a határozatképesség megállapítása után az ülést megnyitja. Javaslatot tesz a vb. ülés napirendjére, melyet a végrehajtó bizottság az alábbiak szerint fogad el:

[...]

9. Élelmiszer-utalványok a cigányok fizetése beosztásának megkönnyítésére.

[...]

Élelmiszer-utalványok a cigányok fizetése beosztásának megkönnyítésére

Palkó Sándor vb-elnök szól hozzá a tanácsülés határozata alapján elkészített javaslatához. Javasolja, hogy a végrehajtó bizottság ne fogadja el az előterjesztést, mivel bármilyen utalványrendszer alkalmazása ellentétes lenne a Gazdasági Bizottság 10.125/1961. sz. határozatával. Tegyen előterjesztést a VB. a Tanácsülésnek a 19/1963.T.sz. tanácsülési határozat 1/b. pontjának hatályon kívül helyezésére.

A VB. egyhangúlag az alábbi határozatot hozza:

Határozat

9/1964.VB.

A végrehajtó bizottság a kereskedelmi osztálynak a cigányok fizetése beosztásának megkönnyítése érdekében tett javaslatát nem fogadja el.

Javaslatot terjeszt a Tanácsülés elé – figyelemmel a Gazdasági Bizottság 10.125/1961. sz. határozatára – a 19/1963.T.sz. tanácsülési határozat 1/b pontjának hatályon kívül helyezésére.

Határidő: március 16.

Felelős: a vb elnöke

[...]

BML. XXIII. 2.a. BMT VB jkv. 1964. 1-2, 12

29/a

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának 1974. április 24-én tartott ülésén.

[...]

Horváth Lajos tanácselnök üdvözli a megjelenteket és a határozatképesség megállapítása után az ülést megnyitja. Javaslatot tesz a napirendre, melyet a végrehajtó bizottság az alábbiak szerint állapít meg:

[...]

59. A cigánylakosság helyzete a megyében.

Előadó: dr. Görcs László, a cigányügyi albizottság vezetője

[...]

A cigány lakosság helyzete a megyében

Dr. Görcs László, a cigányügyi albizottság vezetője kiegészítésében elmondja, hogy az albizottság közel fél éves adatgyűjtő munkájának eredményeként tudott a VB elé viszonylag pontos adatokat terjesztetni a cigánytelepekre vonatkozóan. Az albizottság a telepek 60%-át meglátogatta és a helyszínen is igyekezett segítséget nyújtani a helyi tanácsoknak a jelentkező problémák megoldásához.

Az 1962. évi testületi határozat óta van előrehaladás a megyében, elsősorban a telepek megszüntetésében. A cigánykérdés azonban ma bonyolultabb, mint 10 évvel ezelőtt. A mélypontból kiléptünk, a továbbhaladás fokozottabb és differenciáltabb törődést, a társadalmi szervek koordinált közreműködését igényli. A végrehajtó bizottságnak most a következő évtizedre kell meghatároznia e bonyolult kérdés megoldását célzó feladatokat.

Kérdések.

Dr. Nagy Tibor, az Egészségügyi Minisztérium osztályvezetője megkérdezi, milyen szervezeti munkamódszerbeli változásra gondol a javaslattevő a területi gondozás vonatkozásában?

Dr. Diófási Lajos vb. tag érdeklődik: hogyan alakul a cigány lakosság közéleti tevékenysége, vannak-e cigányszármazású nevelők?

Dr. Kisvári András vb. tag úgy érzi, hogy bizonyos idegenkedés van a cigányiskolák szervezésétől. Így van-e, és ha igen, mi ennek az oka?

Dr. Görcs László a napirendi pont előadója válaszol a kérdésekre.

A területi gondozás szélesítésére, a gondozási hálózat bővítésére gondoltak a javaslat megtételénél és nem szervezeti, vagy tartalmi változtatásokra.

Tudomása szerint egy cigánynevelő van a megyében Magyarországon, és vannak cigányszármazású képesítés nélküli pedagógusok Gilvánfán és Alsószentmártonban. A cigány lakosság közéleti tevékenysége nem számottevő, ilyen vonatkozásban kevés az előrehaladás. 7 tanácstag van a megyében és néhányan a szakszervezetekben tevékenykednek.

Kifejezetten cigányiskola nincs a megyében. Vannak tanulócsoportok, amelynek tanulói teljes egészében, vagy többségében cigányok. Ezek ott alakultak ki, ahol a lakosság többsége is cigány. Annak hangsúlyozása mellett, hogy bármilyen megkülönböztetés helytelen a cigány tanulók vonatkozásában, a jelen időszakban ezekre a tanulócsoportokra szükség van.

Hozzászólások:

Horváth Lajos tanácselnök hangsúlyozza, hogy az albizottság nagyon tiszteletreméltó munkát végzett az anyag elkészítésével. Az albizottság felmérése és megállapításai alkalmasak következtetések levonására és így alapja lehet a tanácsai szervek következő évi munkájának.

A vb. tagoknak az ülésen írásban kiosztott határozati javaslat igyekszik megfogalmazni a tanácsai szervek tevékenységének irányelveit és néhány vonatkozásban konkrét intézkedéseket is tartalmaz. Kéri, hogy a vb. tagjai hozzászólásaikban a határozati javaslat kiegészítésére, módosítására is tegyék meg javaslataikat.

Dr. Árgyelán János vb. tag megállapítja, hogy nagy feladatra vállalkozott az albizottság, amikor hozzáfogott a felméréshez és vizsgálódáshoz. Az elkészített anyag alkalmas arra, hogy nemcsak a tanácsai, de egyéb szervek is meghatározzák ebből saját feladataikat.

A rendőri szervek is sokat foglalkoznak a cigány lakosság helyzetével elsősorban a bűnüldözés oldaláról, de nem hagyják figyelmen kívül a szociális és egyéb körülményeket sem. Sajnos, a cigány lakosság részvételi aránya a bűnözésben az utóbbi években emelkedést mutat – és ami különösen figyelmeztető – emelkedik a fiatalok és gyermekkorú cigány lakosság által elkövetett bűncselekmények száma is. Ismerteti azokat az intézkedéseket, amelyeket a rendőri szervek tettek a párthatározat megjelenése óta. Az adminisztratív eszközök mellett igyekeznek szorgalmazni a munkavállalást, az állami gondozásbavételt is. A munkavállalás jelentősége elsődleges. Tapasztalat szerint ritkábban követnek el bűncselekményt azok, akik hosszabb ideje dolgoznak. Éppen ezért a vállalatok, üzemek vezetői, kollektívái részéről nagyobb türelemre van szükség, de nagyobb segítségadásra is a cigány dolgozók részére.

Pirisi Jánosné vb. tag: Az előterjesztés lassú fejlődésről, hosszú folyamatban megvalósuló változásról ad számot. Ez valóban így van. Kevésbé érzékelteti azonban azt, hogy a kis eredmények mögött milyen nagy erőfeszítések húzódnak meg.

Az anyag olvasása közben neki kissé rossz szájízt okozott a „cigányiskola” elnevezés. Egyetért azzal saját tapasztalata alapján is, hogy átmenetileg szükség van ezen csoportok működtetésére, de elnevezésük nem helyes. Egy iskolát, vagy csoportot nem aszerint kell meghatározni hogy kik járnak oda, hanem funkciója szerint. Ebben az esetben arról van szó, hogy cigány tanulók, de más retardált tanulók számára is olyan csoportokat hozunk létre, ahol fejlődésüket biztosítani tudjuk. Tehát az elnevezésnek is azt kell kifejeznie, hogy többet akarunk adni az ott tanulóknak.

Az elnevezés lehetne kis létszámú csoport, felzárkóztató csoport, vagy korrekciós csoport.

Véleménye szerint azonban hiába hozunk létre bármilyen csoportot, ha nem biztosítjuk a személyi, tárgyi feltételeket. Ezért javasolja, fogalmazódjék meg a vb. határozatban, hogy a cigány tanulók fejlődéséhez az optimális körülményeket biztosítani kell.

E kérdés megoldását szolgálják a jó pedagógiai módszerek kidolgozása, a tapasztalatcserék is. Az utóbbi években sokat léptünk előre a retardált gyerekek fejlesztésében. Az új módszerek kidolgozása és bevezetése elsősorban a cigánygyerekek érdekében történik, ha ezt így külön nem is hangsúlyozzuk.

Az igazolatlan mulasztások némileg csökkentek. Ezt a kis eredményt is csak nagy erőfeszítéssel lehetett elérni, és ez elsősorban a pedagógusok érdeme. Javasolja, szerepeljen a határozatban, hogy a községi tanácsok vezetői felelősek – az iskolaigazgató áttételével – az igazolatlan mulasztások megszüntetéséért.

A rendőri szervek sokat tesznek a megelőzés érdekében, de kevésbé foglalkoznak az egészen korai megelőzéssel, a gyermekkorral. Sokat jelentene, ha a községi rendőr időnként megjelenne a telepen olyan céllal, hogy járnak-e a gyerekek iskolába?

Bernics Ferenc műv. o. vezető a határozati javaslatnak azon részéhez tesz megjegyzést, mely szerint meg kell vizsgálni a napközi ellátás térítésmentes biztosításának lehetőségét. A Művelődésügyi Minisztérium rendelkezése erre módot ad, és a megyében alkalmazzák is ezt a cigány gyermekek esetében. Így ilyen határozatra nincsen szükség.

Dr. Jerszi István vb. tag egyetért a jelentéssel és a határozati javaslattal. Véleménye szerint is a munkába állításban kell elsősorban előrelépni. Még mindig közel 40%-a nem dolgozik a munkaképes cigány lakosságnak. Igaz az a megállapítás is hogy a dolgozói kollektívák idegenkednek a cigányoktól. A munkáltatók felé kellene ebben a vonatkozásban bizonyos intézkedéseket tenni, mert egy munkahelyi kollektíva hatása nagyon pozitív lehet. Van néhány üzem a megyében, ahol a munkaerő-gondok miatt igen sok cigány dolgozót foglalkoztatnak és itt a vezetők kénytelenek voltak újszerű megoldáshoz folyamodni. Alaposabban meg kellene vizsgálni ezeket az üzemeket – Drávaszabolcsi Lengyár, Szigetvári Konzervgyár –, hogy milyen módszerekkel sikerült a cigány dolgozókat helyhezkötniök, munkához való viszonyukat megjavítani.

A cigány lakosság általános felemelkedése érdekében tett intézkedések is hoztak némi eredményt, de itt is többet kell tenni.

Elsősorban a még mindig jelentkező előítélet leküzdése jelent feladatot. Az iskoláztatásról már szó esett. Egyetért azzal, hogy a hátrányos helyzetű tanulók oktatását valamiképp megkülönböztetett módon kell megoldani. Jobban kellene élni a diákotthoni elhelyezés lehetőségével. A meggyőzés és segítség mellett a megfelelően alkalmazott adminisztratív intézkedések is eredményre vezethetnek. Nem kell félni ezek alkalmazásától az iszákosokkal, garázdákkal és munkakerülőkkel szemben. Végül megemlíti a születésszabályozás kérdését is. E vonatkozásban is segíteni kellene a cigány lakosságot.

Dr. Kóbor József egészségügyi o. vezető a születésszabályozással kapcsolatos megjegyzésre reflektál. A cigány lakoságnál az élveszületések száma 13-15% között van, tehát háromszor annyi, mint a lakosság egyéb rétegénél. A népesedéspolitikai intézkedések végrehajtásában az elmúlt egy év alatt sikerült előrelépni, mert háromszor annyi mechanikus fogamzásgátlót vettek igénybe cigányasszonyok, mint nem cigányok. Egyébként az egészségügyi szervek 3 éves tervet dolgoztak ki, melynek célja, hogy minden reprodukív korban lévő cigány-asszonynál 3 gyerek után megtörténjen a mechanikus fogamzásgátlás.

Dr. Nagy Tibor, az EÜ Minisztérium osztályvezetője foglalkozik a Tárcaközi Koordinációs Bizottság e témában hozott állásfoglalásával és az Egészségügyi Minisztérium részéről

eddig tett és a jövőben tervezett intézkedésekkel. Hangsúlyozza, hogy a felemelkedés gátját a tudati tényezők mellett az anyagi lét határozza meg. Ez utóbbi pedig a cigány lakosságnál olyan alacsony szintű, hogy még a helyes tudati ráhatás esetén is kizárja a felemelkedést.

Szerinte sarkalatos kérdés, hogy az erőfeszítéseket oda kell koncentrálni, ahol a kiemelkedés lehetősége adott.

A maguk részéről az eddiginél nagyobb szerepet szánnak a házi gondozónői hálózatnak a cigány lakosság vonatkozásában. A gondozónők kiképzését kiterjesztik, hogy bizonyos nevelő, ráható munkát tudjanak végezni a cigánynőknél a háztartási munkák, a pénz-beosztás, a gyerekekkel való bánásmód terén.

Tóth F. Béla, ÉKV o. vezető a telepek felszámolásával foglalkozik. Ennek elősegítését célozza az OTP házvásárlási akció. Évente 60-80 ház vásárlására van lehetőség, ami a szaporulatnak csak 10%-a. A hitel igénybevételének lehetősége is annyira kötött – 2 éves munkaviszony, előtakarékosság –, hogy ezeknek a feltételeknek kevés cigány család felel meg.

Dr. Görcs László, az albizottság vezetője nagyon hasznosnak itéli az elhangzott hozzászólásokat és köszönetet mond a kiegészítő javaslatokért.

Horváth Lajos tanácselnök összefoglalójában is hangot ad annak, hogy köszönet illeti a cigányügyi albizottságot azért a lelkes és áldozatos munkáért, amellyel ezt a témát gondozták és a gyakorlatban megvalósítják. Az egészségügyi és szociálpolitikai bizottságnak javasolja, hogy ezt a munkát a maga részéről is ismerje el.

A cigánykérdéssel nemcsak a cigány lakosság magas aránya, de a kérdés társadalompolitikai fontossága miatt is gyakran foglalkozik a testület. Az a körülmény, hogy az utóbbi néhány évben nem szerepelt testületi ülésen ez a téma, nem jelenti azt, hogy az erőfeszítések csökkentek volna. A további tennivalókat is csak úgy lehet megfogalmazni, hogy az eddigi úton kell továbbhaladni, néhol gyorsítva a végrehajtást. Nem várhatunk semmiféle frontátörést, valamiféle nagy fordulatot a mai tárgyalástól sem. Célunk a téma napirendre tűzésével az volt, hogy vizsgáljuk meg, hol tartunk ebben a folyamatos, sok erőfeszítést és következetes végrehajtást igénylő munkában és hogyan folytassuk azt.

A tennivalók megfogalmazásánál van egy bizonyos fordulat, ha a határozati javaslatot nézzük. Néhány évvel ezelőtt a VB ágazati szakigazgatási szerveit tette felelőssé a feladatok megoldásáért. Most egyrészt a helyi tanácsszervek feladatait határozza meg, másrészt a tanácsi bizottságok segítségét, közreműködését kéri. Ez az úgy társadalompolitikai jelentőségével függ össze.

A helyi tanácsoknak azt a feladatot szabjuk meg, hogy a következő években mozgatójává váljanak ennek az ügynek és a társadalmi összefogásnak a helyi politika eszközeivel. Annak ellenére, hogy nem egy lezárt szakaszról van szó, mégis bizonyos feladatokat újra kell fogalmazni és egyértelműen meghatározni.

Ezután javaslatot tesz az írásban kiosztott határozati javaslat némi módosítására az elhangzott hozzászólásokra figyelemmel.

A végrehajtó bizottság egyhangúlag a következő határozatot hozza:

59/1974. VB. Határozat

A Végrehajtó Bizottság megállapítja, hogy az elmúlt 12 esztendő alatt a cigány lakosság helyzetében, életkörülményeiben, szociális ellátásában folyamatos, bár nem gyors ütemű javulás következett be. Az átlagos fejlődésnél valamivel gyorsabb előrehaladás történt az u.n. cigánytelepek felszámolásában, hiszen alig több, mint egy évtized alatt a telepeken lakó

cigányok aránya felére csökkent. Az erőfeszítések, a néhol tapasztalható jó kezdeményezések ellenére sem javult a kívánt ütemben a cigányfiatalok iskolázottsága. A szélesedő iskolát előkészítő tevékenység jól segíti ugyan az általános iskolára való felkészítést, de nem pótolja az óvodai ellátás elmaradásait. A magas arányú bukás és lemorzsolódás – legfőként a telepi-lakos általános iskolások között – nehezíti az előrehaladást. E jelenségek mögött anyagi és szemléleti indítékok egyaránt megtalálhatók. A telepeken lakóknál az alacsony szintű életkörülmények, az iskolától való távolság, a szülők idegenkedése és alacsony igény szintje, a környezet – ide értve a lakó- és iskolai környezetet is – taszító hatásai jelentik a legfőbb visszahúzó erőt.

A megye lakosságának szemléletében előnyös változás következett ugyan be a cigány lakosságot illetően, de ez még nem vált általánossá.

A felnőtt lakosság kulturális helyzete, iskolázottsága és műveltségi szintje alig javult. Az egészségügyi körülményekben is lassú a fejlődés.

Gyakori a házasságon kívüli szülés, az ezt kísérő jelenségek ma is magas szinten tartják a csecsemőhalálozást. A cigány lakosságot érintő bölcsődei ellátás alatta marad az igényeknek és a nem cigány lakosság ellátási szintjének is.

Javult elsősorban a férfi cigánynépesség foglalkoztatási színvonala. Ez mindenekelőtt az állandó munkaviszonyban állók aránynövekedésében mérhető le. A cigány lakosság természetes szaporodásának gyors üteme miatt és főként a telepeken élő nők alacsony foglalkoztatási szintje miatt, még ma is magas (20%) a munkaképes, de mégsem dolgozók aránya. Az ipari munkáltatók hathatósabban, a mezőgazdaságban kevésbé hatásosan segítették elő a cigány lakosság foglalkoztatásának szélesítését. Az alacsony szakképzettségi szint miatt a megye cigány lakosságának bér- és jövedelemviszonyai az országostól elmaradnak.

A végrehajtó bizottság a cigány lakosság életében bekövetkezett előnyös változásokat egy hosszabb időn át megvalósuló folyamat kezdeti eredményeinek, tennivalóit hosszabb távra számított feladatoknak itéli meg. A cigány lakosság helyzetének, életkörülményeinek a további javítására a legfontosabb feladatokat a következőkben indokolt összegezni:

1.

1. A tervszerűség erősítésével, a társadalmi összefogás szélesítésével továbbra is segíteni kell a cigánynépesség áttelepülését a falvakba. Az alacsony életkörülményeket nyújtó cigánytelepek differenciált vizsgálatával elő kell készíteni és meg kell gyorsítani a telepek felszámolását, meg kell akadályozni az új telepek kialakulását. A hosszú éveken át fel nem számolható telepek legalapvetőbb ellátási igényeinek kielégítéséről gondoskodni kell. A telepek felszámolásában mutatkozó járasonkénti nagy eltérések okait és tennivalóit külön kell vizsgálni. Fel kell mérni a helyi tanácsok azon sajátos eszközeit (lakásgazdálkodási, szociális stb.), amelyek felhasználhatók a telepek felszámolásának gyorsítására. A hasznos tapasztalatok átvételével segíteni kell helyi tanácsaink tevékenységi körét a cigány lakosság szociális körülményeinek javításában.

2. Erőteljesebben szükséges szorgalmazni a rendszeres munkavállalást a cigány lakosság körében. Jobban kell törődni a telepi lakosság rendszeres munkavállalásával s nagyobb lehetőséget szükséges teremteni a nők foglalkoztatásának.

Jobban fel kell használni és általánosítani az üzemek kedvező tapasztalatait.

A helyi tanácsok végrehajtó bizottságai munkaerőmérleg alapján határozzák meg a cigány lakosság munkavállalásának növelése érdekében teendő intézkedéseiket.

Ebben fogalmazzák meg a cigány lakosság

- rendszeres tájékoztatása, felvilágosítása,
- a munkavállaláshoz való felkészítés, előkészítés,
- a munkaalkalmak biztosítása,
- a munkát vállalók további segítésének feladatait.

Nagyobb figyelmet kell fordítani a munkát vállaló, vagy a munkavállalásra kész cigány lakosság szakmai előmenetelére. Az általános iskolát végző fiatalok körében többet kell foglalkozni a pályaválasztás ügyeivel s nagyobb erőfeszítéseket szükséges tenni a szakmunkás képzésben való részvétel biztosítása érdekében.

A helyi tanácsok végrehajtó bizottságai vegyék fokozott pártfogásba a szakmunkás tanulásra vállalkozó fiatalokat.

A végrehajtó bizottság szükségesnek tartja, hogy a cigány lakosság foglalkoztatásának lehetőségei szélesedjenek. Ennél fogva indokolt, hogy a cigány lakosság foglalkoztatásában példás eredményeket felmutató gazdálkodó szervek tevékenységét a tanácsi szervek megkülönböztetett figyelemmel kísérik, törekvéseiket elismerik és támogatják.

A végrehajtó bizottság felkéri a foglalkoztatáspolitikai bizottságot, hogy erre vonatkozóan dolgozzon ki részletes javaslatokat.

3. Fokozott erőfeszítéseket kell tenni a cigány lakosság műveltségi színvonalának növelésére. Ebben továbbra is kulcsszerepe van az általános iskola elvégzésének. Szélesíteni kell az iskolai előkészítésben való részvételt, s határozottabban szükséges érvényt szerezni a tankötelezettségnek. A hatóságok alapos ok nélkül huzamosabb időn át ne mentsék fel a cigány tanulókat. Növelni kell ebben a helyi tanácsi szervek és tanácsi tisztségviselők felelősségét.

Differenciáltabbá és anyagilag elismertebbé kell tenni a cigányfiatalok körében végzett oktató-nevelő munkát. Törekedni kell ennek keretében az óvodai ellátás növelésére. Az előkészítő tanfolyamokat általánossá kell tenni.

A cigány-osztályok, tanulócsoportok átmenetileg szükségesek és eredményesek, mégis elsősorban a napközi ellátás szélesítését indokolt szorgalmazni. Megvizsgálandó továbbá a diákotthon elhelyezése és az intézményes gondozás bővítésének lehetősége is.

Célul kell kitűzni a cigány tanulók fejlődéséhez szükséges optimális tárgyi feltételek megteremtését.

A végrehajtó bizottság felkéri a művelődés- és ifjúsáspolitikai bizottságot, hogy az említett irányelvek alapján teendő részletesebb feladatokra dolgozzanak ki javaslatokat.

Nagyobb erőfeszítést kell tenni az alapismereti tanfolyamok szervezésére, a közművelődési munkában nagyobb teret kell biztosítani az ismeretterjesztésnek. Az ismeretterjesztő előadásokon kívül a cigány lakosság érdeklődését jobban megragadó eszközök alkalmazásának lehetőségeit is fel kell tárni. Ehhez adjon több segítséget a népművelési tanácsadás.

4. A cigány lakosság gyógyító-megelőző és egészségügyi nevelési feladatait továbbra is kiemelten kell kezelni. Tervszerűbbé kell tenni az egészségügyi felvilágosítást. Egyik fontos feladat a családtervezési kérdések megoldásának elősegítése.

A közegészségügyi járványügyi hálózat fordítson fokozott gondot a higiénés viszonyok javítására (telep fertőtlenítés, hiányzó egészségügyi létesítmények kialakítása stb.)

A helyi tanácsok biztosítsák, hogy a körzeti orvosok és a védőnők rendszeresen látogassák a cigánytelepeket és gyakrabban keressék fel a cigány családokat.

Meg kell vizsgálni a területi gondozás eszközei szélesebb körben történő alkalmazásának lehetőségeit, újabb eszközök és módszerek igénybevételének útjait, amelyek a gyermeknevelés, a háztartás, a kulturált családi élet kívánatos megteremtését segíthetik.

A végrehajtó bizottság felkéri az egészségügyi és szociálpolitikai bizottságot, hogy az említett feladatok konkrét kidolgozására és végrehajtásának elősegítésére dolgozzon ki javaslatokat.

5. A végrehajtó bizottság felkéri a művelődés- és ifjúságpolitikai bizottságot, hogy a cigányügyi albizottság által végzett felmérés anyaga alapján tanulmányozza a fiatalokú cigány lakosság bünelkövetésének okait és az állami gondozás helyzetét és dolgozzon ki javaslatokat a megelőzés és gondozás hatékonyabbá tételére.

II.

1. A helyi tanácsok végrehajtó bizottságai tárgyalják meg a cigány lakosság helyzetének alakulását és gondoskodjanak a végrehajtó bizottság irányelveiben foglaltak valóra váltásához szükséges helyi feladatok kidolgozásáról és megoldásáról.

A középtávú tervek készítésekor vegyék figyelembe a cigány lakosság életkörülményeinek gyorsabb javítását.

Határidő: 1974. december 31., ill. értelem szerint.

Felelősek: a helyi tanácsok végrehajtó bizottságai.

2. Pécs megyei város tanácsának végrehajtó bizottsága és Szigetvár város tanácsának végrehajtó bizottsága vizsgálják meg közigazgatási területükön, illetve annak szomszédságában elterülő, a szociális követelményeknek meg nem felelő és a társadalomra is veszélyes telepek felszámolásának és a fel nem számolás gyorsításának lehetőségeit, s ezzel kapcsolatos feladataikra készítsenek ütemtervet. Ehhez a pécsi és szigetvári járási hivatalok elnökei is adjanak megfelelő segítséget.

Határidő: 1974. december 31.

Felelősek: Pécs m. városi és Szigetvár városi tanácselnök
a Pécsi és Szigetvári Járási Hivatal elnöke

3. A megyei ágazati és funkcionális szakigazgatási szervek vezetői a középtávú tervek előkészítése során vegyék számításba a cigány lakosság életkörülményeinek gyorsabb javítását.

A járási hivatalok elnökei segítsék elő a községi tanácsok vb-ai hosszabb rövidebb távra szóló feladatainak kidolgozását, értékeljék rendszeresen a munkát a felügyelet különböző eszközei útján és évente tájékoztassák tapasztalataikról az illetékes tanácselnök-helyettes.

Határidő: értelem szerint, illetve a megyei tanácselnök-helyettes tájékoztatására: első ízben 1974. december 31., majd évente december 31-ig.

Felelősek: a megyei szakigazgatási szervek vezetői, járási hivatalok elnökei.

4. A végrehajtó bizottság felkéri a Hazafias Népfrent, a Szakszervezetek Megyei Tanácsa, a Kommunista Ifjúsági Szövetség és a Vöröskereszt szerveit, továbbra is tekintsek a tanácsi szervekkel való együttműködés fontos feladatának a cigány lakosság felemelkedése komplex feladatainak megoldását.

Javasolja, hogy az irányelvekben foglaltak megoldása mozgalmi eszközökkel való elősegítésének konkrét tennivalóit tárgyalják meg vezető testületi üléseken.

A végrehajtó bizottság felkéri a Termelőszövetkezetek megyei Szövetségeit, segítsék elő jobban a cigány lakosság mezőgazdasági termelőszövetkezetekben való állandó foglalkoztatását s mozdítsák elő a cigány munkavállalókkal szemben tapasztalható hátrányos megkülönböztetés teljes megszüntetését.

5. A tevékenységi felügyelet szerint illetékes elnökhelyettes gondoskodjék a vb. irányelveiben megfogalmazott feladatok ütemes megoldásáról, a szakigazgatási szervek munkájá-

nak koordinálásáról, segítse a bizottságok vonatkozó munkáját s járjon el a témához kapcsolódó társadalmi szervek támogatásának megnyerésében.

Munkájának eredményéről számoljon be a végrehajtó bizottságnak.

Határidő: 1975. június 30.

Felelős: Takács Gyula elnökhelyettes.

BML. XXIII. 2.a. BMT VB. jkv. 1974. 82-93.o.

29/b

Baranya Megyei Tanács Egészségügyi és Szociálpolitikai Bizottság
Cigányügyi Albizottsága

A CIGÁNY LAKOSSÁG HELYZETE BARANYA MEGYÉBEN, különös tekintettel a cigánytelepekre

Előterjesztés a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának 1974. április 24-i ülésére.

A cigány lakosság helyzetét a megyei tanács legutóbb 1969-ben tárgyalta. Az albizottság arra vállalkozott, hogy részletes felmérést készítsen a jelenlegi állapotokról s ekként adjon képet a tanács útmutatásai valóra váltásának eredményeiről. Elsődleges feladatának a helyzetelemzést tekintette, ehhez képest tesz javaslatokat megoldásukra.

Visszatekintve a megyei tanács határozatában megfogalmazottakra, megállapítható:

– a cigány lakosság társadalmi beilleszkedése terén jelentős előrelépés történt, a cigányok többsége a felemelkedés útján sokat haladt, a munkavállalás szükségessége általánosan elfogadott módja társadalmi érvényesülésüknek, tovább gyengült a primitív szokások, erkölcsök visszatartó ereje, többen természetes módon élnek az általános követelmények szerint, érettebb, a régi életfelfogástól, életmódtól való szabadulás vágya.

– Javultak az életkörülményeik, a rendszeres munkavállalás, a felvilágosítás, nevelés, az oktatás formálta az embereket.

– A társadalmi megítélés lényegesen differenciáltabb, általában a cigány megítélés szűkebb körökre korlátozódik, s egyre inkább személyekre szólóan alakul ki elmarasztaló vélemény.

Az általánosan pozitív megállapítás mellett jelentős problémák is tapasztalhatók.

– Jelentős számú a cigánytelepeken még továbbra is primitív körülmények között élő ember.

– A községekbe település nem vet véget maradi szokásoknak, felfogásoknak.

– A cigányok szűk rétege tekintetében hatástalannak, vagy gyenge hatásúnak látszanak az intézkedések, s ez általános megítélésre indít széles körökben.

Az összességében eredményes munkából a tanácsai szervek jelentős részt vállaltak. Hátráltatott viszont általában, hogy rövid időn belül megoldható feladatként kezelték a cigány-probléma megoldását, s ennél fogva a gyors sikerek elmaradása elkedvetlenedéshez vezetett. Ennek következménye, hogy nem volt a munka módszeres, nem sorolták a tennivalókat mindenütt, s a társadalmi szervek összefogásának megteremtésében is inkább fellángolások voltak, mint erőfeszítések.

Demográfiai és települési viszonyok

Dunántúlon lakik a cigányok 21%-a, ez a dunántúli megyékben 4%, Baranyában 6% (16.565 fő). Baranya 316 községéből 224 községben van cigány. A legtöbb cigány lakossággal rendelkező községek: Dencsháza (221), Dunaszekcső (206), Gilvánfa (458), Hosszúhetény (215), Kölked (264), Mágocs (236), Nagyharsány (307), Versend (397), Alsószentmárton (790), a legtöbb cigánylakos %-os megoszlásban Alsószentmártonban (69,7%) és Gilvánfa (76,2%) községekben él.

Országos viszonylatban a cigánylakások 2/3-a telepen van. Baranyában a családok 24%-a és a népesség 23%-a él telepeken. Ez 1962-ben lényegesen több volt, a cigány családok 50%-a, az össznépesség 48%-a élt telepeken.

Vannak több cigányteleppel rendelkező településeink:

1	2	3	10
34	7	1	1

A 2-3 és 10 teleppel rendelkező községek, illetőleg városok esetében meggondolandónak látszik a telepek összevonása, illetőleg olyan csoportosítása, amely lehetővé teszi az ésszerű összevonást olyan telepre, ahol viszonylag megvannak a kommunális, szociális feltételek. Ez történetesen Komló esetében tűnik jónak, ahol 10 telep van s ahol a viszonylag jobb körülményekkel rendelkező telepekről történő elköltözés lehetőséget kínál arra, hogy az ennél rosszabb körülmények között lévő telepekről ide irányítsunk családokat. Ez a fokozatos betelepülés egyik útja lehet.

Figyelmet érdemlő, hogy Pécs városában egyre szaporodnak a cigánytelepek. Jelenleg 5 telepről tudunk, amely mellett kialakulóban van egy újabb telep a központi raktárak területén.

A telepek helyzete a legkülönbözőbb. Találunk erdőben (5), erdőszélen (21), legelőben (4), faluszélen, valamint szőlőhegyen telepeket. Az útviszonyok mostohák, a telepek 47,7%-a csak gyalog közelíthető meg, 10%-nál kocsit van. A telepek 20%-a be van kötve a villanyhálózatba. 14,6%-a vízvezetékén kapja a vizet. Legáltalánosabb az ásott kút, de 18%-ukban befedetlen források vannak, 21%-ukban viszont nincs is a közelben víz.

A telepi lakosok 19%-a kőházakban lakik, a többi vályog, döngölt falú házakban, putrikban, kunyhókban, gödörlakásokban. A legtöbb lakóépület csupán egy helyiségből áll. Tanácsaink arra törekedtek, hogy a telepeket megszüntessék. A betelepülés egyrészt a faluban szétszórtan, a foghíjak beépítésével, telekbiztosítással, új lakás építésével, vagy vásárlásával történt. Ennek eredményeként a telepek száma csökkent, s több felbomlóban van. Többhelyütt tervszerűen, módszeresen foglalkoztak a telepek megszüntetésével. A szigetvári járásban példás eredményeket hozott ez a munka. Tanácsi bérlakások, OTP kölcsön igénybevétele révén a telepek 84%-át felszámolták. A pécsi járásban a telepek 78%-át szüntették meg. Főként a siklói járásban tapasztalható, hogy a cigányok faluba költözése a nem cigány lakosság elvándorlását eredményezi. Ez felveti a gondolatot, nem kellene-e mértéket tartani a községekbe való betelepítés szorgalmazásánál. Szükségesnek látszik bizonyos arányokat betartani s ezzel megelőzni a cigány lakosság egy településen belül történő túlzott koncentrálódását.

Egy újabb megközelítésre figyelmeztet a telepek eltérő nagysága és különféle problémák folytán meghatározott szilárdsága. Vannak kisebb lélekszámú, könnyebben felszámolható telepek, s vannak jelentősebb, nehezen bomlasztható és megszüntethető helyek, amelyek közül néhánynál hosszabb időre szólni kell ütemezni a feladatokat s átmeneti intézkedésekkel szükséges a körülményeket javítani. Jó példák erre a sásdi járás tapasztalatai. Az 53

telepből 24 megszűnt. A fennmaradó 29 komoly problémát jelent. A 4 nagyobb telep (Godisa, Kisvaszar, Sásd, Vásárosdombó) hosszabb idejű fennmaradásával számolni kell s ezért helyes a legszükségesebb kommunális és szociális feltételeket a telepeken biztosítani.

Amint az a fentiekből megállapítható, a cigány lakosság felemelkedését célzó munkában kiemelkedő helyük van a cigánytelepeknek s az albizottság ennél fogva szükségesnek tartja, hogy minden eszközt elsődlegesen a telepek megszüntetésére összpontosítsunk. Szükségességnek tartja, hogy ennek előmozdítása végett a végrehajtó bizottság középtávra szólóan határozza meg a cigánytelepek megszüntetésének fő feladatait s ehhez képest biztosítsa a szükséges anyagi eszközöket is. Nélkülözhetetlen továbbá, hogy a helyi tanácsok végrehajtó bizottságai a területeken lévő telepek felszámolására szintén készítsenek tervet. E tervek elkészítéséhez a járási hivatalok elnökei adjanak segítséget, vegyék számba a járás területén található üres lakásokat, s ily módon is mozdítsák elő e célra történő felhasználásukat. Helyenként a betelepülés eredményeként cigány utcák, falu végi „újabb cigánytelepek” létesülnek. Ez megnehezíti a beilleszkedést s ezért indokolt elkerülni az ilyen telepítést.

A helyi tanácsok végrehajtó bizottságainak fokozottabb erőfeszítéseket kell tenni a nem tanácsai szervek irányába, hogy az ott dolgozó cigány családok családtagjainak nagyobb segítséget adjanak a telepekről való elköltözéshez (lakáshoz juttatás, kölcsönök biztosítása, szállítási eszközök rendelkezésre bocsátása, bontási anyag juttatása az építkezésekhez). Ezen a téren ez legyen a központi feladat.

Fokozottabban használják ki az eddig is alkalmazott sajátos eszközeiket. Fordítsanak nagyobb figyelmet a cigány lakosság lakásvásárlásának elősegítésére; a lakások elosztásánál számoljanak e családok lakásigényével; alkalmazzák előnyükre bátrabban a minőségi lakáscseréket; vállaljanak a cigány családok építkezésénél szakmai tanácsadást; adjanak műszaki segítséget.

Munkaviszony, foglalkoztatottság

1962-höz képest a munkaképes cigány lakosság aránya az összlakossághoz viszonyítva csökkent. Ennek egyik oka az, hogy az összlakosság 50%-a 16 éven aluli, iskolaköteles korú.

	1962	1974	Ebből telepen él
Állandó munkahelye van	3073	4647	905
ez a munkaképesek	46%-a	60%-a	45.3%-a
Alkalmi munkahely	1769	1482	351
ez a munkaképesek	27%-a	20%-a	17.9%-a
Nem dolgozik	1754	1560	7128
ez a munkaképesek	27%-a	20%-a	36.8%-a

Az elmúlt 12 évben a munkaképes korú cigány lakosság nem jutott el a teljes foglalkoztatottsághoz, mert 20%-a, a telepeken élők 36%-a nem dolgozik. A munkaképes korú és dolgozó férfiak száma viszont emelkedett. Az iparban dolgozók száma 31%-kal, a mezőgazdaságban dolgozók száma csak 15%-kal. Ez jelzi a termelőszövetkezetek irányában jelentkező feladatainkat.

A nőknél alacsonyabb a foglalkoztatottság, többségük nem végez kereső tevékenységet. A munkaképes korú népesség 74%-a aktív kereső, a férfiaknál ez az arány 90%.

A cigányok foglalkoztatottságának egyik akadálya a szakképzettség hiánya. A férfiak

esetében az országos 11% szakmunkás mellett megyénkben ez 7%, a megye telepein 3,3%. A betanított munkás kategóriában az országos 12% mellett a megyei átlag 15%, a telepeken lévőkénél 12%. A legmagasabb arányszám a segédmunkások esetében található, ahol az országos 55% mellett a megyei átlag 68%, s a telepeken 84%. A nők tekintetében még alacsonyabbak az arányok. Megyénkben tehát az országosnál kedvezőtlenebb a kép.

A munkabér kategóriák vonatkozásában a dolgozók közül viszonylag a cigányok tartoznak a legalacsonyabb kategóriába, s ezen belül is igen rossz a nők aránya. Míg az 500 Ft-os kategóriába, valamint az 1.000 Ft-osban 38 férfire 65 nő jut, addig az 1.500 – 2.000 – 3.000 Ft-os munkabéréknél 672 férfi mellett csak 103 nő található. 3.000 Ft-on felüli bért csak 27 férfi kap.

A népgazdasági ágazatok szerint az állandó munkahelyen dolgozók megoszlása, valamint az időszakos munkahelyen dolgozóké a következő:

	Állandó munkahelyen	%	Időszakos munkahelyen	%
Az iparban	1166	25	102	65
Az építőiparban	895	19	78	5
A szállításnál	257	5	18	1
A kereskedelemben	67	2	9	0,5
Egyéb helyen	654	14	548	36
Mezőgazdaságban	1610	35	807	51

Megállapítható, hogy az időszakos dolgozóknak a fele a mezőgazdaságban helyezkedik el, itt nagy számmal szerepelnek a nők. Kedvezőbb jelenség, hogy az állandó munkahellyel bírók száma háromszor akkora, mint az időszakosoké. A többség nem elégszik meg a változó munkahellyel.

A rendszeres nagyüzemi munkát a cigányság jelentős része még nem szokta meg. A munkaviszony megszüntetése gyakori. Ebben bizonyára része van annak, hogy szakképzettségük viszonylag alacsony. Fokozott figyelmet kell fordítani ennél fogva a szakképzettség növelésére. Kérni kell ehhez a szakszervezeti szervek, fiatalok esetében a KISZ szervezetek segítségét. Ugyanígy elvárható, hogy a termelőszövetkezetek, nagyobb igyekezettel keressék a cigányok foglalkoztatásának lehetőségeit. Létesítsenek olyan üzemágakat, amely foglalkoztatásukhoz lehetőséget teremt. Pl. kosárfonás, seprőkészítés, sásfonás stb. Kívánatos, hogy egyes ősi cigányfoglalkozásokat felelevenítsenek, amely gazdaságilag is kifizetődő pl. teknőkészítés, faedények készítése.

Kulturális ágazat

A cigányok kulturális színvonala, iskolázottsága még jóval alacsonyabb, mint a lakosság többi rétegéé, annak ellenére, hogy az utóbbi 12 évben lényeges előrehaladás történt.

A cigánysorból való kiemelkedés nagy fontosságú tényezője a cigánygyerekek beiskolázása, az általános iskola elvégzése, valamint a szakmai képzés biztosítása.

A beiskolázás vonatkozásában nehézség a nyelvkérdés. Cigány-nyelv van, ezzel számolni kell, főleg a beiskolázásnál. Itt a nyelvismeret és nyelvhasználat között különbséget kell tenni. A cigányok esetében a nyelvhasználat dominál, s ez nehezíti az asszimilációt. Ennek több összetevője van: óvoda, iskola, utca, barátok, munkahely, általában maga az élet.

Ha a cigányóvodások helyzetét tekintjük, ezeknek száma a megyében 331, az 1573 cigányóvodás korú közül (21%), a telepeken 67 óvodás él. Indokolt lenne a cigánygyerekek nagyobb mérvű óvodai elhelyezése, de nem cigányóvodák létesítésével, hanem a cigányok

részére férőhely biztosításával; óvodák létesítése elsősorban nagyobb cigánytelepekkel rendelkező falvakban indokolt pl. Alsószentmárton, Gilvánfa, Bogádmindszent, Cserdi, Gödre, Baranyajenő, Godisa, Magyarszék.

Az óvoda hiányát pótolja az előkészítő tanfolyam, amelyek száma örvendetesen emelkedik: Alsószentmárton, Bogádmindszent, Gilvánfa, Sásd, Szászvár.

A cigánysorból való kiemelkedés legfontosabb feltétele az általános iskola elvégzése. 1962 óta az általános iskolás korúak száma megyénkben 724 fővel emelkedett, jelenleg 4071, ez a népesség 24%-a. Az alsó tagozatban 2828, a felső tagozatban 1243. Legtöbben vannak a siklósi járásban: 1379 fő, ezek között a telepen élők még hátrányosabb helyzetben vannak, az iskolások közül alsó tagozatban 684 (23%), a felső tagozatban 271 (21%) tanuló jár, összesen 955 (23%) olyan körülmények között tanul, amelyek szinte lehetetlenné teszik számukra a jobb eredmény elérését: ruha, cipő hiánya, nem megfelelő táplálkozás (ezen a komlói városi tanács tejakcióval segít, ami példamutató), a telepek az iskolától nagy távolsága (3-5- km), a rossz útviszonyok.

A cigánygyerekek iskolázatlanságának oka a gyakori bukás – osztályismétlés – az igazolatlan mulasztás, ezt a helyzetet a következő kép mutatja:

A felsőbb osztályokban számuk egyre kevesebb. A bukottak aránya háromszor négyszer akkora. A bukás oka, hogy a követelményekkel nem tudnak lépést tartani, s ez főleg az I. és IV. osztályban kirívó, a felső osztályokban már más a helyzet.

A fenti megállapítást a statisztika igazolja:

	A cigány tanulók száma							
	1	2	3	4	5	6	7	8
	osztályokban							
	1044	668	622	494	520	363	215	145
Megoszlás %-ban	22.6	16.9	15.9	11.4	11.7	8.1	4.9	3.1
Ismétlésre bukott	66.7	67.8	58.5	46.3	35.6	23.1	22.1	5.3

A bukás mellett a másik tényező a lemorzsolódás, amelynek hatása az előzőekből adódik. A lemorzsolódás aránya a siklósi járás vonatkozásában – ahol a legtöbb általános iskola és cigány tanuló van – a következő:

1	2	3	4	5	6	7	8
osztályokban százalékos megoszlásban							
38,2	5,5	54,5	63,8	63,5	76,4	56,5	63,2

86 tanulót mentettek fel. A járás 81 iskolájából 10 iskolában nincs cigány. 50 cigány származású tanuló van 17 iskolában. Versenden a tanulók 64,3%-a cigány, ugyanakkor a lakosság 43,2%-a. Sajnos, a felmentések száma is magas. A 6-14 éves cigány gyerekek 15-20%-a kap felmentést, főleg a leányok a korai szülés miatt. A házasságon kívüli szülés a cigányság egyik demográfiai jellegzetessége. Ez a felmentési arány telepvi vonatkozásban 30-40%-ra emelkedik.

Az iskolázottság emelése fontos feladat. Együtt jár a szellemi és anyagi igények növekedésével, sőt hatással van a születési számokra is. Kevésbé iskolázott anya több gyereket szül, akiket azután nem tud iskoláztatni. A nagy gyerekszám – főleg a cigányság elmaradott rétegeiben, gyakori. A családi állapot a cigányoknál tényleges demográfiai tényező.

Alapvetően befolyásolja a cigány gyerekek általános iskolában való szereplését a cigány

szülő viszonya az iskolához. A legtöbb szülő csak az írás és olvasás elsajátítását tartja szükségesnek, más foglalkozás nem igen jelenik meg képzeletvilágában, mint a fiúk számára a segédmunka, hogy minél előbb keressenek, a lányok számára az anyaság, a napszám, a ta-
karítás.

A faluba, városba beköltözött, már jó néhány éve rendes lakásban lakó cigány családoknak az iskolához való viszonya igen pozitív. A szülők törekvése, hogy a gyerek elvégezze az általános iskolát, és utána szakmát tanuljon. Az integrálódás útjára lépett cigány családok jó része azonban még nem jutott el erre a fokra.

Megoldás-e a cigányiskola, vagy sem? Hol vannak a cigány iskolák és cigány osztályok?

Elsősorban ott, ahol nagyobb telepek vannak: Komló, Mágocs, Szászvár, Alsószentmárton, Gilvánfa. Osztályok: Mágocs, Komló, Vásárosdombó, Kisvaszar, Godisa, Szalatnak. Ezek képviselik azt az iskolatípust, amely jelenleg haladásukat biztosítani tudja. Távol áll az a gondolat, hogy újabb cigány iskolát létesítsünk és a létesítetteteket végleg megtartsuk. De ezen iskolák eredményei – főleg a Komló Kossuth-aknai alsó tagozat – szépek. A bukási arányok csökkennek. Azonkívül jelentőségük, hogy pszichikai szempontból sokat segítenek. A tanulók nem kerülnek megoldhatatlan feladat elé, sikerélményhez jutnak, elkerülnek a nem cigánygyerekekkel gyakran kialakuló konfliktushelyzeteket. A jelenlegi helyzet, legalább alsó tagozati szinten bizonyos ideig a cigány iskolák és a cigány osztályok léte biztosítja a fejlődés optimális feltételeit. Az állami oktatás helyzetéről szóló KB vitaanyagban szerepel a cigány tanulók magas bukási aránya, amely arányt egyesek érthetőnek tartják, abból kiindulva, hogy a bukottak több mint 40%-a olyan cigánygyerek, akikkel rossz körülményeik miatt az iskola nem tud hatékonyan foglalkozni.

E hiba kiküszöbölésén is sokat segítenek a meglévő cigányiskolák és osztályok. Ezek hatékonysága növekedik az általános iskolai napközi otthonok kifejlesztésében, amelyeknek száma egyre nő: Alsószentmárton (200 tanuló), Gilvánfa, Bogádmindszent, Sásd, Gerényes, Vásárosdombó, Mágocs, Kisvaszar, Versend.

A cigány felnőtt lakosság kulturális helyzete, iskolázottsága alacsony, Erre az analfabéták számának alakulása is rávilágít, amely az elmúlt 10 évben csökkent ugyan, de még ma is jelentős. A cigány lakosság 30%-a írni-olvasni nem tud. Hasznosak voltak az alapismereti tanfolyamok, a különböző felnőtt tanfolyamok.

A könyvtári olvasók száma a telepen lakók 15%-a. Korcsoportonként vizsgálva a helyzetet, 67%-uk tanuló. A kölcsönzött kötetek aránya is hasonló képet mutat. Vannak cigány könyvtárak, pl. Komlón.

Szervezett ismeretközlő előadásokon a telepen lakók kb. 13%-a vett részt. Kedvelik a filmvetítéseket, a telepi lakosság 45%-a moziba jár. Rádiója van a cigány lakosság 9%-ának, televíziója 3%-ának

A legfontosabb művelődésügyi feladatokat az albizottság a következőkben látja:

Meg kell oldani a cigány gyerekek óvodai elhelyezését. Nem cigányóvodákat kell létrehozni (kivételt képez egyes telepek sajátos helyzete, pl. Komló Kossuth-akna), óvodák létesítése, főleg a nagyobb telepek közelében indokolt (Alsószentmárton, Gilvánfa, Bogádmindszent, Cserdi, Gödre, Baranyajenő, Godisa, Magyarország.)

A beóvodázás érdekében a pedagógusok mellett a társadalmi szervek segítségét is igényben kell venni, mivel ez komoly agitációs munkát igényel.

Biztosítani kell, hogy az óvodákban megfelelő férőhely álljon rendelkezésre, ezenkívül szükséges a napi egyszeri ingyenes étkezés, ruhaváltás, valamint a nyitvatartást szabályozni kell.

Kisebb településeken, ahol a lakosság száma nem teszi lehetővé óvoda létrehozását, szorgalmazni kell az általános iskolai előkészítőket. Az előkészítő létesítését szükségesnek tartjuk: Vásárosdombón, Mágocs, Kisvaszaron. A részvétel biztosításába a társadalmi szervek segítségét is igénybe kell venni.

A megyében vannak cigányiskolák (Komló, Mágocs, Szászvár, Alsószentmárton, Gilvánfa), vannak cigányosztályok (Mágocs, Komló). A nyelvi nehézségek, valamint a nagy telepekre való tekintettel ezen iskoláknak és osztályoknak ideiglenes fenntartását javasoljuk.

Az általános iskolai oktatást nagyban segítik a napközi otthonok. Több helyütt cigány napközi otthonokat szerveztek (Mágocs, Kisvaszar stb) Indokoltnak tartjuk, hogy további napközi otthonokat létesítsünk a nagyobb lélekszámú cigánytelepek gyermekeinek fogadására és nevelésre. Így Cserdi, Szalatnak, Komló Kossuth-akna, Fürst Sándor utcai iskola helyein. Az alapismeretei tanfolyamokat is fel kell használni arra, hogy a dolgozni kényszerülő 10-14 éves gyerekek a szükséges ismereteket elsajátítsák.

Problémát jelent a felmentések és a halasztások magas száma. Szükséges, hogy a hatóságok szigorúbban járjanak el ezen a téren.

Indokolt megvizsgálni, hogy az alacsony jövedelmi szinten élő családok gyermekei számára miként lehetne biztosítani a napközi otthonokban az ingyenes étkezést.

Gondoskodni kell arról, hogy azok a pedagógusok, akik az osztályban többségben cigány gyermekeket tanítanak és jó oktató-nevelő módszert alakítottak ki, tapasztalataikat a megyén belül kicserélhessék. Ez feladata lehetne a Megyei Továbbképzési Kabinetnek.

Fokozott figyelmet szükséges fordítani a nyolcadik osztályt végző cigány tanulókra. A Pályaválasztási Tanácsadó adjon nagyobb segítséget ahhoz, hogy a legmegfelelőbb pályát válasszák.

A szakmunkásképző intézetek vezetőit indokolt felkérni, hogy a pályázó cigány tanulók felvételét fokozott gonddal kísérik.

Egészségügyi helyzet

Az átlagos színvonalhoz képest a cigány lakosság alacsony szintű egészségügyi körülmények között él. Az egészségügyi viszonyokat részben meghatározza a születések száma és a születésekkel kapcsolatos egyéb probléma. A korábbi életmód, a hagyományok, a kulturális és életmódbeli különbségek, a tradíciók hatása azokban a szférákban érvényesül, mely a családi élet alakulására a gyermek utáni vágyat befolyásolja. A hagyományok, szokások alakítása lassabban történik, mint a társadalmi, gazdasági fejlődés.

A házasságon kívüli szülés a cigányság egyik demográfiai jellegzetessége. Általában a szülő nők megfiatalodásának vagyunk tanúi (korai házasságkötés, korai szülés). A születésszabályozás náluk is terjedő gyakorlat.

A csecsemőhalálozás arányszámának növekedésére főleg az elmúlt időszakban jellemző, hogy a cigányoknál ez nagyobb fokú volt. Ennek okai a fogamzás után a szülésig terjedő időszak kedvezőtlen körülményei (kiskorúak szülése, elégtelen táplálkozás, lakáshelyzet, alkoholfogyasztás, dohányzás stb.). A csecsemők biológiai adatait összehasonlítva a nem cigányokéval szintén hátrányosabb. Ez a csecsemőhalálozást is kedvezőtlenül befolyásolja.

Míndezeken a nehézségeken a segítség formája a gondozói hálózat kiépítése, illetőleg egészségügyi védőnők beállítása, akik rendszeresen látogatják a telepen élő terhes nőket és a lehetőséghez képest segítik tanácsadással, esetleg segélyek biztosításával.

Koraszülés esetén a legjobb megoldás a kórházban való elhelyezés. Normális esetekben

a bölcsődei intézmény a legjobb megoldás. Igen jó tapasztalatokat mutat a komlói Kosuth-aknai telepen létesített bölcsőde, ahol a hét 6 napjában bölcsődében gondozzák a csecsemőt, s csak a hetedik napon adják át egy napra az anyának. Keresni kellene a bölcsődei gondozás szélesítésének lehetőségeit.

A további feladatokat az albizottság a következőkben látja:

Felvilágosító tevékenység fokozása, szülészeti és nőgyógyászati tekintetben, valamint a családtervezéssel kapcsolatban szexuális felvilágosítás.

Higiénés viszonyok javítása (telep-fertőtlenítés, hiányzó egészségügyi létesítmények építése stb.)

A terhések felkutatása és tanácsadásra irányítása (centrális terhesgondozás bevezetése).

Általános egészségügyi vonatkozásban első helyen az orvosi ellátást kell fokozni. Szükség van arra, hogy a körzeti orvosok gyakrabban látogassák a telepeket. Fokozottabb erőfeszítéseket kell tenni a különböző fertőző betegségek megelőzésére.

Gyakori megbetegedések a telepeken a gyomor- bélbántalmak, a felső légúti megbetegedések, krónikus megbetegedések, általános jelenség a bélférgesség.

Problémát jelent az orvosi utasítások be nem tartása, a gyógyszerek be nem szedése. Az alacsony táplálkozási kultúra szintén a betegségek egyik okozója. Előfordul a koldulás és a kuka-edények átkutatása is.

Mindezek megoldásának elősegítéseképpen fokozni szükséges az ellenőrzéseket, a felvilágosító munkát s ebben szervezettebben kell igénybe venni a nőtanács és a vöröskereszt helyi szerveinek közreműködését.

Pécs, 1974. április 16.

Dr. Görcs László s.k.
az albizottság vezetője.

Cigánytelepek 1974.

Lakáshelyzet

	A lakott épületek					A lakóépületek			Egy lakóhelyiségben		
	száma	kő vagy téglá	vályog	putri	gödör	1 helyiségből állnak	2	3	1 család él	2	3
Mohácsi járás	nincsen telep										
Pécsi járás	94	26	15	52	1	69	22	3	87	5	2
Sásdi járás	259	52	56	142	9	159	81	19	250	1	8
Siklói járás	268	7	176	72	13	227	36	5	259	9	—
Szigetvári járás	13	3	1	7	2	11	2	—	13	—	—
Járások össz.	634	88	248	273	25	466	141	609	—	15	10
Komló	167	58	15	94	—	107	60	—	167	—	—
Mohács	34	—	13	21	—	30	4	—	29	4	1
Szigetvár	13	13	—	—	—	8	4	1	13	—	—
Városok össz.	214	71	28	115	—	145	68	1	209	4	1
Járás, város összesen	848	159	276	388	25	611	209	28	818	19	11
	100%	19%	33%	45%	3%	72%	25%	3%	96%	2.5%	1.5%

Cigánytelepek 1974

Kommunális adatok

	Telepek száma	Telepek fekvése					Útviszonyok				Világítás				Vízellátás				WC		
		erdőben	erdőszélen	legelő	faluszig	egyéb	kőves	kocsiút	földút	gyalogút	világy	petróleum	mécsgy	nincs	viz	ásott kút	forrás	nincs	kő	fa	nincs
Mohácsi járás		Nincsen telep																			
Pécsi járás	7	2	2	1	2	—	3	—	3	1	1	6	—	—	2	2	—	3	2	3	2
Sásdi járás	29	3	14	2	3	7	2	6	3	18	3	25	1	—	2	12	7	8	2	12	15
Siklói járás	9	—	—	1	8	—	2	—	2	5	4	5	—	—	—	8	—	1	2	5	2
Szigetvári járás	3	—	—	—	3	—	2	—	1	—	—	3	—	—	1	2	—	—	—	2	1
Járások össz.	48	5	16	4	16	7	9	6	9	24	8	39	1	—	5	24	7	12	6	22	20
Komló	10	—	5	—	5	—	4	—	3	3	2	3	—	5	5	3	4	—	3	5	2
Mohács	2	—	—	—	2	—	—	—	1	1	1	1	—	—	1	1	—	—	1	—	1
Szigetvár	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Városok össz.	13	—	5	—	8	—	4	—	4	5	4	4	—	5	4	4	4	1	4	5	4
Járások és városok összesen	61	8,2 5	34,4 21	6,6 4	39,3 24	11,5 7	21,3 13	10,0 6	21,3 13	47,4 29	20,0 12	70,4 43	1,5 1	8,1 5	14,7 9	46,0 28	18,0 11	21,3 13	16,4 10	44,3 27	39,0 24

	Népesség száma korcsoportok szerint													
	családok száma	összesen	férfi	nő	0-6		7-14		15-18		19-60		60-on felül	
					férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
Mohácsi járás	Nincsen telep													
Pécsi járás	103	386	208	178	43	40	50	35	20	13	79	75	16	15
Sásdi járás	276	1216	593	623	142	114	134	151	55	58	226	260	36	40
Siklósi járás	277	1201	569	632	104	123	116	119	68	69	246	287	35	34
Szigetvári járás	13	32	11	21	3	1	1	4	—	1	7	13	—	2
Járások össz.	669	2835	1381	1454	292	278	301	309	143	141	558	635	87	91
Komló	168	814	369	445	83	99	84	96	10	30	174	196	18	24
Mohács	40	263	139	124	33	24	19	21	22	16	60	57	5	6
Szigetvár	13	52	25	27	3	4	6	6	1	1	15	16	—	—
Városok össz.	221	1129	533	596	119	127	109	123	33	47	249	269	23	30
Járások, városok össz.	890	100% 3964	48,3% 1914	51,7% 2050	20,5% 411	20,5% 405	21,3% 410	21,3% 432	9,2% 176	9,2% 188	43,1% 807	43,1% 904	5,8% 110	5,8% 121

Demográfiai adatok 1974

	A cigánylakosság összlétszáma				Az összlétszámból telepeken élők			
	családok	népesség	nemek szerint		családok	népesség	nemek szerint	
			férfi	nő			férfi	nő
1962	2867	13 175	6442	6733	1422	6489	3127	3362
1974	3465	16 565	8099	8466	890	3964	1914	2050
Növekedés	598	3990	1657	1733	—	—	—	—
%-ban	21	30	26	26	—	—	—	—
Csökkenés	—	—	—	—	532	2525	1213	1312
%-ban	—	—	—	—	37	38	38	39
Az össznépess égből	városokban él		községekben él		városokban él		községekben él	
	1374	(8,3 %)	11 227	(67,7%)	1129	(6,8%)	2835	(17,2%)

Az adatokat Pécs város nélkül számítottuk!

Lakóház építése, vásárlása

	Telek használatba adás OTP-kölcsön					Üzemi segítséggel		Saját erőből		Állami lakás	Tanácsi bérlakás
	teljes áron	tértés-sel	díjta-lanul	vásár-lásra	épi-tésre	V	É	V	É		
Mohácsi j.	10	2	2	30	6	—	2	4	2	—	—
Pécsi járás	—	2	12	46	39	7	2	11	19	13	4
Sásdi járás	32	5	15	90	21	9	11	30	19	4	3
Siklósi járás	—	29	19	90	17	1	2	11	6	2	—
Szigetvári j.	10	25	14	45	8	1	3	36	15	5	21
Járások össz.	52	63	62	301	91	18	20	92	61	24	28
Komló	3	2	1	7	11	3	1	2	1	20	—
Mohács	12	9	7	9	13	—	5	12	17	3	—
Szigetvár	—	—	5	—	3	—	—	—	—	—	4
Összesen	15	11	13	16	27	3	6	14	18	23	4
Végösszeg	67	74	75	317	118	21	26	106	79	47	32

OTP kölcsön részletezése

Hely	1966		1967		1968		1969		1970		1971		1972		1973		Ö.	
	V	É	V	É	V	É	V	É	V	É	V	É	V	É	V	É	V	É
Pécsi járás	2	6	5	5	3	2	8	3	6	6	10	4	5	4	7	9	46	39
Mohácsi j.	-	1	1	-	2	-	2	-	7	-	-	3	9	-	9	2	30	6
Sásdi járás	-	-	6	-	3	-	13	3	11	4	11	-	21	9	25	5	90	21
Siklói járás	2	13	15	-	3	1	27	-	15	1	19	1	7	1	2	-	90	17
Szigetvári j.	3	3	13	-	5	-	6	-	4	1	7	2	3	1	4	1	45	8
Összesen	7	23	40	5	16	3	56	6	43	12	47	10	45	15	47	17	301	91
Komló	-	-	-	-	-	3	-	-	2	2	2	3	2	2	1	1	7	11
Mohács	-	-	-	1	1	4	-	4	3	2	-	1	2	1	3	-	9	13
Szigetvár	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Összesen	-	3	-	1	1	7	-	4	5	4	2	4	4	3	4	1	16	27
Végösszeg	7	26	40	6	17	10	56	10	48	16	49	14	49	18	51	18	317	118
A ráfordított összeg	1630/m		1571/m		1081/m		2758/m		2564/m		2206/m		3660/m		3660/m		16 926/m	

Munkaviszony I.

	Munkaképes korúak száma		Állandó Alkalmi Egyéb								A nem dolgozókból			
			munkahelyeken dolgozók						Nem dolgozik		m.-képesek		m.-képtelenek	
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
Mohácsi járás	Telepeket megszüntették													
Pécsi járás	79	78	72	14	5	5	-	-	2	59	1	51	1	8
Sásdi járás	265	288	212	30	20	73	6	-	27	185	8	163	19	22
Siklói járás	303	341	198	47	74	122	2	-	29	172	23	133	6	39
Szigetvári j.	7	10	7	3	-	3	-	-	-	4	-	2	-	2
Járások össz.	654	717	489	94	99	203	8	-	58	420	32	349	26	71
Komló	189	228	157	44	-	-	-	-	32	184	23	146	9	38
Mohács	82	73	82	25	-	38	-	-	-	10	-	5	-	5
Szigetvár	15	16	9	5	2	-	1	-	3	11	3	11	-	-
Városok össz.	286	317	248	74	2	38	1	-	35	205	26	162	9	43
Járások, városok össz.	100%		45,8%		17,3%		0,4%		36,5%		79,2%		20,8%	
	940	1034	737	168	101	241	9	-	93	625	58	511	35	114

Munkaviszony II.

	Állandó munkahelyen dolgozók közül						Bérkategóriák											
	szakmunkás		betanított m.		segédmunk.		500-ig		500–1000-ig		1000–1500-ig		1500–2000-ig		2000–3000-ig		3000 felül	
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
Mohácsi járás	Telepeket megszüntették																	
Pécsi járás	2	–	2	–	68	14	–	–	4	2	19	10	16	1	27	1	6	–
Sásdi járás	6	1	17	7	189	22	1	11	8	9	42	7	101	3	48	–	12	–
Siklósi járás	4	–	20	1	174	46	2	2	11	13	39	16	85	14	58	2	3	–
Szigetvári járás	–	–	5	1	2	2	–	–	–	–	2	2	4	1	1	–	–	–
Járások össz.	12	1	44	9	433	84	3	13	23	24	102	35	206	19	134	3	21	–
Komló	14	2	35	17	108	25	7	11	5	14	85	15	45	3	9	1	6	–
Mohács	1	–	3	1	78	24	–	–	–	1	29	19	37	5	16	–	–	–
Szigetvár	–	–	1	–	8	5	–	–	–	2	4	2	3	1	2	–	–	–
Városok össz.	15	2	39	18	194	54	7	11	5	17	118	36	85	9	27	1	6	–
Járások, városok össz.	3,3%		12,1%		84,6%		3,7%		7,6%		32,2%		35,3%		18,2%		3,0%	
	27	3	83	27	627	138	10	24	28	41	220	71	291	28	161	4	27	–

Iskoláztatás I.

	Óvodás		Isk. előkész.		Tankötelesek				Középis k.	Rendsz. isk. járó		Nem jár iskolába		Túlkoros oszt. ism.		
	férfi	nő	férfi	nő	1–4.		5–8.			férfi	férfi	nő	férfi	női	férfi	nő
					férfi	nő	férfi	nő								
Mohácsi járás	Telepeket megszüntették															
Pécsi járás	–	–	7	2	37	36	20	8	–	42	31	15	13	20	15	
Sásdi járás	13	7	17	12	106	105	33	38	–	137	135	2	8	46	46	
Siklósi járás	4	3	22	23	83	85	14	43	1	124	122	3	6	49	48	
Szigetvári járás	–	–	3	3	1	2	–	1	–	1	3	–	–	–	–	
Járások össz.	17	10	49	40	227	228	97	90	1	304	291	20	27	115	109	
Komló	11	14	12	19	95	101	44	26	2	99	125	40	2	85	90	
Mohács	5	10	–	–	15	10	5	5	–	20	15	–	–	9	4	
Szigetvár	–	–	–	–	4	4	2	2	–	5	4	1	2	5	4	
Városok össz.	16	24	12	19	114	115	51	33	2	124	144	41	4	99	98	
Járások és városok össz.	33	34	61	59	341	343	148	123	3	428	435	61	31	214	207	

Iskoláztatás II.

	Bukott tanulók				Csak										Napközibe jár		Cigány osztályba jár	
	1-4		5-8		4		5		6		7		8					
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
Mohácsi járás	Telepeket megszüntették																	
Pécsi járás	22	12	–	1	3	3	1	3	–	–	–	–	3	1	24	12	28	16
Sásdi járás	37	34	7	9	9	12	8	8	5	3	3	2	4	4	52	65	44	39
Siklósi járás	9	15	6	14	3	5	3	6	5	4	2	2	9	9	98	96	107	101
Szigetvári járás	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	18	19	–	–
Járások össz.	68	61	13	24	15	20	12	17	10	7	5	4	16	14	192	192	179	156
Komló város	16	17	6	7	17	20	12	13	7	7	9	7	3	–	9	14	108	97
Mohács város	3	1	1	–	1	1	1	1	3	2	–	1	4	1	8	7	20	18
Szigetvár	3	1	2	3	–	–	–	–	1	1	–	–	–	–	–	–	–	–
Városok össz.	22	19	9	10	18	21	13	14	11	10	9	8	7	1	17	21	128	115
Járások és városok össz.	90	80	22	34	33	41	25	31	21	17	14	12	23	15	209	213	307	271

Művelődési adatok

	Könyvtári olvasók		Újságolvasók		Ismeretterj. előadásra		Mozi ba járók száma	Tulajd.		Analfabéta	
	száma				járók száma			rádió	tv	férfi	nő
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő					
Mohácsi járás	a telepeket megszüntették										
Pécsi járás	38	24	1	1	—	—	87	25	2	37	65
Sásdi járás	62	64	26	8	25	—	265	109	28	54	201
Siklói járás	85	52	62	24	140	6	483	104	65	136	120
Szigetvári j.	1	1	4	2	2	—	10	3	—	3	8
Járások össz.	186	141	93	35	167	6	845	241	95	330	394
Komló	125	96	65	55	315	25	366	110	21	121	210
Mohács	26	46	6	—	—	—	600	10	6		35
Szigetvár	1	3	1	1	1	—	20	7	5	5	3
Városok össz.	152	145	72	56	316	25	986	127	32	129	209
Járások, városok összesen	338	286	165	91	483	31	1831	368	127	459	603

Cigánytelepek, 1974

Telepek neve	Épületek száma	Családok száma	Összes létszám	A felszámolás tervezett éve
Mohácsi járás	a telepeket megszüntették			
PÉCSI JÁRÁS				
Bükkösd Alsófaluvég	6	9	52	1976
Hidas Bányatelep	14	14	41	terv nincs
Hosszúhetény Basagödör	8	8	26	1984
Hosszúhetény Zsidótemető	9	9	35	1984
Kozármisleny kocszmű mögött	31	35	136	felszámolás sürgős
Kővágógótöttös Tótvár	22	23	73	terv nincs
Szabadszentkirály Dobina	4	5	23	1975
Pécsi járás összesen	94	103	386	
SÁSDI JÁRÁS				
Abaliget vasútállomás	3	3	13	1980
Bános csúcstelep	4	4	12	1976
Baranyajenő Lityók	7	9	29	1984
Baranyaszentgyörgy Lukácstp.	8	8	36	1976
Csikóstöttös Béke u.	3	3	15	terv nincs
Godisa Újtelep	34	34	154	1980
Gödre Kecsketál	6	9	34	1982
Gödre prэшázak	3	4	12	1982. ter. a 2 tp egyesítése
Hetvehely erdőszél	15	15	60	terv időpont nélkül
Kaposszekcső vásártér	4	5	28	terv időpont nélkül
Kisvaszar lőtér	4	4	21	terv nincs

Telepek neve	Épületek száma	Családok száma	Összes létszám	A felszámolás tervezett éve
Kisvaszar pásztorház	22	26	117	terv nincs, a legelhanyagoltabb telep
Liget Gobbárgya	3	3	11	1976
Liget Zsidótemető	1	1	7	terv időpont nélkül
Magyarhertelend Királytanya	6	6	18	terv időpont nélkül
Magyarhertelend Tófold	1	1	13	terv időpont nélkül
Mágoos Horhó	13	13	62	1980
Mágoos Kispusztá	5	5	18	1980
Mecsekpölöske Hajasgödör	13	13	53	terv nincs
Nagyhajmás Tollas utca	3	3	11	1980
Orfű Vízfő	2	2	3	terv időpont nélkül
Sásd Gálykút	35	38	115	1990
Szalatnák Vasúti t.	10	10	67	terv időpont nélkül
Szágy Lajos telep	4	4	22	terv időpont nélkül
Szászvár Csepegő	6	6	29	1990
Szászvár Lencsés dűlő	6	6	19	1990
Szászvár Olvölgy	6	6	24	1990
Varga II. Hamuháza	2	2	11	1974
Vásárosdombó Ódombó-Ófalu	30	33	212	felszámolására nem kerül sor
Sásdi járás összesen	259	276	1216	
SIKLÓSI JÁRÁS				
Alsószentmárton	98	99	478	a faluval egybeépült
Bogádmindszent újtelep	11	11	61	1980
Felsőszentmárton	9	9	36	1975
Gilvánfa Varga telep	66	71	279	a faluval egybeépült
Gordisa Újtelep	4	4	27	terv időpont nélkül
Kisharsány pincesor	13	3	52	1984
Nagyharsány kolónia	43	44	159	1988
Old Dankó utca	22	24	104	terv nincs
Páprád Szalánta	2	2	5	1974
Siklói járás összesen	268	277	1201	
SZIGETVÁRI JÁRÁS				
Botykapeterd Kispeterd	4	5	10	terv időpont nélkül
Dencsháza Dankó II.	2	1	5	1974
Gyöngyösmellék Akácliget	7	7	17	terv időpont nélkül
Szigetvári járás összesen	13	13	32	
KOMLÓ VÁROS				

Telepek neve	Épületek száma	Családok száma	Összes létszám	A felszámolás tervezett éve
Kossuth aknai telep	109	109	544	telepek fokozatos felszámolása, kezdetben azok összevonásával
Hízlalda	16	16	84	
Vöröshegy	14	14	68	
Magyaregregy Lukac	7	7	20	
Magyaregregy Vár völgy	4	4	18	
Mecsekjánosi	4	4	24	
Kőszikla	4	4	15	
Cseresznyeág	5	5	14	
Hát föld	3	3	14	
Fürésztelep	2	2	13	
Komló város összesen	168	168	814	
MOHÁCS VÁROS				
Kölked Dankó utca	26	30	230	
Kölked Duna-sor	8	10	33	
Mohács város összesen	34	40	263	
Szigetvár Vágóhíd	13	13	52	felszámolása egyszerre történhet
PÉCS M. VÁROS				
Vasas Búzaberki dűlő	38	38	304	Az itt közölt adatokon kívül Pécs város vonatkozásában egyéb adatokat beszerezni nem tudtunk. Ezenkívül a város területén szétszórta 621 cigány él.
György akna	9	40	320	
Tüskés dűlő	7	7	56	
Észak-Megyer dűlő	6	6	48	
Füzes dűlő	3	3	21	
Központi raktárak	jelenleg alakulóban, putrit építettek engedély nélkül		3	
Megyeri út	jelenleg alakulóban, putrit építettek engedély nélkül			
Pécs város összesen	63	94	749	

Hely	Telepek összesen	Megszűnt telepek	%	Meglévő telepek
Mohácsi járás	3	3	100	—
Pécsi járás	32	25	78	7
Sásdi járás	53	24	45	29
Siklósi járás	20	11	55	9
Szigetvári járás	19	16	84	3
Összesen	127	79	62	48
Komló város M.egregy 2 telepével	12	2	17	10
Mohács város Kölked 2 telepével	9	1	33	2
Szigetvár város	2	1	50	1
Összesen	17	4	23	13
Járás és város összesen	144	83	57	61

Népmozgalmi adatok

	Párttagok száma		Tanácsstagok		Szakszervezeti tagok	
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
Mohácsi járás	Telepeket megszüntették					
Pécsi járás	—	—	—	—	49	6
Sásdi járás	1	—	2	3	142	8
Siklósi járás	3	—	2	3	44	8
Szigetvári járás	—	—	—	—	3	1
Összesen	4	—	4	3	238	23
Komló	5	—	3	—	76	11
Mohács	—	—	—	—	82	25
Szigetvár	—	—	—	—	7	3
Összesen	9	—	7	3	403	62

BML. XXIII. 2.a. BMT VB Anyagok 1974/1.

30/a

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1976. június 9-én tartott üléséről.

[...]

Horváth Lajos tanácselnök üdvözli a megjelenteket és a határozatképesség megállapítása után az ülést megnyitja. Javaslatot tesz a napirendre, melyet a Végrehajtó Bizottság az alábbiak szerint fogad el:

[...]

81. A cigány tanulókkal foglalkozó pedagógusok céljuttalmazásának szabályzata.

[...]

A cigány tanulókkal foglalkozó pedagógusok céljuttalmazásának szabályzata

Dr. Jerszi István vb. tag örömmel fogadja az előterjesztést. Amennyiben a céljuttalmazás a szabályzat szerint realizálódik, jelentős változások lesznek.

Dr. Árgyelán János vb-tag ugyancsak egyetért az előterjesztéssel. Megfontolandónak tartaná az egyéni jutalmazás mellett kollektív elismerésben részesíteni azokat az iskolákat, ahol jelentős számú cigány gyermek tanul. Ez a kollektív jutalom a tantestület valamennyi tagját érdekeltté tenné abban, hogy segítsék azokat a pedagógusokat, akiknek osztályában sok cigány gyermek van.

Dr. Kisvári András vb-tag jónak tarja az előterjesztést. Nagyon fontosnak tartja azonban, hogy a jutalmak elbírálása megfelelő gondossággal történjék a látszat-teljesítések elkerülése érdekében.

Pirisi Jánosné vb-tag időszerűnek és jelentősnek tartja a szabályzat bevezetését. A formális teljesítés veszélye valóban fennáll – amire Kisvári elvtárs célzott – de megfelelő ellenőrzéssel biztosítható, hogy ne váljon formális jutalmazássá.

Felhívja a figyelmet arra, hogy Baranyában szétszórtan is jelentős számú cigány lakosság él. Alig van olyan községi iskola, ahová néhány cigánygyerek ne járna. Ezek a gyerekek továbbra is el fognak kallódni. Ezért javasolja: egészítse ki a VB a határozatot annak érdekében, hogy a szétszórtan lakó cigány lakosság gyermekeinél is maradéktalanul biztosítsák a tankötelezettségi törvény betartását. Dolgozzon ki az osztály egy olyan rendszert, amely a szétszórtan jelentkező cigánygyerekek iskoláztatására ösztönzi a pedagógusokat.

Horváth Lajos tanácselnök összefoglalja az elhangzottakat és a hozzászólások alapján a határozati javaslat kiegészítését javasolja

A Végrehajtó Bizottság egyhangúlag az alábbi határozatot hozza.

81/1976. VB. Határozat

1. A Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága a cigány tanulókkal foglalkozó pedagógusok céljuttalmazási javaslatát elfogadja.

Az Oktatási Minisztérium 62.680/1975.XII.sz. alatt kiadott irányelveinek megfelelően elkészített szabályzatot és annak az 1975/76. tanév végétől való alkalmazását jóváhagyja.

2. A művelődésügyi osztály dolgozzon ki egy olyan juttalmazási rendszert is, amely a szétszórtan letelepedett cigány tanulók nevelőinek ösztönzését és ezt a rendszert saját hatáskörében vezesse be és alkalmazza.

3. Dolgozza ki a művelődési osztály a kollektív tantestületi elismerésnek tárgyi juttalmazási rendszerét, azon iskolákra vonatkozólag, amelyekre a szabályzat hatálya kiterjed. Ezt a juttalmazást kellő differenciáltsággal alkalmazza.

4. A művelődésügyi osztály biztosítsa a szabályzat alkalmazásának gondos előkészítését és egy év múlva a tapasztalatokról adjon tájékoztatást a végrehajtó bizottságnak.

Határidő: a beszámolásra: 1977. augusztus 31.

Felelős: Bernics Ferenc műv. o.-vezető

[...]

BML. XXIII. 2.a. BMT VB jkv. 1976. 120-122, 125-126.

30/b

Előterjesztés

a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1976. június 9-i ülésére.

Tárgy: A cigány tanulókkal foglalkozó pedagógusok céljuttalmazásának szabályzata

Oktatáspolitikai célkitűzéseink alapkérdése a tankötelezettségi törvénybe foglaltak maradéktalanul érvényre juttatása. Az általános iskola 8. osztályát tanköteles koron belül el nem végzett tanulók többségét a cigány tanulók teszik ki, ezért a törvény végrehajtásában további előrelépés csak akkor várható, ha a cigány tanulók beiskolázása és lemorzsolódásának megakadályozása érdekében hatékony intézkedések történnek.

A cigány tanulókkal való eredményes foglalkozás az érintett pedagógusokra az átlagosnál jóval nehezebb és felelősségteljesebb feladatokat hárít. Ennek a jelentős többletmunkának anyagi elismerése feltétlenül elősegítené a cigány tanulókkal foglalkozó pedagógusok nevelő-oktató munkájának hatékonyságát.

Az Oktatási Minisztérium a problémakör megoldása érdekében a 62-680/1975.sz. leiratában irányelveket dolgozott ki a cigány tanulókkal foglalkozó pedagógusok céljuttalmazásának szabályozására, egyidejűleg 1976. január 1-től megszüntetve az eddig működési pótlékként folyósított cigánypótléket azoknál a tanulócsoportoknál, ahol a cigány gyermekek aránya 100%-ot tett ki.

A Minisztérium a céljuttalmakat azon intézmények pedagógusai számára javasolja, akik olyan gyermekcsoportokat vezetnek, illetve tanítanak, ahol a cigány tanulók aránya a csoport létszámának 50%-át eléri vagy meghaladja.

A fentiek alapján az Oktatási Minisztérium értékelési szempontjainak figyelembevételével a mellékelt szabályzat jóváhagyását, illetve elfogadását javasoljuk.

Határozati javaslat:

– A Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága a cigány tanulókkal foglalkozó pedagógusok céljuttalmazási javaslatát elfogadja.

Az Oktatási Minisztérium 62.680/1975.XII.sz. alatt kiadott irányelveinek megfelelően elkészített szabályzatot és annak az 1975/76. tanév végétől való alkalmazását jóváhagyja.

Felelős: Bernics Ferenc műv. osztályvezető

Orosz Ferenc pü. osztályvezető

Pécs, 1976. május 13.

Bernics Ferenc s.k.
műv. oszt. vez.

Orosz Ferenc s.k.
pü. oszt. vez.

A céljuttalom összegének kifizetése:

A városi, járási művelődésügyi osztályvezető jóváhagyása alapján a tanév, ill. év végi záróértekezleten.

A céljuttalom összegének biztosítása:

A megállapított, ill. jóváhagyott céljuttalom összegek fedezetének forrásai:

- Az éves jutalomkeret intézményi, differenciált megállapításánál – erre figyelemmel – járási, városi, nagyközségi szintű tartalékképzés alapján,
- az előző évi jutalmasított bérmaradványból képzett járási, városi, nagyközségi szintű tartalékból.

A tanév, ill. év végén várhatóan szükséges céljuttalom fedezete a fenti forrásokból külön-külön, de valamennyi figyelembevételével együttesen is biztosítható.

Valamennyi, a fentiek alapján szükségessé váló intézkedést a Pedagógus Szakszervezet járási, városi bizottságával egyetértésben lehet és kell foganatosítani.

Pécs, 1976. május 19.

Bernics Ferenc s.k.
osztályvezető

BML. XXIII. 2.a. BMT VB. Anyagok. 1976/II.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1977. szeptember 28-án tartott ülésén.

[...]

Horváth Lajos tanácselnök üdvözli a megjelenteket és a határozatképesség megállapítása után az ülést megnyitja. Javaslatot tesz a napirendre, melyet a végrehajtó bizottság az alábbiak szerint fogad el:

[...]

146. Cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének elősegítésére állami támogatás megosztása.

Előadó: Visegrády Tamás főelőadó

[...]

A cigánylakosság társadalmi beilleszkedését segítő támogatás megosztása

A végrehajtó bizottság egyhangúlag a következő határozatot hozza:

146/1977. VB. Határozat.

A Végrehajtó Bizottság a cigánylakosság társadalmi beilleszkedésének elősegítéséhez rendelkezésre álló állami támogatás megosztását jóváhagyja azzal, hogy az a javasolt települések és célok szerinti bontásban használható fel (előterjesztés melléklete szerint!)

Indokoltnak tartja azt az intézkedést, mellyel az érintett tanácsszervek az összegből 2 250 000 Ft előleggel rendelkezhetnek.

Felelős: Orosz Ferenc pénzügyi oszt. vezető

Dr. Kóbor József eü. oszt vezető

Bernics Ferenc műv. oszt. vezető

[...]

BML. XXIII. 2.a. BMT VB jkv. 1977. 223-224, 244.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1977. december 28-án tartott ülésén

[...]

Horváth Lajos tanácselnök üdvözli a megjelenteket és a határozatképesség megállapítása után az ülést megnyitja.

A végrehajtó bizottság az [...] ülés napirendjét a következők szerint állapítja meg:

[...]

A cigány lakosság helyzetének javítására hozott 59/1974. (IV. 24.) VB. sz. határozat végrehajtásának tapasztalatai és a középtávú feladatok.

Dr. Görcs László kiegészítőjében elmondja, hogy az albizottság együttes ülésben tárgyalta a témát a foglalkoztatás-politikai bizottsággal. Az ott elhangzott javaslatok alapján az ide terjesztett jelentés konkrétabbá vált.

A Pécsi Bőrgyárban szerzett tapasztalatairól ad tájékoztatást. A cigányok beilleszkedése a munkahelyen jó ütemben halad, egyenrangú munkaerővé válnak az üzemekben.

A jelentés első oldalán irtakat a KISZ-re vonatkozóan módosítja: „feladataival most ismerkedő KISZ-re”.

Kérdések

Bacsa Zsigmond vb-tag kérdezi, hogy a cigányügyi bizottságban tevékenykedő cigány értelmiségiek kiből tevődnek? A munkaképes korú cigányok 20%-a nem dolgozik. Kérdezi, 10 évvel ezelőtt milyen volt ez az arány? A jelentés megállapítása szerint a cigány tanulók oktatását főképpen képesítés nélküli nevelők végzik. Kérdezi mi ennek az oka?

Árgyelán János vb-tag azt kérdezi, hogy a bűnözőkre vonatkozó adatot kitől kapták a jelentést készítő?

Dr. Diófási Lajos vb-tag: milyen tényezők játszanak közre abban, hogy a szigetvári járásban egyetlen cigánytelep sincsen, a sásdi járás viszont élenjár e vonatkozásban?

Pirisi Jánosné vb tag megkérdezi, hogy az előkészítő oktatásra vonatkozó adat melyik évből való? Van-e törvényes lehetőség az előkészítő foglalkozásokon való kötelezésre?

Dr. Kisvári András vb-tag a cigány lakosságnak a mezőgazdasági üzemekben történő foglalkoztatása felől érdeklődik, van-e itt előrelépés?

Az 5. oldalon leírtakkal kapcsolatban kérdezi, járható-e az az út, hogy a később felszámolásra kerülő cigánytelepeken kommunális ellátottságot kell biztosítani. Milyen mértékig kell ezt tenni?

A bűnözőkkel szembeni álhumanizmusról is említést tesz a jelentés. Az enyhe büntetés mindenkiire, vagy csak a cigányokra értendő?

Hogyan szereznek érvényt annak a vb határozatnak, hogy a cigány tanulókat tanítók magasabb bérezésben részesüljenek?

Válasz

Dr. Görcs László, az albizottság vezetője válaszol:

A cigányügyi albizottságba választott cigányértelmiségiek között található üzemmérnök végzettségű, több pedagógus – köztük KISZ titkári funkciót is ellátó nevelő. Jó szándékú törekvéseikben komoly munkát végeznek egy terület cigány lakosságának ellenőrzésében és nevelésében.

A munkavállalással és bűnözéssel összefüggő számadatokat a rendőrségtől szerezte be az albizottság.

Képesítés nélküli nevelők pedig azért tanítanak a cigányoknál, mert más tanerőt a tanácsok nem kapnak.

A szigetvári járásban a cigánytelepek felszámolásában elsősorban Pirisi János volt hiv. elnök munkáját kell pozitívan említeni. Itt meghatározták az egyes cigánytelepek vonzási területét és terv szerint történt a széttelepítés. Ilyen módon nem alakultak ki ebben a járásban cigányfalvak.

A sásdi járásban nincs látványos előrelépés. Ennek több oka is lehet – éppen a segítségadás szándékával a cigányügyi albizottság a jövő évben a sásdi járás vezetőivel együtt megvizsgálja a helyzetet. Ez alkalommal meghatározzák a teendőket is a telepek felszámolásával kapcsolatban.

A pécsi járás helyzete is nagyon jó – két cigánytelepe van már csak.

Egész éves tanévet előkészítő tanfolyamot 16 községben tartanak. Ez az adat a megyei művelődésügyi osztálytól származik.

A cigány tanulókkal foglalkozó képezített pedagógusok külön jutalmazása a vb határozat szellemében végrehajtást nyer.

A cigánygyerekek előkészítő foglalkozásokon való részvételre nem kötelezhetők.

A mezőgazdasági üzemekben dolgozó cigányok száma csökkent, ugyanis az előrehaladott gépesítettség megköveteli a szakmunkás képezítést. Nem csökkent azonban számuk az idénymunkában (borsószedés, szüret).

A cigány lakosság munkába állítása mellett másik fontos kérdés a lakásépítés. E vonatkozásban óriási igények vannak, de a vásárlásra 80 ezer Ft, az építésre 120 ezer Ft hitel vehető igénybe – ez pedig nagyon kevés. A házvásárlás lehetősége már kevésbé adott, ez is nehezíti a helyzetet. Sőt a korábban vásárolt házak már felújításra szorulnak. E felújítási feladattal indokolt is lenne a községi tanácsokat megbízni. A lakásépítés támogatásában megyénk üzeimei nem járnak élen. Kis számban adnak ugyan cigány dolgozóknak lakást, de csak olyanok részére, akik már nem teleti lakosok. A támogatásnak pedig éppen olyan formájára lenne szükség, hogy a teledi lakosokat juttassák lakáshoz.

A telepek egészségügyi viszonyainak javítása érdekében a Köjál és az egészségügyi osztály hathatós intézkedéseket tett. Ennek ellenére terjed a tetveség és nemcsak a cigány lakosság körében. Sőt gyermekintézményekben is előfordul fertőzöttség. E tény általános és sürgős intézkedést követel.

A bírói ítélezések nevelő jellegűek, ezért nem volt szerencsés a jelentésbeli „álhumanizmus” fogalmazás.

Visegrády Tamás cigányügyi főelőadó kiegészítésképpen elmondja, hogy egész éves tanév-előkészítő ott működik, ahol óvoda nincs. E baranyai példa országosan kiemelkedő. Ezen túlmenően, ahol a cigány gyerekek aránya magas, a hét minden napján folyamatos foglalkozást tartanak.

Összehasonlításként elmondja, hogy 4 évvel korábban a cigány lakosság (munkaképes korú) 34%-a nem dolgozott, az ideai arány 20%. Tehát kedvezően alakul a kép és az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy közben nőtt a cigánynépesség száma. A nem dolgozók nagyobb részt nőkből tevődik. A munkaképes korú férfiak nagyobb százaléka tartós munkaviszonyban áll.

A bűnözésre vonatkozó adatokkal kapcsolatban elmondja, hogy rendelkezésre állt a megyei rendőrkapitányság jelentése és az igazgatási osztály adatai, valamint a fiatalok bűnözéséről a megyei gyermekvédelmi bizottság jelentése.

Hozzászólások

Dr. Árgyelán János vb-tag megállapítja, hogy a téma napirendre tűzése időszerű volt. A jelentés jól tükrözi azokat a változásokat, amelyek 1974 óta történtek.

Hozzászólásának többi részében saját, valamint a belügyi szervek tapasztalatait mondja el. A cigány lakosság életkörülményeinek változásában lassú ütemű javulás tapasztalható, így a munkavállalás aránya elfogadható, bár még gyakori a munkahely változtatás. Kevés előrehaladás történt a nők munkába állításában. Ez részben összefügg gyermeknevelési tendenciákkal, a bölcsőde és óvoda hiányával. Lakás- szociális körülményeikben javulás van.

Az üzemeknél azonban a szemléletbeli változásokat indokolt sürgetni.

A cigány lakosság életkörülménye befolyásolja a cigányok bűnözésben való részvételét is. Az összlakossághoz viszonyítva 1,5-2% azok aránya, akik részt vesznek a bűnözésben.

A társadalmi beilleszkedést a rendőri és igazságügyi szervek sajátos eszközeikkel elősegítik. Elsősorban a munkára való rászorítás, a bűnözéstől való távoltartás, a megelőző munka legyen előtérben.

A továbbiakban számszerű adatokkal érzékelteti a fokozott ellenőrzésben részesülőket, a szabálysértési eljárások eredményeit, a fiatalok intézeti elhelyezését. A rendőri szervek részt vesznek a propaganda munkában, különböző témákban előadásokat tartanak a cigánytelepeken. Javaslatot tesznek alkohol elvonó kezelések alkalmazására.

A továbbiakban pontosítja a jelentésben szereplő számadatokat. Nem fogadja el ama megállapítást, hogy 1976-ban az összes büntetteknek 14%-át cigányok követték el – reális érték 6,7%. Aláhúzza, hogy a bűnözésben való részvételt nagy mértékben meghatározza az élet-, lakás-, munka és szociális, kulturális körülmény. Mindezek változtatása érdekében a tanácsai szervek sokat tettek, de hosszú ideig még türelmes munkára lesz szükség. Különösen azt tartja aggasztónak, hogy a gyermekek és fiatalok bűnözésben való részvétele a cigányoknál nem csökken. A megelőzés érdekében a veszélyeztetett fiatalok családból való kiemelését meg kell gyorsítani. Ehhez igényelni kell a KISZ szervezetek és a gyámhatóságok segítő közreműködését.

Pirisi Jánosné vb tag véleménye szerint az utóbbi 5 évben nagyobb javulásról lehet számot adni. A megyei művelődésügyi osztály dicséretet érdemel, mert az országosnál is jobbak az eredményeink a cigánygyerekek oktatásába való bevonása terén. Az iskolát megelőző előkészítőben való részvételük kedvezően alakul, és jobb a helyzet, mint amit a jelentés tükröz. Az éves előkészítő ötlete is Baranyából származik és az itteni tapasztalatok alapján tette általánossá a miniszteri rendelet. Kötelezni a részvételre nem lehet a gyerekeket és nem is várható ilyen törvény megjelenése, mert ez a tanköteles kornak 5 éves korra való leszállítását jelentené. Meggyőződése azonban, hogy rendeletek nélkül is be lehet csalogatni a gyerekeket az óvodába és az előkészítő foglalkozásokra. Azok a pedagógusok – márpedig szép számmal vannak ilyenek –, aki ezt meg tudják tenni, messzemenő elismerést, anyagi támogatást érdemelnek.

Változtatni kell azon a szemléleten is, hogy az óvoda igénybevétele nem kötelező – bár ez igaz. Mégsem szerencsés, ha a cigánygyerekeket onnan hazaküldik, mert piszkos a ruhájuk. Az iskolában ilyen eltanácsolás nem fordulhat elő.

Közelebbről ismeri több cigányértelmiségi életét. Nem nagyon váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. Azt is látni kell, hogy rendkívül nehéz a helyzetük – saját körükből kiközösítik őket és nincs olyan tekintélyük, hogy hatni tudjanak a többire. Ugyanakkor tapasztalta, hogy a nem értelmiségi cigány tanácsstagok értelmesen, felelősségtudattal szólnak a különböző témákhoz. Ők jobban felelősségre vonják a saját körükből való cigányokat, türelmetlenebbek és elvárják, hogy a hatóságok keményebben lépjenek fel velük szemben. Véleménye szerint nemcsak a cigány értelmiségre kell számítani a nevelő munkában, hanem a közéletben részt venni akaró cigányemberekre is.

Képesítés nélküli pedagógusok nemcsak cigánytelepüléseken találhatók – a képezett emberek más kisebb falvakban sem vállalnak munkát. Még ösztönzés (anyagi juttatás) esetén is nehéz az álláshelyeket betölteni.

Elmondja még, hogy a cigánytelepek felszámolását nem lassítani, hanem meggyorsítani szükséges – ellentétben az előterjesztők véleményével. Ugyanis, ha telepszerűen együtt vannak, nehezebb a kulturális és egészségügyi fejlesztést biztosítani.

Bóna Ernőné, a KISZ Baranya megyei Bizottságának első titkára számos tervet említ arra vonatkozóan, hogy milyen feladatnak kíván eleget tenni a KISZ megyei Bizottsága.

Így fontosnak tartják az előítéletek, téves nézetek felszámolását. Személyes agitációval is dolgozott e területen annak érdekében, hogy a cigányok körében önálló KISZ alapszervezet létesüljön és működjön. E munkához sok segítséget adtak a tanácsi dolgozók és a pedagógusok. A különböző szintű KISZ-bizottsági területeken szintén munkálkodnak cigányfiatalok.

Másik fontos feladatuknak tekintik a 8 általános iskola elvégzésének szorgalmazását. Ebben lassú az előrelépés és még egy ideig nem várható lényeges javulás. A következő években lakóterületi akcióprogramot készít elő a KISZ és e feladatot kiemelten kezeli.

Feladat még a cigányfiatalok érdekvédelme és munkára nevelésük összhangba hozása. Ugyanis szívesen élnek jogaikkal a munkavégzés hátrányára, mert a távolmaradás ez esetben igazolt.

A kulturális nevelő munka erősítésére is szükség van. Tervük, hogy az ifjúságpolitikai alap egy részét lakóterületi ifjúsági klubok támogatására használják és oda is juttatnak, ahol nagyobb létszámú cigányfiatal él.

Dr. Kisvári András vb-tag az ülésen kiosztott határozati javaslatot alkalmasnak tartja a feladatok megjelölésére. Javasolja, köszönje meg a vb. a cigányügyi albizottság eredményes munkáját – Görcs elvtárs tevékenysége minden elismerést megérdemel.

Hangsúlyozza a cigány lakosság faluba telepítésének fontosságát és ezt véleménye szerint azzal lehet elősegíteni ha ott helyben munkaalkalmat is találnak. A határozati javaslat 4. pontjához kapcsolódva jelzi, jobban meg kell ragadni azokat a helyeket, ahol a cigányok körében a nemdolgozásra újratermelődés folyik, – a hatóságok legyenek e tekintetben erélyesebbek. Akkor szolgáljuk a cigányság érdekét, ha kiragadjuk soraikból az izgága embereket.

Városba telepítésüknél az egészségügyi követelmények betartására nagyobb gondot kell fordítani, szükség van a többszöri fertőtlenítésre és nemcsak a cigány lakosság, hanem más rétegek védelmében is.

Dr. Diófási Lajos vb-tag a cigányügyi albizottság munkáját dicséretesnek tartja. Véleménye szerint is indokolt – az előrelépés ellenére –, hogy a helyi tanácsok testületi üléseken jelöljék meg a cigány lakosság életkörülményeinek javítása érdekében teendő intézkedéseket. Mégis kifogásolja a határozati javaslat megfogalmazását, hogy a 100 főnél több cigánylakos esetében foglalkozzanak a témával testületi ülésen. Ugyanis nem lesz abban egységes az állásfoglalás, hogy kit tekintenek cigánynak. A fogalmazás finomítását javasolja.

Dr. Hazafi József vb-titkár szerint a vb 1974. évi határozata helyesen jelöli meg az alapvető célokat. Az azóta megjelent kormányhatározatban hangsúlyosan fogalmazódik meg a munkahelyekkel való együttműködés igénye, valamint az állampolgári köteleességek teljesítésére nevelése a cigány lakoságnak. Úgy érzi, nem szemléletbeli problémák, hanem koordinációs fogyatékoságok okoznak néha zavart a tanácsi apparátuson belül és a nem tanácsi szerveknél.

Hozzászólásában főleg az utógondozás problémakörével foglalkozik. Szükségesnek tartja, hogy ebben szoros együttműködés alakuljon ki a tanácsi, bírósági és belügyi szervekkel.

A hatósági munkából következő fontos feladat a cigány lakosság munkába helyezése és munkában tartása, a beiskolázás megoldása, valamint az alkoholizmus elleni eszközök alkalmazása.

A felnőtt utógondozás bírósági hatáskörbe került, a fiataloké tanácsi szervezetben maradt. Kívánatos, hogy e két szerv munkája összehangolt legyen és más szervekkel is biztosítsák a koordinációt.

A gyermek- és ifjúságvédelemben a pártfogó hálózat jelentős fejlesztésén keresztül lehet

eredményt elérni. Ezt miniszteri rendelet is segíti, amikor a pártfogók jutalmazásának lehetőségéről intézkedett.

A helyi tanácsi vezetésnek nagy szerepe van abban, hogy bizonyos feladatokat hogyan sikerül megoldani. Érdemes végig gondolni, miként lehetne a tanácsi vezetőket és a pedagógusokat még érdekeltébbé tenni a cigány lakosság életkörülményeinek javításában. Az előterjesztés kedvező eredményekről ad számot. Meg kellene találni annak szervezett útját, hogy a jó módszerek minél szélesebb körben alkalmazottak legyenek. A feldolgozáshoz a személyi feltételek is adottak.

Takács Gyula elnökhelyettes egyetért azokkal, akik dicsérték a jelentést és az albizottság munkáját. Külön kiemeli Görcs elvtárs áldozatos tevékenységét, amellyel messze túl mutat albizottság vezetői kötelezettségein is. Ezért elismerés és köszönet illeti. Előrelépést jelent, hogy függetlenített cigányügyi referense van a megyei tanácsnak. Munkája szintén elismerésre méltó. Ígéretes a tájékozottsága, amelyet a területtel való ismerkedés kapcsán elért.

A cigányság felemelkedése érdekében munkánkban fontos összekapcsolnunk a humanitást és a megfelelő szigorot. Egyik oldalon még több segítséget kell adni a nagycsaládoknak, öregeknek, akik számára nehézséget jelent a régi életmód elhagyása. Másik oldalon egy romantikamentesebb szemléletre van szükség a közvesztélyes munkakerülők elleni fellépésben, az alkoholizmus elleni küzdelemben, vagy a családi pótlékok kötelező naturális juttatása tekintetében.

Hangsúlyozza, a tanácsi munka folyamatos részévé kell tenni a cigánykérdést. Olyan vezetői szemléletre van szükség, amely rendszeresen számon kéri a tanácsi apparátustól az ezzel kapcsolatos teendőket. Egyetért azzal, hogy ahol előrehaladás van, ott a tanácsi apparátusnak és a vezetésnek nagy érdemei vannak. Ilyen a szigetvári és a pécsi járás és Komló város. Ott, ahol a lemaradás nagyobb, pl. sásdi járás – a szubjektív tényezőknek is megvan a szerepük. Meg kell vizsgálni az elmaradás okát és az elmarasztalás módjára is lehetőséget kell találni ott, ahol nem tesznek erőfeszítést az előrelépés érdekében.

A munkáltatók felelősségének jobb kibontakoztatása is szükséges a területen, hiszen a cigánymunkavállalók életkörülménye közvetett módon a vállalatok termelését is érinti. Fontosnak tartja, hogy a betanított munkások száma növekedjen a cigányság körében és szakmunkássá képzésüket is szorgalmazni kell. Ehhez segítséget adhatnak a szocialista brigádok.

Fontosnak tarja a cigány gyermekek tanulmányi előmenetelének figyelemmel kísérését és ösztöndíjjal, kollégiumi elhelyezéssel is elősegíteni továbbtanulásukat.

Véleménye szerint sok pozitív példa is felsorolható a cigányértelmiségek mellett, a munkában jól megállják a helyüket és a kollektívába jól beilleszkednek.

A továbbiakban tájékoztatást ad a Komló Kossuth-aknai látogatásáról, ahol cigány iskola és óvoda működik telepi viszonyok között. Megható az elmúlt 10 évben itt elért fejlődés, és a pedagógus szívesen végzi munkáját.

Diófási elvtársnak válaszol, amikor azt mondja, hogy nem kell szemérmeskedni, van még Magyarországon cigánykérdés. Az életmód meglétéig cigánynak tekintendők és a megoldásért való küzdelem ott kezdődik, hogy felismerjük.

Dr. Görcs László a napirendi pont előterjesztője megköszöni az elismerő szavakat és néhány észrevételre válaszol.

Az albizottság nem gondol a cigánytelepek felszámolásának lassítására, sőt a meglévő 40 telep közül 19-et kiemelték, amelyeket 1980-ig meg kell szüntetni. Arra azonban szükség van, hogy a felszámolás körülmények között történjen.

Kéri Pécs város segítségét is a Kokszmű melletti cigánytelep felszámolásához.

Végül tájékoztatja a testületet az albizottság nevében Békés megyében tett tapasztalat-csere látogatásáról.

Horváth Lajos tanácselnök összefoglalójában elmondja, hogy a testület egy korábban hozott határozatának végrehajtását vizsgálta. Az 1974-ben megszabott feladatok hosszú távra szóltak és időtállóknak bizonyultak. A mostani előterjesztés és határozati javaslatok a megvalósulás szervezésének új, időszerű és részletesebb teendőire utalnak.

A határozati javaslat II/2 pontjának módosítására tesz javaslatot: ott foglalkozzanak a tanácsai testületek a cigány lakosság életkörülményeivel, ahol szükséges, – ne pedig a lakosság szám határozza ezt meg.

A cigány lakosság életkörülményeinek figyelemmel kísérése legyen az apparátusi munka fontos része, és az objektív feltételek erősítésére is figyelmet kell fordítani. A tevékenységet felügyelő tisztségviselő rendszeresen kezdeményezze az e téren jó munkát végző vezetők elismerését és az elmaradók elmarasztalását.

Javasolja, a végrehajtó bizottság köszönje meg és ismerje el a cigányügyi albizottság és vezetője Görcs elvtárs munkáját.

A végrehajtó bizottság egyhangúlag – ellenszavazat nélkül – a következő határozatot hozza:

Határozat

194/1977. VB

A végrehajtó bizottság a cigány lakosságért folytatott munkával foglalkozó beszámolóval egyetért és elfogadja. Megállapítja, hogy az 59/1974.(IV.24.) VB.sz. határozat helyesen tüzte ki a feladatokat és a végrehajtás során jelentős eredmények mutatkoznak. Emelkedett a munkaviszonyban állók száma. Újabb telepek szüntek meg, javult a cigány lakosság egészségügyi ellátása. Kedvezően változott az általános iskolát végzettek aránya, jelentősen nőtt a továbbtanulók és a felnőttoktatásban résztvevők száma.

A jelentős eredmények ellenére a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének üteme még nem kielégítő. Változatlanul gond a telepen élők helyzete, a magas csecsemőhalálozás. Nem kellő mértékű a dolgozó nők aránya. A cigányság csak kis mértékben kapcsolódik be a közművelődési intézmények munkájába. Magas a cigány fiatalok bűnözők száma.

A végrehajtó bizottság megköszöni a cigányügyi albizottságnak és vezetője dr. Görcs Lászlónak a cigány lakosság életkörülményeit figyelemmel kísérő és bemutató munkáját, – eredményes tevékenységét elismeri.

A végrehajtó bizottság megállapítja, hogy a cigány lakosság társadalmi beilleszkedéséhez továbbra is az 59/1974. VB.sz. határozatban megfogalmazott főbb feladatok végrehajtása szükséges. Ennek megfelelően az MSZMP 1975. évi megyei pártértekezlet állásfoglalása, valamint az eltelt időszakban megjelent központi intézkedések figyelembevételével az 1980-ig terjedő időszakra még a következő célkitűzések fontosak:

A közgondolkodást úgy kell formálni, hogy a cigány lakosság segítése társadalmi ügyé váljon. Elő kell segíteni, hogy minél többen reálisan megismerjék a cigányság jelenlegi helyzetét.

Növelni kell az állandó munkaviszonyban álló cigányok számát. Meg kell szüntetni a telesszerű együttélési formát, az egészségtelen lakáskörülményeket. fejleszteni és javítani kell a cigányság egészségügyi ellátását, gondozását, higiénés viszonyait, közegészségügyi-járványügyi helyzetét. A cigány lakosság tudatformálása érdekében emelni kell a kulturált-

ság szintjét. Az állampolgári jogok és kötelességek megismerése és megtartása biztosítására fokozni kell a felvilágosító nevelést.

A fenti célkitűzések elérése érdekében az alábbi feladatok végrehajtása indokolt:

1. A tanácsok – a munkáltatókkal együttműködve – biztosítsák, hogy a cigányok lakóhelyük közelében minél nagyobb mértékben vállaljanak munkát. Javítani kell a dolgozók arányát. Fokozottabban kell ellenőrizni a telepi lakosság munkavállalását és a munkakerülőkkel szemben következetesen és hathatósan kell eljárni.

A munkáltatók gondoskodjanak a cigány dolgozók munkahelyhez kötődésének elősegítéséről, nevelésükről, szakmai és általános képzésükről.

A feladatok végrehajtásáért felelősek:

– ÉKV ipari, mezőgazdasági és élelmezésügyi, munkaügyi osztály vezetője,

– a helyi tanácsok elnökei.

2. A városi tanácsok végrehajtó bizottságai gondoskodjanak a telepen élő családok szociális körülményeinek megvizsgálásáról és ennek alapján határozzák meg az egyes családok elhelyezésének módját.

Szorgalmazni kell, hogy a lakáshoz juttatásban a munkáltatók cigány dolgozóiknak az eddiginél nagyobb segítséget adjanak. A helyi tanácsok érintett szakigazgatási szervei a jogszabályok következetes alkalmazásával akadályozzák meg a telepeken történő további építkezéseket.

Felelős: ÉKV, munkaügyi oszt. vezetője, – a teleppel rendelkező tanácsok elnöke

3. Elő kell mozdítani, hogy a közművelődési intézmények munkájának szerves részévé váljon a cigány lakosság kulturális nevelése és e tevékenységben kapjanak megfelelő támogatást a munkáltatóktól is.

Felelős: művelődési oszt. vezetője

4. Az állampolgári jogok és kötelességek megtartása érdekében a tanácsai szervek tegyék hatékonyabbá az ellenőrzést, a számonkérést és szükség esetén éljenek a jogszabályi szankciók következetes alkalmazásával.

Nagyobb figyelmet kell fordítani a szabálysértések és bűncselekmények megelőzésére a cigányok utógondozására.

Felelős: helyi tanácsok elnökei, az illetékes megyei szakigazgatási szervek vezetői

5. Folyamatosan figyelemmel kell kísérni a tanácsai vezetőknek, ügyintézőknek a cigány lakosság beilleszkedése érdekében végzett munkáját. Gondoskodni kell az e tevékenységet kiemelkedően végzők anyagi és erkölcsi elismeréséről, valamint a nem megfelelően dolgozók elmarasztalásáról.

Felelős: felügyeletet ellátó megyei tanácselnökhelyettes

6. A végrehajtó bizottság felkéri az Egészségügyi és Szociálpolitikai Bizottságot, hogy a Cigányügyi Albizottság segítségével támogassa a tanácsszervek ezirányú munkáját, elsősorban a tervek végrehajtása tapasztalatainak összegzésével, a további intézkedésekre vonatkozó javaslataival. A tömegkommunikációs eszközök igénybevételeivel aktívan kapcsolódják be a közgondolkodás formálásába.

A felkérésért felelős: a megyei tanács elnöke

7. A végrehajtó bizottság felkéri a Hazafias Népfront Baranya megyei Bizottságát, a Szakszervezetek Megyei Tanácsát, a KISZ Baranya megyei Bizottságát, a Vöröskereszt megyei Titkárságát, a Baranya megyei Rendőrfőkapitányságot, a Dunántúli Napló Főszerkesztőjét, a Magyar Rádió és Televízió Pécsi Stúdiójának vezetőit, hogy az egyes feladatok végrehajtásában együttműködve továbbra is segítsék a cigány lakosság helyzetének javítását.

A felkérésért felelős: Takács Gyula elnökhelyettes.

8. A célkitűzésekkel összefüggő feladatok 1980-ig történő végrehajtásához a megyei szakigazgatási szervek határozzák meg a szükséges konkrét intézkedéseket.

Határidő: 1978. március 31.

Felelős: egészségügyi, ÉKV, igazgatási, ipari, mezőgazdasági és élelmezésügyi oszt. vezetői, munkaügyi, művelődésügyi oszt. vezetők.

9. A helyi tanácsok – ahol ez szükséges – kétévenként testületi ülésen tárgyalják meg a területen élő cigány lakosság helyzetét és határozzák meg az időszerű feladatokat.

Határidő: az első ülésre: 1978. december 31.

Felelős: valamennyi érintett tanácselnök.

10. A végrehajtó bizottság indítványozza a megyei tanácsnak, hogy vizsgálja meg a cigány lakosság érdekében tett intézkedések tapasztalatait és a VI. ötéves tervidőszak ide vonatkozó feladatait.

Határidő: 1980. december 31.

Felelős: a megyei tanács elnöke

[...]

BML. XXIII. 2.a. BMT VB jkv. 1977. 255-308.

32/b

Baranya Megyei Tanács Egészségügyi és Szociálpolitikai Bizottság

Cigányügyi Albizottság

Szám: 1335/1977.

A CIGÁNY LAKOSSÁG HELYZETÉNEK JAVÍTÁSÁRA HÖZOTT
59/1974. (IV. 24.) VB sz. HATÁROZAT
VÉGREHAJTÁSÁNAK TAPASZTALATAI ÉS A KÖZÉPTÁVÚ FELADATOK

Az előterjesztéssel egyetértett:

Baranya Megyei Tanács VB Egészségügyi Osztálya,

Baranya Megyei Tanács VB ÉKV osztálya,

Baranya Megyei Tanács VB Igazgatási Osztálya,

Baranya Megyei Tanács VB Munkaügyi Osztálya,

Baranya Megyei Tanács VB Munkaügyi Osztálya

Előterjesztés a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1977. december 28-i ülésére.

A baranyai cigányság életében az elmúlt 15 év alatt mélyreható változás történt. A Politikai Bizottság határozata, majd a megyei tanácsi és végrehajtó bizottsági határozatok alapján a tanácsi testületek megszabták a helyi tennivalókat, a tömegszervezetek segítségével és közreműködésével rendszeresen értékeli végrehajtásukat. E munkában jelentős szerepet vállal az 1962 óta működő Cigányügyi Albizottság, amely 1976-ban kibővült a cigány értelmiségiekkel. 1977-től a megyei tanács titkárságán függetlenített ügyintéző foglalkozik a társszervek munkájának koordinálásával.

I.

1. Demográfiai vonatkozásban a cigányok létszáma a megyében egyre nő. A növekedés 65%-os, a jelenlegi létszám 21.753. A megye 301 települése közül 261-ben élnek cigányok, cigányfalvak is kialakultak.

2. A beilleszkedés feltétele az állandó munkavállalás, a fokozott munkábaállítás. A munkaképes cigányok 20%-a nem dolgozik. Továbbra is probléma a női munkaerő foglalkoztatása. A munkahelyek vezetői többségükben elégedettek a cigányok munkájával, kifogás csupán az ideiglenes dolgozók esetében mutatkozik. Az üzemek az ott dolgozókat ösztönző módszerekkel az általános iskola, majd az üzem profiljának megfelelő ipari szakmunkás-képző elvégzésére készítetik. Az albizottság rendszeresen ellenőrzi az általános iskolát végzettek továbbtanulását.

3. A munkaadók erejükhöz mérten sokkal kisebb arányban vesznek részt a cigánylakás-gondok megoldásában és a területükön lévő telepek felszámolásában. Komoly nehézségek mutatkoznak a munkaerőgazdálkodási feladatok és a telepfelszámolások összehangolásában. A helyi tanácsok a széttelepítés elvének alkalmazásában következtelenek. Ennek ellenére részben a kormányhatározatok révén, részben a helyi erők igénybevételével 15 év alatt a telepek 72%-át szüntették meg. A meglévő 42 telepből a helyi tanácsokkal történő előzetes megbeszélés alapján 19 kiemelt telep felszámolását tűztük ki célul az V. ötéves terv végére. A megmaradó 23 teleppel kapcsolatban a tanácsokkal előzetesen megtárgyaltuk a rövid időn belül fel nem számolható telepeket, ahol a legalapvetőbb ellátási igények kielégítésével kapcsolatban tettünk javaslatot. A központi keret önmagában már nem elegendő az építési kapacitás hiánya miatt. Ezt központilag rendezni kell. A telepfelszámolási ütem gyorsítása a helyi tanácsok valamint üzemek, vállalatok, tsz-ek hatékonyabb közreműködésével érhető el. Új telepek kialakítása a helyi tanácsok és BM szervek hatásos együttműködésével megakadályozható a törvény adta lehetőségeken belül.

4. Egészségügyi helyzetük a munka- és életkörülmények kedvező változása következtében előrehaladást mutat. Ebben a vöröskeresztes mozgalomnak hatékony közreműködése érezhető. A higiénés helyzetet a telepeken lévő egészségtelen lakás, kalóriaszegény táplálkozás, a legszükségesebb tisztasági feltételek hiánya jellemzi. A cigány lakosság szakorvosi és gyógyszerellátása általában biztosított. Javult a terhes tanácsadások színvonala. A családtervezés is bevonult a cigány családok szemléletébe. A hatékony anya- és csecsemővédelem ellenére a csecsemőhalálozás stagnál. A szociálpolitikai problémák megoldásában nagy segítséget jelent az állami céltámogatás. A szociális otthoni elhelyezést pótolja a házi gondozás, amelynek bővítése szükséges. Tervszerűbbé kell tenni az eü. felvilágosítást és ezzel hatékonyabbá tenni az egészségnevelési csoport munkáját.

5. Kulturális helyzet

a) Oktatás

További erőfeszítéseket kell tenni a műveltségi színvonal emelésére. A fő törekvés, hogy a cigánygyerekek minél előbb intézményszerű foglalkoztatáshoz jussanak, s elvégezzék az általános iskola 8 osztályát. Ezért biztosítani kell óvodai ellátásukat. Ennek hiányában általánossá kell tenni az iskolára előkészítő foglalkozásokat. Bár javulás mutatkozik óvodai arányukban, de az eredmény még nem kielégítő. A Művelődésügyi Osztály intézkedése: egyrészt ahol óvoda működik, elsődleges feladat a cigánygyerekek felvétele, másrészt az óvodával nem rendelkező községekben egész tanéves előkészítőt szervezni. Ilyen jellegű megoldás a megye 16 általános iskolájában van. Sajnos törvényes lehetőség nincs az előké-

sztító foglalkozásokon való részvételre. A tankötelesek beiskolázása teljes, a pedagógusok és a tanácsok jó együttműködésének következtében. Az erőfeszítések (felzárkóztató csoport, korrekciós osztályok, cigánynapközök, egésznapos iskolák, alsó tagozatos cigányiskolák) folytán előrehaladás mutatkozik. Egyre többen kerülnek a felső tagozatba, az arány 20%-ról 39%-ra emelkedett. A 8. osztályt végzők száma 3,5%-ról 6,5%-ra ugrott. Változatlanul problémát jelent az iskolaéretlenség miatti felmentések nagyobb száma az első osztályban. A felső tagozaton szociális és erkölcsi okok indokolják a felmentéseket. Még jobb eredményeket érhetnénk el az iskolák vezetői és a tanácsszervek szorosabb együttműködése révén. Jellemző volt a bukások nagy száma. 5 év távlatában itt is javulás mutatkozik. Nehezíti az előrehaladást, hogy az otthoni tanulás feltételei főleg a telepeken nem biztosítottak, a cigányosztályokban legtöbbször képesítés nélküli nevelők tanítanak.

A cigányfiatalok pályaválasztása lassú javulást mutat, egyre többen jelentkeznek továbbtanulásra főleg szakmunkás iskolákba. Hatékonyabb pályairányítási munka a jelentkezettek számát növelné. A cigányfelnőttek tanulnak a dolgozók ált. és középiskoláiban. Az üzemek, vállalatok a jogos anyagi ösztönzők biztosításával segíthetik létszámuk növelését.

b) Közművelődés

A cigányok csak kis mértékben kapcsolódnak a közművelődési intézmények munkájába. Kevesen látogatják az ismeretterjesztő előadásokat, szakkörök foglalkozásait. Nem megfelelő az együttműködés a munkahelyek és a közművelődési intézmények között. Sokat segíthet a helyzeten, ha megfelelő módszereket dolgoznának ki a cigány lakosságnak a közművelődésbe való bekapcsolására.

6. Állampolgári kötelezettségek teljesítése.

A bűnözésben elsősorban a be nem illeszkedett cigány lakosság aránya emelkedik, egyre növekedik a bűnisméltések száma. Az utógondozás hatékonyabbá tétele érdekében a munkáltatók és belügyi szervek összehangoltabb együttműködése szükséges. A veszélyeztetett környezet szintén jellemző a cigányfiatalokra. (Arányuk 55,7%). Az állami gondozásban lévők 34,8%-a cigány. Kedvező, hogy a gondozás ideje alatt többségük szakmát tanul, megszakítják a kapcsolatot a régi környezettel. A hivatásos pártfogói hálózat bővítésével csökkenthetné a bűnesetek számát. Ugyanakkor az iskolák ifjúságvédelmi felelősei nagyobb gondot fordítanak a cigányfiatalokra.

II.

Határozati javaslat:

1. A végrehajtó bizottság a cigány lakosságért folytatott munkával foglalkozó beszámolóval egyetért és elfogadja. Megállapítja, hogy az 59/1974.(IV.24.) VB. sz. határozat helyesen tűzte ki a feladatokat és a végrehajtás során jelentős eredmények mutatkoznak.

2. A végrehajtó bizottság a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének elősegítéséhez az 1980-ig terjedő időszakra a következő célkitűzéseket tartja fontosnak:

a) A közgondolkodást úgy kell formálni, hogy a megyében is társadalmi ügyé váljon a cigány lakosság segítése. Ennek érdekében:

– elő kell segíteni, hogy a társadalom többi rétege is reálisan megismerje a cigányság jelenlegi helyzetét.

– minél többen felismerjék, hogy a cigányság társadalmi beilleszkedése ösztársadalmi érdek.

– a cigány lakosság felemelkedését szolgáló feladatok teljesítésében az intézkedésre jogosult szervek hatékonyan működjenek közre.

b) Növelni kell az állandó munkaviszonyban álló cigányok számát. Ennek érdekében:
– a tanácsok – a munkáltatókkal együttműködve – biztosítsák, hogy a cigányok lakóhelyük közelében minél nagyobb mértékben vállaljanak munkát,
– fokozottabban kell ellenőrizni a telepi lakosság munkavállalását és hathatósan kell eljárni,

– javítani kell a munkát végző nők arányát,
– a munkáltatók gondoskodjanak a cigány dolgozók munkahelyhez kötődésének elősegítéséről, nevelésükről, szakmai és általános képzésükről.

A b) feladatok valamennyi ágazatban történő végrehajtásáért felelősek:

a helyi tanácselnökök

A feladatok koordinálásáért felelős: a munkaügyi osztály vezetője

A végrehajtó bizottság közreműködésre felkéri:

– a Szakszervezetek megyei Tanácsát,

– a Bm Rendőrfőkapitányság vezetőjét.

– a Bm Mezőgazdasági Termelőszövetkezetek Szövetségének elnökét.

c) meg kell szüntetni a teleszerű együttélési formát, az egészségtelen lakáskörülményeket. Ennek érdekében:

– a konkrét középtávú terv szerint, valamennyi lakáshoz juttatási forma alkalmazásával folytatni kell a telepek felszámolását.

– a helyi tanácsok érintett szakigazgatási szervei a jogszabályok következetes alkalmazásával akadályozzák meg a telepeken történő további építkezéseket, új telepek kialakulását,

– a városi tanácsok végrehajtó bizottságai gondoskodjanak a telepen élő családok szociális körülményeinek megvizsgálásáról és ennek alapján határozzák meg az egyes családok elhelyezésének módját,

– gondoskodni kell arról, hogy a lakáshoz juttatásban a munkáltatók cigány dolgozóinak az eddiginél nagyobb segítséget adjanak.

A feladatok végrehajtásáért felelősek:

a teleppel rendelkező tanácsok elnökei,

az ÉKV osztály vezetője,

az igazgatási osztály vezetője,

a munkaügyi osztály vezetője

A végrehajtó bizottság közreműködésre felkéri:

az OTP megyei igazgatóját,

a BM Rendőrfőkapitányság vezetőjét,

a Szakszervezetek megyei Tanácsát.

d) Fejleszteni és javítani kell a cigány lakosság egészségügyi ellátását, gondozását, higiéniás viszonyait, közegészségügyi-járványügyi helyzetét. Ennek érdekében:

– továbbra is tervszerűen kell ellátni a cigányok gyógykezelését, a cigány terhesek nyilvántartásba vételét, elő kell segíteni a csecsemő halandóság mutatóinak kedvező változását,

– eredményesebbé kell tenni a népesedésük szabályozására egészségügyi nevelésre és szemléletük formálására irányuló munkát,

– az átmenetileg fennmaradó telepeken biztosítani kell a közműellátást, a szükségnek megfelelően intézkedni kell a közegészségügyi- járványügyi helyzet érdekében,

– javítani kell a cigányság élelmezését, a rászoruló idős, hozzátartozó nélküli személyek szociális ellátását.

A feladatok végrehajtásáért felelős: az egészségügyi osztály vezetője

A végrehajtó bizottság közreműködésre kéri:

- a Magyar Vöröskereszt Baranya megyei titkárát,
- a Baranya megyei KÖJÁL igazgatóját.

e) A cigány lakosság tudatformálása érdekében emelni kell a kulturáltság szintjét. Ennek megfelelően:

- növelni kell a bölcsődei, óvodai nevelésben részesülő cigány gyermekek számát,
- el kell érni, hogy a tankötelesek rendszeresen járjanak iskolába, elvégezzék az általános iskolát és az arra alkalmasak nagyobb arányban tanuljanak tovább,
- a közművelődés sajátos eszközeivel is törekedni kell életszemléletük korszerűsítésére, erősíteni szükséges alkalmazkodóképességüket, számításba véve hagyományaikat és támaszkodva a cigányság műveltebb rétegeinek közreműködésére,
- elő kell mozdítani, hogy a közművelődési intézmények munkájának szerves részévé váljon a cigány lakosság kulturális nevelése, e tevékenységben kapjanak megfelelő támogatást a munkáltatóktól.

A feladatok végrehajtásáért felelős: a művelődésügyi osztály vezetője

A végrehajtó bizottság közreműködésre felkéri:

- a Szakszervezetek Megyei Tanácsát
- a Hazafias Népfrontot.
- a Bm. Pályaválasztási Tanácsadó Intézet igazgatóját

f) Az állampolgári jogok és kötelességek megismerése és megtartása biztosítására fokozni kell a felvilágosító nevelést. Ennek érdekében:

- a tanácsi szervek tegyék hatékonyabbá az ellenőrzést, a számonkérést és szükség esetén éljenek a jogszabályi szankciók következetes alkalmazásával,
- társadalmi erők bevonásával is nagyobb figyelmet kell fordítani a szabálysértések és bűncselekmények megelőzésére, a cigányok utógondozására.

A feladatok végrehajtásáért felelősek:

- a helyi tanácsok elnökei
- a megyei szakigazgatási szervek vezetői

A végrehajtó bizottság közreműködésre felkéri:

- a Bm Rendőrfőkapitányság vezetőjét,
- a megyei főügyészt.

3. A végrehajtó bizottság felkéri a cigány lakosság helyzetének javításával foglalkozó megyei cigányügyi albizottságot, hogy segítse elő a tanácsszervek ezirányú munkáját, elsősorban a tervek végrehajtása tapasztalatainak összegezésével, a további intézkedésekre vonatkozó javaslataival. A tömegkommunikációs eszközök igénybevitelével aktívan kapcsolódjék be a közgondolkodás formálásába.

4. A végrehajtó bizottság felkéri a Hazafias Népfront Baranya megyei Bizottságát, a Szakszervezetek Megyei Tanácsát, a KISZ Baranya megyei Bizottságát, a Vöröskereszt Titkárságát, a Dunántúli Napló főszerkesztőjét, a Magyar Rádió és Televízió Pécsi Stúdiójának vezetőit, hogy továbbra is segítsék a cigány lakosság helyzetének javítását, gyorsabb ütemű társadalmi beilleszkedését.

5. A fenti főbb célkitűzésekkel összefüggő feladatok végrehajtására az illetékes megyei szakigazgatási szervek készítsenek részletes intézkedési tervet.

Határidő: 1978. március 31.

Felelős: az Egészségügyi osztály vezetője,

- az ÉKV osztály vezetője,

- az Igazgatási osztály vezetője,
- a Munkügyi osztály vezetője,
- a Művelődésügyi osztály vezetője

6. A helyi tanácsok – ahol 100 főnél több cigány él – kétévenként testületi ülésen tárgyalják meg a területen élő cigány lakosság helyzetét és határozzák meg az időszerű konkrét faladatokat.

Határidő: az első ülésre 1978. december 31.

Felelős: valamennyi érintett tanácselnök

7. A végrehajtó bizottság indítványozza a megyei tanácsnak, hogy vizsgálja meg a cigány lakosság érdekében tett intézkedések tapasztalatait.

Határidő: 1980. december 31.

Felelős: a megyei tanács elnöke

Pécs, 1977. december 15.

Dr. Görcs László s.k.
a Cigányügyi Albizottság elnöke

BML. XXIII. 2.a. BMT VB. anyagok 1977./III.

33/a

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1978. január 25-én tartott ülésén.
[...]

Horváth Lajos tanácselnök üdvözli a megjelenteket és a határozatképesség megállapítása után az ülést megnyitja. Javaslatot tesz a napirendre, melyet a végrehajtó bizottság az alábbiak szerint fogad el:

[...]

6. A cigány lakosság beilleszkedésének elősegítéséhez juttatott 1978. évi állami támogatás megosztása.

Előadó: Visegrády Tamás főelőadó

[...]

A cigány lakosság beilleszkedésének elősegítéséhez juttatott 1978. évi állami támogatás megosztása.

A végrehajtó bizottság egyhangúlag a következő határozatot hozza:

6/1978. VB. Határozat

A Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága a cigány lakosság beilleszkedésének elősegítéséhez juttatott 1978. évi állami támogatás megosztását – a mellékletben javasoltak szerint – jóváhagyja. Az összeg a települések és célok szerinti bontásban használható fel. Az állami támogatás céljairól, a felhasználás és az elszámolás módjáról a helyi tanácsok számára irányelvet kell kiadni.

Határidő: 1978. március 1.

Felelős: pénzügyi, egészségügyi és művelődésügyi oszt. vezetők.

BML. XXIII. 2.a. BMT VB. jkv. 1978. 1-2, 19.

Baranya Megyei Tanács VB Titkársága

261/1978. sz.

Tárgy: A cigány lakosság beilleszkedésének elősegítéséhez juttatott 1978. évi állami támogatás megosztása.

Melléklet: 1 db

ELŐTERJESZTÉS

a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1978. január 25-i ülésére

A cigánylakosság társadalmi beilleszkedésének segítéséhez a megye első ízben 1977-ben támogatást kapott. A megosztási tervezetet a végrehajtó bizottság 146/1977. VB. sz. határozatával jóváhagyta. A Pénzügyminisztérium utasítása alapján hasonló célokra 1978-ban 2 450 000 Ft áll rendelkezésre.

Az összeget az egészségügyi-szociális, továbbá a kulturális ágazat között kell felosztani. Az illetékes osztályok a megosztási tervezetet elkészítették. A javaslat összeállításakor figyelembe vették a felhasználás céljait, a helyi tanácsok igényeit és a végrehajtó bizottság szeptember 28-i ülésén elhangzott észrevételeket. Az ennek megfelelően kialakult és mellékletben részletezett megosztási tervezetet javasoljuk jóváhagyni. A tanácsok eddigi tapasztalatai alapján a felhasználás módjának egységes szempontok szerinti szabályozása indokolt.

Határozati javaslat:

1. A megyei tanács végrehajtó bizottsága a cigány lakosság beilleszkedésének elősegítéséhez juttatott 1978. évi állami támogatás megosztását jóváhagyja. Az összeg a javasolt, települések és célok szerinti bontásban használható fel.

Felelős: Orosz Ferenc pénzügyi osztályvezető

Bernics Ferenc művelődésügyi oszt. vezető

Határidő: azonnal.

2. Az állami támogatás céljairól, a felhasználás és az elszámolás módjáról a tanácsok számára irányelvet kell kiadni.

Határidő: 1978. március 1.

Felelős: Orosz Ferenc pénzügyi osztályvezető

dr. Kóbor József egészségügyi oszt. vezető

Bernics Ferenc művelődésügyi oszt. vezető

Pécs, 1978. január 11.

Visegrády Tamás s.k.
cigányügyi főelőadó

BML. XXIII. 2.a. BMT VB Anyagok 1878/1.

34/a

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1979. május 30-án tartott ülésén.

[...]

Takács Gyula elnökhelyettes üdvözlí a megjelenteket és a határozatképesség megállapítása után az ülést megnyitja. Javaslatot tesz a tárgyalandó napirend kiegészítésére. A végrehajtó bizottság a napirendet a következők szerint állapítja meg:

[...]

62. Szabályzat a cigány tanulókkal foglalkozó pedagógusok céljuttalmazására.

Előadó: Bernics Ferenc műv. oszt. vezető

[...]

A cigány tanulókkal foglalkozó pedagógusok céljuttalmazására szabályzat kiadása

A végrehajtó bizottság egyhangúlag a következő határozatot hozza:

62/1979.VB. Határozat

Baranya megye Tanácsa Végrehajtó Bizottsága a cigány tanulókkal foglalkozó pedagógusok céljuttalmazására hozott 81/1976. VB számú határozatát és az azzal jóváhagyott szabályzatot hatálytalanítja.

Az Oktatási Minisztérium 62.680/1975.XII.sz. alatt kiadott irányelveinek és a sajátos Baranya megyei létszámviszonyoknak megfelelően ismételt elkészített szabályzatot elfogadja és annak az 1978/79. tanév végétől való alkalmazását jóváhagyja.

Felelős: Bernics Ferenc művelődésügyi oszt. vezető

Orosz Ferenc pénzügyi oszt. vezető

[...]

Kmf.

Takács Gyula s.k.
tanácselnök-helyettes

Dr. Hazafi József s.k.
vb-titkár

BML. XXIII. 2.a. BMT VB jkv. 1979. 111-112, 128.

35/a

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1979. december 19-én tartott ülésén.

[...]

Horváth Lajos tanácselnök üdvözlí a megjelenteket és a határozatképesség megállapítása után az ülést megnyitja. Javaslatot tesz a napirendre, melyet a végrehajtó bizottság az alábbiak szerint fogad el:

[...]

138. Tájékoztató a cigány lakosság társadalomba való beilleszkedéséről

Előadó: Visegrády Tamás főelőadó.

[...]

Tájékoztató a cigány lakosság társadalomba való beilleszkedéséről

Az előterjesztéssel összefüggően kérdést tettek fel: Barcsa Zsigmond, dr. Kisvári András, Bóna Ernőné vb. tagok.

A kérdések az ált. iskolai végzettséggel, a munkavállalással, a zárt cigány lakóközösségek kialakulásával kapcsolatosak.

Visegrády Tamás főelőadó válaszában elmondja, hogy a cigány fiatalok közel 70%-a nem végzi el az általános iskolát, jórészt már az alsó tagozatban túlkorosak lesznek. Ezen a helyzeten jobb pedagógiai személyi ellátottsággal, differenciált foglalkozással kell segíteni.

Elmondja, hogy a cigányok részére rendezett közéleti táborban 26 fő jelentkezett. E tábor létrehozásakor abból indultak ki, hogy a cigányok gondolkodásmódját, kultúráját leginkább a cigányok ismerik, tehát közülük kerüljenek ki azok az emberek, akik a közművelődésüket irányítják és akik segíthetnek a cigányok és nem cigányok közötti súrlódások csökkentésében. A közéleti tábor foglalkozásain részt vevők ma klubvezetők, vagy pedig más módon vesznek részt a közművelődésben.

Elmondja, hogy Pécssett az alacsonyabb komfort fokozatú lakások juttatásával nagyobb lakóközösségek jöttek létre. Felhívja azonban a figyelmet arra, hogy a lakásban bekövetkezett változást nem követi az életmód változása. Pl. a Felsőmalom utcában közel egymás mellett nagy népességű cigány családok laknak. Ez fejlődés is, ugyanakkor igen nagy a veszélye a rosszabb közeg kialakulásának.

Elmondja még, hogy a 8. ált. iskolát végzetteknek 85%-a tanul tovább a szakmunkásképzőben és a szakmunkások 16%-a áll munkába.

Horváth Lajos tanácselnök javasolja, hogy a tájékoztató jelentést – hasznosításképpen – kapják meg az érdekelt szakigazgatási szerv vezetők.

A végrehajtó bizottság egyhangúlag a következő határozatot hozza:

138/1979.VB. Határozat

A Végrehajtó Bizottság a cigány lakosság társadalomba való beilleszkedéséről szóló tájékoztató jelentést jóváhagyólag tudomásul veszi.

[...]

BML. XXIII. 2.a. BMT VB. jkv. 1979. 249-250, 260.

35/b

Baranya Megyei Tanács VB Titkársága
885-2/1979. sz.

TÁJÉKOZTATÓ JELENTÉS

a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének helyzetéről és az ezzel kapcsolatos fontosabb tanácsi intézkedésekről

A végrehajtó bizottság legutóbb 1977-ben tárgyalta meg a cigány lakosság beilleszkedé-

sének helyzetét. A 194/1977. (XII. 28.) VB sz. határozatban megjelölt feladatok végrehajtására minden érintett megyei szakigazgatási szerv intézkedési tervet készített. Ez kibővült a Tárcaközi Koordinációs Bizottság 1/1978. sz. állásfoglalásából következő teendőkkel, melyek a megyei tanács elnökének a cigány lakosság helyzetéről adott beszámolójához kapcsolódtak.

A megyei terv végrehajtásával és a sajátos helyi feladatokkal összefüggő tevékenységgel 1978. január 1. óta 53 helyi tanács 56 testületi ülésen foglalkozott önálló napirenddel. Az eddigi tapasztalatokról 5 megyei szakigazgatási szerv adott számot a megyei cigányügyi albizottságnak.

I.

A vb-határozat óta eltelt időszakban az életkörülmények főként a munkába állítással és a lakáshelyzettel összefüggésben változtak jelentősen.

Foglalkoztatottság

A munkaképes cigány férfiak 88-90%-a dolgozik (ez megfelel az országos átlagnak) és növekszik az állandó munkaviszonyban állók aránya. A fennmaradó hányadhoz főként a továbbtanulók, leszázalékoltak, munkaképtelenek tartoznak. Nagyok az eltérések. A mohácsi járásban a cigány férfiak 94%-a, a nők 75%-a dolgozik. Ugyanez a szigetvári járásban 89%, illetve 51%. A nők – a férfiakénál jóval alacsonyabb – foglalkoztatását akadályozza a kiskorú gyermekek nagy száma és a munkalehetőségek korlátozottsága.

A munkába helyezést 1978-ban a megyei munkaügyi osztály egységes nyilvántartási szempontok és foglalkoztatási irányelvek kiadásával segítette. Következesebbek és gyakoribbak az ágazati osztályoknak a cigányfoglalkoztatással összefüggő vállalati ellenőrzései. Hatékonyabbak a közveszélyes munkakerülés megelőzése érdekében kialakított információs hálózatok.

A munkamegosztásban elfoglalt helyet illetően nem történt érzékelhető változás. Döntő többségük ma is segédmunkás. Egyes vállaltoknál cigánymunkakörök kezdenek kialakulni. Ezekben különösen nagy a munkaerőhiány, ami jelentős szerepet játszik abban, hogy a foglalkoztatást illetően nagy mértékben leépültek a cigányokkal szembeni előítéletek. A cigányságban is kialakult és egyre népesebbé válik az a réteg, amely tartósan és szorgalmasan dolgozik azonos munkahelyen. Mind több az olyan munkáltató, mely figyelmesebben törődik cigány dolgozóival (lakás gondjaik megoldása, bevonják őket a felnőttoktatásba stb.). Újabbban számottevő pl. a Mecseki Szénbányák ez irányú munkája.

Másutt viszont munkába állításukkal szemben még mindig idegenkedés, türelmetlenség tapasztalható. Az is figyelmeztető, hogy a munkaerőcsökkentések egyre inkább érintik a nem beilleszkedett cigány dolgozókat.

Szociális követelményeknek meg nem felelő telepek megszüntetése

a) A telep felszámolásokban elért eredmények országosan kiemelkedők.

Baranyában – annak ellenére a cigány lakosság száma az országban a 4. legmagasabb – a telepeken élők aránya az átlagos 25%-kal szemben csak 7%. Az 1962-ben megindult akció eredményeként az akkor 168 telep száma – ahol a cigányság 49%-a élt – 19-re csökkent. A munka főként az utóbbi 2 évben kapott nagy lendületet. 1974-77 között 3, ugyanakkor 1978 január 1. óta már 25 telep került megszüntetésre.

Év	Telepek	Telepen élő		Telepen élők, az összes cigánynépesség %-ában
		családok	személyek	
	száma	fő		
1969	74	973	4342	25
1977	44	739	2618	11
1979	19	454	1720	7

A munka főként a kiemelt telepek 1981-ig előirányzott felszámolására irányult. Számuk 1977 óta 17-ről 6-ra, az itt élő családok száma 172-ről 98-ra csökkent.

Az objektív nehézségek közül a több építést jelenleg is akadályozza, hogy elégtelen a kölcsön, mely csak 70-80%-os készütségi fok elérését teszi lehetővé. A telepen lakó nagy-családos, alacsony keresetű emberek nem tudják előteremteni a hitel kiegészítéséhez szükséges összeget (30-70 ezer Ft). A kisközségekben sok helyütt hiányzik az építési kapacitás. Biztosításához az építésügyi szervek igyekeznek mozgósítani a költségvetési üzemeket, kisiparosokat.

Az anyagi feltételek elégtelensége a házvásárlásokat is kedvezőtlenül befolyásolja. Kiemelt településen levő épület a kölcsönből – melyet a vételár többszöröse meghalad – nem vehető. A megvásárlásra kerülő gyakran 80-100 éves, olcsóbb házak folyamatos karbantartása viszont elmarad. Bár az állagmegóvás ellenőrzését az építési hatóságok 1977 óta terv szerint, következetesen végzik, ez csak az eddiginél szélesebb összefogással válhat sikeressé.

b) A felszámolási tervek várhatóan csak úgy teljesíthetők, ha segítséghez a továbbiakban – a központi intézkedéseken túlmenően – megyei tanácsi céltámogatás is rendelkezésre áll.

Ez egyrészt a szociális hitel és a vételár különbözetének fedezetét jelenti, másrészt lehetőséget adhat a telepen élők között magas hányadot (kb. 40%) jelentő hitelképtelen, idős cigányok betelepüléséhez. Ilyen erőforrás igénybevételét a 2047/1967. (VIII. 8.) sz. kormányhatározat 8/c pontja teszi lehetővé. A fenti támogatási alaphoz a megyei tanács fejlesztési alapjából vagy központi pénzmaradványából 1985-ig évi kb. 500 ezer Ft biztosítása szükséges.

A megyei támogatás esetén a telepfelszámolások nehézségei ellenére ugrásszerű fejlődés válik lehetővé. Létrehozásával a telepek száma egy éven belül 15-re csökkenhet és reális lehetőség nyílik a tervidőszak végén az összes cigánytelep teljes felszámolására.

Nem telepen élők lakáshelyzete

A telepek felszámolására indított akció egészében véve sikeresen járul hozzá a zárt közösségek felbomlásához. Lényegesen növekedett az a réteg, melynek körülményei az állampolgári magatartás megfelel a társadalomban kialakult normáknak. A tanácsok 40%-ra becsülik azok arányát, akik gazdálkodnak, lakásukat erejükhöz képest berendezik. A beköltözötték nagyobb része életkörülményeinek változása azonban inkább a kedvezőbb kommunális ellátottságban mutatkozik meg. Ezáltal elérhetőbbek, jobban igénybe vehetők az egészségügyi, kulturális és gyermekintézmények. A betelepülésekkel kapcsolatos fő gondok:

– Egyes településeken (pl. Gilvánfa, Pettend, Alsószentmárton) a cigányok túlnyomó többséget, újabb zárt közösséget alkotnak. Ez részben a széttelepítés érvényesítésének korábbi figyelmen kívül hagyása, részben objektív okok következménye. Másutt egyes településrészekben élnek tovább az elmaradott életformák. Gyorsan növekszik a városok rosszabb lakásállományú peremkerületein és a pécsi belvárosban e közösségek száma.

– Annak következtében is, hogy egyre rosszabb állagú épületek kerülnek megvásárlásra,

a cigányok által lakott lakásállomány felszereltségében mutatkozó különbség nem csökken jelentősen. A nem telepen élők jelentős részének lakáskörülményei is nyomorúságosak. Ehhez az is hozzájárul, hogy a népesebb családok miatt a fiatalok családalapítása néhol olyan tömeges gondot jelent, amely újabb kunyhók építésével oldható meg.

– A lakásvizonyok javulását nem mindenütt követi az életmód más területén is kedvező változás, hiszen a mélyen bevéődött hagyományok megváltoztatására egy nemzedék nem elegendő. Továbbra is gond az elhanyagolt lakás, a gondozatlan környezete, a magatartás.

Oktatás, művelődés

A cigány tankötelesek hátrányos helyzetének javítását a vb. határozat óta újabb szervezett, szociális és pedagógiai intézkedések segítik. Eredményként egyre több gyermeket vonnak be óvodába és előkészítő tanfolyamokra. Az óvodába járók aránya már meghaladja a korosztály 50%-át. Az egész tanéves előkészítőn résztvevők 25%-a cigánygyerek. Iskoláztatásuk étfősegítése az illetékes szervek kiemelt feladata, idén sor került a cigánygyerekek nevelésével- oktatásával foglalkozó szakfelügyelő beállítására is. A nagyobb létszámú csoportokkal foglalkozó óvónők és általános iskolai nevelők tanévenként két alkalommal rendszeres továbbképzésben vesznek részt. Munkájukat anyagilag és erkölcsileg is ösztönzik. Évenként 1 millió 700 ezer Ft külön támogatás jut az iskolába járó cigányok segítésére.

Az újabb intézkedések főként a tankötelezettség biztosítását célozzák. Kedvező, hogy a cigány tanulók száma – az átlagos tendenciától eltérően – a felső tagozatban évről-évre emelkedik. Az 1970/71. tanévet 100%-nak tekintve 1977/78-ban az 5-8. évfolyamos nem cigány tanulók hányada 83%, a cigányoké 136% volt. A tankötelezettség következetesebb ellenőrzése jelének tartják az igazgatási szervek, hogy az ezzel kapcsolatos cigány szabálysértések száma emelkedett: az összes feljelentések 15%-a. A vonatkozó hatósági irányelvek végrehajtása a községekben még mindig sok kívánnivalót hagy maga után és az igazgatási és művelődési szervek javuló együttműködésének továbbfejlesztését igényli.

A 8. osztályba eljutott cigány tanulók száma ez évben 101%-kal volt több a megyében, mint 8 évvel korábban, 152-ről 306-ra emelkedett. Egyre kedvezőbben alakul továbbtanulásuk is. Az 1978/79-ben végzeteknek már 81%-a jelentkezett középfokú oktatási intézménybe, legtöbbször szakmunkásképző iskolába (95%). A végzetek 16%-a állt munkába. A fel-emelkedés jeleként a cigány tanulók aránya a szakmunkástanulók között emelkedik (az 1973. évi 2,6-ről 4,3-ra). Továbbra is kedvezőtlen ugyanakkor nagyarányú lemorzsolódásuk.

A közoktatásban is több probléma tapasztalható. Részben óvodahiánya, részben a kölcsönös előítéletek eredményeként az óvodáskorú cigány gyermekek aránya elmarad a nem cigány korosztálytól. Az iskolás korúak közül sokan tanulnak a szétaprózott iskolahálózat eleve hátrányos körülményei között. A gyermekek jelentős hányada (20-30%) nem tud jól magyarul. Az általános iskolába beiratkozottak közel 70%-a nem végzi el a 8. osztályt. Az összes cigány tanuló több mint fele (52,2%) túlkoros saját osztályában. A kiegészítő osztályokban is sok a cigány.

	1-8 osztály		Csak 1. osztály	
	Baranya	országos	Baranya	országos
Általános iskolai osztályokban	9	6	13	9
Kiegészítő iskolai osztályokban	44	32	61	42

A bűnüldöző szervek is bekapcsolódtak az intézkedések végrehajtásába, melyek során a gyámhatóságok az eddiginél hatásosabban foglalkoznak a cigány veszélyeztetett gyerme-

kekkel (pártfogói felügyelet elrendelése, állami gondozásba vétel). Arányuk közel 50%, a megelőző pártfogói felügyelet alatt álló kiskorúak között 60%.

A közművelődésben szerény fejlődés tapasztalható. A némileg szervezettebb foglalkozás eredményeként ez évben már 20 művelődési otthon jellegű intézményben van tervszerű cigányművelődésre irányuló munka. Hét cigánylakta településen 107 jelentkezővel indult felnőttoktatás. 1978 nyarán Terecsenypusztán cigány községi tábort szerveztek. A közművelődési fejlesztését célzó tevékenység másutt sikertelennek bizonyult (mágocsi klub, komlói cigány közművelődési központ.)

Egészségügy

A telepeken valamelyest javult az egészségügyi helyzet. Csökkent a fertőző megbetegedések száma, néhány településen (pl. Siklós) a cigányok körében az átlagosnál is kevesebb. Az egészségnevelés részeredményeket mutat fel.

Az intézkedési terv végrehajtása az anya- és csecsemővédelem területén a legeredményesebb. Megkülönböztetett figyelmet fordítanak a veszélyeztetett terhesek megfelelő gondozására, a cigánycsecsemők körülményeire, ellátásra. A telepen élők nő- és gyermekgyógyászati kezelését a jól szervezett mozgó szakorvosi szolgálat biztosítja.

A rossz életkörülmények még mindig rányomják bélyegüket a cigányok nagy részének egészségi állapotára. Nagyarányú a cigány csecsemőhalandóság (pl. 1978-ban a siklói járásban az átlagos 31 ezrelék helyett 61 ezrelék, a koraszülöttek száma is.)

Felnőttvédelmi szociális gondoskodásuk kevésbé fejlődött. Itt az is gondot okoz, hogy több helyütt nem célirányosan használják fel a beilleszkedés elősegítését szolgáló központi támogatást.

II.

A hazánkban élő cigány lakosság társadalmi beilleszkedését segítő további tevékenység irányvonalát az MSZMP Politikai Bizottsága ez év áprilisában jelölte meg. Határozata nyomán a Minisztertanács megfelelő intézkedéseket tett a helyzet javítása és az erre fordítható erők koncentrációja érdekében.

A fentiek alapján a következő időszakban az alábbiakat kell figyelembe venni:

– A cigányságot olyan etnikai csoportnak kell tekinteni, amely fokozatosan beilleszkedik szocialista társadalmunkba, illetve asszimilálódik. Beilleszkedésük elősegítése jelentős társadalompolitikai feladat, amely az állami és társadalmi szervek összehangolt tevékenységét igényli.

– A cigány lakosságon belüli szétválasztódási folyamatot figyelembe véve szükséges differenciálni a beilleszkedést elősegítő eszközöket.

– Jobban kell támaszkodni a már felemelkedett cigányok segítségére.

– Következtesen érvényesüljenek az állampolgári jogok és kötelezettségek. Küzdeni kell mindennemű előítélet ellen.

– Meghatározónak a foglalkoztatást, a lakáskörülmények alakulását és az oktatást szükséges tekinteni, különös figyelmet fordítva a fiatalok beilleszkedésére:

– elő kell segíteni állandó munkában tartásukat és szakképzettségük javítását, állandó munkahelyhez kötődésüket,

– mind több nő és tovább nem tanuló fiatal kapjon állandó munkát,

– gondoskodni kell arról, hogy az arra érdemes cigány származású dolgozók – a munkahelyen és a közéletben – politikai, gazdasági és társadalmi tisztségeket töltsenek be,

- a telepkek felszámolás érdekében az országos lakásépítési program, illetőleg a VI. öt-
éves terv lehetőségeinek keretén belül további erőfeszítéseket kell tenni,
- gyermekintézményi hálózat fejlesztése során különös figyelemmel szükséges lenni
azokra a településekre, ahol sok a hátrányos helyzetű gyermek. Ösztönözni kell a szülőket
arra, hogy gyermekeiket helyezték el a gyermekintézményekben (óvoda, napközi otthon),
 - szociális, gyámügyi és nevelési segélyek odaítélésénél érvényesüljön fokozottabban az
az alapelv, hogy azok a rászoruló kiskorú és továbbtanuló gyermekek támogatását szolgálják,
 - a cigány gyermekeket – tanulmányaik befejezésében – társadalmi összefogással, pártfo-
gólálózat szervezésével is segíteni kell. Több támogatás szükséges ahhoz, hogy a tehetséges,
szorgalmas fiatalok egyetemre, főiskolára kerüljenek és azt eredményesen el is végezzék,
 - a cigány lakosság helyzetével foglalkozó bizottságokba nagyobb arányban kell bevon-
ni a cigányszármazásúakat és jobban kell támaszkodni közreműködésükre. Ennek érdeké-
ben a megfelelő tájékoztatást és a szükséges segítséget biztosítani kell részükre,
 - a cigánylakosság iskolán kívüli művelődéséhez – a közös művelődési alkalmak és le-
hetőségek mellett – ahol erre megalapozott igény van, támogatni kell a cigány művelődési
közösségek munkáját is.

A fentiekkel kapcsolatosan a közeljövőben központi ágazati rendelkezések megjelenése várható.

Pécs, 1979. december 7-én

Visegrády Tamás s.k.
főelőadó

BML. XXIII. 2.a. BMT VB. Anyagok. 1979.

36/a

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1980. december 31-én tartott
ülésén

[...]

Horváth Lajos tanácselnök üdvözli a megjelenteket, a határozatképességet megállapítva
az ülést megnyitja. [...]

A testület [...] a következők szerint állapítja meg a napirendet.

[...]

141) Szabályzat a cigány gyermekekkel foglalkozó pedagógusok céljuttalmazására.

Előadó: Bernics Ferenc művelődésügyi o. vez.

[...]

Szabályzat a cigány gyermekekkel foglalkozó pedagógusok céljuttalmazására

(A. 1008)

A végrehajtó bizottság egyhangúlag a következő határozatot hozza:

141/1980. VB. Határozat

A Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága a cigány tanulókkal foglalkozó peda-
gógusok céljuttalmazására hozott 62/1979.VB. számú határozatát hatálytalanítja.

Az Oktatási Minisztérium 57.972/1980.XI.sz. alatt kiadott irányelveinek és a sajátos ba-

ranyai viszonyoknak megfelelően elkészített szabályzatot elfogadja, annak az 1980/81. tan-
év végétől való alkalmazását jóváhagyja.

Felelős: Bernics Ferenc művelődésügyi oszt. vezető
Orosz Ferenc pénzügyi osztályvezető

BML. XXIII. 2.a. BMT VB. jkv. 1980. 234-235, 250. o.

36/b

Baranya m. Tanács VB Művelődésügyi Osztálya, Pécs
34.001-24/1979. sz.

„Sajtóban közölhető”

ELŐTERJESZTÉS

a Baranya Megyei Tanács VB 1980. december 31-i ülésére

Tárgy: A cigány tanulókkal foglalkozó pedagógusok céljuttalmazására újabb szabályzat kialakítása.

Oktatáspolitikai célkitűzéseink alapkérdése a Tankötelezettségi Törvényben foglaltak maradéktalanul érvényrejuttatása. Az általános iskola 8. osztályát tanköteles koron belül el nem végzett tanulók többségét még mindig a cigány gyermekek teszik ki, ezért a törvény végrehajtásában további előrelépés akkor várható, ha a cigány tanulók beiskolázása és eredményes továbbtanulása érdekében hatékony intézkedések történnek.

Az Oktatási Minisztérium a cigány tanulókkal való eredményes foglalkozás céljából 57.972/1980. XI. sz. leiratában irányelveket dolgozott ki, amely a Minisztertanács 1016/1979 (VII. 12) számú határozata továbbfejlesztését célozza. A céljuttalmazási rendszer végrehajtásáról szerzett tapasztalatok, az intézményvezetők javaslatai, a pedagógiai nevelőmunka hatékonyságának fokozása érdekében az eddigi szabályzat átdolgozása szükséges, azt a növekvő követelményekhez kell igazítani.

Az új szabályzat mellöz minden számszerinti százalékos mutatót. A jutalom elbírálásának alapja a cigány gyermekek továbbhaladása, a velük foglalkozó pedagógusok felzárkóztató tevékenységén alapuló eredményes munka.

Az új, korszerűbb szabályzat kiadásával egyetért a Pedagógus Szakszervezet Baranya megyei Bizottsága, valamint a Baranya Megyei Tanács cigányügyi titkára is.

Határozati javaslat:

A Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága a cigány tanulókkal foglalkozó pedagógusok céljuttalmazására hozott 62/1979 VB. számú határozatát hatálytalanítja.

Az Oktatási Minisztérium 57.972/1980.XI.sz. alatt kiadott irányelveinek és a sajátos baranyai viszonyoknak megfelelően elkészített szabályzatot elfogadja, annak az 1980/81. tan-
év végétől való alkalmazását jóváhagyja.

Felelős: Bernics Ferenc művelődési osztályvezető
Orosz Ferenc pénzügyi osztályvezető

Pécs, 1980. december 5.

Bernics Ferenc s.k.
műv. osztályvezető

BML. XXIII. 2.a. BMT VB. Anyagok 1979/II.

37/a

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1980. március 26-án tartott ülésén

[...]

Dr. Földvári József elnökhelyettes üdvözli a megjelenteket és a határozatképesség megállapítása után az ülést megnyitja. Javaslatot tesz a napirendre, melyet a végrehajtó bizottság a következők szerint fogad el:

[...]

40. Támogatás a kölkedei cigánytelep felszámolására.

Előadó: Wilhelm Ferenc ÉKV oszt. vezető

[...]

Támogatás a kölkedei cigánytelep felszámolására

A végrehajtó bizottság egyhangúlag a következő határozatot hozza:

40/1980. VB Határozat

A Végrehajtó Bizottság a Baranya Megyei Tanács 1980. évi saját fejlesztési tervében a szociális követelményeknek meg nem felelő cigánytelepek felszámolására rendelkezésre álló 800 ezer Ft-ot Kőlked városkörnyéki község részére engedélyezi felhasználni.

Utasítja az ÉKV osztály vezetőjét, hogy a felsőbb tanácsi hozzájárulás felhasználását rendszeresen kísérfje figyelemmel.

A határozatról a tervosztály vezetője az érintett szerveket értesítse és kellő időben gondoskodjon a pénzeszközök átutalásáról.

Határidő: 1980. április 30.

Felelős: ÉKV oszt. vezető
tervosztály vezető

[...]

BML. XXIII. 2.a. BMT VB jkv. 1980. 51-52, 62.

37/b

Baranya Megyei Tanács VB
Tervosztály
III. 1689/1980. sz.

Baranya Megyei Tanács VB
ÉKV. Osztálya

A sajtóban közölhető!

ELŐTERJESZTÉS

a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1980. március 26-i ülésére
Tárgy: Támogatás a kölkedei cigánytelep felszámolására

A Végrehajtó Bizottság f. év január hó 29-i ülésén 5/1980. sz. határozatával hagyta jóvá

a Baranya Megyei Tanács 1980. évi saját fejlesztési tervének módosított változatát. Ennek keretében 800 ezer Ft felsőbb tanácsi támogatást hagyott jóvá a szociális követelményeknek meg nem felelő cigánytelepek felszámolására. Az előterjesztés nem tartalmazott javaslatot arra vonatkozóan, hogy a fenti célra jóváhagyott összeg mely község területén kerülhet felhasználásra.

Javasoljuk a Végrehajtó Bizottságnak, hogy a szociális követelményeknek meg nem felelő cigánytelepek felszámolására engedélyezett 800 ezer Ft felsőbb tanácsi támogatást Kölked városkörnyéki község részére engedélyezze felhasználni.

Baranya megye az V. ötéves tervidőszak feladatai között a szociális követelményeknek meg nem felelő, úgynevezett „kiemelt” cigánytelepülések felszámolását tűzte ki célul. Ezek megszüntetése a községi tanácsok önerejéből, várhatóan ez évben befejeződik. Kölked község azonban a nagy létszámú telepet (32 család, 138 személy) saját pénzeszközeiből felszámolni, a családokat betelepíteni nem tudja.

Kölked városkörnyéki község – együttműködve Mohács városi Tanács VB Építési- és Közlekedési Osztályával – vállalta a következőket:

– építési telket alakít ki, szükség szerint kisajátítás útján is megszerzi a község belterületén feltárható építési telkeket,

– a már meglévő és kialakításra kerülő építési telkekre, új lakóházak építésére jelöli ki az arra alkalmas telepi cigány családokat,

– a kijelölt cigány családok közreműködésével 12 családi lakóház alapozását elvégezteti és 1981. évben szociális kölcsönök igénybevételével a lakóházak építését befejezteti.

Határozati javaslat

A Végrehajtó Bizottság az Építési, Közlekedési és Vízügyi Osztály és Tervosztály előterjesztése alapján a Baranya Megyei Tanács 1980. évi saját fejlesztési tervében a szociális követelményeknek meg nem felelő cigánytelepek felszámolására rendelkezésre álló 800 ezer Ft-ot Kölked városkörnyéki község részére engedélyezi felhasználni.

Utasítja az Építési-, Közlekedési- és Vízügyi Osztály vezetőjét, hogy a felsőbb tanácsi hozzájárulás felhasználását rendszeresen kísérvé figyelemmel.

A határozatról a Tervosztály vezetője az érintett szervezetet értesítse és kellő időben gondoskodjon a pénzeszközök átutalásáról.

Határidő: 1980. április 30

Felelős: Wilhelm Ferenc osztályvezető

Piti Zoltán osztályvezető

Pécs, 1980. március 15.

Piti Zoltán s.k.

osztályvezető

Wilhelm Ferenc s.k.

osztályvezető

BML. XXIII. 2.a. BMT VB. Anyagok 1979./II.

38/a

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1982. április 28. napján megtartott ülésén.

[...]

Horváth Lajos tanácselnök üdvözli a megjelenteket, a határozatképesség megállapítása után az ülést megnyitja. Javaslatot tesz a napirendre, melyet a végrehajtó bizottság a következők szerint fogad el:

[...]

8. A Baranya Megyei Tanács Szakigazgatási szerveinek „intézkedési terve” a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének elősegítéséhez.

Előadó: Albert László társadalmi titkár

[...]

8. A Baranya Megyei Tanács VB szakigazgatási szerveinek „intézkedési terve” a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének elősegítéséhez.

A végrehajtó Bizottság egyhangúlag a következő határozatot hozza:

30/1982. VB. sz. Határozat

1. A Végrehajtó Bizottság tudomásul veszi és elfogadja a Baranya Megyei Tanács VB szakigazgatási szerveinek 1986-ig szóló – a cigánylakosság társadalmi beilleszkedésének elősegítésére összeállított „Intézkedési tervét”.

Felkéri a Cigányügyi Koordinációs Bizottságot, hogy az abban foglaltak végrehajtását kísérje folyamatosan figyelemmel és a ciklus végén adjon tájékoztatást a végrehajtó bizottságnak.

Határidő: végrehajtása folyamatos

Tájékoztatásra: 1986. április 30.

Felelősek: munkaügyi, ÉKV, egészségügyi, művelődésügyi,
igazgatási osztályok vezetői
a Cigányügyi Koordinációs Bizottság elnöke

[...]

BML. XXIII. 2.a. BMT VB. jkv. 1982. 57-58, 80.

38/b

Baranya Megyei Tanács VB Titkárság

Szervezési és Jogi osztálya

1.706/1982

Tárgy: A Baranya Megyei Tanács VB szakigazgatási szerveinek „Intézkedési terve” a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének elősegítéséhez

ELŐTERJESZTÉS

a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1982. április 28-i ülésre

A Baranya Megyei Tanács az 1981. december 21-i ülésén tárgyalta meg a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének helyzetét Baranya megyében. A hozott 21/1981. (XII. 21.) Th.sz. határozatában utasította a végrehajtó bizottságot, hogy szakigazgatási szerveivel készítsen intézkedési tervet a cigány lakosság integrációjának elősegítésére.

A szakigazgatási szervek – áttekintve a korábbi időszak eredményeit, problémáit – elkészítették az 1986-ig szóló feladattervüket.

A Baranya Megyei Tanács VB szakigazgatási szerveinek „Intézkedési terve” a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésével foglalkozó párt és minisztertanácsi határozatokon, központi utasításokon, a Minisztertanács mellett működő Tárcaközi Koordinációs Bizottság 3/1981. sz. állásfoglalásán, valamint a már említett Baranya Megyei Tanács 21/1981 (XII. 21. Th.sz. határozatán alapul.

- Az „Intézkedési terv”-ben megfogalmazottak kiterjednek a cigány lakosság
- foglalkoztatásával,
 - lakáshelyzetének javításával,
 - közoktatásuk, közművelődésük fejlesztésével,
 - egészségügyi, szociális helyzetük javításával,
 - gyámhatósági, szabálysértési hatósági munkával kapcsolatos feladatok elvégzésére.

A feladattervben rögzítettek – amely a vb ülésen megtekinthető – elsősorban a megyei szakigazgatási szervek foglalmazzak meg feladatokat, azok maradéktalan végrehajtása azonban nem nélkülözheti az alsóbb szintű tanácsokkal, valamint az érdekelt társadalmi szervekkel való együttműködést.

A célul kitűzött feladatok megvalósítása folyamatos, tervszerű tudatos munkát igényel és biztosítja azt, hogy a cigány lakossággal való foglalkozás társadalmi jelentőségének megfelelő súllyal szerepeljen az adott ágazat tevékenységében.

Határozati javaslat:

I. A végrehajtó bizottság tudomásul veszi és elfogadja a Baranya Megyei Tanács VB szakigazgatási szerveinek 1986-ig szóló – a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének elősegítésére összeállított „Intézkedési tervét”. Felkéri a Cigányügyi Koordinációs Bizottságot, hogy az abban foglaltak végrehajtását kísérvje figyelemmel és a ciklus végén adjon tájékoztatást a végrehajtó bizottságnak.

Határidő: végrehajtásra: folyamatos

tájékoztatásra: 1986 április 31.

Felelősek: munkaügyi, ÉKV, egészségügyi, művelődésügyi, igazgatási osztályok vezetői, a Cigányügyi Koordinációs Bizottság elnöke

Pécs, 1982. április 14.

Albert László s.k.
társadalmi titkár

BML. XXIII. 2.a. BMT VB. Anyagok. 1982.

39/a

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1988. július 27. napján megtartott üléséről.

[...]

Takács Gyula általános elnökhelyettes a határozatképesség megállapítása után az ülést megnyitja. Javasolja az írásban megküldött napirendi javaslat elfogadását.

A VB a javaslatot elfogadja és az ülés napirendjét az alábbiak szerint állapította meg:
Napirend:

[...]

4. Beszámoló a Cigányügyi Koordinációs Szakbizottság munkájától

Előadó: Pirisi János a szakbizottság elnöke

[...]

4. Beszámoló a Cigányügyi Koordinációs Bizottság tevékenységéről

Kérdések:

A napirenddel kapcsolatban dr. Diófási Lajos és dr. Kisvári András tettek fel kérdéseket.

Pirisi János válaszában elmondja, hogy a megyében 4 cigánytelep van, ezekben 221 fő él. A cigányság szerveződése a bőrféjük ellen, mint Borsodban, nem tapasztalható. A cigányságnak nincs írásbelisége, értelmisége, ezért tekinthető csak etnikumnak.

Krasznai Antal hozzászólásában szükségesnek tartotta, hogy a szakbizottság munkájába vonjon be cigányszármazású személyeket.

Dr. Kisvári András hozzászólásában arról szólt, hogy a társadalmi gazdasági változások negatív következményei a cigányságot hátrányosabban és erőteljesebben fogják érinteni.

Piti Zoltán hozzászólásában elmondta, hogy a bizottságnak törekednie kell társadalmi bázisának szélesítésére, tömegtámogatás megnyerésére.

Takács Gyula általános elnökhelyettes összefoglalójában a Koordinációs Bizottság tevékenységét elismerésre méltónak minősítette, majd javasolta a vitában elhangzott észrevételekkel együtt a határozati javaslat elfogadását.

A Végrehajtó Bizottság egyhangú szavazással meghozta a következő határozatot:

61/1988. VB. sz. Határozat

A Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága elfogadja a Cigányügyi Koordinációs Bizottság munkájáról szóló beszámolót.

A Végrehajtó Bizottság úgy ítéli meg, hogy a szakbizottság lényegesen hozzájárult a megyében élő cigány lakosság beilleszkedésének segítéséhez, a feladatok következetes végrehajtásához. Tevékenységét mutatja, hogy számos kezdeményezés valósult meg a megyében, néhány országosan is.

A Végrehajtó Bizottság a következőkre hívja fel a Cigányügyi Koordinációs Bizottság figyelmét:

1. A bizottság munkájába vonjon be több cigányszármazású aktivizálható tagot. A helyi tanácsoknál működő cigányügyi bizottságoknál segítse elő a sajátos feladatokhoz szükséges munkamódszerek kialakítását.

2. Következetes munkával segítse elő a megyében meglévő cigánytelepek teljes felszámolását.

3. A rendelkezésre álló új foglalkoztatáspolitikai eszközök felhasználásával fokozatosan támogassa a felmondással munka nélkül maradó dolgozók elhelyezkedését. A munkaügyi és művelődési osztályokkal közösen különös gondot fordítson a munka nélkül maradók át-képzésére.

4. Segítse feltárni azokat az eszközöket, amelyek elősegítik a cigány gyermekek eredményesebb általános iskolai tanulmányait, számuk emelkedését a közép- és felsőfokú intézményekben.

5. Koordinációs tevékenységgel fordítson kiemelt figyelmet a többszörösen hátrányos helyzetű aprófalvakban élő cigány lakosság beilleszkedésének segítésére.

6. Minden lehetséges módon, a cigányok aktív közreműködésével küzdjön a cigánysággal szemben a közvéleményben élő negatív előítéletek ellen.

7. A bizottság legyen kezdeményező a helyi népfront bizottságokkal való kapcsolat felvételében és további erősítésében.

8. A megyei cigánytanács tagjainak a munkába való bevonásával, aktivizálásával bővítse a bizottság társadalmi bázisát.

9. A HNF megyei bizottságával együttműködve támogassa a cigány ifjúsággal és értelmiséggel való törődést, segítve a cigányság közéleti tevékenységének javulását.

Határidő: éves munkaterv szerint

Felelős: bizottság elnöke

[...]

Kmf.

Takács Gyula s.k.
általános elnökhelyettes

olvashatatlan aláírás s.k.
Dr. Hazafi József
vb-titkár helyett

BML. XXIII. 2.a. BMT VB. jkv. 1988. 117-118, 129-132. o.

39/b

Baranya Megyei Tanács VB
Cigányügyi Koordinációs Bizottsága
Szám: 1.55-4/1988.

Beszámoló a Cigányügyi Koordinációs Bizottság munkájáról

Előterjesztés: a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának 1988. július 27-i ülésére.

Előterjesztést megvitatta a Baranya Megyei Tanács VB Cigányügyi Koordinációs Bizottsága

I. Bevezetés

A Baranya Megyei Tanács komplex módon 1962-ben tárgyalta először a megyében élő cigány lakosság helyzetét. Az anyag előkészítésére ideiglenes jelleggel, cigányügy társadalmi bizottságot hívott életre. A Baranya Megyei Tanács Egészségügyi és Szociálpolitikai Bizottsága 1969-ben Cigányügyi Albizottságot alakított, mely e keretben 1980-ig működött.

Az 1980-as választások után a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága szélesebb és összetettebb feladatkörrel Cigányügyi Koordinációs Bizottságot hozott létre koordináló, javaslattevő, előkészítő, véleményező és ellenőrző funkciókkal. A Baranya Megyei Tanács utoljára 1981-ben vitatta meg a cigány lakosság beilleszkedésének alakulását. Fő feladatnak határozta meg a cigányok foglalkoztatási és lakáshelyzetének, valamint egészségügyi körülményeinek javítását, az óvoda, az iskola és a közművelődés intézményhálózat keretében műveltségi színvonaluk emelését. Előírta, hogy a beilleszkedés segítésében különös figyelmet kell fordítani az új generációra, a felnövekvő cigányifjúságra. Fokozottabban kell tá-

maszkodni a már beilleszkedett és a munkában hasznosan közreműködni képes cigányokra, minden lehetséges eszközzel és módon küzdeni kell a közvéleményben élő negatív előítéletek ellen.

II. A cigány lakosság helyzetének változása

A megyében megközelítőleg 23 ezer cigány származású állampolgár él. (országosan 400 ezer), ez az összlakosság 5,3%-a (országos: 3,6%). Eloszlásuk egyenetlen. 13% Pécssett, 14% a többi városban, 73% községekben lakik, ami 253 települést érint. Jelenlétük 167 településen 5,3% feletti, ebből 30 községben 30% feletti. Az utóbbi települések mindegyike társközség, többségük az aprófalvas településkategóriába tartozik. Itt él a cigányság 15%-a.

A megyében 1962-ben 168 cigánytelepet számláltak, 1980-ban 12 telepen 1.759 fő élt. A telepek száma jelenleg 4, ahol 221 fő lakik. Bár a telepfelszámolás folyamata lelassult, az ott élők igen rossz szociális körülményei, az eladó telkek és vételre alkalmas házak alacsony száma és magas ára miatt, az érintett tanácsok az évtized végét jelölték meg teljes megszüntetésükre.

A férfiak foglalkoztatása az elmúlt években sokat javult, gyakorlatilag teljesnek mondható. Ebben jelentős szerepe van az ipari és mezőgazdasági üzemeknek, termelőszövetkezeteknek, változatlanul magas az ingázók aránya, amelynek oka az aprófalvas település-szerkezetből adódó helyi munkalehetőségek hiánya. A nők foglalkoztatási aránya 38-40%-os, minimálisan emelkedett. A fiatal nők nagy része gyermekintézmények hiányában nem tud elhelyezkedni sem helyben, sem lakóhelyétől távolabb.

Alig történt előrelépés a foglalkoztatás minőségét illetően. (9-10% szakmunkás, 23-24% betanított munkás, 67-69% segédmunkás). Ezek a tények iskolai végzettségükkel függenek össze. Áttörés csak az iskolai eredmények gyorsabb javulásától várható.

Az óvodába járó cigány gyermekek aránya 1981 óta 45%-ról 61%-ra emelkedett. A tan-kötelesek száma 9%-ról, 8,2%-ra csökkent, a két tagozat közötti megoszlásuk valamelyest javult. A beszámolási időszakban az általános iskolát 14 éves korban sikeresen befejezők aránya 50%-ról valamivel több mint 60%-ra módosult. Az általános iskolát befejezők 80%-a továbbtanul, elsősorban szakmunkásképző intézetekben. Gond, hogy kb. 30%-uk időközben lemorzsolódik.

A közművelődési intézmények jelentős erőfeszítéseket tesznek a beilleszkedési folyamat gyorsításáért.

A felvilágosító munka hatékonyságának javulása eredményeképpen koraszülések gyakorisága az 1973-ban regisztrált 30%-ról, 18,8%-ra csökkent. A terhestanácsadásokon való megjelenés hasonló a nem cigány nők megjelenési arányához, ugyanez állapítható meg a védőoltások és a szűrővizsgálatok tekintetében is. Az egészségügyi ágazat megállapítása szerint a cigány lakosság körében nagyobb a gyakorisága a krónikus felső légúti megbetegedéseknek, a gyomorfekélynek, az alkoholizmusból eredő elváltozásoknak.

A szociális gondoskodás intézményei iránt a cigány lakosság az átlagnál is kevesebb érdeklődést tanúsít. Részesedésük a rendszeres és rendkívüli segélyek esetében 24-25%, gyámügyi segélyek esetében 40-60%.

Éves szinten az ismertté vált bűnelkövetők 18-20%-a cigány, ennek fele visszaeső. Figyelmeztető, hogy 21% fiatalkorú.

III. A szakbizottság tevékenysége

A Cigányügyi Koordinációs Bizottság létszáma 20 fő. Tagjai a megyei tanács érintett

szakigazgatási szerveinek munkatársai (munkaügyi, művelődési, egészségügyi, építési és vízügyi, igazgatási osztályok), a rendőrség, a társadalmi és tömegszervezetek képviselői (HNF, szakszervezetek, Vöröskereszt megyei szervei), cigánykérdéssel tudományosan foglalkozó szakemberek, a HNF megyei bizottságán belül működő cigánytanács titkára, a Mezőgazdasági Termelőszövetkezetek megyei szövetségének osztályvezetője és a községi tanácsok elnökei (Sásd, Egyházasharaszti, Dobsza).

Az évenként négy alkalommal megtartott bizottsági ülésekre rendszeresen meghívót kapott a cigány lakosság helyzetével foglalkozó Tárcaközi Koordinációs Bizottság titkára, az MSZMP Baranya Megyei Bizottsága propaganda és Művelődési Osztálya, a KISZ Megyei Bizottsága, a Magyar Úttörőszövetség megyei Elnöksége, a TIT megyei Szervezete, a sajtó és rádió munkatársai.

A bizottsági tagok megjelenése 70-80% között mozgott, ami az eredményes munkavégzést biztosította. A meghívottak is aktívan bekapcsolódtak a munkába, hasznos tanácsokkal és javaslatokkal segítettek tevékenységünket.

A bizottság a cigány lakoságnak és a nem cigány lakoságnak rendszeresen szervez rendezvényeket és meghívást kap a helyi kezdeményezésekre is. Ezen a tagok képviselik a bizottságot, vagy előadás tartásával működnek közre. (TIT fórumok, népfőiskolák, klubrendezvények, továbbképzések, helyi fórumok stb.)

A bizottság tevékenysége sokrétű, éves munkaterv szerint ülésezik, programját a megyei tanács és a végrehajtó bizottság munkatervi célkitűzéseinek és üléstervének figyelembevételével állítja össze.

Üléseit a helyi tanácsi vezetők beszámolójához kapcsolódóan, esetenként kihelyezve, a helyszínen tartotta, (Dobsza, Sásd, Magyarmecske, Babarc stb.)

A bizottság az elmúlt nyolc évben, a minden évben visszatérő napirendek mellett (éves munkaterv, cél támogatás elosztása stb) 74 témát tárgyal meg. Városi és községi tanácsi beszámolók, vállalati tájékoztatók, telepfelszámolás állása, az állami gondoskodásról, gyermekvédelmi tevékenységről, a családsegítő hálózat munkájáról, a cigányság foglalkoztatási gondjairól, iskoláztatási, közművelődési, teendőkről, egészségügyi helyzetükről. Több ízben komplex módon foglalkozott a megyében élő cigány lakosság életkörülményeinek változásával. Tájékoztatót hallgatott meg a megyei cigánytanács munkájáról, a cigányklubok helyzetéről, a HNF, a szakszervezetek, a KISZ, a Vöröskereszt megyei szerveinek ez irányú tevékenységéről. Napirenden szerepelt a zömében cigánylakta települések infrastrukturális ellátottsága, a tanácsok cigányügyi bizottságainak munkája és a bűnözés alakulása is. Az előterjesztések többségükben gondos és lelkiismeretes munkáról tanuskodtak, megvitatásukat élénk érdeklődés kísérte.

Felelősségteljes és megtisztelő megbízatásként értékeltük, hogy a megyei pártbizottság végrehajtó bizottsága elé kerülő, a cigány lakossággal foglalkozó, írásos előterjesztés készítése során meghallgatták véleményünket, kérték észrevételeinket.

Korábban a Minisztertanács Tanácsi Hivatala, jelenleg a Belügyminisztérium szervezésében évi 3-4 alkalommal kerül sor a Cigányügyi Koordinációs Bizottságok titkárainak közös tapasztalatcseréjére, konzultációjára, továbbképzésére. Baranya megye 1982-ben és 1987-ben volt rendező. Az MT TH szervezésében két ízben vettünk részt a cigány lakosság helyzetére irányuló más megyékben lefolytatott célvizsgálatokban.

A megyei tanács által indított helyi tanácsi komplex felügyeleti vizsgálatok során, ha az érintett tanács közigazgatási területén nagyobb arányban élnek cigányok, kikérték véleményünket, észrevételeinket

Lehetőség szerint jelen vagyunk a helyi tanácsok testületi ülésein, ahol a cigány lakosság helyzete szerepel napirenden. Ajánlásukra Pécs Megyei Város Tanácsa Végrehajtó Bizottsága Cigányügyi Koordinációs Bizottságot, három közös tanács (Mindszentgodisa, Egyházaszharaszi, Magyaramecske) cigányügyi bizottságot hozott létre.

A bizottság aktívan közreműködött a megyei népfreonton belül megalakított megyei cigánytanács létrehozásának előkészítésében. Tagjaink megjelennek ülésein, felkérés alapján előadásokat, tájékoztatókat tartanak egy-egy részterület aktuális gondjairól.

Kiemelt feladatnak tekintjük figyelemmel kísérni azon települések fejlődését, amelyekben a cigány lakosság aránya magas. Ezt mutatja, hogy 1980-ban a megyei tanács szakigazgatási szervei tervet fogadtak el az Alsószentmártonban élő cigány lakosság beilleszkedésének segítésére. A program nagyrészt megvalósult. (Javultak a foglalkoztatási mutatók, a székhelyközségben új iskola épült, Alsószentmártonban óvoda, napközi otthon és klubkönyvtár került kialakításra) Nagyarányú lakóházépítés és felújítás indult meg. A belterületi utak nagy része szilárd burkolatot kapott. Átalakításra került a vegyesbolt és az italbolt stb. A község 2000-ig szóló fejlesztésének terve koordinálásunkkal a közel jövőben készül el.

A bizottság kezdeményezésére és szervezésében zajlott le a megyei „Cigánynapok” elnevezésű rendezvénysorozat, amelynek során tanácsi tisztségviselőkkel, pedagógusokkal, közművelődési szakemberekkel, népfreontaktívakkal folytattunk eszmecsereket. Erre az alkalomra a bizottság kiadásában jelent meg a „Cigánymesék” című kötet is.

Évi 2-3 alkalommal a TIT segítségével fórumot tartunk a témában jártas országos szakemberek előadásában (Művelődési Minisztérium, MSZMP Társadalomtudományi Intézete, MTA Nyelvtudományi Intézete, Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége) A kialakult állandó hallgatói létszám 70-80 fő.

Fontosnak tartjuk azokat a helyi cigány fórumokat, amelyeket a megyei népfreonttal közösen szervezünk. Ezek a település fejlődéséről, gondjairól tájékozódhatunk, közösségi jellegű elképzelésekről, egyéni problémákról szerzünk tudomást. A megfogalmazott kéréseket vagy megoldjuk, vagy írásban továbbítjuk az illetékes szervekhez.

Folyamatosan figyelemmel kísérjük a megyében működő cigányklubok munkáját. Vezetőiknek évi egy alkalommal továbbképzést szervezünk. Hagyomány Tolna, Somogy és Baranya megyék cigányklub vezetőinek regionális tapasztalatcseréje, aminek rendezői 1984-ben voltunk.

A bizottság tagjai szervezik és eredményesen működnek közre a cigány tanulók megyei olvasótáborának megvalósításában.

Sajátos céljaiért, programjaiért országos elismerést is kapott a tábor vezetése. Mohácson 1987-ben szerveztek először tábort a hátrányos helyzetű tanulók részére.

Törekvéseink amatőr cigány együttesek létrehozására ebben az évben kezdenek beérni. Mohácson, Almamelléken és Gerdén a „Ki Mit Tud”-ra cigány táncegyüttes alakult.

A TIT megyei és városi szervezeteinek közreműködésével a közelmúltban Komlón, Alsószentmártonban és Gilvánfán cigány népfőiskolát szerveztünk. A rendezvénysorozat előadói országos és megyei szakemberek voltak, köztük a bizottság tagjai is. Az ismeretterjesztésen túl célunk a mindennapi életvitelt segítő, alakító tudás közvetítése. Pécsen a meszesi városrészben egészségnevelési és közművelődési előadássorozatot indítottak.

Országos szervezésben 1984-ben kezdtük meg a cigány családsegítő hálózat kiépítését. Jelenleg 16 településen 18 fő tiszteletdíjért végzi a családlátogatásokat, a problémák feltárását, közvetítését, vagy megoldását. Városi tanácsainknál főállású családsegítők tevékenykednek, Siklóson, Mohácson és Szigetváron kapcsolt munkakörben.

A bizottság kezdeményezésére az MTV Pécsi Körzeti Stúdiója a „Pannon Krónika” keretében sorozatot indított a cigány lakosságról. Befejezésként egyórás kerekasztal beszélgetést sugárzott, amely az egész ország területén fogható volt. A beszélgetésen részt vett ez MT TH, a Művelődési Minisztérium, a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége, az Országos Rendőr-főkapitányság, Somogy, Baranya megyék képviselői.

A bizottság két ízben hirdetett pályázatot a cigány lakosság beilleszkedésével kapcsolatban. A díjazott írásművek részleteit a helyi sajtó is közölte. A felvetett javaslatok a munkában jól hasznosíthatók.

Kérésünkre a „Baranyai Művelődés” című folyóirat tematikus cigányszámot jelentetett meg. Az írásokat országos és helyi szakemberek készítették.

Kérjük a Végrehajtó Bizottságot, hogy a beszámolót fogadja el, törekvéseinkkel értsen egyet.

Határozati javaslat

A Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága elfogadja a Cigányügyi Koordinációs Bizottság munkájáról szóló beszámolót.

A Végrehajtó Bizottság úgy ítéli meg, hogy a szakbizottság lényegesen hozzájárult a megyében élő cigány lakosság beilleszkedésének segítéséhez, a feladatok következetes végrehajtásához. Tevékenységét mutatja, hogy számos kezdeményezés valósult meg a megyében, néhány országosan is.

A Végrehajtó Bizottság a következőkre hívja fel a Cigányügyi Koordinációs Bizottság figyelmét:

1. A helyi tanácsoknál működő cigányügyi bizottságoknál segítse elő a sajátos feladatokhoz szükséges munkamódszerek kialakítását.

2. Következetes munkával segítse elő a megyében meglévő cigánytelepek teljes felszámolását.

3. A rendelkezésre álló új foglalkoztatáspolitikai eszközök felhasználásával fokozottan támogassa a felmondással munka nélkül maradó dolgozók elhelyezkedését.

4. Segítse feltárni azokat az eszközöket, amelyek elősegítik a cigány gyermekek eredményesebb általános iskolai tanulmányait, számuk emelkedését a közép- és felső fokú intézményekben.

5. Koordinációs tevékenységgel fordítson kiemelt figyelmet a többszörösen hátrányos helyzetű aprófalvakban élő cigány lakosság beilleszkedésének segítésére.

6. Minden lehetséges módon, a cigányok aktív közreműködésével küzdjön a cigánysággal szemben a közvéleményben élő negatív előítéletek ellen.

7. A bizottság legyen kezdeményező a helyi népfront bizottságokkal való kapcsolat felvételében és további erősítésében.

8. A megyei cigánytanács tagjainak a munkába való bevonásával, aktivizálásával bővítse a bizottság társadalmi bázisát.

9. A HNF megyei bizottságával együttműködve támogassa a cigány ifjúsággal és értelmiséggel való törődést, segítve a cigányság közéleti tevékenységének javulását.

Határidő: éves munkaterv szerint

Felelős: bizottság elnöke

Pécs, 1988. június 8.

Pirisi János s.k.
a bizottság elnöke

BML. XXIII. 2.a. BMT VB Anyagok 1988/II.

40.

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1989. szeptember 27-i ülésén.

[...]

Takács Gyula általános elnökhelyettes, levezető elnök a határozatképesség megállapítása után megnyitja az ülést. [...]

A Végrehajtó Bizottság a javaslatot elfogadta és az ülés napirendjét az alábbiak szerint állapította meg:

[...]

8. A Cigányügyi Koordinációs Bizottság elnökének felmentése és az új elnök megválasztása.

Előadó: dr. Hazafi József vb-titkár

[...]

8. A Cigányügyi Koordinációs Bizottság elnökének felmentése és az új elnök megválasztása

Az előterjesztéssel kapcsolatban kérdés, hozzászólás nem hangzott el, a végrehajtó bizottság egyhangú szavazással meghozta az alábbi határozatot:

111/1989. VB. sz. Határozat

1. A Végrehajtó Bizottság Pirisi Jánost saját kérésére, érdemei elismerése mellett felmenti a Cigányügyi Koordinációs Bizottság tagsága és a bizottság elnöki teendőinek ellátása alól.

2. A Végrehajtó Bizottság Lantos Józsefet a Cigányügyi Koordinációs Bizottság tagjává választja és megbízza a bizottság elnöki teendőinek ellátásával.

Határidő: azonnal

Felelős: dr. Hazafi József vb-titkár

[...]

BML. XXIII. 2.a. BMT VB. jkv. 1989. 194-185, 207.

40/b

Baranya Megyei Tanács VB

Titkára

I.34-5/1989.

Előterjesztés

a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 1989. szeptember 27-i ülésére

Tárgy: Pirisi János felmentése a Cigányügyi Koordinációs Bizottság tagsága, valamint elnöki funkciója alól.

Lantos József megválasztása a bizottság tagjává és megbízása a bizottság elnöki teendőinek ellátásával.

Pirisi János bejelentette, hogy megromlott egészségi állapota miatt a Cigányügyi Koordinációs Bizottság elnökeként nem kíván tovább tevékenykedni. A Végrehajtó Bizottság e feladattal 1980-ban bízta meg. Irányításával a bizottság eredményes munkát végzett a cigány lakosság társadalmi beilleszkedése területén.

A bizottság elnöki teendőinek ellátásával Lantos Józsefet javasoljuk megbízni, aki már hosszabb ideje a Nemzetiségi Bizottság elnöke. A cigányság kisebbségi jogainak minél szélesebb kibontakoztatása érdekében, képviseleti szerveik a nemzetiségi státuszért folytatott munkája, a két terület munkamódszereinek közeledése is indokolja Lantos József megbízását.

Határozati javaslat:

1. A Végrehajtó Bizottság Pirisi Jánost saját kérésére, érdemei elismerése mellett felmenti a Cigányügyi Koordinációs Bizottság elnöki teendőinek ellátása alól.

2. A Végrehajtó Bizottság Lantos Józsefet a Cigányügyi Koordinációs Bizottság tagjává választja és megbízza a bizottság elnöki teendőinek ellátásával.

Határidő: azonnal.

Felelős: dr. Hazafi József vb-titkár.

Pécs, 1989. szeptember 11.

Dr. Hazafi József s.k.

BML. XXIII. 2.a. BMT VB. jkv. 1989/II.

III. A Baranya Megyei Tanács Egészségügyi és Szociálpolitikai Bizottság Cigányügyi Albizottsága iratai

41/a

Jegyzőkönyv

melyet felvettek a Baranya Megyei Tanács Egészségügyi és Szociálpolitikai Bizottság
Cigány Albizottságának üléséről
1975. okt. 24-én a megyei Tanács VB termében

Jelen vannak: dr. Görcs László a biz. vezetője
Kovács István munkaügyi oszt. főelőadó, a biz. titkára
Rittner Hajnalka műv. oszt. főea.
Szerencsés Rudolfné tanítónő Komló Kossuth-akna
dr. Konkoly T. Aladár főorvos Eü. Szerv. csop. vezető
Vida József r. százados Baranyai rendőr Kap.
Orsós Lajos főisk. hallgató DATE ÖMFI Szarvas
Nagy József tanító magyarszék
Körmöczi Józsefné eü. főea. Komló városi Tanács
Horváth Sándor Vöröskereszt Megyei Bizottsága
dr. Pillaszanovich Józsefné HNF megye Bizottsága
Kovács Dezső Pályavál. Tanácsadó igh.
Adler Katalin munkaügyi előadó Pécs m. város
Bátyai Gézáné „ „ pécsi járás
Béres Lászlóné „ „ sásdi járás
Szablya Jenő dr. „ „ szigetvári járás
Balázs Lajos „ „ mohácsi járás
Mátyás Dezső „ „ siklói járás

A vezető köszönti a megjelenteket, felkéri Kovács Istvánt az albiz. titkárát, hogy az írásban kiküldött beszámolóhoz kiegészítést akar-e tenni. Mind a beszámoló, mind a kiegészítés egy példányát mellékelem.

A kiegészítő jelentés után felkéri Kovács Dezső igh-t, milyen segítséget nyújtottak a cigány tanulók pályaválasztásához. A jelentést mellékelem. A kiegészítések után a vitát megnyitottam.

Mátyás Dezső siklói járás munkaügyi előadó: a siklói járásban él a legtöbb cigány. Munkába állításuk nagy nehézséget okoz. A legtöbben Alsószentmártonban laknak. E községből a férfi lakosság többsége dolgozik. Nagy számban a Drávaszabolcs Kendergyárában és Matty község füztelepen. A Drávaszabolcson dolgozók nagy része cukorborsó szezon idején, tavasszal megszakitják a gyárban a munkát a magasabb kereset reményében. Majd a cukorborsó szezon befejeztével ismét jelentkeznek. A gyárnak szüksége van rá, tehát újra felveszi. Így folyamatos munkaviszony sohasem keletkezik. A lengyár megoldása jónak mu-

tatkozik. Nem szakítja meg a dolgozóval a munkaviszonyt, a munkakönyvet nem adja ki, de a dolgozó köteles az időszaki munka befejeztével újra felvenni a munkát a gyárban.

A telepek felszámolásával kapcsolatban 2 telep helyzete nehéz: a kisharsányi cigánysor, a nagyharsányi kolónia. Ha kap kölcsönt a feltételeknek megfelelő egyén és tud építeni vagy lakást vásárolni, kiköltözik a régi putriból, de tovább adja a lakást akár pénzért is. A kiköltözés során ilyen esetben le kell rombolni a régit, hogy felszámolhassuk a telepet. Javaslat: Nem minden esetben indokolt a lerombolás. Ugyanis, ha egy rosszabb lakóházból pl. putriból költözik az illető a megüresedett lakásba, akkor a putrit kell lerombolni. A fokozatosság érvényesítése sok baj keletkezését előzi meg.

Adler Katalin Pécs m. város munkaügyi ea.: legutóbb a városi tanács és a vb. is tárgyalta a cigány lakosság helyzetét, a munkaügyi osztály külön is foglalkozott a témával. 11 vállalatnál és 1 termelőszövetkezetnél vizsgálták, hogy a munkaadó miképpen bánik a cigányokkal. Bérezésben nincs eltérés, teljesítmény után kapják a bért. A vállalatoknál nem foglalkoznak velük kiemelten, mert maguk a cigányok sem igénylik ezt. Lakást ugyan nem tudnak adni, de a törzsgárdát megbecsülik. Ebben az évben 44 munkakönyvet kiközvetítettek, sajnos ritkán maradnak több évig a vállalatoknál. Az óvodába felveszik a cigánygyerekeket, de a szülők igényét kell felébreszteni az ilyen lehetőségek iránt. Pécssett 2 homogén iskolasz csoport alakult: Pécsszabolcs és Kertváros. Egész napos iskolai oktatás válik szükségessé. A beiratkozottak 60%-a elvégzi az ált. iskola 8 osztályát. Ezenkívül az idősebbeket ált. iskolai magánvizgára utalják s ott 25%-ban megfelelnek. A dolgozók gimnáziumába is járnak 4-5-en. A legtöbb segítséget eü. vonatkozásban kapják: segély, személyi járulék, katonai segély, gyógyszerellátás stb. Cél a szoc. követelményeknek meg nem felelő telepek felszámolása, de a 90 000 Ft főleg városokban már nem elégséges. Az elmúlt években 30 lakást kapott cigány a városban. Ezenkívül ingyen jutott telekhez néhány és vásároltak is többen házat.

Konkoly T. Aladár eü. Szerv. Csop. vezető A súlyponti kérdés a népesedéspolitikai helyzetből fakad, a családtervezés. A pozitív és negatív oldalát is figyelembe kell venni. Járásonként egy-egy faluban tervezünk és megvalósítunk felvilágosító előadásokat: Godisa, Alsószentmárton, Komló Kossuth-akna. A legközelebbi alkalommal az üszögpusztai napköziben járó cigány tanulók szüleinek tartunk fórumot. Javaslat: a legközelebbi albiz. ülésre a cigányfilmet bemutatni.

Körmöczy Józsefné Komló város munkaügyi főea. A VB és a tanács is foglalkozott a kérdéssel és a szükséges szakigazgatási osztályokra bontotta le a feladatokat. Sajnos a lakás és házvásárlásra adott összegeket nem használták fel. Valamennyi cigányprobléma egy ember kezében van s nem győzi az ügyek intézését. A városi Vöröskereszt igen eredményesen működik e vonatkozásban. Beszámol azokról az eredményekről, amelyeket a műv. oszt., eü. oszt. ért el. Van cigányklub, cigány Vöröskeresztes alapszervezet s kialakulóban van a cigány nőbizottság. A vöröskereszt megbízottai a vállalatoknál e kérdés megoldásában aktívan részt vesznek, erre különben a tanfolyam keretében kiképzést is kapnak. A vállalatoknál, üzemeknél rájuk kell és lehet támaszkodni. Komló az utóbbi években komolyan foglalkozik a cigánykérdéssel s igen sok gyakorlati megoldásra ad példát a megyében.

Horváth Sándor Vöröskereszt megyei megbízottja. E kérdésben csak sajátos munkamódszerekkel lehet emberközelségbe kerülni a cigányokhoz. Dicséri Komló város vöröskereszt felelősét, Keserűnét, aki igen sokat tesz értük. Cigányfalvak kialakulásának vagyunk szemtanúi, pl. Alsószentmárton, Gilvánfa. Fontos kérdés ez ügyben, hogy ki a cigány? A név nem minden esetben jellemző, de gazdasági helyzetéből kifolyólag nem cigány is kerül

hasonló helyzetbe, így azt is kell segíteni. Üzemek sok esetben a cigány munkaerő utánpótlással számolnak. A Pécsi Bőrgyár külön munkaerő toborzó körutat végez, s a jelentkezőket naponta szállítja be és vissza. A szakmunkásképzés fontosságát hangsúlyozza pl. a villányi szakmunkásképző iskolában még 30 hely betöltetlen, szívesen vennének fel cigányokat is.
Javaslat:

Balázs János mohácsi munkaügyi. A mohácsi járásban 1975 jan. 1-vel megszűnt a vérédi cigánytelep és a járásban nincs több. A tett intézkedések eredményesek voltak. De a vérédi községi tanács a betelepítés után is komolyan foglalkozik velük, segíti beilleszkedni cigányokat a közösség életébe. Ez a következő lépés. A cigány nők elhelyezése komoly problémát jelent. Az egyes községekben a búcsú esetén még kisebb szabálytalanságok előfordulnak. A munkahelyeket gyakran változtatják. Ezért jegyzékbe veszik e változtatásokat és munkakerülőket és a rendőrséggel közreműködve próbálnak hatni.

Nagy József magyarszéki tanító. Az albiz. ülés is igazolja, milyen hathatósan foglalkoznak a cigányokkal. A hozzászólások is ezt igazolják. 1971-ben jelent meg a „Tanító” c. folyóiratban egy cikk. Bírálta a cigányokat, mindent a társadalomtól várnak. Szankciókat is alkalmazni kell, amennyiben szükség van rá. A kötelességek teljesítése terén vannak nagyobb kilengések. Mohács községben szép cigány utca alakult ki, ez valószínű az árvíz következménye, de másutt is előfordulnak kedvező intézkedések. Gál Pál meghívására beiskolázási agitációban vett részt a cigány tanulók szüleinél. Nem felejtette el, hogy ő is cigány származású és tenni akar értük. Sásdon külön cigány napközi készült. Nem érti, miért kellett ott ezt létrehozni. A sásdi cigányok többsége a komlói bányákban dolgoznak s valamennyi magas fizetést kap, meg tudják fizetni a rájuk kivetett költséget. Ahol dolgoznak rendszeresen, ott megszoktatják őket a takarékoskodásra. Lakásépítésre törvényben biztosított összeg ma már kevés. (A sásdi járási hivatal elnöke közvetve segített 1 cigány lakás építésében).

Javaslat: cigányszármazású értelmiség bekapcsolása az albizottság és ismereterjesztő munkába. Kifogásolja dr. Sárosi Bálint TV adását a cigány ill. magyar népzeneről, ahol szerte a cigányokat kifigyolja. Pécsen bontott lakásból faanyagot látják el őket, de tudomása szerint üzérkednek vele. A pályaválasztással kapcsolatban felhívja a figyelmet az osztályfőnökök felelősségére, elsősorban az ő kötelességük a megfelelő pályára irányítani a végzett cigány 8. oszt. tanulókat. Javaslat azért kell összeírni az ált. isk. 8. osztályát végzett tanulókat, az érettségi előtt állókat, hogy segítsük felvételüket.

Béres Lászlóné sásdi járás munkaügyi. Beszámol a sásdi járásban végzett munkáról, amely a körülményekhez képest legtöbb cigánytelep e járásban van – jónak mondható. A helyi tanácsok kiemelten foglalkoznak a kérdéssel vb. Ülésen, tanácsülésen egyaránt és törekednek a község határában lévő telep felszámolására. Kifogásolja, hogy a törvény adta összeg már nem elegendő lakásépítésre és vásárlásra. Gerényes, Kisvaszar telepeket egyelőre felszámolni nem lehet. A sásdi gálykúti telepet, rövidebb időn belül felszámolni nem lehet, a szoc. és eü. követelményeknek megfelelően el kell látni. 16 család már is jönne a telepről, ha kaphatna megfelelő összeget, még megtakarított pénzük is van. Nagy gondot okoz a Szalatnokon lévő telep, mert ott a lakosság 75%-a tetves. A tetvetlenítést úgy kell elvégezni, hogy az emberi méltóságot ne sértse. Megyei KÖJÁL-nak jelenteni kell az esetet.

Vida József r. százados. Az előzetes jelentés alapos és gondos. Jó előkészítése az ülésnek. Foglalkozik a cigányság magyarországi helyzetével létszám vonatkozásában is. A bűnügyi problémák többsége megrögzött munkakerülés, ellenük szabálysértési és büntető eljárás indítható. Foglalkozik a pécsi cigányoknak kiadott bontási anyagokkal, amely üzérke-

désre ad alkalmat. Legveszedelmesebbek a kolompár cigányok. A legtöbb bűncselekmény részesei. A rendszeresen munkát nem vállalókat jelentsék a rendőrségen.

Dr. Pilaszanovits Imréné a HNF képviselőjében dicséri az előre kiküldött anyagot, amely alapos. Szükségét látja annak, hogy egy országos szerv (szövetség) foglalkozzék a cigányok ügyeivel. Mi az akadálya? Több cigány származását a tanácsokba! A cigány nők foglalkoztatása lassan halad előre. Ha a mezőgazdasági üzemek nem zárkoznának el – főleg a helyi termelősövetkezetekre vonatkozik ez a vélemény – és előítéletekre nem alapoznának, javulna a helyzet.

Orsós Lajos főiskolai hallgató: Országos szerv alakítását szükségesnek tartja. Az Országos Széchenyi Könyvtártól kapott értesítés alapján ez csak papíron létezett. Mivel a cigányság jelen körülmények között nem tekinthető nemzetiségnek, így csupán az albizottságot erősíthetik meg.

Más hozzászólás hiányában a vezető megköszöni a kiegészítéseket és hozzászólásokat. Első ízben történt, hogy a tárgyalandó anyagot két héttel előbb közrebocsátjuk és ez elsősorban a Munkaügyi Osztály érdeme, akinek ezúton is köszönetemet fejezem ki. Az írásos előterjesztés, valamint a kiegészítő jelentés sokoldalúsága, pozitív tartalma alkalmas volt színvonalas hozzászólásokra. Különösen a Járási Hivatalok munkaügyi szakigazgatási szervei jártak elő jó példával. Kovács István Elvtárs, az albizottság titkárnak érdeme az anyag elkészítése.

A jövő tervekkel kapcsolatban elgondolás az, hogy azoknál a vállalatoknál, ahol a munkások között többen vannak cigányok, a helyszínen vizsgáljuk meg, milyen a velük való foglalkozás. A legközelebbi alkalommal a Mecseki Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaságnál tekintjük meg, hogyan foglalkoznak cigány dolgozóikkal. Tesznek-e megkülönböztetést, vagy a többi dolgozóval egyforma bánásmódban részesítik őket? A vizsgálat szempontjait előre kidolgozzuk.

1976 január végén a Művelődésügyi Osztály Intézkedési Tervét ismerjük meg Rittner Hajnalka előadásában. A tárgyalandó anyag vázlatát két héttel előbb kérem, hogy az albizottsági tagok a mostanihoz hasonlóan tanulmányozhassák, és érdemben hozzászólhassanak. Elfogadásra a következő határozatokat javaslom:

Javaslatok:

7. A megyei és járási munkaügyi osztályok a beszámolók, hozzászólások és a személyes tapasztalatok alapján eredményesen foglalkoznak a cigányok munkába állításával kapcsolatban. Törekvésük, hogy lehetőleg állandó munkahelyen dolgozzanak. Élnek a meggyőző szó erejével. Intézkedési tervük alkalmas arra, hogy az állandó munkavállalás vonatkozásában tovább emelkedjék a cigány munkások száma. További feladataink, hogy az Intézkedési terv alapján megvizsgáljuk milyen mértékben érvényesülnek a helyszínen.

Felelősek: az Albizottság tagjai.

2. A cigány lakosság felemelkedésének útja, foglalkoztatásának színvonala különböző a megyében. Az üzemek, vállalatok, a termelősövetkezetek és állami gazdaságok, általában a munkáltatók sokat tettek a munkábaállítással, valamint az állandósággal kapcsolatban. A látogatások alapján megállapítható, hogy e népréteg felemelkedésében eddig a következő vállalatok foglalkoztak példamutatóan:

Mecseki Ércbányászati Vállalat,

Községgazdálkodási Vállalat, Siklós,

Baranya megyei Cipész KTSZ helyi részlege Bükkösd,

Ált. Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet, Bóly,
Konzervgyár, Szigetvár,
Börgyár, Pécs,
Lenfonó- és Szövőipari Vállalat Lengyára, Drávaszabolcs,
Carbon Könnyűipari Vállalat, Komló,
Városgazdálkodási Vállalat, Komló,
Gépgyártó Váll. Szállítóberendezési Gyár, Pécs.

E vállalatok ilyen irányú tevékenységét köszönet illeti, népszerűsítésükről, módszereikről sajtón keresztül gondoskodni kell.

Felelős: Albizottság

3. Az Albizottság megállapította, hogy a mezőgazdaságban a cigány lakosság, de különösen a nők foglalkoztatása nem mindig kielégítő, ugyanakkor munkaerőhiánnyal küzdenek. Ezért felkéri az Albizottság a munkaügyi szakigazgatási szerveket, hogy többször is ellenőrizzék a tsz-ek, állami gazdaságok ilyen irányú tevékenységét.

Az Albizottság tagjai helyszíni szemléken vizsgálják a munkábaállítással és a cigány nők foglalkoztatásával kapcsolatos feladatokat.

Felelős: Munkaügyi Osztály, Albizottság.

4. Az üzemek, vállalatok vöröskeresztes felelősei tanfolyam keretében ismerkedtek meg e hátrányos helyzetű réteg problémáival. (Munkábaállítás, velük való foglalkozás, bérük takarékosabb beosztása, szeszfogyasztás káros következménye) A jövőben nagyobb mértékben kell rájuk támaszkodni. Továbbra is kérjük segítségüket. Különösen a telepről a faluba költözőkkel kapcsolatban, valamint az egészségügyi felvilágosításban.

Felelős: a Vöröskereszt Baranya megyei Titkársága.

5. Az állandó munkábaállítással kapcsolatban az Albizottság felkéri a munkaügyeseket, hogy építsenek ki szorosabb kapcsolatot a Baranya megyei Rendőrkapitányság területi felelőseivel a munkát nem vállaló, ill. a veszélyes munkakerülő cigányok érdekében. Amennyiben tudomásuk van ilyen személyekről, közölgék a területileg illetékes KMB-sel, ill. a területi megbízottal.

6. Az Albizottság továbbra is figyelemmel kíséri a VIII. osztályos és a középfokú iskolák IV. osztályos cigány tanulók pályaválasztását. Ezért kéri a Művelődésügyi Osztályt, hogy a múlt tanévhez hasonlóan az idei tanévben is, 1976. februárig írja össze a cigány tanulók nevét, pályaválasztását, akik a VIII. osztályt befejezik és a IV. középfokú osztályban érettségit tesznek. Az Albizottság segítséget kíván adni ezen tanulók felvételével kapcsolatban.

Felelős: Baranya megyei Műv. Oszt., Rittner Hajnalka

7. Az Albizottság köszönetét és elismerését fejezi ki a Munkaügyi Osztálynak, személy szerint Kovács István főelőadónak, az Albizottság titkáranak, a gondosan elkészített, színvonalas írásbeli beszámolóért és kiegészítő jelentéséért.

Az írásbeli anyag alkalmas volt arra, hogy a részt vevők ennek alapján értékes javaslatot tehessenek. E módszert a jövőben is követni kell.

BML XXIII. 1. H. BMT Eü. és Szocpol. Biz. Cigányügyi Albizottság 1975.

41/b.

Baranya Megyei Tanács VB Munkaügyi Osztálya,
Pécs, Széchenyi tér 9-10
44.006-16/1975. szám.

Beszámoló

a Baranya Megyei Tanács VB „A cigány lakosság helyzeté”-vel
kapcsolatban hozott 59/1974./VI. 24./ VB. sz. határozat
végrehajtásáról a munkaügyi szakigazgatás területén.

Előterjesztés: a Baranya Megyei Tanács Egészségügyi és Szociálpolitikai Bizottság Cigány Albizottság 1975. március 6-i ülésére.

A Baranya Megyei Tanács VB 1974. áprilisi ülésén megtárgyalta a megye cigány lakosságának helyzetét. Határozataiban egyértelműen és konkrétan megszabta – társadalmi összefogás keretein belül az egyes szakigazgatási szervek feladatait, az eddig elért eredmények gyorsabb ütemű fokozása, valamint a feladatok tervszerűbbé, de főleg folyamatosabbá tétele érdekében.

A vb. egyidejűleg felkérte a Baranya Megyei Tanács Foglalkoztatási Bizottságát, hogy a munkábaállítás fokozása érdekében dolgozzon ki részletes javaslatot.

A bizottság a felkérésnek még 1974. augusztus hónapban eleget tett és az előterjesztésben kidolgozott irányelveket elfogadta azzal a kiegészítéssel, hogy a megyei tisztségviselői értekezleten a cigánylakta községek tanácselnökei az 59/1974/IV.24./ VB sz. határozat végrehajtásáról beszámoltatásra kerülnek.

Az elfogadott irányelvek a Baranya megye területén élő, munkaképes korú cigány lakosság munkábaállításának fokozására vonatkoznak.

A határozat alapján a munkaügyi szakigazgatási szervek az alábbi intézkedést hajtották végre, illetve fogják végrehajtani.

I. A Baranya Megyei Tanács VB. Munkaügyi Osztálya elkészített a munkáltató szervek – intézmények vezetőinek egy felhívást (44.063-5/1974.sz) melyet a területi munkaügyi szakigazgatási szervek útján továbbítottunk 500 nagyobb létszámot foglalkoztató szervnek. A levélben kértük a vezetőket a cigány lakosság foglalkoztatásának elősegítésére.

Kértük, hogy tegyék lehetővé – társadalmi összefogás jegyében – a cigányszármazású munkavállalók széleskörű és állandó jellegű alkalmazását.

– a már dolgozó cigányszármazásúaknál a szakmunkásképzést a lehetőség keretein belül segítsék elő, illetve tegyenek meg mindent annak fokozására,

– kértük, hogy a cigányszármazásúak bérezését vizsgálják felül, ahol szükséges az esetleges eltéréseket korrigáltassák, úgy hogy a bérezés a végzett munkának megfelelően alakuljon,

– a beiskolázott szakmunkástanulók társadalmi ösztöndíjban való részesítését, és egyéb juttatásokat szintén kértük felülvizsgálni, és azt a fennálló rendelkezések alapján – az említett célkitűzés megvalósítása érdekében – biztosítani,

– a munkahelyi beilleszkedések elősegítése érdekében kértük még a szocialista brigádok segítőkészségét messzemenően biztosítani a patronáló-készséggel egyidejűleg,

– mindezek elősegítésére felkértük a helyi szakszervezetei bizottságok segítségének

igénybevételét is, melynek – mint érdekvédelmi szervnek – figyelmét a társadalmi összefogás érdekében a Szakszervezetek megyei Tanácsa külön is felhívja. (sic.)

Az állandó foglalkoztatás elősegítésére javasoljuk a mezőgazdasági termelőszövetkezeteknek és ÁFÉSZ-eknek, hogy foglalkozzanak olyan gazdaságosan üzemeltető, és a cigány lakosságot foglalkoztató régi üzemágak létesítésével, melyek iránt ma is igen nagy a piaci kereslet.

2. A Foglalkoztatáspolitikai Bizottság előírta, hogy a munkaügyi osztály a területi munkaügyi szakigazgatási szervek bevonásával rendszeresen tájékoztódjék a foglalkoztatás érdekében tett intézkedések végrehajtásáról, és ezek az elkészült cigány munkaerőmérlegre épüljenek fel.

A bizottság kérte a továbbiakban a munkaügyi osztályt, hogy a városi tanácsok munkaügyi szakigazgatási szerveinek nyújtsanak messzemenő segítséget a cigány lakosság foglalkoztatásának bővítésére szolgáló intézkedési tervek kidolgozásában. Az osztály hasonló tevékenységre kérje fel a járási hivatalokat is, hogy a nagyközségi, községi tanácsok ezirányú tevékenységében adjanak támogatást. A járási hivatalok kezdeményezzék a cigány lakosság helyzetével foglalkozó végrehajtó bizottsági üléseket a nagyközségi és községi tanácsoknál, melyek előterjesztésében, az ülések anyagának előkészítésében hasonlóan nyújtsanak segítséget, és vegyenek rendszeresen részt ezeken az üléseken, hozzászólásukkal, a társadalmi szervek segítségével bevonásával is támogassák a jelenlegi foglalkoztatási problémákban jelentkező lemaradások felszámolását.

A fenti irányelveket a területi munkaügyi szakigazgatási szerveknek 1974-ben a 44063-8/1974.számú levelünkben megküldtük végrehajtás végett.

3. A munkaügyi osztálynak a felügyelete alá tartozó pályaválasztási tanácsadó intézetnek a hátrányos helyzetű cigányszármazású fiatalok támogatására vonatkozó feladatkörét konkrétan kellett meghatározni. Ennek keretében intézkedési tervet kellett készítenünk mind a megye egészére, mind pedig a megye közigazgatási területére.

Az intézkedési tervek tartalmazzák:

– az 5. osztályos általános iskolások pályaeorientációjának fokozott figyelemmel kísérését, elsősorban a cigányiskolákban és cigányosztályokban,

– Kiemelten foglalkozzon az intézet a VIII. osztályos cigány tanulók pályaválasztásával, alkalmassági vizsgálatával és szaktanácsadásával.

– azokon a közigazgatási területeken, ahol viszonylag a legtöbb cigány él, ott az illetékes művelődésügyi szervekkel együttműködve szervezzenek előadásokat kizárólag a cigány szülők számára.

Ajánlatosnak véltük ebbe a cigányszármazású értelmiségieket, pedagógusokat is bevonni.

– a tanácsadó intézet a fiatalok szaktudását, majd kezdeti életpályájuk alakulását a szakmunkásképző intézetek és vállalatok pályaválasztási felelőseinek bevonásával kísérik figyelemmel. A már munkaviszonyban álló fiatal cigány dolgozók megtartására szolgáló vállalati intézkedéseket is szorgalmazzák, azok végrehajtására pedig fokozott gondot kell, hogy fordítsanak.

– a cigány lakosság foglalkoztatásában példás eredményeket felmutató gazdálkodó szervek módszereit, eredményeit megfelelően propagálják, (életpálya című lap, újság, rádió stb.)

– a kiemelkedően tehetséges fiatalok érvényesülését elő kell hogy segítsék minden eszközzel, esetleg 2-3 főt az intézet konkrétan is patronál,

– végül az intézkedési terv határozza meg a területi albizottságok konkrét és ütemszerű feladatait.

A Pályaválasztási Intézet a fenti irányelveket a 44.063-5/1974.sz levél mellékleteként megkapta, azzal, hogy az intézkedési tervet 1974. dec. 1-ig juttassa el osztályunkra.

4. A munkáltatók munkaügyi ellenőrzéseinek végrehajtása keretében szakigazgatási területi szerveinknél a cigány munkavállalók helyzetének kiemelt figyelemmel való kezelését elemzését is irányelveként adtuk ki.

5. A Baranya Megyei Tanács Szociális és Egészségügyi Bizottság Cigány Albizottság ülésén született (7. sz) határozat értelmében a VIII. osztályos tanulók beiskolázását, továbbtanulását messzemenően biztosítja.

A felmérésre vonatkozó intézkedést, illetve feladatot a 44.006-1/1975. sz. levélben a területi munkaügyi szakigazgatási szervezetek megküldtük végrehajtás végett.

II.

Beszámolás az elért eredményekről

A Baranya Megyei Tanács VB. Munkaügyi Osztálya (1975. január 10-én kelt 44 005-1/1975. sz. levelében felkérte a területi munkaügyi szakigazgatási szervezetet, hogy az illetékességi területekről a rövid idő alatt végzett munka eredményeiről számoljanak be:

Általánosságban pozitívnak értékelhető az, hogy a területeken létrejött tanácsi bizottságok, társadalmi szervek együttműködése összehangolt, a feladatokat lelkesedéssel és felelősséggel végzik, érezve annak társadalmi súlyát.

Az eddig elért eredmények biztatóak, egyúttal arra engednek következtetni, hogy a korábban elért jó eredmények ugrásszerűen fokozódnak.

Mivel alapvető feladat a munkaképes korúak állandó foglalkoztatása – a felemelkedés – az asszimilálódás záloga – így a munkaügyi szakigazgatási szervek tevékenysége feltétlen biztosítéka a kampányszerűség kiküszöbölésének is.

Sajnos a feladatok eredményeinek elérésében még jelentős a munkáltatók negatív szemlélete is.

El kell mondani azt is, hogy egyes területi szakigazgatási szervek, illetve tanácsok a feladatok társadalmi jelentőségét még nem érzik át, illetve nem kezelik olyan súllyal, mint az szükséges. Ezt kétségtelen részben az objektív körülmények is befolyásolják.

Meggyőződésünk azonban, hogy ez csak átmeneti jellegű állapot.

Ezek után ismertetjük a konkrét eredményeket területenként:

Pécs megyei város: Alapvető probléma, hogy a munkaerőmérleg elkészítése, vagy egyéb felmérés nem történt még meg. A munkaügyi osztály e téren a városi tanács vb.-i határozat hiányában (1974. dec. 31.) nem kezdeményezett! A munkatorlódások miatt az 59/1974. megyei vb. határozatot csak 1975 májusában hajtják végre. A munkaügyi osztályok a munkáltató ellenőrzésekor vállalatonként tevékenykednek. Ennek hatékonysága, a konkrét intézkedéseket illetően nem lesz kielégítő.

Szigetvár város: A végrehajtó bizottság 1974. novemberi ülésén foglalkozott a cigány lakosság foglalkoztatottságával.

Határozatok születtek, hogy:

– a szülők munkaviszony hiánya miatt a bölcsődéből, óvodából kizárt gyerekeket visszahelyezzék,

– a városban lakó 63 fős munkaképeskorút folyamatosan munkába kell állítani,

- a munkaviszonyukat megszüntetőket állandóan figyelemmel kell kísérni, vizsgálva azt, hogy mely vállalattal, milyen indokkal távoznak, miért szűnt meg a munkaviszonyuk,
- az általános iskolát végzettek, vagy iskolából kimaradókat a társ szakigazgatási szervekkel együtt vagy beiskolázzák, vagy munkába állítsák,
- a vágóhídi lakosokat évente egy alkalommal felkeresik, és tájékoztatják a munkalehetőségekről és felméri igényüket (ápr. 10.)
- a munkaügyi szerv minden év végén a munkaerőforgalmi jelentés elkészítésével egyidejűleg mérte fel a foglalkoztatottságukat és helyzetüket,
- a járási hivattal koordinálva a járásból jelentkező munkavállalók elhelyezését segítsék elő.

Komló város: A városi tanácsnál az együttműködés és kezdeményezés sokoldalú, konkrét és ismert. Új vonás, hogy a szakmukástanulókkal kiemelten foglalkoznak és patronálják őket. Az intézkedési tervet a vb. ez évben tárgyalja. Tanácsi bizottságot is létrehozta a feladatok megvalósítása érdekében. A tanács 1974. második felében 63 főt állított munkába, akikből 34 nő volt.

Mohács város: Valamennyi munkáltató részére megküldték a foglalkoztatás bővítésének felkérésére készített levelet, továbbá

- kiemelten foglalkoznak a cigányszármazásúak munkábaállításával,
- a tanulmányaikat befejező cigány fiatalok részére soron kívül kiadják a munkakönyvet, ezzel egyidejűleg gondoskodnak megfelelő munkahelyről,
- a cigány tanulókat és szüleiket fokozottan segítik a pályaválasztási döntésekben,
- a továbbtanulni szándékozó cigányfiatalok beiskolázását messzemenően támogatják, ezen túlmenően igyekeznek a vállalatoknál társadalmi ösztöndíjat is biztosítani.

Siklósi járás: Sajnos az ezzel megbízott 2 személy hosszantartó betegsége miatt beszámolni nem tudott, de eredmények úgy tűnik itt is vannak.

Pécsi járás: A járási hivatalon (sic) a községi tanácsi vezetők értekezletén a tisztségviselőket felkérték, hogy a cigány lakosság foglalkoztatásával és helyzetével kapcsolatban készítenő végrehajtó bizottsági előterjesztésekhez és az ülésekre minden esetben kérjenek segítséget és közöljék az ülések időpontját

– A munkaügyi szakigazgatási szerv 1974-ben figyelemmel kísérte azt, hogy a munkaképes korú cigány lakosság közül először munkát vállalni akarók számszerű és korcsoportonkénti munkakönyv igénye miként alakul,

14–19 évesek részére 28

20–39 „ „ 9

40–59 „ „ 5

összesen 42 db új munkakönyvet adtak ki. Az új munkakönyvvel rendelkezők közül 25 fő a járás területén helyezkedett el.

– 1975. II. félévben Szentlőrinc és Pécsvárad nagyközségek területén lévő valamennyi munkáltatónál – a helyi szervekkel együtt megvizsgálják a cigány munkavállalók helyzetét.

Sásdi járás: A járásban a községi tanácsok folyamatosan foglalkoznak a cigány lakosság helyzetének javításával.

Az elmúlt évben (1974) a járás 16 községi tanácsa közül 13 végrehajtó bizottsági ülésen tárgyalták a cigány lakosság helyzetének alakulását. Határozatok születtek a konkrét feladatok megoldására és mindenütt intézkedési tervet készítettek. Ezek közül mint követendő példát ki kell emelni a Mágocsi Községi Tanács VB-ának határozatait, miszerint

- házhelyet biztosítanak négyyszögölenként 5 Ft-os egységáron,

– a megüresedett állami házakat elsősorban cigányok kapják,
– a segítségnyújtás mellett fontos feladatként jelölték meg a rendszeres ellenőrzést, negyedévenként vizsgálják, hogy a munkaképeskorú férfiak dolgoznak-e?

– A Felsőmindszenti Községi Tanács VB-a intézkedési eredményeként a cigánytelep megszűnt, kisüzemet hoztak létre. elsősorban a cigány lakosság foglalkoztatására. Így ma már minden családból 1-2 fő állandó munkahellyel rendelkezik, nem ritka azon családok száma sem, akik közül 3-4 fő is dolgozik. Godisán 1974. évben napköziotthonos óvodát hoztak létre, ahol túlsúlyban cigánygyerekek vannak, az esti iskolában pedig 18 fő végezte el a 7-8 osztályt.

A járás területén a társadalmi összefogás tehát igen jelentős. Nagy probléma még a nők munkába állítása, de ez a nem cigány származású lakosok esetében is fennáll.

Még mindig számottevő sajnós azon cigányok száma, akik szívesen választják a kötetlen régi életmódot. Rendszertelenül dolgoznak, családjuk, gyermekeik rovására gyakran látogatják az italtoltokat.

Mohácsi járás: Általános tapasztalat az, hogy a járás területén élő cigány lakosság foglalkoztatása következetesen javul. A munkaképes korú férfiak közül a munkanélküliek száma elenyésző. A nők helyzete nehéz, ez viszont nem speciális cigány ügy a járásban. Hibás munkáltatói szemlélet is akadályozza a munkavállalást. A véméndi konfekció üzem (Mohácsi Vegyesipari Vállalat) 3-4 nő felvételét azzal utasította el, hogy nem végeztek el a 8. általános iskolát. Ellenkező példa is akad, a majsi üzem pl. analfabéta nőt is alkalmaz.

Vannak olyan munkáltatók, akiknél cigány munkavállaló egyáltalán nincs: pl. ÁFÉSZ. Szederkény, Véménd. Pozitív viszont az, hogy mindenütt intézkedési tervet készítettek, melyen belül széleskörű társadalmi összefogás érvényesül és várhatóan a még fennálló negatív jelenségeket rövid időn belül megszüntetik.

A járásban ki kell emelni Bābarc-Véménd községi tanácsokat, ahol külön tanácsi bizottságot hoztak létre. Ezen községek intézkedési tervei konkrétak, személyekre lebontott feladatokat tartalmaznak.

Szigetvári járás: A járásban valamennyi községi tanács megkapta az irányelveket és az ezzel kapcsolatos konkrét feladatokat. Ezek alapján a múlt évben elkészültek mindenütt az intézkedési tervek.

Ezévben minden ebben érdekelt községi tanácsnál önálló napirendi pontként foglalkoznak a cigány lakosság helyzetével. Az előterjesztés elkészítéséhez a járási hivatal segítséget ad és a végrehajtó bizottsági ülésen is képviselteti magát. 1975. január 1-vel a járás területén valamennyi cigánytelep megszűnt.

A munkaképes korú cigány férfiak közül valamennyi dolgozik, de feladatként jelentkezik az állandó munkavállalás fokozása, mert többen időszakosan dolgoznak csak. Kedvezőtlenebb a helyzet a nők körében, mert általában sok a gyermek. A gyermekintézmények hiánya is akadályozza a munkavállalást.

Minden községben – ahol jelentősebb számú cigány lakosság van – rendelkeznek munkaerőmérleggel.

Baranya Megyei Tanács Pályaválasztási Intézete. A határozatnak megfelelően elkészítette az 1975. évre vonatkozó intézkedési tervet, melyben a feladatokat felelősökre (személyekre) bontotta le. A tervek szerint az intézet:

- nyilvántartásba veszi a cigány iskolákat és osztályokat,
- kimutatást készít osztály megoszlás szerint, mely tartalmazza az általános iskolák 5-8

osztályainak, a szakmunkásképző osztályok, a szakközépiskola, és gimnáziumi osztályok számát,

- felméri az egészségügyileg károsult fiatalokat,
- a továbbtanulásra rátermetteket, a kimagasló tehetségeket,
- számbaveszik az ösztöndíjakat, és módszertani segítségnyújtásukat megszervezik,
- a pályaaorientációt, a pályaválasztási tanácsadást, a beválasztásra való felkészítést és a munkahelyi bevalás segítségét speciálisan megszervezik,
- a szaktanácsadást a lehetőségekhez mérten szélesítik. Néhány cigány tanulót közvetlenül patronálnak,
- mintavétellel tájékozódnak a munkahelyi bevalásról és segítségnyújtásról, utána módszertani tanácsot dolgoznak ki,
- a jó példákat propagálják,
- felkészülnek előadásokra, bemutatókra és tájékoztatásra.

Az intézet szívesen venné, ha a végzett munkáról – az albizottság 1976. év febr. 25 és március 10. közötti ülésén – beszámolhatna.

A munkaügyi osztály az 1974/75 tanévben a VIII. általánost várhatóan befejező tanulókat a területi munkaügyi szakigazgatási szervekkel közösen felmérte. Az adatokat területi bontásban és intézeti csoportosításban is feldolgozta. Az elkészített kimutatások összesítésének egy példányát megküldtük a pályaválasztási intézetnek azzal, hogy az intézkedési tervnek megfelelően a továbbtanulásra jelentkezőket vegyék gondozásba.

A határozatnak megfelelően az albizottság részére elkészített összesítőket 2 példányban beszámolóinkhoz mellékeljük.

Összefoglalva: megállapíthatjuk azt, hogy a rendelkezésre álló rövid idő alatt is számottevő eredmények születtek. A területi munkaügyi szakigazgatási szerveink beszámolóiban igen sokféle és sokirányú kezdeményezés tapasztalható, azzal együtt, hogy még mindig nem egyértelmű a szemlélet és a feladat fontossága érdekében szükséges felelősségérzet, valamint hozzáállás sem.

A beszámolók egyben igazolják azt is, hogy a cigány lakosság felemelkedésének kérdése komplex és társadalmi feladat, melynek megnyugtató módon való rendezése hosszabb időt vesz igénybe és csak társadalmi összefogással – ezen belül összehangolt munkamegosztással – valósítható meg.

A területi beszámolókból arról is tájékozódunk, hogy mely területeken kell a munkaügyi szakigazgatási szerveinket fokozottabban segíteni az eredmények növelése érdekében.

A munkaügyi osztályon a területi felelős rendszer érvényesül, így a felelősök útján az egész megyére kiterjedően – állandó feladatként – a cigány lakosság felemelkedését szolgáló munkabaállítását súlyponti feladatnak tekintjük, átérezve annak társadalmi jelentőségét.

BML XXXIII. 1.h. BMT Eü. és Szocpol. Biz. Cigányügyi Albizottság. 1975.

Baranya Megyei Tanács VB
Munkaügyi Osztálya

Kiegészítő jelentés
„a cigány lakosság helyzetéről készült munkaügyi beszámolóhoz”

Tisztelt Albizottság!

A kiküldött írásos beszámolóval kapcsolatban magyarázat mellett kiegészítő jelentés megtartására kérem engedélyüket és türelmüket.

Az albizottság eredeti munkaterve szerint a beszámoló jelentés március 6-ra készült, így az abban közöltek csupán az 1974 év december 31-ig megtett intézkedéseket és eredményeket tartalmazzák.

A munkatorlódások miatt a tanácskozást csak a mai napon tarthatjuk meg, ezért természetesen tartom, hogy az azóta eltelt időszakról kiegészítő jelentést tegyek.

Tisztelt Tanácskozás!

A beszámoló jelentésében röviden igyekeztem közigazgatási területenként és sokoldalúan bemutatni azt, hogy a differenciált feladataink végrehajtása a különböző kezdeményezések és különböző módszerek mellett, mennyiben segítette elő a Baranya Megyei Tanács 59/1974 (IV. 24.) V.B. határozat végrehajtását a munkaügyi szakigazgatás területén. Meggyőződésem az, hogy eredményeink mellett a feladataink állandó napirenden tartása további előrehaladást jelent a népréteg nehéz, küzdelmes felemelésében, asszimilálódásuk elősegítésében.

Ezt tükrözi részleteiben is a kiegészítő jelentésem.

Tisztelt Albizottság!

Beszámolómban a sokoldalúság, és eredmények mellett objektív tájékoztatást adtam arról is, hogy egyes közigazgatási területeken, így elsősorban Pécsen, milyen hiányosságok tapasztalhatók – most már örömmel közlöm, csak voltak – illetve merültek fel, melyek feladataink végrehajtását akadályozták.

Pécs megyei város: Ez év május 23-i vb ülésén tárgyalta „A cigány lakosság helyzete” előterjesztést, mely kollektív munka eredményeként jött létre. (Építési, – Művelődésügyi, – Egészségügyi – Munkaügyi Osztályok). Az előterjesztés részben felmérések, részben következtetések alapján készült.

Az előterjesztés szerint: Pécsen élő cigány lakosság száma 3.000-3.500 főre tehető, amelyből mintegy 70-75% (2100-2600 fő), az I. kerületben lévő, szociális követelményeknek meg nem felelő telepeken él.

Ezen telepek közül a legjelentősebbek:

Kisgyőr iskola (Pécs-szabolcs)

Buzaberki dűlő (Vasas II.)

Felszabadulás úti telep

Nagybányaréti völgy

Istenáldás völgy

Kölcsei Ferenc u.

Szabadságharc u. (Szabolcs falu)

A fennmaradó 30% a város II. és III. kerületei között oszlik meg, nem összefüggő kisebb cigánytelepülések formájában. Így:

a II. kerületben:

A Nagypáti út mellett,
a vásártérről északra (Jegenyesor),
a Megyeri út mellett,
a Pipacs utcában,
Kertváros területén.

A III. kerületben:

Füzes dűlőben,
Kismélyvölgyi úton.

A végrehajtó bizottság a telepek felszámolására már konkrét intézkedéseket tett, elsősorban lakás juttatás útján, 1972-től a mai napig 64 lakást juttattak, melyből 1975-re 30 lakás jutott.

A kedvezményes lakásépítés csak elvi problémáival az előterjesztés foglalkozik, ezért hiányosságként kell felvetni, különösen akkor, ha figyelembe vesszük a szanalásra került és kerülő épületek magas számát. Feltételezhető, hogy igen jelentős számú lakás épült cigányoknak, a bontási anyagból is, állami támogatással.

A munkaügyi osztály 1973 november 30-i állapotnak megfelelően 200 munkáltatónál felmérést végzett. A felmérés eredményeként a fentemlített vállalatoknál 1124 fő aktív keresőt állapítottak meg, melyből 75,6% (850 fő) férfi és 24,4% (274 fő) a nők száma a bejárókkal együtt.

Az aktív keresők ágazati és foglalkozási viszony alapján a következő képet mutatja

Ágazat	Szaktanácsos	Betanított m.	Segédm.	Összesen	Egység: fő %-os megoszlás
Ipar	29	96	227	352	31.3
Építőipar	13	46	282	341	30.3
Kereskedelem	5	4	36	45	4.0
Közlekedés	4	8	87	99	8.8
Egyéb	9	15	169	193	17.2
Mezőgazdaság	9	10	75	94	8.4
Összesen	69	179	867	1124	100.0
Viszonyszám	6.0	16.0	78.0	100.0	—

A város területén lévő munkáltatók közül mintegy 80-85 foglalkoztat állandó munkaviszonyban álló cigányszármazásút. Általában kedvezően nyilatkoznak munkaviszonyuk időtartamáról, munkával kapcsolatos magatartásukról. Jelentős a számuk azoknak, akik 5-10 éves törzsgárda tagsággal rendelkeznek, többen kaptak „Kiváló Dolgozó” illetve „Kiváló Bányász” kitüntetést.

A jövedelmek skálája szakmától és beosztástól függően igen nagy. A szaktanácsosok keresete 2-5 ezer Ft-ig, a betanított munkásoké 1700-2500 Ft között alakul. A segédmunkások keresete a munka nehézségi foka szerint 1200-3000 Ft.

Mindezek ellenére egyes munkáltatók részéről azonban még mindig megnyilvánul a helytelen előítélet.

Ugyanakkor örömmel kell kiemelni – a társadalmi összefogás jegyében – egyes vállalatokat, konkrétan kitűnnek segítségadásukkal, támogatásukkal.

Így pl.: Szénbányánál 10 cigány családnak juttattak lakást.

Építőgépgyártó Vállalat több segédmunkásnak oldotta meg a lakásproblémáját, sőt szolgálati lakást is biztosítottak.

Bm. Élelmiszerkereskedelmi Vállalat – boltvezetői, pénztárosi és eladói munkakörben foglalkoztat cigányszármazásúakat.

Utalni kell azonban a cigányszármazásúak azon rétegére, akik alkalmi munkavállalók, az elmondott vonások erre a rétegre nem vonatkoznak, sőt a munkakerülők, fegyelmetlenek, a garázdák általában ebből a rétegből kerülnek ki, hasonlóan mint a nem cigány származásúaknál!

E témánál óhatatlanul felvetődik az élő K.M.K. rendelet következetesebb végrehajtásának kérdése! Helyes egyáltalán az alkalmi munkaviszonyt elfogadni? Véleményem és javaslatom az, hogy az albizottság tegye meg a szükséges kezdeményezést, az élő jogszabály érvényre juttatása érdekében. Szigorúbban és következetesebben szerezzünk érvényt a törvénynek. Ez viszont legyen általános és nemcsak a cigányokra vonatkozóan!

Összegezve a végrehajtó bizottság megállapította, hogy a cigány lakosság életkörülményeiben folyamatos, de még nem kielégítő javulás következett be.

A vb. Megállapította, hogy a cigány lakosság életkörülményeinek a megváltozása igen körültekintő, szervezett munkát igényel és ezért a kitűzött cél elérése érdekében határozatokat hozott.

A munkaügyi osztály feladatainak végzésére a következő határozat született:

(2) Szorgalmazni kell a rendszeres munkavállalást a cigány lakosság körében. A vállalatok tegyék lehetővé a szakmunkásképzést, alkalmazják az egyenlő munka – egyenlő bérezés elvét, segítsék a cigányszármazásúak munkahelyi beilleszkedését. Nagyobb lehetőséget kell teremteni a nők foglalkoztatására és a fiatal szakmunkástanulók részére indokolt esetben ösztöndíjat kell biztosítani.

A munkaügyi osztály folyamatosan kísérje figyelemmel a vállalatok ilyen irányú tevékenységét és törekedjék a cigány lakosság munkaügyi helyzetének megváltoztatására.

Tisztelt Albizottság!

Szíves engedelmükkel – az idő rövidegére való tekintettel – a területi munkaügyi szakigazgatási szervek 1975 évi munkáját röviden és átfogóan ismertessem.

Öszinte örömmel jelentem, hogy munkatársaink, változatlan pozitív magatartással, és segítő szándékkal figyelemmel kísérik a cigány lakosság sorsát, a munkába állítás és foglalkoztatás alakulását. Meg kell állapítani, hogy azokon a közigazgatási területeken, ahol az elmúlt évben, 1974-ben az aktivitás nagy volt, az idejében kissé csökkent, illetve a községi tanácsok ezirányú felzárkóztatására korlátozódott. Ahol viszont lemaradás volt tapasztalható ott igen nagy súllyal igyekeztek a relatíve mutatkozó lemaradást felszámolni.

Külön ki kell emelni a sásdi – a pécsi és a siklói járások ez évben végzett munkáját!

Konkrét intézkedési tervek születtek, ez mellett vállalati ellenőrzéseik alkalmával kivétel nélkül minden esetben a cigány lakosság illetve munkavállalók helyzetével foglalkoznak.

Öszinte örömmel jelenthetem, hogy a munkaügyi főelőadók teljességgel – átfogóan és minden kérdésben – a bölcsöde – napközi – munkábaállítástól – a szociális segélyezésig, a lakásépítést stb. teljesen tájékozottak, sőt túlzás nélkül állíthatom, hogy – e réteg problémáinak megoldásában állandó kezdeményezéssel tevékenykednek.

Az 1974/75 évben 8 általánost végzetek továbbtanulásáról szeretnék rövid tájékoztatást, jelentést adni.

(táblázat ismertetése)

végzős 194 fő

továbbtan. 119 fő

75 fő

munkát v. 15 fő

60 fő segítséget vár – nem határozott!

Az eredmények egyértelműen jónak mondhatók. Őszintén meg kell azonban mondani azt, hogy munkánkban is, a társ- szakigazgatási szervekkel és társadalmi szervekkel további összehangoltabb együttműködésre van szükség!

Egyértelműen, határozottabban minden területen arra kell törekedni, hogy már elért eredményeinket tovább fokozzuk és teljes erővel megakadályozzuk a negatív jelenségek újratermelődését, mely e népréteg számára éppúgy mint társadalmunk számára rendkívül káros!

Köszönöm szíves türelmüket és kérem beszámoló és kiegészítő jelentésem elfogadását.

BML XXIII. I. H. BMT Eü. és Szocpol. Biz. Cigányügyi Albizottság 1975.

42/a

Jegyzőkönyv

melyet felvettek a Baranya Megyei Tanács Szociális és Egészségügyi Bizottság Cigány Albizottság üléséről.

Hely: Leówey Klára Gimnázium klubja

Időpont: 1976. március 19.

Jelen vannak: Dr. Görcs László az Albiz. vezetője

Rittner Hajnalka a Bm. Műv. Oszt. részéről

Dr. Konkoly Thege Aladár az Eü. Oszt. részéről

Szerencsés Rudolf Komló Kossuth-akna iskola vez.

Dr. Ferencz Zoltán a Jogi Kar képviselőjében

Orsós Lajos főiskolai hallgató

Bogdán József telepi lakos

Gregor Istvánné a Bm. HNF részéről

Horváth Sándor a Vöröskereszt Bm. Biz. részéről.

A vezető köszöntötte a megjelenteket és ismertette az Albizottság 1976. évi munkatervét. A jelenlévők elfogadták.

Ezután az Albiz. rátért a napirendi pont tárgyalására, amely a Bm. Tanács VB. Művelődésügyi Osztálya Intézkedési terve a cigány lakosság helyzetével kapcsolatban volt.

A téma előadója, R i t n e r Hajnalka az anyag kiegészítéseként helyesbíti az anyagban előforduló értelemzavaró hibákat.

Kérdések következnek, amelyekre a következő válaszokat adta:

„A Műv. Oszt. és dolgozói minden alkalmat és lehetőséget felhasználnak, hogy a cigány tanulók beiskolázása minél eredményesebb legyen. (Körlevelek, értekezletek, szakfelügye-

lői látogatások, helyszíni látogatások). Az osztálynak számtalan lehetősége van, hogy e kérdésben sokoldalúan segítse e réteg felemelkedését.

Egyes osztályok, csoportok „c i g á n y” megjelölése semmi esetre sem rosszértelmű, önként jött létre, mert a tanulók többsége cigány. Pl. Alsószentmárton, Gilvánfa, Komló – Kossuth-akna. Az osztálynak ilyen csoportok kialakításával nem az a célja, hogy elválasszák a cigány tanulókat a nem cigány tanulóktól. Ezek ösztönösen jönnek létre, átmeneti jelleggel, amely vonatkozik alsó tagozatos csoportokra, valamint napközis csoportokra. Kizárólag az intenzívebb foglalkoztatás alapján, felzárkóztató jellegű. Ilyen ideiglenes csoport Mágocson, Hetvehelyen, Sásdon van. De külön nem szerveznek. Alsószentmártonban és Gilvánfán – mivel a lakosok többsége cigány, a napközibe és óvodába járók is cigánygyerekek. Most már mindenütt bevezetjük – a lehetőségek szerint – az egyéves előkészítőt. Ez mindennapos, de a 3 éves óvodai képzést nem pótolja. Óvodában is egyre nő a számuk, ezt különben az óvodai felügyelő rendszeresen vizsgálja, sőt azokat a módokat is, amelyek a leghatékonyabbak.

A cigány-diákotthonnal Zala megyében találkozunk. (Csapi). Nem szerencsés külön diákotthont szervezni, sokkal hatékonyabb, hogy a meglévő diákotthonban minél nagyobb számban biztosítsanak a cigány tanulók számára helyet. 1976. szeptemberében megnyílt a siklói általános iskolai diákotthon. Mivel a járásban a legtöbb a cigány valamennyi járás közül, ezért nagyobb keretszámot lehet biztosítani a cigány tanulók részére.

Ibafa. Almamellék általános iskolai diákotthonának 50%-a cigány tanuló.

A járások is arra törekednek, hogy biztosítsák a cigány intézmények nevelői ellátottságát. Jelenleg célprémium van kidolgozás alatt, a tanév végére elkészül. Ennek lényege, hogy a feltétel több összetevőből áll: bukásmentesség, mulasztásmentesség stb. Adminisztratív eszközökkel nem lehet biztosítani eredményesebben, hogy ide nevelőt kapjanak, itt kizárólag a meggyőződés és az ügy iránti buzgalom jelent előrelépést. Ez a helyzet Alsószentmártonban, Egyházasharasztaban, Gilvánfán, Versenden. Előfordult olyan, hogy egy év alatt három nevelő-változás történt ugyanabban az osztálycsoportban.

S z e r e n c s é s Rudolfné kérdése, van-e törvényes lehetősége annak, hogy kötelezhetjük a cigány tanulókat az óvodába járásra?

R i t t n e r Hajnalka: 1980-ra készül egy rendelet, amely a tankötelezettség kezdetét 5 éves korra szállítja le, amelyből egy év előkészítő.

S z e r e n c s é s Rudolfné: 12-13 éves leánygyerekek elmaradoznak az iskolából, amelynek oka a náluk szokványos nemi kapcsolat létesítése. Országos intézkedésre van szükség, ill. a felvilágosítás olyan fokára, amely megvilágítja ennek hátrányos oldalait. Ha valamilyen kislány teherbe esett, nyilván a felmentés természetes, de rossz példát mutat.

A cigány-pótlékkal kapcsolatban, tudomása szerint eltörölték a cigány pótlékot, alpbéresítették. Kérdése, hogy az újonnan beállított nevelők kaphatnak-e cigány-pótlékot, vagy nem.

R i t t n e r Hajnalka: A cigánypótlék van, ezt az 1962-es törvényerejű rendelet biztosítja.

D r . K o n k o l y Thege Aladár: Az eü. nevelés és felvilágosítás szükségességéről beszélt. Hangsúlyozza, hogy a családi életre nevelés különösen a cigányok esetében indokolt, (gondol a családtervezésre) de az állampolgári nevelés sem elhanyagolható.

R i t t n e r Hajnalka: A családi életre nevelés bevonult az iskolába, az iskolák 50%-ában kísérletképpen vezették be. A családi életre nevelésen belül a szexuálprobléma is téma. Az őszinte meggyőző beszéd sokat segít. A felnőttoktatásnak is nagy szerepe van.

D r . F e r e n c z Zoltán: Beszél a hadkötelezettségről, hogy pont azok a rétegek maradnak

ki, akiknek a legnagyobb szüksége lenne a nevelésre. Egyesek szándékosan nem végzik el a nyolc általánost, hogy ne kerüljenek katonai szolgálatba. Viszont a hadkötelezettségi törvény most sem változtatta meg az ilyen irányú intézkedést, mert a haditechnika egyre magasabb szinten van és ez feltétlenül megköveteli az általános iskola 8 osztályának elvégzését.

S z é l e s Istvänné: beszél a szülők kötelességéről a tanulók iskolabajjárásáról, s azzal kapcsolatban ezt a törvényerejű rendeletet is végre kell hajtani.

A legújabb minisztertanácsi rendelet előírja az V. ötéves tervben a kiemelt telepek felszámolását. Erre a megyében 350 kerethelyet biztosítottak. E keretből csak azokat tudja támogatni, akik kiemelt telepen laknak és állandó munkaviszonnyal rendelkeznek. Bizonyos fokú előtakarékoság most is kell. Ilyen kiemelt telep a pécsi járásban a Kocszmű mögötti telep és a szigetvári vágóhídi telep. Hangoztatja az állandó munkaviszony létesítésének szükségességét.

G r e g o r Istvänné köszöni a meghívást. A megyei nőpolitika keretében felmérést készítettek a cigány asszonyok között a családi élet, iskolai végzettség és egyéb vonatkozásában. Sajnos, az asszonyok között igen kevesen végezték el a 8. osztályt és ők nevelik fel gyermekeiket. Gyakorlatban láthatjuk ennek a nevelésnek a kárát. Egy jó részük a 4-5- osztályt végezte el. Kisebbrészük az 1-2 osztályig jutott el. A kulturálódásukkal kapcsolatban az olvasómozgalomba még a mesekönyvnél tartanak. Javaslat: Nem marokra fogni a cigánykérdést, hanem mindig egy-egy problémával foglalkozni, de abban eredményt elérni, a „sok kicsi sokra megy” elv alapján. A cigány szülőket szükséges bevonni az SZM munkájába. Egy magot kialakítani, amely maga után hozza a többi. A komlói Kossuth-aknán ezt jól végzik. Javasolja, hogy a bizottságba is több cigány származásút is hívjunk meg, mert a nőbizottságban is van cigány asszony.

A családi életre nevelés nem pusztán szexuális felvilágosítás. Az utóbbi vonatkozásában felvilágosítás indokolt, de a döntő mégis a családi életre nevelés. Szükséges, hogy a családi életéről többet kapjanak a gyerekek.

R i t t n e r Hajnalka: A cigány asszonyok nevelése igen jó példa. Érdeklődésük is más. A siklói járásban ezt többször tapasztalták. A cigány gyerekek megnyerése, sikerélményhez juttatása szintén a követelményekhez tartozik. Pl. az újvidéki nemzetközi rajzkiállításon 21 gyermek nyert díjat. Ezek közül 12 baranyai, közülük 8 komlói, s annak 50%-a cigány volt. A Fürst Sándor utcai iskolában újabb kísérlet kezdődött a rajz-oktatással kapcsolatban, a magyar szavak tanulását rajzzal segítik elő.

H o r v á t h Sándor: Ebből az anyagból is kiténik, hogy a Műv. Oszt. milyen nagy erőfeszítést tesz. Ennek ellenére sok a feladat, a további fejlődés, hogy nem kívülről kell megközelíteni a kérdéseket, hanem belülről és elsősorban a telepeken. Javaslat: egyes telepeken, ahol nagyobb számban vannak cigányok, 4-5 fős albizottságot alapítsanak, akik tovább tudnák vinni ezeket a jó gondolatokat. A telepen legyen tehát egy mag. Ne legyen külön cigánykollégium! Ha bármilyen rendezvény van a községben, ennek a bizottságnak kell megszervezni.

Az abortusztörvény sokat ártott a szülő nőknek. A gyermekek száma csökkenőben van.

O r s ó s Lajos: A szülők sokat tehetnének a cigány gyermekek nevelésében, ha értelmileg eljutnának egy bizonyos színvonalra. De ennek eléréséhez általános iskolai végzettség kell. Igen gyakran előfordul, ha gyermekeik éretlenkednek, csak nevetnek ezen a viselkedésen.

Szükségesnek tartja, hogy a felemelkedéshez a lakáshoz való juttatás kell, de csak azoknak, akik dolgoznak. Következő lépés a nevelésben, hogy a kapott lakásokat külsőleg, bel-

sőleg tatarozzák, tisztán és rendszeresen tartásuk. Ezt a szót, hogy „n e v e l é s” szándékosan hangsúlyozom, mert ez a döntő.

Az oktatás egyik legfontosabb alapja, hogy a tanulók megtanulják, elsajátítsák a magyar nyelvet. Ez a magyar cigányoknál természetes folyamat, de nem így állunk Baranyában, ahol a szülőktől kis korban alsajátítják a cigány nyelvet, jóllehet tudják, hogy ez a tanuló előrehaladása szempontjából gátló tényező.

Több hozzászólás nem volt, az Albizottság vezetője a következő összefoglalót tartotta:

A Művelődésügyi Osztály beszámolója a végzett munkáról alapos, körültekintő. A járások és városok által beküldött jelentések alapján elemezte azt a folyamatot, s azokat a törekvéseket, amelyeket a pedagógusok tesznek az oktatás és a nevelés terén. Valóban példamutató a tevékenységük, s ennek számos bizonyítéka van. Először is külön gratulálunk Szerecsés Rudolfné iskolavezetőnek és Pápai Márta tanítónőnek, akik részt vettek az oktatási Minisztérium 1974-ben hirdetett pályázatán, amelynek címe: „Mit tesznek a cigány gyerekek eredményes nevelése és oktatása érdekében?” A Kossuth-aknai cigány iskolában végzett munkájukat foglalmazták, amit a gyakorlatban kipróbáltak. A minisztérium e pályaműveket is alkalmasnak találta, hogy nyomtatásban is megjelenjenek és lehetőséget adjanak ezzel, hogy a cigány településeken foglalatostkodó nevelők elsajátítsák az általuk kipróbált módszereket.

A Beszámoló eredményességében önmagáért beszél. Látható, hogy az osztály központi irányítása érvényesül a járások és a városok felé. Keresi a módozatát, kutatja, hogyan léphetnének előre differenciáltan e kérdésben. Főleg az oktatás terén értek el kiváló eredményeket. Látják a nehézségeket, s ennek megfelelően intézkedési tervet dolgoztak ki, ezt szorgalmazzák a járásoknál és a városoknál.

A Baranyai Művelődés című folyóiratban nem egy jó módszer jelenik meg, amely az oktatásban nagy segítséget jelent a cigányokkal foglalkozó pedagógusok részére.

A Vöröskereszt Baranya megyei Bizottsága szintén tárgyalta e témával kapcsolatos feladatok végrehajtását. Ennek elsősorban szociális és egészségügyi kihatásai vannak. Szervezetei valamennyi szinten intézkedési tervet készítettek, s annak végrehajtását időnként ellenőrzik. Hatékonyaságuk mutatja, hogy a cigány községekben és a telepeken felelőseik aktívan hozzájárulnak ahhoz, hogy a cigány lakossággal megértessék a kulturálódás követelményeit. A tömegszervezetek közül az ő működésük a leghatékonyabb. Valóban társként, vállalva küzdenek az Albizottsággal és egyéb szervekkel. Ezért csak köszönet illeti őket.

Hasonlóan kellene e kérdéssel foglalkozni a Hazafias Népfront Megyei Bizottságának, de az ifjúsági szervezeteknek is, mert ezek együttes hatása növelheti csak az eredményességet.

A vezető köszönetet mond Ritner Hajnalka főelőadónak tartalmas, elemző munkájáért, kéri továbbra is aktív segítségét, támogatását, mert csak a művelődés révén tudnak kiemelkedni a kulturálatlanságból és gazdasági, társadalmi viszonyaikat is e révén tudják megváltoztatni.

Határozati javaslatok:

1. Az Albizottság tagjai havonta rendszeresen ellenőrzik a járásokban és a városokban, hogy az intézkedési tervben foglaltak valóra válnak-e, milyen hátráltató tényezők akadályozzák megvalósításukat. Ezt az alkalmat felhasználják arra, hogy az Albizottságot arra alkalmas és érdemes cigány származásúakkal kibővítsék.

2. A tömegszervezetek közül a Vöröskereszt példamutatóan végzi munkáját. Az Albizottság törekedik arra, hogy a HNF, az ifjúsági szervezetek, a szakszervezetek Baranya

Megyei Tanácsa hasonló módon foglalkozzanak e kérdés reájuk eső feladatainak megoldásával.

3. A Művelődésügyi Osztály a Munkaügyi Osztállyal karöltve a pályairányítással kapcsolatban fordítson gondot, hogy az általános iskola VIII. osztályát végző tanulók pályaválasztását segítse azzal, hogy a szakmunkás intézetekbe, a szakközépiskolákba és a gimnáziumokba a jelentkező cigány tanulókat felvegyék.

4. Az oktatási intézkedési terv példájára a Művelődésügyi Osztály kulturális intézkedési tervet is készítsen, amely felöleli az új helyzetnek megfelelően a cigány községekben mindazon feladatokat, amely a kulturális felemelkedésükhöz szükséges. Sajnos, e téren nagy a lemaradás. Itt várunk elsősorban hatékonyabb támogatást a Baranya Megyei Tanács VB. Művelődésügyi Osztályától. Gondolunk elsősorban a könyvtárakra. Jellemzőes művek biztosításával, ismeretterjesztő előadásokra – vegyesen családtervezéssel és az egészséges életmódra való oktatással – cigány kulturális csoportok létrehozásával (énekkar, tánc).

5. Egyetértünk azzal a kezdeményezéssel, amelyet a Műv. Oszt. indított sajátos primum-rendszer biztosításával. Segítséget kívánunk adni a Műv. Oszt.-nak, amikor arra kérjük, hogy a kitüntetéseknel, jutalmazásoknál az albizottság véleményét is hallgassák meg.

6. Az Albizottság egyetért azzal a javaslattal is, hogy a feladatok végrehajtásában a hatékonyság növelésével alakítsanak a cigányok körében 3-4 tagú bizottságot, amely nemcsak a telep felszámolásában, hanem a falvakban is nagy segítséget adhat az időszerű feladatok megoldásában.

Az elnök szavazásra bocsátja az elhangzottakat, a javaslatokat, az Albizottság tagjai azokat elfogadják.

A legközelebbi bizottsági ülés tárgya az Építési Osztály intézkedési tervének megvitatása, előadó: S z é l e s Istvánné

Más tárgy nem lévén, az elnök az értekezletet berekeszti.

Kmf.

Dr. Görcs László s.k.

BML XXIII. 1.h. BMT Eü. és Szocpol. Biz. Cigányügyi Albizottság 1975.

42/b

Az a tény, hogy Baranyában, a többi megyéhez viszonyítottan is, magasabb a cigány lakosság aránya, már a VB határozatot megelőző években is meghatározója volt annak, hogy a cigány gyermekek felzárkóztatásának problémáit kiemelt közoktatás- és társadalompolitikai kérdésként kezeljük.

E beszámoló nem nyújt lehetőséget arra, hogy hosszú évekre visszamenően feltárja azokat az erőfeszítéseket, kezdeményezéseket, amelyek jellemzői voltak legjobb nevelőink munkájának, de ha a mai napig elért eredményeket, problémákat elemezzük, alapvetően fontos figyelembe venni tevékenységüket. Az eddig elért eredmények éppen őket, az áldozatkész, kezdeményező pedagógusokat dicsérik és igazolják. Csak néhány példa a kezdeményezésekről: felzárkóztató külön cigányosztályok szervezése (Versend, Véménd, Ócsárd, Mágocs, Vásárosdombó, Hetvehely, Szászvár, Sásd, Mohács); egész tanéves mindennapos előkészítő foglalkozás Alsószentmártonban több, mint 10 év óta, egész éves elő-

készítő foglalkozás szervezése az országos kezdeményezést megelőzően Komló Kosuth-aknán, Gilvánfán; egésznapos iskola működtetése Pécsszabolcson, Dencsházán; cigánynapközis csoportok szervezése 14 helyen; differenciált foglalkozások, korrepetálások; továbbképzés, tanácskozás szervezése a cigányosztályt vezető nevelőknek stb.

Mint a VB határozat is megállapítja, az erőfeszítések, s a jó kezdeményezések ellenére sem javult a kívánt ütemben a cigányfiatalok iskolázottsága, ezért megszbaja a tennivalókat az eddig elért eredmények gyorsabb ütemű fokozása, valamint a feladatok tervszerűbbé, folyamatosabbá tétele érdekében.

I. A Megyei Művelődésügyi Osztály intézkedései és tevékenysége a VB határozatban megjelölt feladatok végrehajtása érdekében:

1. A VB-határozatban megjelölt irányelvek alapján teendő részletesebb feladatokra vonatkozóan az alábbi javaslatokat dolgoztuk ki, s küldtük meg valamennyi városi, járási művelődésügyi szakigazgatási szerv vezetőjének a 35.979/1974. sz. körlevelünkben:

„A művelődésügyi osztály egyik soronkövetkező, összetételénél fogva jelentősebb tanácskozásán – pl. osztályértekezlet, kibővített munkaértekezlet, igazgatói értekezlet – tekintse át a hatáskörében elvégzendő legfontosabb tanügyigazgatási, szervezési, fejlesztési és pedagógiai feladatokat. Ezek közül az alábbiakra utalnak elsősorban:

– a tankötelezettség jobb teljesítését biztosító feladatok (felmentések, előkészítő tanfolyamok, pótló foglalkozások);

– A cigány tanulók fejlődésének elősegítése a diákszociális intézmények útján (napközis és diákotthoni felvételek);

– a tárgyi feltételek megjavításának lehetőségei (elsősorban az önálló cigánycsoportokban);

– szervezeti intézkedések (átmenetileg önálló cigányosztályok, óvodai és napközi otthoni tanulócsoporthoz létrehozása; átmenetileg önálló cigány tanuló hétközi (diák-) otthon megszervezése);

– a felnootttatás tervszerűbb kiterjesztése a felnőtt cigány lakosságra (együttműködés a közművelődési intézményekkel);

– a cigányfiatalok körében végzett nevelő-oktatómunka kiemelt erkölcsi-anyagi elismerése;

– a hatósági együttműködés feladata.

Osztályvezető elvtárs a cigány lakosság felemelkedéséért végzett tevékenységét tekintse továbbra is a közoktatáspolitikai szerves részének, s intézkedéseivel, ellenőrzéseivel segítse ennek érvényesítését.”

2. A VB határozatban megjelölt, valamint a fenti körlevelünkben részletesen kibontott feladatok teljesítésének helyzetéről 1976. január 15-i határidővel részletes beszámolót kérünk a járási, városi Művelődésügyi Osztályoktól. A jelentések gondosan elemzik az intézkedési tervek végrehajtásának eredményeit, problémáit, meghatározva további teendőket is. Egyes járások jelentései (siklói, szigetvári, sásdi) községekre és iskolákra lebontottan is részletezi a tett intézkedéseket, azok eredményeit, s a további tennivalókat.

3. A Megyei Művelődésügyi Osztály 1974., 1975. és 1976 évi munkatervében kiemelten szerepelnek feladatok – a VB határozatra hivatkozással a cigány tanulók iskoláztatása érdekében.

4. A különböző megyei szintű értekezleteken (tanévzáró és tanévnyitó, igazgatói, osz-

tályvezetői, tanulmányi és szakfelügyelői) rendszeresen napirenden van a cigány gyermekek iskoláztatásának elemzése feladatmeghatározással együtt.

5. A városi tanácsoknál, illetve a járási hivataloknál végzett komplex tanácsai vizsgálatok alkalmával, a művelődési ágazati vizsgálatnál a cigány gyermekekkel való törődést, a megyei VB határozat teljesítését is ellenőrizzük.

6. Különböző megyei vizsgálatokban, elemzésekben a cigány tanulókra vonatkozó tapasztalatok elemzése is rendszeresen helyet kap. Pl. az alsó tagozatos szakfelügyelők vizsgálatot végeztek 1975. március, április hónapban az iskolára való előkészítés megyei helyzetére, hatékonyságára vonatkozóan, s ebben elemezték a cigány gyermekek felkészítésének tapasztalatait is. Vagy pl. 1975 májusában az Oktatásügyi Minisztérium beszámoltatta meggyenket is a tankötelezettségi törvény végrehajtásának helyzetéről, s ebben a beszámolóban kiemelten helyet kapott a cigány gyermekek iskoláztatásának, diákszociális ellátottságának elemzése.

Az általános felügyeleti összegező vizsgálatok részeként szerepel a tankötelezettség teljesítésével – ezen belül a cigány gyermekek helyzetével- összefüggő elemzés. Az általános felügyelők év végi jelentéseikben számot adtak e témáról.

1974 őszén az általános – és szakfelügyelet bevonásával megyei célvizsgálatot tartottunk a tankötelezettség kérdéskörén belül a beiskolázásról a cigánygyerekekre kiterően is.

II. A városi, járási Művelődésügyi Osztályok tevékenysége a VB határozat végrehajtása érdekében

A VB határozat, valamint a Megyei Művelődésügyi Osztály előző fejezetben ismertetett intézkedései, feladatmeghatározásai alapján különböző intézkedéseket tettek. Valamennyi városnál, járásnál készítettek intézkedési tervet, ami a helyi tennivalókat határozza meg szervezeti és tartalmi vonatkozásban a cigány gyermekek iskoláztatását, felzárkóztatását illetően. A feladatokat megtervezték az osztály munkatervében is. Városi, járási igazgatói, vezető óvónői értekezletek alkalmával rendszeresen helyet kap a cigány gyermekek ügye is, mint közoktatásügyünk szerves része.

A siklói járási Művelődésügyi Osztály pl. a következő feladatot határozta meg „Az általános iskolák a községi tanáccsal megbeszélve rövid és hosszabb távra intézkedési tervet készít a cigány tanulók pedagógiai, szociális segítségére. Az intézkedési terv kiegészítését minden év szeptember 10-ig az iskolai munkatervvel együtt a Járási Hivatal Művelődésügyi Osztályára küldik.”

A községi tanácsok komplex vizsgálatának, valamint az óvodák, iskolák munkája szerves részét képezi a cigány gyermekek érdekében tett intézkedések elemzése, feladatok meghatározása.

III. Beszámoló az elért eredményekről

(A tanévenkénti általános iskolai statisztikai adatszolgáltatások közül az 1970/71. és az 1974/75. tanévekben szerepel csupán adat a cigány tanulókra vonatkozóan. Az óvodai, a közép- és szakmunkásképző iskolák statisztikai adatlapjain egyetlen tanévben sem szerepelt cigányok adata, ezért számszerű elemzéseinknél az általános iskolánál a fenti két tanév adatainak elemzésére, a többi esetben külön felmérésekre tudunk támaszkodni.)

Közismert tény, hogy Baranya lakosságának 5,6%-a cigány, s ez meghatározója általános iskoláinkban is a cigány gyermekek országosnál magasabb arányainak.

A cigány tanulók száma és aránya az összes tanulóhoz viszonyítva
(Pécs város és megye együtt)

Év	Összes tanuló	Ebből cigány	%	Országos arány
1970/71-ben	50 312	4339	8.6%	5.3%
1974/75-ben	44 816	4174	9.3%	5.8%
Csak megye				
1970/71-ben	34 818	4071	11.6%	5.3%
1974/75-ben	29 769	3855	12.9%	5.8%

Két tanév viszonylatában országosan csak 0,5%-kal növekedett a cigány tanulók aránya, Baranyában viszont 1,3% a növekedés.

Érdekesen alakult a cigány tanulók aránya 5 év alatt járási-városi bontásban

Járás, város	Összes tanuló	Ebből cigány	%	Pécs+megye	Csak a megye
				cigány tanulóiból a járás, város aránya	
1970/71. tanév					
1. Mohácsi járás	5258	385	7.4	8.9%	9.5%
2. Pécsi járás	7012	725	10.3	16.7%	17.8%
3. Sásdi járás	5096	780	15.3	17.9%	19.2%
4. Siklósi járás	7246	1125	15.5	25.9%	27.6%
5. Szigetvári járás	2860	547	19.1	12.7%	13.4%
6. Komló város	3905	280	5.3	4.7%	5.1%
7. Mohács város	2227	217	9.7	5.0%	5.3%
8. Szigetvár város	1214	80	6.6	1.8%	2.0%
9. Pécs város	15 494	268	1.7	6.2%	—
1974/75. tanév					
1. Mohácsi járás	3987	286	7.2	6.8%	7.4%
2. Pécsi járás	5802	703	12.1	16.8%	18.2%
3. Sásdi járás	4228	774	18.3	18.5%	20.1%
4. Siklósi járás	6276	1005	16.0	24.1%	26.1%
5. Szigetvári járás	2465	533	21.6	12.8%	13.8%
6. Komló város	3533	266	7.5	6.4%	6.9%
7. Mohács város	2345	217	9.2	5.2%	5.6%
8. Szigetvár város	1133	71	6.2	1.7%	1.8%
9. Pécs város	15 047	319	2.1	7.6%	—

Mint a fenti táblázatból kitűnik, az összes tanulóhoz viszonyítottan mindkét évben legmagasabb a cigány tanulók aránya a szigetvári járásban.

Ha a megye összes cigány tanulóiból az egy-egy járásra eső arányukat vizsgáljuk, akkor mindkét évnél a rangsor a következő; siklósi, sásdi, pécsi, szigetvári, mohácsi járás. A siklósi és mohácsi járásban csökkent az arányuk, viszont a sásdi és pécsi járásban növekedett.

A városoknál 1970/71-ben Mohács városra jutott kisebb arány a megye cigány tanulói-ból, 1974/75-ben viszont Komló aránya lett magasabb. A cigánysorból való kiemelkedés fontos tényezője a cigány gyermekek beiskolázása az általános iskola nyolc osztályának elvégzése, továbbtanulásuk biztosítása.

A cigány gyermekek iskoláztatásának helyzete megyénkben – az országos tapasztalatokkal megegyezően – az erőfeszítések, a társadalmi összefogás eredményeként sok vonatkozásban jelentős fejlődést tükröz, de összességében még mindig eléggé tarka képet mutat.

A cigány gyermekek iskolára való felkészítése az utóbbi években különösen nagy szerepet kapott.

A cigány gyermekek óvodai elhelyezése alapvető tényezője a tankötelezettségi előírások teljesítésének, mert iskolai lemaradásuk megelőzésében, magyar nyelvi hiányaik pótlásában, alapvető ismeretek és szokások kialakításában döntő jelentőségű.

Az iskolára történő felkészítésük érdekében két irányban tettünk erőfeszítéseket:

a) ahol óvoda működik, ott elsődleges feladatként határoztuk meg a cigány gyermekek felvételét,

b) óvodával nem rendelkező valamennyi községben, s olyan helyeken, ahol kevés az óvodai férőhely és kimaradnak gyermekek, megszerveztük az iskolaelőkészítő (lehetőleg egész tanéves) foglalkozásokat.

Eredmények

a) Óvoda:

1973-ban az óvodáskorú cigány gyermekek 21%-a járt óvodába,

1975-ben az arányuk kb. 26%-ra növekedett. (csak megyei adat.)

Az idei tanévben a megye és Pécs város 12.161 óvodás gyermeke közül 450 cigány, az összes óvodás 3,7%-a. Ha csak a megyei adatokat nézzük, jobb a mutatószám, 7.090 óvodás közül 405 (5,7%) cigány.

Az összes óvodához viszonyítva legmagasabb a cigányóvodások aránya a szigetvári járásban (10,9%), Komló városban (7,5%), Mohács városban (7%). A többi járásban 5,6 és 4,5% között van az arányuk.

A legtöbb a cigány óvodások száma Dunaszekcsőn (20), Nagyharsányban (20), Véménden (18), Kölkeden (15), Versenden (12), Godisán (11), Kövágószőlősen, Rózsafán és Nagydobszán (10-10). A többi óvodában 10 alatt van a létszámuk. Komló város óvodáiban 62, Pécs óvodáiban 45 és Mohács óvodáiban 40 a cigány gyermekek száma.

Bár javulás van az óvodai arányukban, az eredmény még nem kielégítő, főleg ha az óvoda három éves iskolára előkészítő tevékenységét vesszük figyelembe, ami hátrányaik leküzdésében nyilván többet jelent, mint az egy tanéves, vagy negyedéves előkészítő foglalkozás.

Két okkal magyarázható alacsony óvodai arányuk: egyrészt sok cigány szülő nem él a lehetőséggel a meggyőzés ellenére sem (pl. az óvodáskorú cigány gyermekeknek csak 50%-át találjuk meg a mozsgói, a rózsafai és a somogyapáti óvodában, Versenden 4 gyermeket nem sikerült beóvodáztatni); másrészt sok olyan településen, kis községekben élnek cigányok, ahol még nincs, s egy részében távlatilag sem szervezhető óvoda.

Nagyon indokolt lenne cigányóvoda szervezése Alsószentmártonban és Gilvánfán.

b) Iskolára előkészítő foglalkozások:

Az 1971/72-es tanévben első osztályba járó cigány gyermekek közül 23,1% (231 fő) járt az előző évben szervezett iskolaelőkészítőre.

1974/75-ben arányuk 45,5%-ra (366 fő) növekedett. Ebből a 366 cigány gyermekből 121 (33%) egész tanéves előkészítőre járt. (Csak megyei adatok)

Az egész tanéves előkészítő foglalkozásokat elsősorban azokban a községekben szervezzük meg, ahol sok a cigány gyermek (Pl. Alsószentmárton, Gilvánfa, Hirics, Dencsháza, Bogádmindszent, Kisvaszar, Sásd, Vajszló, Drávaszabolcs, Kétújfalu, Keszü, Mohács stb) Pécs városban a pécsszabolcsi iskolában működik.

A megyében 1974/75-ben szervezett egész tanéves előkészítő foglalkozásra járó 253 gyermek közül 121 volt a cigány 47,8%.

Pécsett 229-ből 20 gyermek 8,7%.

Az idei tanévben a megye 16 iskolájában szervezett egész éves előkészítőn résztvevő gyermek közül 187 a cigány (54,3%).

Pécs városban a 382 előkészítő közül 17 (4,4%) cigány.

Nyugtalanító jelenség, hogy néhány helyen nem sikerült az iskoláskor előtt sem az óvodába, sem iskolaelőkészítő foglalkozásra „bekényszeríteni” a cigányokat, még ha annak lehetőségei megfelelően biztosítottak is. Az idei tanévben Pécsett és a megyében első osztályba járó tanulók 96,8%-a nyert iskolára való felkészítést óvodában és előkészítő foglalkozásokon. A felkészítés nélkül iskolában kerülő 3,2% 193 gyermek zömében cigány. A 193-ból 109 Pécs városi gyermek. Semmilyen törvényes lehetőség nincs a kezünkben, amellyel óvodába, vagy előkészítő foglalkozásra tudjuk bekényszeríteni őket, hiszen „nem kötelező”, a meggyőző szép szó eddig nem járt eredménnyel minden esetben, s így ezek a gyermekek eleve olyan hátránnyal kezdik meg tanulmányaikat, ami évismétlést, túlkorosságot eredményez. Az Oktatási Minisztérium tájékoztatása szerint 1980-ig a tankötelezettségi törvény olyan módosítását tervezik, mely szerint minden 5 éves korú gyermeknek kötelezően részt kell vennie vagy óvodai nevelésben, vagy egész tanéves előkészítőn.

A többségben ingerszegény környezetben élő cigány gyermekek hátrányait az óvoda vagy az előkészítő foglalkozás sem tudja pótolni teljes mértékben, ezért egy részüket iskoláretlenség miatt fel kell menteni. 1973/74-ben az első osztályos cigány gyermekek létszámához viszonyítottan 15% (120 fő) volt a felmentettek aránya, ami igen magas a magyar gyermekek 2,6%-os felmentési arányával szemben.

Másik részük a vizsgálatok alapján gyógypedagógiai nevelésre szorul. A fejlődésben részben lemaradt, úgynevezett retardált gyermekek felzárkóztatását segítő szervezeti forma a korrekciós osztály. Sajnos kevés helyen van lehetőség megyénkben korrekciós osztályok szervezésére. 4, ill. 3 év óta működnek ilyen első osztályok Komló két és Pécs város négy iskolájában.

Komlón az idei tanévben a két korrekciós osztályba járó 24 gyermek közül 7 cigány, Pécsett két osztály 35 gyermeke közül 3 cigány.

A fejlődésben lemaradt gyermekek felzárkóztatását segíti a kompenzáló beiskolázási rendszerrel összefüggő óvodai kísérlet, amelyet Mohács városban folytatnak 3 év óta. Jelenleg 7 cigány gyermek vesz részt a kísérleti nevelésben.

A gyógypedagógiai intézetbe áttelepített, de férőhely hiánya miatt fel nem vett értelmi fogyatékos gyermekek normál osztályokba járnak, s rendszerint megrekednek az első és második osztályokban. Két évvel ezelőtt kapcsolódott be megyénk két iskolája (Hosszúhetény, Kétújfalu) az OM által kezdeményezett kísérletbe tavaly 7, idén 9 cigány gyermek oktatásával. Heti 6 óras külön foglalkozással, a kisegítő iskolai tantervi anyag elsajátíttatásával, megelőzik osztályismétlésüket.

E hasznos és főleg cigány gyermekek felzárkóztatását segítő differenciált beiskolázási kísérletek kiterjesztésének sajnos egyelőre személyi és anyagi akadályai vannak.

A cigány tanulók iskoláztatásának mértéke és színvonala lassan javuló, bár nincs még arányban a befektetett törodéssel, erőfeszítéssel, s a társadalmilag kívánatos hatékonyságon is szükséges javítani. Az eddig elért eredmények egy hosszútávú feladat első eredményei és még sok intézkedést követelnek.

A járási, városi jelentések szerint az idei tanévben a cigány tankötelesek beiskolázása a községekben 100%-os a pedagógusok gondos felderítő tevékenységének következtében. Beiskolázási problémák inkább a városoknál jelentkeznek, Pécs városban pl. kb. 96%-os a beiskolázási arányuk. Oka részben nyilvántartási rendszerünk hiányosságával, részben egyes cigány szülők nemtörődömségével magyarázható. A tankötelesek felkutatása és hivatalos beírása állandó jellegű feladata városi iskoláinknak, néhány esetben hatósági intézkedés igénybevétele is szükségessé vált.

A tankötelezettség további teljesítésében is vannak már eredmények, bár probléma is akad még bőven. A cigány tanulóknak kb. 91%-a rendszeresen jár iskolába. A 10% cigány gyermek gyakori mulasztását néha a hatósági intézkedés sem tudja kielégítően rendezni. Az ismételt igazolatlan mulasztás miatti büntetéseket többen csak szociális segélyből tudnák kifizetni.

A régebbi tanévek jellemzője volt, hogy a cigány tanulók többsége az alsó tagozatban végleg megrekedt a gyakori osztályismétlés miatt, s kevesen jutottak el a felső tagozatba. Még mindig gondot okoz ez a tény, bár javuló az eredmény, amit igazolnak a következő adatok:

1970/71-ben a megye és Pécs cigány tanulóinak 70%-a járt alsó tagozatba (országos arány 69,2%) és 30% felső tagozatba (országos arány 30,8%),

1974/75-ben cigány tanulók 63,6%-a alsós, (országos arány 64,9%) és 36,4% felső tagozatos (országos arány 35,1%).

A tagozatok közötti arányuk tehát kedvezőbben alakult az országosnál.

Az alsó tagozaton belül az első osztályban legmagasabb a cigány gyermekek aránya. Buktató jellegű volt az első osztály sokrétű hátrányai miatt. Az iskolai életre történő felkészítési arányaik növekedésével (óvoda, előkészítő foglalkozás) javult két tanév viszonylatában az első osztályba járók létszámaránya.

1970/71-ben a cigány tanulók 26,2%-a járt első osztályba (országos adat 25,2%),

1974/75-ben 21,1%-ra csökkent az arányuk (országos arány 22,7%).

Eredményeink tehát itt is jobbák az országosnál.

Nem megnyugtató viszont még mindig az első osztályos cigány tanulók eredménye, ha a túlkorosságukat vizsgáljuk

1974/75-ben a 881 cigány első osztályos tanulóból 1 évvel túlkoros 225 – 25,5% (országosan 22,5%), 2 évvel túlkoros 102 – 11,6% (országosan 10,9%), 3 és több évvel túlkoros 107 – 12,1% (országosan 13,9%).

Az 1973/74. tanévben az 1. osztályos cigány tanulók 40,1%-a lett tanévvesztő (országosan 41,1%).

Az első osztályhoz hasonlóan a 8. osztályba járó tanulók aránya is javulást mutat és némileg jobb az országos átlagnál:

1970/71-ben a cigány gyermekek 3,5%-a járt nyolcadikba (országosan 4%),

1974/75-ben 5,8%-ra növekedett arányuk (országosan 5,3%).

Javult a cigány tanulók szóródása a nyolc osztályba, többen jutnak el már magasabb osztályba, s ennek következtében egyre többen végzik el az általános iskolát.

Arányaink – főleg megyei vonatkozásban – jobbak az országos mutatóknál.
(Részletes adatokat az 1. sz. melléklet tartalmazza)

1974/75-ben az általános iskola nyolc osztálya viszonylatában a 4174 cigány tanulóból 2502 fő, 59,9% saját osztályában túlkoros

Ebből 1 évvel 1051 – 25,1%, 2 évvel 710 – 17%, 3 és több évvel 741 – 17,7%. A 3 és több évvel túlkorosok magas mutatója gyakorlatilag sajnos azt jelenti, hogy jó néhányuk nem végzi el az általános iskola 8 osztályát tanköteles korában.

Gyakori tehát a cigány tanulók lemaradása, bukása. 1974/75-ben az osztályismétlők 49,3%-a cigány, vagyis minden második bukott tanuló cigány gyermek.

Bukások oka:

- Gyakran iskolaéretlenek és nyelvi nehézségekkel küzdenek.
- Gyenge alappal, a tantervi követelményeket éppen csak elérő teljesítménnyel kerülnek át alsó tagozatból felsőbe, s az emelkedő követelményeknek nem tudnak eleget tenni.
- Tanításon kívüli időben csavarognak. A tanulás otthon szinte nem létező dolog, s ez a szülők számára is természetes.
- Gyakori mulasztás.

A tankötelezettség teljesítését akadályozza magas felmentési arányuk is, egyrészt az 1. osztályban iskolaéretlenség miatt, másrészt magasabb osztályokban túlkorosság, szociális, de főként erkölcsi okok miatt. Iskolába járásuk némi javulását mutatja, hogy csökkent a felmentési arányuk.

Az 1971/72-es tanévben 8,6% (355 fő) volt a felmentett cigány tanulók aránya. A felmentések indokoltságának, törvényességének rendszeres vizsgálatával, körültekintőbb végrehajtásával ezt az arányt 1973/74-ben 6,5%-ra (258 fő) sikerült lecsökkenteni (országosan 8,1%).

A cigány tanulók tanulmányi és nevelési szintjének – ha lassú, de mégis növekvő – eredményeit pedagógusaink többségének sokoldalú, a körülményekhez igazodó, lelkes munkája, e tanulókkal való kiemelt gondoskodása tette és teszi lehetővé.

A szervezett törődés néhány formája:

felzárkóztató cigány osztályok szervezése (1970/71-ben 12, 1974/75-ben 6 ilyen osztály működött), cigány napközis csoportok létrehozása (1970/71-ben 14, 1974/75-ben 5 csoport), differenciált foglalkoztatás a tanórákon, korrepetálások, pótló foglalkozások szervezése, szakköri munkába való bevonás, külső mozgalmi és iskolai megbízatások s ezáltal a közösségi és közéletiségre nevelés segítése, gyakori családlátogatás stb.

A cigány gyermekek rendszeres oktatásában-nevelésében fokozott szerepe van a napközi otthonnak, valamint az egésznapos iskolának. Ezzel biztosítható, hogy a gyermekeket egész nap kedvező pedagógiai hatások ériék.

Napközi otthonainkban egyre tovább fokozódó gonddal teremtenek lehetőséget a cigány gyermekek felvételére.

1971/72-ben a 4141 cigány tanulóból 924 a napközis, 22,3%. 1974/75-ben a 4174 cigány tanulóból 1466 – 35,1% napközis. Ez utóbbi tanévben a 4174 cigány gyermekből 1528 fő (36,6%) étkezik a napköziben (országos adat 19,8%). Az 1528 főből ingyen étkezi 1171 gyermek, a napköziben étkező cigányok 76,6%-a (országosan 33,3%).

Sok cigány szülő még a tanácsi térítés ellenére nem veszi igénybe gyermeke számára a napközis étkeztetést és foglalkoztatást.

Pl. Szigetváron ingyenes ellátást biztosítottak, s ennek ellenére 4 cigány tanuló kimaradt idén a napköziből. Felvételük a felső tagozatban bármikor megoldható lenne – még tanév közben is – ha ezt igényelnék.

Jelentős lépésnek, s a cigány tanulók oktatását-nevelését igen kedvezően és eredményesen befolyásoló szervezeti formának tartjuk az egésznapos iskolai rendszer bevezetését 9 iskolánk 26 tanulócsoportjában. 1974/75-ben a 9 iskola 657 tanulójaiból 145 cigány, a cigány gyermekek 3,5%-a. Különösen eredményes ez a foglalkoztatási forma Pécsszabolcson, Dencsházán, Kétújfalun, Dunaszekcsőn, Orfűn. A cigány tanulók oktatását-nevelését segítik az általános iskolai diákotthonok is. 1971/72-ben a 4141 cigány tanulóiból csak 24 (0,6%) volt lakója diákotthonainknak, 1974/75-ben a 4174-ből 73-ra (1,7%) növekedett arányuk. A 411 diákotthonos tanuló összlétszámának 17,7%-a cigány, az országos 4,8%-hoz viszonyítva.

Említést érdemel, hogy az almamelléki diákotthon lakóinak 50%-a cigány tanuló, az ibafainak pedig közel 1/3 része.

A cigány tanulók, ill. szülők szociális segítése általánosnak mondható. A tanácsok, társadalmi szervek ruha- és tanszersegélyt adnak az arra rászorulóknak, a bejáró tanulókat utazási segélyben részesítik, kedvezményes napközis és diákotthoni elhelyezést biztosítanak.

Elég sok gondot, problémát okoz az, hogy azokon a településeken, ahol sok a cigány tanuló, oktatásukat-nevelésüket gyakran képesítés nélküli nevelők végzik. A képesített nevelők egy része – miután válogathat az álláslehetőségekben – nem vállalja ezt a nehéz feladatot, vagy bizonyos idő után belefárad a kevés eredménnyel járó munkába, s ezért változtat munkahelyet. Jellemző ez elsősorban Alsószentmártonra, Egyházasharasztra, Gilvánfára, Versendre. Még a képesítés nélküli nevelők egy része sem vállalkozik tartósan ezekben az iskolákban munkára.

Természetesen vannak pedagógusaink, akik hosszú évek óta szívós, következetes, eredményes munkát végeznek a cigány tanulók felzárkóztatása érdekében. Munkájuk, erőfeszítéseik eredménye mindaz, amit az előző fejezetekben elemzett fejlődés tükröz. Hosszú lenne felsorolni név szerint ezeket a nevelőket, akik minden elismerést megérdemelnek jó munkájukért.

A cigányosztályt és cigánynapközit vezető pedagógusok pótlékának biztosítása mellett iskolavezetőink; Művelődésügyi Osztályaink törekedtek mindig arra, hogy a cigány gyermekekkel eredményesen foglalkozó pedagógusok munkáját erkölcsileg és anyagiilag is elismerjék. Közülük nem egy kitüntetésben részesült. Többségüknél differenciált bérfejlesztéssel és differenciált pénzjutalommal honorálták munkájukat. Itt említjük meg, hogy az Oktatási Minisztérium 1974-ben meghirdetett „Mit teszek a cigány gyerekek eredményes nevelése-oktatása érdekében?” című pályázatán Szerencsés Rudolfné iskolavezető és Pápai Márta tanítónő (Komló, Kossuth-akna) díjat nyertek értékes tanulmányaikkal, s a legjobb pályázatokból készített gyűjteményes kötetben mindkettőjük munkája helyet kapott. A kötetet az OM. az ország valamennyi iskolájához eljuttatta, ahol cigány gyermekekkel foglalkoznak.

Az oktatási Minisztérium utasítása és irányelvei alapján január hónapban kidolgoztuk a cigány gyermekekkel foglalkozó pedagógusok anyagi elismerését szolgáló céljuttalmazási szabályzatot, bevezetésére a közeljövőben sor kerül.

A cigány gyermekek pályairányítása sem egyszerű feladat, főként ott, ahol a család még nem emelkedett ki a „hagyományos” cigány életmódból. Sok cigány szülő csak az írás és olvasás elsajátítását tartja szükségesnek. Más foglalkozás nemigen jelenik meg képzeletvilá-

gában, mint a fiúk számára a segédmunka, hogy minél előbb keressenek; a lányok számára a férjhezmenés, a takarítónői munka. A faluba, városba beköltözött, rendes lakásban lakó és rendszeres munkaviszonyban álló cigány családoknak az iskolához való viszonya igen pozitívan alakul. A szülők törekvése, hogy gyermekük elvégezze az általános iskola nyolc osztályát és utána szakmát tanuljon.

A pályaválasztási feladatok megoldásában is javulás tapasztalható. Az iskolák pályaválasztási felelősei, az osztályfőnökök, a nevelők a cigány gyermekek egyéni képességeinek figyelembe vételével, az alkalmasság és rátermettség alapján céltudatos nevelőmunkával igyekeznek segítséget adni a 8. osztályt végzettek számára a továbbtanuláshoz.

Középiskolába még csak szórványosan jutnak el a cigány gyermekek, többségük szakmunkásképző iskolába jelentkezik.

(A középfokú iskolákba járó cigány tanulókról nincsenek statisztikai adataink.)

A dolgozók általános és középiskoláiban is megtaláljuk már a cigány tanulókat. A munkahelyek igénye és támogatása igen sokat lendíthetne az ügyön további beiskolázásuk érdekében.

A dolgozók általános iskolája 1974/75. tanévi statisztikája szerint a különböző felnőttoktatási képzésben résztvevő 1462 tanuló közül 197 fő a cigány, az összlétszám 13,5%-a. A 197 cigányból alapismereti tanfolyamra jár 29 fő – 14,7%, esti tagozatra 95 fő – 48,2%, levelező tagozatra 19 fő – 9,6% és munkás-továbbképzésre 54 fő – 27,4%. A 197 cigány közül tehát alsó tagozatot végez 14,7%, felső tagozatos osztályt végez összesen 85,3%.

A 8. osztályt végzi 30 fő, a cigányok 15,2%-a. Az idei felnőttoktatási statisztikában ismét nincs adat a cigányokra vonatkozóan, így nincs képünk arról, hogy a fenti létszámból ténylegesen hányan vizsgáztak sikeresen az egyes osztályokból, ill. végezték el a 8. osztályt.

Pécsen a Dolgozók Gimnáziumában is megtalálhatók a cigány felnőttek, évfolyamonként 1-2 fő. Az elmúlt évben egy érettségiző is volt.

A cigány lakosság gazdasági, társadalmi, kulturális viszonyainak javítása társadalmi feladat. Óriási feladata van mindebben a közoktatásnak, de nem mindenható. A feladatok megoldásában együtt kell működnie a tanácsi szervekkel, társadalmi- és tömegszervezetekkel, munkahelyekkel, mert csak akkor lesz gyümölcse erőfeszítéseinknek.

Baranyában és Pécsen megvan ez az együttműködés, s ennek eredménye mindaz, ami jelentkezik cigány lakosságunk egyre erőteljesebb felemelkedésében.

Pécs, 1976. március 10.

Rittner Hajnalka s.k.
megyei tanulmányi felügyelő

1. sz. melléklet

A cigány tanulók iskoláztatásának főbb adatai (Pécs m. várossal együtt)

Osz- tály	Össz. tanulólétszám		Az összes tanulóból a cigány tanulók száma és %-a				A cigány tanulók hány %-a jár az egyes osztályokba			
	1970/ 71.	1974/ 75.	1970/71.	%	1974/75.	%	1970/71.	orsz. adat	1974/75.	orsz. adat
1.	6521	6629	1139	17,5	881	13,3	26,2	25,2	21,2	22,7
2.	5632	5758	715	12,7	617	10,7	16,5	16,4	14,8	15,2
3.	5637	5587	646	11,5	608	10,9	14,9	15,3	14,5	14,1

Osz- tály	Össz. tanulólétszám		Az összes tanulóból a cigány tanulók száma és %-a				A cigány tanulók hány %-a jár az egyos osztályokba			
	1970/ 71.	1974/ 75.	1970/71.	%	1974/75.	%	1970/71.	orsz. adat	1974/75.	orsz. adat
4.	6212	5368	538	8,6	550	10,2	12,4	12,3	13,2	12,9
5.	6519	5594	546	8,4	545	9,7	12,6	12,5	13,1	12,9
6.	6578	5173	377	5,7	409	7,9	8,7	8,3	9,8	9,6
7.	6553	5125	226	3,4	322	6,3	5,2	6,0	7,7	7,3
8.	6660	5582	152	2,3	242	4,3	3,5	4,0	5,8	5,3
1-8.	50312	44816	4339	8,6	4174	9,3	100,0	100,0	100,0	100,0
1-5.	24002	23342	3038	12,6	2656	11,2	70	69,2	63,6	64,9
5-8.	26310	21474	1301	4,9	1518	7,1	30	30,8	36,4	35,1
Csak megyei adat										
1.	4626	4352	1044	22,5	803	18,5	25,6	25,2	20,9	22,7
2.	3957	3819	668	16,9	558	14,6	16,4	16,4	14,5	15,2
3.	3923	7723	622	15,8	566	15,2	15,3	15,3	14,7	14,1
4.	4341	3585	494	11,4	499	13,9	12,1	12,3	12,9	12,9
5.	4456	3668	520	11,7	503	13,7	12,8	12,5	13,1	12,9
6.	4477	3473	363	8,1	386	11,1	8,9	8,3	10,0	9,6
7.	4419	3432	215	4,8	308	8,9	5,3	6,0	7,9	7,3
8.	4619	3717	145	3,1	232	6,2	3,6	4,0	4,0	5,3
1-8.	34818	29769	4071	11,6	3855	12,9	100,0	100,0	100,0	100,0
1-4.	16847	15479	2828	16,9	2426	15,7	69,4	69,2	62,9	64,9
5-8.	17971	14290	1243	6,9	1429	10,0	30,6	30,8	37,1	35,1

BML. XXIII. 1.b. Eü. és Szocpol. Biz. Cigányügyi Albizottság. 1975.

43.

Baranya Megyei Tanács VB Ipari Osztálya

Pécs, Széchenyi tér 9-11

Tájékoztató

a Baranya Megyei Tanács VB Szociális és Egészségügyi Bizottság Cigányügyi Albizottságának 1977. szeptember 20-i ülésére az 59/1974. sz. vb. határozat végrehajtásával kapcsolatban.

Pécs, 1977. szeptember 1.

Horváth Sándor s.k.
főmérnök

A Baranya Megyei Tanács VB. 1974. április 24-i ülésén megyénk cigány lakossága helyzetének, életkörülményeinek javítása érdekében az 59/1974. sz. határozatot hozta. Ebben meghatározta a legfontosabb tennivalókat: az életkörülmények, a foglalkoztatási ár-

nyok, a képzettségi színvonal, a bér- és jövedelemviszonyok javítása-, melyek folyamatos megvalósításával elő kell segíteni a cigány lakosság társadalmunkba való mielőbbi beilleszkedését. A tekintetben egységes az az álláspont, hogy alapvetően elősegíti a célkitűzés megvalósítását a munkaképes cigány lakosság munkába állítását, majd ezt követően szervezett munkássá nevelését. Ezen a téren – a fentiek értelmében – igen nagy feladat hárul az ipari üzemek, termelő egységek dolgozó kollektívájára, de külön-külön a vezetőkre is. Az eddig elért eredményekről tájékozódva reprezentatív felmérés keretében közel 10.000 munkás került elemzésre a megye, valamint külön a siklói járás területén. Az elemzésekről az alábbi tájékoztató ad rövid összefoglalást. Külön kiemeljük a Baranya megye területén vizsgált 10 üzem, valamint Siklós és a járás területén vizsgált összes ipari üzem adatait összehasonlítás végett.

Foglalkoztatási arány

A felmérések alapján a megyében, illetve a siklói járásban az alábbi adatok tükrözik a foglalkoztatási arányokat:

<u>A megyében</u>	1975. év	1976. év
A vizsgált dolgozó létszám	6497	6382
Ebből cigány férfi	83	83
nő	79	79
	162	162
Egy évnél hosszabb ideig dolgozik a vállalatnál (fő)	117	128
<u>Siklói járásban</u>		
A vizsgált dolgozó létszám	3229	3278
Ebből cigány férfi	108	101
nő	104	98
	212	199
Egy évnél hosszabb ideig dolgozik a vállalatnál	100	99

A számszaki adatokból látható, hogy 1975. és 1976. években lényeges létszámváltozás, ezen belül arányváltozás sem megyei, sem járási szinten nem volt.

Az összes foglalkoztatott dolgozó közül megyei szinten 2,5-2,6-os, míg járási szinten 6-6,5%-os a cigány származású. A férfi és női cigányszármazású dolgozók megoszlása közel 50-50%-os.

Igen fontos kiemelni, hogy a cigányszármazású dolgozók közül egy évnél hosszabb munkaviszonnal rendelkezik, illetve a jelenlegi vállalatnál egy évnél hosszabb ideje dolgozik a foglalkoztatottak 50-70%-a. E téren a megyei szinten sokkal jobb a helyzet, azonban a foglalkoztatási arány a siklói járásban jobb. A fentiekből láthatjuk, hogy a munkába bevont cigányszármazású dolgozók zöménél a munkahelyi stabilitás jó, körültekintő munkával ez tovább javítható.

Kereseti arányok

A területileg kialakult bérszínvonal, illetve a havi keresetek között elég nagy a szóródás – Szénbánya, BCM, Kesztyűgyár stb. – mely lényegében az iparági hovatartozásból fakad és a végzett munka nehézségi fokától függ.

	1975. év	1976. év	%
A dolgozók átlagos havi keresete közelítően a megyében Ft/fő	3360	3570	106,2
A cigány dolgozóknál a megyében	2045	2180	106,4
a járásban	2175	2360	108,5

Fenti kimutatásban szereplő adatok mutatják az arányos bérfejlesztést, sőt látható, hogy az alacsonyabb havi keresetknél az emelkedés üteme dinamikusabb. Tekintettel arra, hogy a cigányszármazású dolgozók zöme könnyűipari ágazatban tevékenykedik, így az ágazati 28-30 ezer forintos bérszínvonal összehasonlítása reálisabb képet mutat. Azonban még az ágazaton belüli szóródás is nagy, pl. Drávaszabolcson a Lengyár, Siklóson a Szék- és Kárpitosipari Vállalat gyáregységeinél 2600-2900 Ft a havi átlagkereset, míg a Kesztyűgyár Siklósi Gyáránál 1600-1900 Ft. A keresetek vizsgálatánál összefüggés tapasztalható a havi átlagkereset és a mulasztott napok, órák számának alakulása között. A munkafegyelem további javítása feltétlen szükséges.

A cigányszármazású dolgozók egy rétege beilleszkedett a vállalatok kollektívájába, melyet bizonyít, hogy az összes foglalkoztatottak 45%-a részesül rendszeresen évente jutalomban.

Ugyancsak kedvező, hogy a dolgozók 8%-a kapott különböző kitüntetések az utóbbi két évben. Siklóson és a járás területén ez nem ilyen kedvező, mivel esetenként éves szinten csak 1-2 dolgozó részesül kitüntetésben.

Továbbképzés

A reprezentatív vizsgálatba bevont vállalatoknál és ipari egységeknél a cigányszármazású dolgozók 5-6%-a volt szakmunkás 1975-ben. 1976-ban a szakmunkások száma emelkedő tendenciát mutat és eléri a 6-7%-ot.

Vállalatoknál a cigányszármazású dolgozók közül 1975-ben 20-25%-a rendelkezett általános iskolai végzettséggel. E területen 1976-ra közel 25%-os növekedés tapasztalható, mely a vállalati kollektívák és a társadalmi-gazdasági vezetők e téren kifejtett munkájának tudható be.

Ugyancsak kedvező képet mutat a különböző képzések, továbbképzések terén mutatkozó arányváltozás. Míg 1975-ben a dolgozók 2,5%-a volt bevonva, addig 1976-ban közelítően 3,5%-a vett részt szervezett formában iskolai, vagy helyi továbbképzéseken.

Siklóson és a járás területén az általános iskolai képzést kivéve stagnálás tapasztalható, úgy a szakmunkás, mint az egyéb továbbtanulás terén. Ismerve e területen lévő magas lélekszámot, feltétlenül szükséges a továbbképzés témakörét részletesebben vizsgálni, úgy az ipari üzemekben, mint az intézményekben, iskolákban.

Egyéb szociális támogatás

A végrehajtó bizottsági határozat értelmében tett intézkedések hatása az előzőekben megfogalmazottak szerint kedvezőek a cigányszármazású lakosság munkába állítása, illetve továbbképzése tekintetében. A kialakult foglalkoztatási körülmények, arányok továbbjavítása érdekében a vállalatok, üzemek a szükséges támogatást az adott lehetőségek határára belül megadják. Különösen jelentkezik e támogatás a segélyezés területén, és a cigány családok végleges otthonának kialakítása terén. A Szénbánya folyamatosan lakáshoz juttatja a cigányszármazású dolgozót, ha a munkahelyi elvárásoknak eleget tesz. Ugyancsak hasonló

a helyzet az egyéb vállalatoknál, üzemeknél – természetesen kisebb mértékben – a lakás-problémák megoldáshoz adott támogatások terén. Általában a szocialista brigádok minden lakásépítési akcióban résztvesznek térítésmentesen. Több vállalat ingyenesen fuvarszkózt, bontási anyagot juttat a dolgozója részére lakásépítés céljából. A Mohácsi Könnyűipari Vállalat például alapozásig társadalmi munkában egy család részére térítésmentesen elvégezte az építést, hogy a további építéshez a hitelfelvétel biztosított legyen. A segítő szándék ugyancsak elmondható a Szénbányánál, a Carbon Könnyűipari Vállalatnál is.

A lakásépítések támogatásán kívül a munkáltatók az arra érdemes dolgozójukat, annak családját egyéb támogatásban is részesítik. Pl. a Patyolat Vállalatnál a szocialista brigádok cigány kisfiúkat teljes egészében ruháznak, ünnepnapokon otthonukba viszik és nevelik, tanítják.

A vállalatvezető egységes álláspontja az, hogy a cigányszármazású dolgozók egy része beilleszkedett a munkás kollektívába, illetve társadalmunkba. Ezek becsületesen végzik munkájukat, lehet rájuk számítani minden tekintetben.

Azonban található egy olyan réteg is, akiknek nevelése igen problematikus, munkához való viszonya rossz, teljesen bizonytalan, hogy mikor jön dolgozni. A termelés területén lévő vezetők megítélése szerint a munkakerülésre hajlamos, de munkaképes munkaerő tényleges munkábaállítása érdekében hatékonyabb intézkedésekre lenne szükség.

A tényleges munkábaállítás előfeltételeinek megteremtése is indokolt. Megítélésem szerint ugyanis ahhoz, hogy a munkaképes cigány lakosságot rendszeres munkavégzésre bevonjuk, egy bizonyos folyamatosságot kell biztosítani, mégpedig úgy, hogy a munkára nevelési szakaszokat e folyamat tartalmazza. Pl. nem célszerű egy kötött ütemű termelés keretében egyszerre bevonni e réteget, mivel az eddigi laza életritmusa alapján azt igen nehezen viseli el. Így célszerűnek és szükségesnek látjuk pl. Siklós és környékén egy kevésbé zárt technológiával tevékenykedő termelő egység létrehozását.

Minden bizonnyal célszerű további vizsgálatokat tartani a tekintetben, hogy a megyében még melyik az a terület, ahol hasonló termelő egység létrehozása szükséges, hogy a nagyszámú munkaképes, de munkába eddig rendszeresen még be nem vont cigány lakosság foglalkoztatása megoldást nyerjen.

Pécs, 1977. szeptember 1.

BML XXIII. 1.h. BMT Eü. és Szocpol. Biz. Cigányügyi Albizottság 1977.

44.

Baranya Megyei Tanács VB
Egészségügyi Osztály
Pécs, Széchenyi tér 9.
Szám: 39.515-2/1979.

ELŐTERJESZTÉS

AZ EGÉSZSÉGÜGYI ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI BIZOTTSÁG CIGÁNYÜGYI
ALBIZOTTSÁGÁNAK 1979. SZEPTEMBER 27-I ÜLÉSÉRE

Tárgy: Az Egészségügyi szervek munkája a cigány lakosság helyzetének javítása és beilleszkedésének elősegítése érdekében.

Előterjesztő: Dr. Kóbor József megyei főorvos
Egészségügyi Osztály vezetője.

I. A cigány lakosság egészségügyi helyzete

A megyében szétszórta, aprófalvakban, egyenetlen megoszlásban mintegy 216 községben élő cigány lakosság egészségügyi ellátása az összlakosság egészségügyi alapellátása jól szervezett és valamennyi községben biztosított. Néhány községben, ahol a körzeti orvosi állás jelenleg betöltetlen helyettesítéssel történik a lakosság, ezen belül a cigány lakosság egészségügyi ellátása.

A cigány lakosság egészségügyi helyzetét illetően az 1974. évi végrehajtó bizottsági, valamint a 194/1977. vb. sz. határozat és az annak alapján készített 1980-ig terjedő időszakra szóló, a cigány lakosság beilleszkedését elősegítő intézkedési terv a cigány lakosság egészségügyi és szociális helyzetének javításával kapcsolatosan meghatározza a feladatokat. Általánosságként leszögezhető, hogy a vb. határozat óta eltelt időben úgy a cigány lakosság életkörülményeiben, mint egészségügyi állapotának javulásában előrelépés tapasztalható. Az egészségnevelő és felvilágosító munka eredményeképpen a cigánytelepek higiénés helyzete nagymértékben javult, a cigányok körében járványos megbetegedések száma lényegesen csökkent, sőt néhány helyen még az átlagosnál is kevesebb (Siklós város). Jellemző megbetegedésként elsősorban idült légzőszervi megbetegedésekről beszélhetünk, alultápláltság ma már kivételesen fordul elő.

Az átlagos életkor alakulásáról tapasztalati tények alapján megállapítható, hogy a nem cigány lakossághoz viszonyítva, az átlagos életkor alacsonyabb. A nem cigány lakosság között 18% a 60 éven felüliek aránya, a cigányoknál 5%. A várható életkor 45 évről 55 évre emelkedett, azonban így is 10-15 évvel elmarad az átlagostól.

A cigány populációban bekövetkezett változások, gyermekszülés, csecsemő- és gyermekhalandóság, kórösszetétel.

Bár a gyermekszületésre, a csecsemő- és gyermekhalandóság kimutatására a nem cigány populációtól elkülönített kötelező adatszolgáltatás nem ismeretes, néhány járásban ennek ellenére rendelkezünk adatokkal.

Siklós város – járás: A siklói járás összlakossága 1978. december 31-én 44.497 fő volt, amelyből cigányszármazású 5.191 fő, az összlakosság 11,6%-a (a cigány családok száma 1.479). Más a helyzet Siklós város területén, ahol a lakosságnak mindössze 2%-a cigány, (209 fő) – ebből 117 férfi, 92 nő.

1973 óta, amikor is a cigány lakosság száma 156 fő volt, 1979. I. félévi adat szerint 209 főre emelkedett.

Megállapítható, hogy a cigány lakosság számaránya 5 év alatt 34%-kal növekedett. Ez a természetes szaporodáson kívül elsősorban a bevándorlás eredménye, és mint tendenciával feltehetően a jövőben is számolni kell.

1978-ban a járás területén 671 csecsemő született, ebből 131 cigánycsecsemő volt.

A járás csecsemőhalálzási mutatója 1978. évben 31,2%-os volt, a cigánycsecsemők halálózása ennek közel a duplája, 61%-os. A város területén a 168 újszülöttből 8 cigány gyermek volt. Az össz. halálózás 23,8%-ot tett ki, és meg kell említenünk, hogy a város területén cigánycsecsemő halott már évek óta nem volt.

Szigetvár városban a cigány lakosság száma a rendelkezésünkre álló adatok szerint megközelítőleg 694 fő, ebből csak 5 család – 12 fővel – él cigánytelepen, mely várhatóan 1979. év végéig teljesen felszámolásra kerül.

A járás lakosságának száma a régi járás területén 2.237 fő volt, becslt adatok szerint a megnövekedett járás területén is cigánypopuláció aránya 10%. A járásban cigánytelep nincsen. A cigány lakosság elsősorban külközségekben él, részben öreg elhagyott lakóházakban, részben új családi OTP kölcsönnel épített és tanácsi segítséggel létrehozott saját tulajdonú ingatlanokban. (Pl. Dobszán).

Az átlagos életkor alakulása a nem cigány lakossághoz viszonyítottan nem mutat eltérést. A gyermekszülések száma magas. A járás 329 újszülöttjéből cigánycsecsemő 65. Válatlanul magas a koraszülöttek aránya, amely a még mindig fellelhető táplálkozási helytelen szokásokból és egyes esetekben a vagabund életmódból következnek. A 37 koraszülöttből a cigány koraszülöttek száma 16. Csecsemőhalálozás alakulásában a következő adatok állnak rendelkezésünkre: A járás összes csecsemőhalálozása 5 (15,1%), ebből cigánycsecsemők száma 1 (15,3%), gyermekhalandóságot nem észleltünk.

A mohácsi járás-város területén lévő cigány lakosság életkörülményei az utóbbi években lényegesen javult. Vannak olyan községek, ahol a cigány családok teljes mértékben beilleszkedtek a falu közösségébe (Dunafalva, Dunaszekcső, Véménd). A cigánytelepeket fokozatosan felszámolják, így higiénikus helyzetük is szükségszerűen javul. A területen egyetlen települést lehetne megemlíteni, ahol még ma is nagyon rossz körülmények közt élnek a cigány családok: Kölkeden putriban él mintegy 230 fő – együtt laknak betegek, öregek, és a csecsemők, felnőttek és az állatok.

Rendszertelenül étkeznek, alkalmi munkából élnek, alkoholizálnak. Szerencsére járványos megbetegedések ritkán fordulnak elő. Inkább nagyobb mértékűek a légzőszervi, vese és gyomorpanaszok, itt-ott a bélférgesség.

Az átlagos életkorban, csecsemő- és gyermekhalandóságban a községek más lakosaihoz képest eltérés nincsen. Az orvosi ellátással kapcsolatban kiemelhető, hogy a munkaképes korú cigányok között az indokolatlan táppénzre való igény és kísérlet lényegesen magasabb a nem cigány lakossághoz viszonyítottan. Több körzetben is gond, hogy védőoltásokra csak a védőnői többszöri felszólítására hozzák a gyermekeket esetenként rendőri intézkedést is igénybe kell venni.

Komló város-járási területén 1977 óta a volt sásdi járás területéről 2, Komló város területéről 1 telep felszámolása történt, jelenleg mintegy 20 telep van még közel 1250 lakossal. A közegészségügyi és járványügyi helyzet területén a javulás igen kismértékű, a tetvesség, rühesség és a parazitás fertőzöttség továbbra is nagyfokú. Az orvosi ellátás biztosított. A védőnői cigány családok látogatási számáról külön adatokkal nem rendelkezünk.

Pécs város lakosságának szociálisan és kulturálisan legelmaradottabb rétegét a cigány lakosság képezi. Topográfiailag még ma is túlnyomó többségében az I. kerületben laknak, részben még meglévő cigánytelepeken, részben a város lakossága között elhelyezkedve.

Kerületenként a Pécs városban élő felnőtt cigány lakosság létszáma eltérő számot mutat, az I. kerületben mintegy 1315 fő, a II. kerületben 371 fő, és a III. kerületben 133 fő él.

Az I. kerületben az elmúlt 10 évben a nagyobb cigánytelepülések (Zsigmond, Majális tér) felszámolódtak. Putriban élő cigányokat találunk Kisgyőr-iskola, Buzaberki dűlő (felszámolás alatt lévők). A városi lakosság közé betelepült cigányok túlnyomó többsége György telep, Felszabadulás út, Basamalom dűlő, Zsolnay Vilmos út, Vasas I. Szabolcsfalu és Bánomi úton található.

A II. kerületben települési szempontból jóval kedvezőbb a helyzet. A Pipacs, György, Fűzfa utcai cigányok kőből épült házakban élnek. A férfiaknak munkaviszonya általában

nincs, alkalmi munkából élnek, fuvar, épületbontás stb. Kedvezőtlenebb a helyzet a Tüskés-dűlői cigánytelepen Keszűben.

A III. kerületben Kiszéna telepen, Kismélyvölgy és Füzes dűlőben élnek csoportosan cigányok. Ezen cigánytelepeket a városi tanács folyamatosan felszámolja. A szétszórta élők körülményei hasonlóak az azonos keretű nagycsaládos munkáscsaládokéval. Környezetükbe beilleszkedtek. Lényeges különbség az alacsony szakképzettségi szint és az inkább idősebb korosztályoknál az írástudatlanság.

A város összlakosságának egészségügyi helyzetét és a cigány lakosság egészségügyi helyzetét ha összehasonlítjuk, külön kell választani a telepszerűen, törzsi szokásokat megtartva élők és a szétszórta beilleszkedve, a beilleszkedés útján haladó cigányok helyzetének értékelését.

A felnőtt ellátás területén jellemző betegségek, járványos megbetegedések előfordulását figyelembe véve kerületenként eltéréseket tapasztalhatunk.

Az I. kerületben pl. a legmagasabb a chronikus betegségek miatt felnőtt körzetekben gondozottak száma (111 fő), míg ez a III. kerületben csak 10 fő. Első helyen az idült alkoholizmus, az idült hörghurut, fekélybetegség és a perifériális érmegbetegedések állnak. Az I. és II. kerületben a tetvesség, rühesség, bélférgesség megbetegedések a telepszerűen élő cigány lakosság körében előfordulnak, míg a III. kerületben ilyen megbetegedés nem volt tapasztalható. A telepi cigány lakosság nagyobb része fertőzött, vagy a fertőzés veszélyének van kitéve. A II. kerületben pl. 5 esetben fordult elő fertőző májgyulladás.

A gyermekorvosi ellátás körzeti vonatkozásban nem tér el a többi gyermek ellátásától, azonban a preventív munkát a gyermekorvosok és a védőnők – veszélyeztetett voltuk miatt – a cigány családoknál fokozottabban végzik. Kiemelt betegség köztük nem jellemző, a járványos megbetegedések is megközelítőleg ugyanazon arányban fordulnak elő.

II. Az egészségügyi osztályok intézkedései terveinek végrehajtásáról, tapasztalatairól összegzés

1. Közegészségügyi helyzet:

A fertőző megbetegedések, járványok alakulását illetően egyértelműen megállapítható, hogy sem a cigánytelepeken, sem az onnan kitelepült cigány lakosság körében nem magasabb a fertőző megbetegedések száma a megye nem cigányszármazású lakosságához viszonyítva. Kivétel mindössze a bélpesztis fertőzöttsége, amely többszöri, főleg a gyermekközösségben a nem cigányok közösségeihez viszonyítva. Ennek oka a még mindig nem megnyugtató higiénés környezet és az alacsony higiénés szemlélet. A cigány telepek száma évről-évre csökken a községekben a városokba költözés eredményeként. Ennek megfelelően a kitelepült cigányok élet- és munkakörülményei is javultak. Ugyanis az elfoglalt, vagy általában épített lakóházak legtöbbször tartozik egy néhány melléképület (istálló, ól, árnyékszék stb.), a városi lakások pedig vezetett vízzel, csatornával rendelkeznek.

A meglévő cigánytelepek higiénés helyzete, ha nem is azonos mértékben, de mindenütt javult. A változás részben a tanácsok anyagi erejétől, másrészt az ott lakók magatartásától és a környezethez való alkalmazkodóképességtől függően alakult. Nem egy telepen ugyanis maguk a lakók „szabotálják” a tanácsi erőfeszítéseket, amikor a megépített szemétyűjtőt, árnyékszékét, kútházat lebontják, ill. a legritkább esetben használják azokat rendeltetészerűen. Ennek eredménye, hogy néhány telepen, pl. Üszögpusztán és a Kisgyűd iskolai telepen, vagy az alsószentmártoni telepen a szemetet továbbra is nagymértékben szétdobálják. Az ilyen telepek igen erősen szennyezettek, emberi és állati ürülékkel. A telepek közműel-

látottsága is változó. Egyes telepeken már villanyvilágítás is van (Sásd, Gilvánfa, Komló, Kossuth-akna) míg másoknak még megfelelő ivóvizük sincs (Üszögpuszta) vagy higiénés helyzetük és szemléletük igen rossz (Kölked, Mágocs, Kisvaszar stb.)

Az eltetvesedés ma már nem a cigánytelepekre jellemző. Itt sokkal kevesebb és ritkább a tetveség előfordulása, mint a telepekről kiköltözött cigányok között. Míg a cigánytelepeken joga van a közegészségügyi-járványügyi szerveknek kényszerkezelést alkalmazni, addig a kitelepültek esetében erre lehetőség nincs. De ugyanakkor a tetveség előfordulásában városenként és járásonként eltérő adatok állnak rendelkezésre, így pl. a szigetvári járásban felfedett 93 összes fejttetvesből magas volt a cigányok aránya 66 fő. Ugyanakkor a Szigetvár városi cigánytelepen történt tetveség-vizsgálat negatív eredményt adott. Lényeges változás állt be a szigetvári járási-városi cigány lakosság higiénés helyzetében az 1976. évi intézkedési tervben megjelölt feladat teljesítésekképpen, hogy a régi vert kutat meg kell szüntetni, a városi tanács ennek eleget tett, helyette a városi csatornahálózatról kap a cigánytelep ivóvízminőségű vizet. A telepről a szemétszállítás is megoldást nyert. A rendezetlen és szennyező állattartás ugyanakkor megszűnt, így az állatokról emberre terjedő betegségek előfordulásának valószínűsége is lényegesen csökkent.

A Pécs városi cigánytelepek közegészségügyi-járványügyi helyzete vonatkozásában elmondható, hogy a telepek szervezett szeméttárolása megoldatlan, ugyanis azokat egyrészt megközelíteni szemétszállító jármű nem képes, így a telepek hulladékkal nagymértékben szennyezettek. Az üszögi cigánytelep szennyezettsége minősíthetetlenül nagyfokú, a putrik közé szórják a szemetet. A telepek vízellátása: 3 telep vezetett víz végcsapjáról nyerik az ivóvizet, az üszögi cigánytelepnek ivóvízellátása nincs, a telepről kb. 50 m-re folyó ipari vizet isszák a felnőttek és a gyerekek egyaránt. Az összes cigánytelep csatornázatlan. A nagybányaréti telepnek, a Kövágótötös-tóvári, valamint az üszögi telepnek WC-je nincs, a Kisgyőr iskolai telepnek két ürögödros árnyékszéke van. Rendkívül szennyezett az üszögi cigánytelep a putrik környéke is emberi ürülékkel. Az igen elhanyagolt üszögi cigánytelep rendezése feltétlenül indokolt, mivel az összes telep között itt vannak a legrosszabb körülmények.

2. Az anya-csecsemő és gyermekvédelem területén tapasztalható eredmények

Az anya-csecsemő és gyermekvédelem területén a legeredményesebb a végrehajtó bizottsági határozatok óta született intézkedési tervben foglalt feladatok végrehajtása. Valamennyi város-járási vonatkozásában megvalósult a házasság előtti tanácsadáson megjelenő fiatal házasulandók megkülönböztetett felvilágosítása. A szülőképes korban lévő cigánynőket már a terhesség-megszakítás, ill. a születést követően ellátják a szükséges további nem kívánt terhességet megakadályozó méhüri eszközzel.

A védőnők, körzeti ápolónők az anya-gyermekvédelmi gondozási munkában megkülönböztetett figyelmet fordítanak a veszélyeztetett terhesek megfelelő kiemelt gondozására, részükre a megfelelő életmód kialakítására különösen a hátrányos szokások és a kóros szenvedélyektől való megszabadulás vonatkozásában. A védőnők fokozott figyelemmel kísérik a cigányanyák és a csecsemők életkörülményeit és egészségi állapotuk alakulását.

A szülőintézetből való hazatérés előtt felhívják a figyelmet és a lehetőségekhez mérten segítséget nyújtanak a megfelelő higiénés körülmények megteremtésére.

A védőoltások teljesítése megegyezik a nem cigány lakónépesség védőoltási adataival, közel 100%-nak mondható.

A hatékony felvilágosító tevékenység a cigány lakosság körében mindig rendkívül ne-

hézkes, mivel körülményeik miatt a meggyőzésen kívül más eszköz nem áll rendelkezésre. Nem egyszer észlelhető ellenséges magatartásukat alig lehet áttörni. Okként feltételezzük az állami gondozásbavétel gyakorlati lebonyolítását, melyet a gyermekorvosi szolgálat kezdeményez. Nagy eredménynek mondható, hogy valamennyi város-járásunkban elértük, hogy a szociális szempontból veszélyeztetett, ill. a nagycsaládos cigány családok gyermekei minden esetben felvételt nyerhessenek bölcsődéinkbe. A körzeti orvosok, körzeti gyermekorvosok és a védőnők kiemelten foglalkoznak a cigánysecsemők és a kisgyermekek látogatásával, életmódjukat folyamatosan figyelemmel kísérik és a megfelelő tanácsokkal a gondozói munka keretén belül ellátják.

3. Népesedéspolitikai feladatok

A család és növédelmi tanácsadó megkülönböztetett figyelmet fordít a cigány fiatal házasulandók megfelelő felvilágosítására. A szülőképes korban lévő cigány nőket már a szülőintézményben ellátják a szükséges fogamzásgátlás korszerű eszközeivel. A művi terhesség-megszakítások csökkentése érdekében a szülést, illetve vetélést követően még a hazabocsátás előtt méh-üri eszköz felhelyezéséről gondoskodnak.

A terhes-gondozásban kiemelt feladatuk van a védőnőknek a cigány lakosság terhesvédelmi munkában. A Mozgó Szakorvosi Szolgálat (nőgyógyászati és gyermekgyógyászati) jól szervezett és különös gonddal kíséri a cigánytelepeken élő nők és gyermekek egészségi állapotát. A cigány lakosság körére is kiterjedt az 1978. évi elején megindított országos 2%-os morbiditási vizsgálat, melyek tapasztalatait a gondozási munka fejlesztésében és különösen a preventív megelőző gyógyító ellátásban lehet majd hasznosítani.

4. Szociálpolitikai intézkedések

Az intézkedési terv keretében meghatározott feladatok közül kiemelkedő, vagy központi keretből a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének elősegítésére megyénk 2 és fél millió forintos céljellegű előirányzatot kapott az 1977-es évtől kezdve. Ennek felhasználása érdekében, felmérés alapján, a kulturális ágazat mellett kifejezetten szociálpolitikai problémák megoldása érdekében 850.000 Ft-ot bontattunk le a városok és járások részére, illetőleg a járásokon keresztül a cigányok által erősebben lakott községek számára. A felhasználást figyelemmel kísértük, a tapasztalatok alapján az 1978-as, majd az 1979. évi megosztást megfelelően módosítottuk.

Rendszeresen biztosítottuk, hogy az egészségügyi dolgozók főleg a védőnők és szociális gondozónők de a társadalmi aktívák is a veszélyeztetett helyzetű gyermekek sorsát figyelemmel kísérik, a szükségnek megfelelően intézkedéseket kezdeményeztek és abban közreműködtek. Az intézkedési terv keretében bővíteni próbáltuk a szociális étkeztetés lehetőségeit, azonban egyelőre éppen a cigányok lakta településeken (Gilvánfa, Alsószentmárton) főzőkapacitás hiánya miatt ezt egyelőre kialakítani nem sikerült.

Az intézkedési terv az időskorú cigányok napközi tartózkodásának érdekében feladatként jelöli meg, hogy az ilyen helyeken öregek napközi otthonának létesítését szorgalmazzuk. Mivel az V. ötéves terv lehetőségei között napközi otthon létesítésére fejlesztési alappal nem rendelkezünk, csak a VI. ötéves tervben látszik realizálhatónak e program.

Új hivatásos szociális gondozónői állásokat nem tudunk szervezni, ezért a társadalmi gondozás bővítését szorgalmazzuk.

5. Egészségnevelés

Az egészségnevelés területén valamennyi városi – járási egészségügyi osztály intézkedési tervében kiemelt szerepet kapott a cigány lakosság egészségkultúrájának növelése. Ezen egészségnevelési munkát a Baranya Megyei Tanács VB Egészségnevelési csoportja koordinálja. Az egészségnevelési csoport komplex munkatervet dolgozott ki járási bontásban. Ezek között kiemelten szűrővizsgálatokra való mozgósítás, védőoltásokon való részvétel, családtervezés, káros szokásoktól felszámolás szerepel.

Az 1977. év folyamatos és járásonként szervezett különböző felvilágosító előadás rendezvényeken túl, melyek közül a legsikeresebb az alsószentmártoni és üszögpusztai volt, kb. 100-100 résztvevővel, 1978-tól rendszeresítettük a területi körzeti orvosi előadások mellett az ún. cigányfórumot, amikor is a cigányfalu problémájára koncentráltunk. A megyei Cigányügyi Albizottság segítségét és szakmai támogatását igénybevéve Gilvánfát jelöltük ki, mint cigányfalu modellt. Az itteni cigányfalu pedagógusai támogatása és remek hozzáállása további segítséget és iránymutatást szabhat a modell kialakításához.

Az egészségnevelési munka súlyponti kérdései: a helytelen táplálkozási szokások megjavítása, a káros szokások elleni harc, a népesedéspolitikai feladatok, a korszerű családtervezési ismeretek népszerűsítése, valamint a személyi higiéné kérdései. Ezen kérdéscsoportok más-más módszereket és szemléltetési közrendszerrel kívánnak a cigány lakosság körében. Így pl. egyes helyeken a táplálkozási szokások megjavítása érdekében még küzdenünk kell az egyoldalú és fehérjehiányos táplálkozás ellen. A konyhahigiénés és az alapvető technikai ismereteket is el kell sajátíttatnunk. Ennek érdekében az egészségnevelési csoport járásonként sütő-főző tanfolyamot szervezett. Ebben a munkában együttműködtünk a Hazafias Népfront bizottságaival, a helyi tanácsokkal és a Magyar Vöröskereszt helyi szerveivel. A tanfolyamok 3-4 hetes tartamúak voltak, átlagosan 30 főnyi résztvevővel.

A káros szokások elleni küzdelem körében elsődlegesen szerepel az alkoholizmus és a dohányzás elleni küzdelem.

Gyermekrajz pályázatot hirdettünk, melyet kibővítettünk a káros szokások témakörére. A cigány iskolás korú gyermekektől néhány igen érdekes rajzot kaptunk. Az alkoholizmus elleni témakörben bábjátékot mutattunk be Gilvánfán. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy az alkoholizmus és a dohányzás elleni küzdelemben a felnőtt cigány lakosság körében értékelhető haladást nem lehet kimutatni.

A családi életre nevelés témakörében az e feladatot végző körzeti orvosok, védőnők és az iskolai pedagógusok részére 1978. novemberében fórumot tartottunk, melynek kiemelt célja a cigány gyermekek iskolai, családi életre történő nevelése. 1979. májusában a járási művelődési osztályok vezetői és az iskolák igazgatói részére tartottunk kerekasztal megbeszélést. A Magyar Televízió pécsi körzeti stúdiójával is sikerült felvenni a kapcsolatot, mely műsortervébe beépítette a gilvánfai cigányfalu bemutatását.

További feladataink:

Az életkörülmények javítása terén:

– a területi közegészségügyi-járványügyi szolgálatoknak folyamatosan kell ellenőrizniük a még meglévő cigánytelepek közegészségügyi járványügyi helyzetét, valamint a kötelező védőoltások teljesítését.

– Kiemelt feladat kell, hogy legyen a cigánytelepek szervezett rágcslálóirtása.

– Negyedévenként tetvességi vizsgálatokat kell végezni a cigánytelepi lakosságnál.

– A városok és járások nem telepeken élő cigány családjainál a tetvetlenítés minden esetben meg kell hogy történjen a családi göcban is.

Az anya-csecsemő és gyermekvédelem terén:

– A körzeti orvosok és a körzeti gyermekorvosok a védőnők közreműködése mellett kísérik fokozott figyelemmel a veszélyeztetett körülmények között élő cigány családok egészségügyi helyzetét.

Folytassanak egyéni beszélgetéseket, gyakoroljanak közvetlen ráhatást a bélférgesség, tetvesség, valamint a dohányzás káros hatásai megelőzésére.

– Az alsószentmártoni védőnői státuszt, mely nyolc éve lakáshiány miatt üres, siklói szolgálati lakás kialakításával be kell tölteni.

– Bogádmindszent üres védőnői körzetét lakás biztosításával a lehetőségekhez képest be kell tölteni.

Felvilágosító munka terén.

– Továbbra is biztosítani kell egészségügyi nevelési cézzalatt a táplálkozási bemutatókat, a családnevelési ismereteket bemutató filmanyagot, propagandaanyagok terjesztését, és a vöröskereszt aktívahálózatára támaszkodva a felvilágosító témájú előadások tartását.

Ezen feladatokat a megyei Egészségügyi Osztály irányadónak tekinti a cigány lakosság egészségügyi helyzetének javítását előmozdító munka során.

Pécs, 1979. szeptember 14.

Dr. Kóbor József s.k.
megyei főorvos

BML XXIII. 1.h. BMT Eü. és Szocpol. Bizottság Cigányügyi Albizottság 1979.

45.

Baranya Megyei Tanács VB
Cigányügyi Koordinációs Bizottsága

Pécs, Rákóczi u. 34.

I. I. 935/1985.

A Baranya Megyei Tanács Cigányügyi Koordinációs Bizottság
Szervezeti és Működési Szabályzata

Előterjesztés a Cigányügyi Koordinációs Bizottság 1985. szeptember 25-i ülésére.

A Baranya Megyei Tanács VB Cigányügyi Koordinációs Bizottságának
Szervezeti és Működési Szabályzata

A bizottság jellege:

A bizottság a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága mellett működő szakbizottság.

A bizottság feladatai:

A fő célkitűzés a cigány lakosság felemelkedésének, a szocialista életmód elfogadásának, a dolgozó társadalom egészébe történő beilleszkedésének elősegítése.

Ennek megvalósítása érdekében:

– Szervezi, összehangolja, ellenőrzi és segíti a cigány lakosság helyzetének javítása érdekében hozott központi határozatok, jogszabályok, valamint a helyi tanácsi határozatok hatékonyabb végrehajtását. Tanácsokkal segíti a beilleszkedést, küzd a nem cigány lakos-

ság még meglévő előítéletei ellen. Segíti a nem tanácsi szervek, a cigányok helyzetének javításával kapcsolatos tevékenységét.

– Kiemelt gondot fordít a cigány lakosság foglalkoztatásával, lakáskörülményeinek javításával, egészségügyi viszonyaival, általában szociális körülményeinek javításával és társadalmi beilleszkedésével összefüggő feladatokra.

– A cigány gyermekek óvodáztatásával, oktatásával és a cigány lakosság közművelődésével kapcsolatos feladatokra,

– arra, hogy a cigányfiatalok közül mind többen tanuljanak tovább, szerezzenek szakképzettséget, és

– az arra alkalmasak kapjanak és vállaljanak közéleti megbízatást.

– Közreműködik a megyei tanács, a végrehajtó bizottság, valamint az országos hatáskörű szervek elé kerülő, a cigány lakosság helyzetéről szóló előterjesztések, javaslatok kidolgozásában, véleményezésében.

– Véleményt nyilvánít a központi szervek által a cigány lakosság helyzetének javítása érdekében, célfeladatok ellátására rendelkezésre bocsátott költségvetési pénzeszközök helyi tanácsi szervek közötti felosztásáról.

A bizottság működése.

A bizottság elnökből, titkárból és 20 tagból áll. Üléseit meghatározott munkaterv szerint, évente négy alkalommal tartja. Az egyes ülések összehívását és azok levezetését az elnök akadályoztatása esetén a titkár végzi.

Össze kell hívni a bizottságot akkor is, ha

– azt a Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága indítványozza,

– vagy a bizottsági tagok legalább egyharmada kéri.

Az egyes ülésekre a bizottsági tagokon kívül meg kell hívni a napirendben érdekelt szervek képviselőit is.

A bizottság döntéseit szótöbbséggel hozza. Véleményazonosság esetén az elnök, távollétében a titkár szavazata dönt.

A bizottság kapcsolatot tart azokkal a tanácsi és más bizottságokkal, amelyek programja valamilyen módon érinti a cigány lakosságnak vagy egyes csoportjainak helyzetét.

A bizottság rendszeres kapcsolatot tart a helyi hírközlő szervekkel. Az egyes ülésekre napirendtől függetlenül meghívja a sajtó, a rádió munkatársait.

A bizottság egyetért a Szervezeti és Működési Szabályzattal és ajánlja azokat elfogadásra a Végrehajtó Bizottságnak.

Pécs, 1985. szeptember 9.

Dr. Erdődi Gyula s.k.
a bizottság titkára

BML XXIII. 2.d. BMT VB Szervezési és Jogi Osztály I. 935/1985.

Baranya Megyei Tanács VB
Cigányügyi Koordinációs Bizottsága
Pécs, Rákóczi út 34.
Szám: I. 935-3/1985

Jegyzőkönyv

Készült a Baranya Megyei Tanács VB Cigányügyi Koordinációs Bizottságának 1985. december 13-án tartott üléséről.

Az ülés helye: Baranya Megyei Tanács 012-es tanácskozóterme

Jelen vannak: A jelenléti ív szerint.

[...]

Az ülésről hangfelvétel készült. A jegyzőkönyvet Dr. Erdődi Gyula vezette.

Napirend:

1. Beszámoló a két ülés között végzett munkáról.

Előadó: Dr. Erdődi Gyula, a bizottság titkára

2. A cigány tanulók iskoláztatásának helyzete Baranya megyében.

Előadó: Fischer János, a Baranya Megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztályának vezetője

3. A bizottság 1986. évi üléstervének megvitatása.

Előadó: Dr. Erdődi Gyula, a bizottság titkára

Pirisi elvtárs köszöntötte a városi tanácsok művelődési osztályainak meghívott képviselőit, és a Magyar Úttörőszövetség Megyei Elnökségének képviselőjét.

1. napirend.

A bizottság titkára beszámolt a két ülés között végzett munkáról. Javaslatára a jövő évi költségvetésből céltámogatásként 5.000 Ft-ot juttat a Komlón működő rajz- szövő szakkörnek táborozás céljára.

A bizottság a beszámolót egyhangúlag elfogadta.

2. napirend

Fischer elvtárs szóbeli kiegészítőjében elmondja, hogy októberben az osztály a Művelődési Minisztérium előtt számolt be hasonló témában. A bizottság elé terjesztett anyag kiegészült az ott megfogalmazott javaslatokkal. A minisztérium megállapítása szerint a megyében tartósan jó színvonalú munka folyik a cigánygyerekek oktatása, nevelése terén. A cigány tanulók tankötelezettségének teljesítése nem megnyugtató.

Csernyánszky elvtárs, Temesné elvtársnő, Erdődi elvtárs, Horváthné elvtársnő tett felkérdéseket.

Fischer elvtárs és Huber elvtársnő válaszolt a kérdésekre.

Pirisi elvtárs megnyitotta a vitát.

Dombainé elvtársnő elmondta, hogy a veszélyeztetettség okai a mohácsi Park utcai és Brodaries téri iskolában mások, elsősorban környezetiek és az iskolák más vonzaskörzetéből adódnak. Mohács vonzaskörzetében minden napközis igényt kielégítenek. Több esetben a szülő nem kívánja gyermekét napközibe járatni. A gyerekek nehezen bírják a kötöttségeket. Az iskolamulasztókkal kapcsolatos szabálysértések esetében a figyelmeztetések, elbeszélgetések a hatékonyak, csak végszükségkor bírságnak. Az egyetemen folyó kutatá-

sok eredményeit az iskolák felhasználják. A fő gondot a korábbi lemaradásokban érzékeli. A szülők szemléletén is változtatni szükséges.

Pécs város tanulmányi felügyelője szerint az édesanyáknak több lehetőséget kellene biztosítani 4-6 órás munka vállalására. Korábban minden cigány tanulóval foglalkozó pedagógus fizetése mellett havi pótlékot kapott. Most évenkénti jutalmazás van. Megfontolásra érdemes a pótlék visszaállítása.

Csernyánszky elvtárs: a napközis ellátás mutatói az igazgató határozottságán is múlik. Nagy a pedagógusok körében a fluktuáció. Nyilván a szakmailag képzetebbek hagyják el a pályát.

Széles elvtársnő jónak minősíti az előterjesztést. Sok szempontból az előrehaladást az anyagiak hiánya okozza. Az összefogás szükségességét is hangsúlyozza.

Siklós Városi Tanács művelődési csoportjának képviselője elmondta, hogy a legtöbb cigány Siklós vonzáskörzetében él. Megismerkedtünk a homogén cigányközösség fogalmával. Az előrehaladást gátolja, hogy a települések intézményi szempontból gyengén ellátottak. Az iskola-előkészítést csak a 3 éves óvodai képzéssel lehet jól megoldani. A középfokú továbbtanulásuk terén vizsgálatot javasol, hogy mennyiben segítik az iskolák a cigány tanulók felvételét. Az elbeszélgetéseknél kiesnek, mert a kommunikációs készségük rossz, de tárgyi tudásuk adott.

Horváth M. elvtárs elmondja, hogy a cigánygyerekek száma nem nő, ellentétben a közhi-eedelemmel. A gyerekek egészségügyi állapotában azonban olyan negatív tényező található, amely a tanulási képességet rontja. Tápláltságuk nem megfelelő.

Kosztikáné elvtársnő szerint előfordul, hogy a családot bírságotól mentesítik iskolai mulasztás miatt, a másik oldalon segély formájában támogatják. E gyakorlat ellen igyekeznek fellépni. Ezután ismertette a szabálysértési eljárás menetét. A térítési hátralékok behajtása ma bírósági úton megy végbe, amely igen hosszadalmas.

Horváth V. elvtárs elmondta, hogy a tsz-nek is van oktatási feladata, amely óvodák, iskolák építésének támogatásában nyilvánul meg. Alacsony iskolai végzettségük kihát későbbi életükre, anyagi viszonyaikra. Nő a szakmunkások között a cigányfiatalok száma. Nehezen illeszkednek be a szigorú termeléséstechnikába. Több közöttük a fegyvelemsértő.

Horváth S. elvtárs igen jónak minősítette az előterjesztést. A jogszabályok mindig annyit érnek, amennyit megvalósítanak belőle. Tudatformáló tevékenységüket kell erősíteni.

Erdődi elvtárs jónak minősíti az anyagot, amely ütközteti a gondokat és az eredményeket. A kormányhatározat lehetővé teszi, hogy indokolt esetben kötelezni lehet a családot a gyermek óvodáztatására. A cigány tanulók aránya javult az alsó- és felső tagozat között. Többen kerültek be szakkörökbe, ezt a jövőben is erősíteni kell. A középiskolai lemorzsolódások csökkentése érdekében a művelődési osztály forduljon az ifjúságvédelmi felelősökhöz.

Több hozzászólás nem volt, ezért Pirisi elvtárs összefoglalta, majd lezárta a vitát.

3. napirend.

Kérdés és hozzászólás nem volt. A javasolt munkatervet a bizottság egyhangúlag elfogadta.

Pécs, 1985. december 16.

Dr. Erdődi Gyula s.k.
a bizottság titkára.

BML XXIII. 2.d. BMT VB Szervezési és Jogi Osztály I. 935/1985.

Baranya Megyei Tanács VB
Cigányügyi Koordinációs Bizottsága
Pécs, Rákóczi út. 34.
I. 42-2/1986

Jegyzőkönyv

Készült: a Baranya Megyei Tanács VB Cigányügyi Koordinációs Bizottságának 1986. március 19-én tartott üléséről.

Az ülés helye: Baranya Megyei Tanács VB 012-es tanácskozó terme

Jelen vannak: A csatolt jelenléti ív szerint.

[...]

Az ülésen meghívottként megjelent: Barnaki Zoltán a KISZ Baranya Megyei Bizottságának képviselőjében, és Gulyásné Forgó Marianna, főállású cigány család-gondozó Komlóról.

Napirend:

1. Beszámoló a megyében élő cigány lakosság helyzetéről

Előadó: Dr. Erdődi Gyula, bizottság titkára.

2. Jelentés megvitatása a Baranya Megyei Tanács VB szakigazgatási szervei a cigány lakosság beilleszkedése érdekében készített 1986-ig szóló intézkedési tervének végrehajtásáról.

Előadó: Dr. Erdődi Gyula, a bizottság titkára.

3. Tájékoztató a cigány lakosság beilleszkedését segítő vöröskeresztes tevékenységről.

Előadó: Horváth Sándor, a Vöröskereszt Megyei vezetőségének titkárhelyettese

4. Egyebek.

Az ülésről hangfelvétel készült.

Pirisi elvtárs megnyitotta az ülést, köszöntötte a bizottság tagjait, a meghívott vendégeket.

Ezután napirenden kívül Brandstetter elvtárs – a Baranyai Művelődés főszerkesztője – átadta a bizottság tagjainak a folyóirat legújabb, a cigánysággal foglalkozó tematikus számát.

1. napirend

Dr. Erdődi elvtárs szóbeli kiegészítőjében javasolta, hogy a bizottság az 1-2 napirendet együtt tárgyalja, majd ismertette, miért most került tárgyalásra a cigány lakosság megyei helyzete. A bizottság munkáját az elmúlt években igen jónak minősítette.

Elmondta, hogy a cigány lakosság létszáma becsült szám, amely a városi adatok bizonytalansága miatt van így. Alsószentmártonról és Gilvánfáról elmondta, hogy a beilleszkedés foka a két elcigányosodott községet vizsgálva Alsószentmártonban jobb. Legeklatásabban munkánk eredménye megyei szinten a településfelmérés területén látható.

A halmozottan hátrányos településeken, ahol a cigányság 25%-a él, rosszak a foglalkoztatási lehetőségek.

Országos és megyei támogatásból a VII. ötéves tervben várható, hogy valamelyest javul a helyzet.

Legnagyobb súly – a kormányhatározat alapján is a pedagógustársadalomra fog nehezedni, mert a beilleszkedés területén ma már a műveltség gyorsabb javításával lehet előrehaladni. Erősíteni kell a közművelődési tevékenységet is. Hiányzik a megyében egy öntevékeny cigányértelmiség is.

Hegedüs elvtárs, Kovácsné elvtársnő tettek fel kérdéseket. A kérdések megválaszolása után Pirisi elvtárs megnyitotta a vitát.

Hegedüs elvtárs elmondta, hogy a cigányság beilleszkedése a nemzetiségi elismerés felé halad. Kulturális értékeik vannak. A hivatalos nyelv kérdését kell a jövőben tisztázni. Sok cigánygyerek tanul a gyógypedagógiai intézetben. Véleménye szerint nem kellene cigányklubok, illetve 1-2, azok legyenek felszerelve. A 14 éven aluli korosztály nagyon kivészi részét a deviáns cselekményekből. A cigányság részvétele erőszakos bűncselekményekben jelentős. A hivatásos pártfogók közé alkalmazzanak egy cigányszármazású gondozót.

Csernyánszky elvtárs támogatja a határozati javaslatot, az előterjesztést jónak tartja.

Kovácsné elvtársnő kiemelt feladatnak tekinti a gálykúti cigánytelep felszámolását.

Sánta elvtárs jónak tartja a jelentést. A halmozottan hátrányos helyzetű települések támogatása fontos feladat. Több község elcigányosodása várható.

A tsz-ek sokat tesznek a foglalkoztatás javításáért. Arányai körzetenként változnak. Ezután ismertette a Dobszán és környékén élő cigányság helyzetét, fejlődését.

Keresztes elvtársnő kifejtette, hogy az aprófalvakban a nem cigány nők foglalkoztatási lehetőségei sem megfelelőek.

Horváth M. elvtárs az előterjesztést tárgyilagosságnak tartja. Nem biztos benne, hogy a cigányság elkülönülni akar, inkább csak beilleszkedni. A falvakban igen nagy a biológiai asszimiláció. Népgazdasági szempontból sok területen a cigányság nélkülözhetetlen munkát végez. Fontos a nem cigány lakosság helyes tájékoztatása. A bűnözés elsősorban a megyeszékhelyre koncentrálódik, ez nem cigány, hanem lumpen probléma.

Horváth S. elvtárs nagyon jónak tartja a jelentést. A cigányság arányszámának a növekedése nem magas, a baj a nem cigány lakoságnál van. A születésszabályozás területén az elmaradottabb rétegeknél van még tudati elmaradás. A cigány nők nem dobják el gyermeküket, mi vesszük el. Szorgalmazni a családnál maradást kell, a családokat kell segíteni.

Horváth V. elvtárs jónak tartja a beszámolót. A tsz-ek valóban sokat tesznek a cigányság foglalkoztatásának javításáért, nem a tsz tagságot, hanem az alkalmazásukat szükséges szorgalmazni. Előrelépést az oktatásnál tegyék meg.

Több hozzászólás nem lévén, Erdődi elvtárs reagált a felvetett problémákra.

2. napirend.

Horváth S. elvtárs szóbeli kiegészítőjében elmondta, hogy a Vöröskeleszt jelentős tudatformáló szerepet vállalt fel, ez rossz hatásokkal folyik. Céljuk a közéleti tevékenység javítása. Tevékenységük munkahelyekre, iskolákra is kiterjed. Jó a kapcsolatuk a szakszervezettel és a Népfronttal.

Csernyánszky elvtárs, Kovácsné elvtársnő tettek fel kérdéseket. A kérdések megválaszolása után Pirisi elvtárs megnyitotta a vitát.

Csernyánszky elvtárs elmondta, hogy javult a hivatásos bírósági pártfogók és a Vöröskeleszt együttműködése.

Több hozzászólás nem lévén Pirisi elvtárs lezárta a napirend tárgyalását azzal, hogy a társadalmi szervek tevékenysége nélkül nem értük volna el az eddigi eredményeket.

Több napirend nem lévén Pirisi elvtárs a bizottsági ülést lezárta.

Kmf.

Dr. Erdődi Gyula s.k.
a bizottság titkára.

BML. XXIII. 2.d. BMT VB Szervezési és Jogi Osztály I. 42/1986.

Magyar Vöröskereszt
Baranya Megyei Vezetősége
Pécs, Széchenyi tér 18.

Tájékoztató a cigány lakosság beilleszkedését segítő vöröskeresztes tevékenységről
Előterjesztés: a Baranya Megyei Tanács VB
Cigányügyi Koordinációs Bizottság
1986. márciusi ülésére

Tájékoztató

a cigánylakosság beilleszkedését segítő vöröskeresztes tevékenységről

A Magyar Vöröskereszt Baranya Megyei Vezetősége és alsóbb szintű vezetőségei folyamatos tevékenységgel segítik a cigány lakosság beilleszkedésének megoldását.

A szervezeti keretet a megyében működő 706 Vöröskereszt alapszervezet biztosítja. Cigány alapszervezet működik Alsószentmártonban, Gilvánfán, Mindszentgodisán és Mánfán.

A Vöröskereszt sajátos tudatformáló felvilágosító tevékenységével igyekezett hatni a cigányrétegre az elmúlt időszakban. A társadalmi szintű feladatból az alábbi célkitűzések megvalósításán fáradoztak vezetőségeink, aktívaink:

- gyermek- és ifjúságvédelem,
- anya- és csecsemővédelem,
- időskorúak segítése,
- az egészséges életre nevelés fokozása,
- személyi és környezethigiénés viszonyok javítása,
- a munkavállalás segítése,
- a dolgozó kollektívába való beilleszkedés segítése,
- a közéleti tevékenység lehetőségének biztosítása.

A gyermek- és ifjúságvédelmi munka területén a jelző, javaslattevő szerepet vállalták aktivistáink. A telepeken és lakóterületen igyekeznek meggyőzni a szülőket a gyermekek iskoláztatásának fontosságáról. Több alapszervezet tanszer, egészségügyi csomag és ruha-gyűjtéssel segítette a rászorultakat.

Az állami gondozásba került gyermekek nevelését, nevelőszülői hálózat bővítésével, esetleges örökbefogadás elősegítésével igyekeznek megoldani. A nevelőszülői hálózat különösen Komló városban hozott szép eredményeket. A városi vezetőség a nevelőszülők részére rendszeres továbbképzést szervez.

Városi vezetőségeink kiemelt feladatként szorgalmazzák az iskolai Vöröskereszt csoportokba történő bevonását a tanuló cigány fiataloknak.

Pedagógiai szempontból fontosnak tartjuk a sikerélményt a cigány tanulók részére. Ezen keresztül sikerül az egészséges életmód iránt felkelteni az érdeklődést, a közösségi életbe bevonni.

Az aktívák rendszeresen látogatják a sokgyermekes családokat, szükség szerint javaslatot tesznek a családok szociális megsegítésére, közreműködnek a kapott anyagi támogatás célszerű felhasználásában.

Az anya- és csecsemővédelem társadalmi segítése egyik legfontosabb feladatunk. Ezt a

munkát aktívaink az egészségügyi szolgálat szakmai irányításával, a védőnők aktív segítségével végzik.

Tevékenységük eredményeképpen csökkent a nem kívánt terhességek száma, több szülőképes korú él a korszerű fogamzásgátló eszközökkel. Előrelépés történt a terhességgondozáson való megjelenés vonatkozásában is. Így mind ritkább az eltitkolt terhesség.

A Vöröskereszt alapszervezetek által szervezett csecsemőgondozási tanfolyamokon megtaláljuk a cigány kismamákat, anyukákat is, ahol a csecsemőgondozással és ellátással kapcsolatos legfontosabb tennivalókat sajátítják el, illetve gyakorolják.

Az idősek száma a cigány lakosság körében is növekvő számot mutat. Tapasztalataink szerint az idősek a legritkább esetben kérik szociális otthoni elhelyezésüket. Úgy tűnik saját szintjükön az idősekről való gondoskodás nagyobb mint az átlag népességnél.

Az egészségügyi felvilágosító tevékenységgel aktívaink eljutottak a családokhoz, a cigány családokhoz is.

Az egészséges életre nevelés területén az alábbi módszereket alkalmaztuk:

- egyéni beszélgetések,
- csoportos beszélgetések,
- előadások,
- tanfolyamok,
- filmvetítések,
- fórumok.

Különösen eredményesnek tartjuk a filmvetítésekkel egybekötött előadásokat.

Hatásosságot tekintve a tanfolyamos képzési forma bizonyult a legjobbnak.

A tárgyalt időszakban az alábbi tanfolyamokat szervezték alapszervezeteink a cigányrétegek bevonásával:

- csecsemőgondozási- ápolási,
- sütő-főző,
- elsősegélynyújtó,
- egészséges élet tanfolyamok.

Az egészséges életmódra nevelés sajátos módszerének tartjuk a környezetvédelmi, tisztasági mozgalom szervezését, mind a még meglévő cigánytelepeken, mind a cigánylakta településeken.

A betelepülések helyenként a környezet egészségügy területén átmeneti problémát okoztak. Azonban az asszimiláció és akkomodáció hatása itt is érvényesült. Az egyensúly rendre helyreállt.

A betelepültek fokozatosan átveszik a helyi szokásokat és igyekeznek portájukat csinosítani, rendben tartani.

A személyi tisztaság területén sikerült eredményeket elérni. A tetvesség és rühesség azonban napjainkban is előfordul.

Jellemzővé vált az utóbbi időszakban, hogy a cigány rétegeknek nem külön rendezvényeket szerveznek városi- és alapszervezeti vezetőségeink, hanem a lakosság körében szervezett rendezvényeken látják vendégül a cigánylakosokat is.

Ezzel a módszerrel és az esetlegesen még meglévő különbségeket segítik felszámolni.

A cigány lakosság munkavállalási kedvének fokozásával észrevehetően javultak anyagi lehetőségeik. Ennek kettős hatását érzékeljük. A cigány lakosság egy csoportja igénye növekedése és kielégítése alapján a teljes beilleszkedés fokán van. Másik csoportja a beilleszkedés határán foglal helyet.

A harmadik csoport még úgy tűnik, csak hosszú idő után tudja átlépni a beilleszkedés küszöbét. A jövőben ezzel a réteggel kell a különböző szintű vezetőségeinknek és aktivistáinknak foglalkozni, beilleszkedésüket a rendelkezésre álló módszerekkel elősegíteni.

A jövőbeni feladatunkat az alábbiakban kívánjuk megfogalmazni és végrehajtani:

1. A megyei és alsóbb szintű vezetőségeink területükön elemezzék a cigány lakosság beilleszkedését segítő tevékenységet, éves munkaterveikben határozzák meg a soron lévő feladatukat.

2. Továbbra is fokozott ütemben kell folytatni az egészségügyi felvilágosító, nevelő tevékenységet.

3. Szorgalmazni kell a helyes táplálkozás kialakítása céljából a sütő-főző tanfolyamok szervezését.

4. Alapszervezeteink továbbra is kísérik figyelemmel a cigány családok életét, jelző-szolgálat útján tegyék meg a hatósági szervekkel közösen a megelőző beavatkozást szükség szerint.

5. Az általános és középfokú iskolák tanulói körében fokozzuk a Vöröskereszt munkába történő bevonásukat, ezzel is segítve a közösségi életre történő nevelést.

6. Az ipari és mezőgazdasági üzemekben a Vöröskereszt alapszervezetek és szakszervezeti bizottságok közös tevékenysége alapján segítik a cigány dolgozók nevelését.

7. A közösségekbe beépült családok beilleszkedését segítő akciókban együttműködünk az egészségügyi szolgálattal, a Hazafias Népfront Bizottságokkal, lehetőség szerint a KISZ alapszervezetekkel.

Pécs, 1986. február 27.

Horváth Sándor s.k.

Vöröskereszt megyei titkárhelyettes

BML XXIII. 2.d. BMT VB Szervezési és Jogi Osztály I. 42/1986.

48/a

Baranya Megyei Tanács VB.

Cigányügyi Koordinációs Bizottsága

Pécs, Rákóczi út. 43.

Jegyzőkönyv

Készült: a Baranya Megyei Tanács VB Cigányügyi Koordinációs Bizottsága 1986. szeptember 18-án tartott üléséről.

[...]

Napirend:

1. Beszámoló a Somogyapáti Községi Közös Tanács közigazgatási területén élő cigány lakosság helyzetéről

Előadó: Sztanek Jánosné, tanácselnök

2. A cigányművelődés segítése Baranya megyében

Előadó: Bokor Béla, a Baranya Megyei Művelődési Központ igazgatója

3. Tájékoztató a Cigányok Világszövetségének legutóbbi üléséről

Előadó: Dr. Várnagy Elemér a JPTE Neveléstudományi Tanszékének docense

4. Egyebek.

Pirisi elvtárs köszöntötte a bizottság tagjait és a meghívott vendégeket. Az ülésen képviseltette magát a sajtón kívül a KISZ Baranya Megyei Bizottsága, a TIT Baranya Megyei Szervezete, a Magyar Úttörők Szövetsége megyei Elnöksége, a Baranya Megyei Tanács VB Művelődési Osztálya és a komlói Művelődési Központ.

1. napirend

Az előterjesztőnek szóbeli kiegészítése nem volt.

Temesvári elvtárs tett fel kérdést.

Sztanek elvtársnő válaszában elmondta, hogy azzal a néhány házzal, amelynek állaga leromlott, nem tudnak mit csinálni. A tanácsnak erre a célra anyagi eszköze nincs. Az ott lakó családok állandó munkával sem rendelkeznek. Bontási anyagot sem tudnak a családoknak adni. A 14-18 éves fiatalok nem tudnak elhelyezkedni, mert nincs munkalehetőség. Az ügyben a Szigetvár Városi Tanáccsal naponta vannak kapcsolatban.

A szigetvári szakmunkásképzőből igen sokan lemorzsolódnak már az első évben.

Több kérdés nem volt Pirisi elvtárs megnyitotta a vitát.

Kovácsné elvtársnő elmondta, hogy a lakáskérdés megoldásában fontos lenne, a tanács műszaki hatósága és az OTP közös helyszíneléssel vizsgálná meg a megvételre kerülő ház állapotát. Sajnos a jelenlegi gyakorlat szerint, ha a tanács vételre alkalmasnak találja is, előfordul, hogy az OTP nem, így kárba vész a sok munka és az ügyfél is kezdheti előlről a lakóház keresését.

Keresztesné elvtársnő hozzászólásában elmondta, hogy a szigetvári munkaközvetítő hivatal nem jelezte, hogy a cigányfiatalok nem tudnak elhelyezkedni, nyilván, mert nem jelentkeztek nála. El kell oda küldeni őket. Sajnos a tapasztalat azt mutatja, hogy a munkavállalók bizalmatlanságot keltenek öltözködésükkel a munkáltatókban, sok esetben azért nem is veszik fel őket. Igen gyakori a munkahelyről való kilépés, majd máshová belépés is.

Orsós elvtárs szerint az alkoholistákat a szigetvári alkoholgondozóban lehetne kezelni és nem lemondani róluk. Keménynek tartja az előterjesztést, hogy a cigányok tetvesek. Biztos, néhány igen, de nem az összes.

Széles elvtársnő elmondta, hogy az építési- és vízügyi osztály körlevélben hívta fel a tanácsok figyelmét, mi módon lehet a telephez hasonló körülmények között élőkét segíteni. Ezt az anyagot szükséges alaposan át tanulmányozni.

Erdődi elvtárs az előterjesztés szemléleti problémáira hívta fel a figyelmet A helyi tanács nincs könnyű helyzetben, elsősorban Patapoklosi miatt, az ott élő cigányok miatt.

A tanácsnak nagyobb kezdeményező készséget szükséges tanúsítania. A szakmunkásképzőből való nagyfokú lemorzsolódás okait a művelődési osztállyal közösen megvizsgáljuk. A foglalkoztatási adatok nem rosszak. Az óvodába járó gyerekek száma igen alacsony.

Huber elvtársnő a hátrányos helyzetből érkezők hátrányos helyzetéről szolt a középfokú tanintézetek vonatkozásában.

Sztanek elvtársnő a felmerült problémákra reflektált.

Több hozzászólás nem volt, Pirisi elvtárs lezárta a vitát.

A bizottság a következő ajánlást fogadta el:

Legyen egységesebb a tanács és az OTP elbírálása a lakóházvásárláskor a ház állapotára vonatkozóan. Vizsgálják meg miért morzsolódnak le a szakmunkásképzőből a tanulók. A tanács fordítson az eddigieknél is nagyobb gondot a helyi cigány lakosság beilleszkedésére, különös tekintettel a Patapoklosiban élőkre.

2. napirend

Bokor elvtárs szóbeli kiegészítője után Várnagy elvtárs, Temesvári elvtárs, Kovácsné elvtársnő, Orsós elvtárs, Keresztesné elvtársnő tettek fel kérdéseket.

Bokor elvtárs válaszában elmondta, hogy hiányoznak a jó klubvezetők, de a felbomlásokhoz a klubtagság is hozzájárul. A cigány közművelődésnek országosan is a klubok a bázisai, de válságban vannak. Talán új formák keresésére is szükség volna. A munkahelyek felé kellene lépni.

Több hozzászólás nem lévén, Pirisi elvtárs megnyitotta a vitát.

Páll elvtárs szerint a közművelődés egyik eszköz a cigányság felemelkedéséhez, de a klubokban csak a megyében élő cigányság 1%-a dolgozik, Komlón egy jól működő cigányklub volt, megszűnését részben a cigánytelep felszámolása okozta. Ma már egyre inkább beolvadnak a városban működő ifjúsági klubokba. Most új vezetővel új klubbal próbálkoznak.

Várnagy elvtárs elmondta, hogy Alsószentmártonban egy pap rendszeresen foglalkozik a fiatalokkal.

Bertha elvtárs elmondta, hogy a közművelődésnek feladatai vannak a nem cigányság körében a cigányságról. Szólt a mohácsi Művelődési Központ kezdeményezéséről egy új klub indítása ügyében. Szeretnék, ha ez a klub szakmai bázissá válna. A közművelődési csoport anyagilag is fogja támogatni őket.

Kovácsné elvtársnő szerint a Cigányok Kulturális Szövetségének nagy feladatai vannak a cigányság közművelődésében.

Erdődi elvtárs hozzászólásában elmondta, hogy izgalmas téma került a bizottság elé. Kérte a bizottságot, hogy a mohácsi kísérletre 40 ezer forintot szavazzon meg. A működő cigányklubok száma máshoz viszonyítva nem alacsony számú. Sajnos amatőr együttesek, színjátszó csoportok nincsenek. A 60-as és 70-es években szervezettebb volt a cigány közművelődés.

Több hozzászólás nem lévén Pirisi elvtárs lezárta a vitát. A bizottság az előterjesztést a megfogalmazott feladatokkal elfogadta és a mohácsi cigányklub támogatására 40 ezer forintot szavazott meg.

3. napirend:

Várnagy elvtárs szóbeli tájékoztatót adott a Cigányok Világszövetségének legutóbbi üléséről. Több napirend nem lévén Pirisi elvtárs az ülést lezárta.

Pécs, 1986. szeptember 22.

Dr. Erdődi Gyula s.k.
a bizottság titkára

BML XXIII. 2.d. BMT VB Szervezési és Jogi Osztály I. 42/1986.

48/b

Baranya Megyei Művelődési Központ
7621. Pécs, Széchenyi tér 9.

A cigányművelődés segítése Baranya megyében

Előterjesztés a Baranya Megyei Tanács VB Cigányügyi Koordinációs Bizottsága
1986. szeptember 18-i ülésére

A cigányművelődés segítése Baranya megyében

Rövid történeti áttekintés

Napjaink magyar társadalmának egyik fontos feladata a cigány lakosság élethelyzetének javítása és beilleszkedésének segítése. A cigányok életkörülményeinek javítása érdekében számos intézkedés született. Először Mária Terézia 1768-as „Cigányügyi rendelete” igyekezett javítani helyzetükön úgy, hogy letelepedésre és önálló foglalkozásra kötelezte őket. Ezt követően II. József 1782-es felújító rendeletét leszámítva a történelem alakulása egészen 1945-ig nem igazán kedvezett a cigányoknak. A felszabaduláskor Magyarországon a cigányok is egyenlő jogokat kaptak a többi állampolgárhoz hasonlóan.

A felszabadulás megteremtette a felzárkózás lehetőségét a cigány lakosság számára is. 1945 óta a cigányok helyzetének javítása érdekében több intézkedés született. Az egyik legjelentősebb az 1961. június 20-i MSZMP PB határozat, amely célul tűzte ki a cigány lakosság felemelkedése érdekében; az elkülönítésük megszüntetését, az állandó munkához jutást, az elkülönült cigánytelepek felszámolását és kulturális színvonaluk emelését. Napjainkban is több jelentős és hathatós intézkedés látszik kibontakozni.

Az állami és társadalmi méretű intézkedések ellenére a társadalom egy része még ma is előítéletekkel felvértezve szemléli ezt a kérdést, hátráltatja a jelentős változásokat hozó eredmények elérését. Erre utal Pozsgay Imre is a Cigányalmanachban írott előszavában: „hiszen hosszú ideig azt, hogy cigánykérdés van Magyarországon nem nagyon ismertük el, egyszerűen a cigányok szociális beilleszkedési problémájáról esett szó, és ebből az aspektusból megközelítve az ügy bizonyos fokig lesüllyedt településpolitikai, szociálpolitikai kérdéssé, és ezzel együtt valamiképpen a lakásosztássá, a beilleszkedést és az asszimilációt sürgető politikai magatartássá...”

Helyzetkép Baranyában

Magyarországon Borsod és Szabolcs megye után Baranyában élnek legtöbben cigány származásúak. Létszámuk 23 ezer, az összlakosság 5,2%-a.

A megye 290 települése közül 253-ban élnek cigányok 11%-a Pécsen, 16%-a a többi városban és 70%-a községekben él. Baranyában kb. két évtizede még a munkaképes cigányosság mintegy 3/4-e nem dolgozott. Ma már a férfiak foglalkoztatása közel teljes. Kevés azonban az állandó foglalkoztatásban lévő cigány nők aránya.

Profilunk szerint és munkánk során elsősorban a megyében lévő cigányközművelődés helyzetét kísérjük figyelemmel, támogatjuk és ösztönözzük a különböző közművelődési formációk kibontakozását, különös tekintettel a cigányok hagyományainak és értékrendjének talán leginkább megfelelő klubhálózat fejlődését.

A megyében jelenleg 10 cigányklub működik, közülük a vémeédi, a drávapiski és az alsószentmártoni klub tapasztalatairól, eredményeiről és a komlói klub felbomlásának okairól tájékoztatunk kissé részletesebben, s így megyei általános érvényű tapasztalatokhoz is jutottunk. A kiválasztás nem volt véletlen, hiszen Alsószentmárton kizárólag cigányok lakta település, Drávapiski a többségi nemzet és cigánylakta vegyes település, Vémeéd a nemzetiségiek (németek, székelyek) és cigányok lakta vegyes település, Komlót városi volta és a korábban jól működő klubja miatt emeltük ki.

Alsószentmárton:

Homogén cigánytelepülés, 446 munkaképes korú lakosság. A klub 1971-ben alakult. Nyitvatartási rendje minden nap 6-10-ig.

Programjai: zenés összejövetelek, disco, havonta egyszer ismeretterjesztő és felvilágosító előadások, politikai fórumok. A látogatók korosztálya vegyes. Az olvasni tudók nagy ré-

szé látogatja a könyvtárat. Jelenleg működik egy amatőr beat zenekar. Korábban néptánc csoportjuk is volt, de megszűnt. A székhelyközség művelődési házával nincs együttműködésük, a programjait ritkán látogatják.

Drávapiski:

A falu összlakossága 130 fő, ebből 42 cigány. A cigány családok nem elkülönülten telepedtek le, hanem a magyar lakosság között szétszóródva. A beilleszkedés nagyjából megtörtént. A cigány és a magyar lakosság életvitelében, helyzetben (munkavállalás, művelődés stb) nincs lényeges különbség. A jelenleg is működő klubban magyar és cigány klubtagok közösen vesznek részt a programokban. A rendszeres látogatók száma 20 fő körüli. Programjaik elsősorban a hét végén szerveződnek. Ezek többnyire zenés-táncos műsorok.

Véménd:

Az 1984 főt számláló településen közel 200 fő a cigánylakosok száma. Életkörülményeik elmaradnak a faluban élő nemzetiségiekétől. Többnyire rossz lakáskörülmények között élnek. Az általános iskolába beiskoláztak 20%-a cigány, de a nyolc osztályt elvégzők száma nagyon alacsony. A cigányklub 1981 óta működik (Buzás József vezetésével).

A helyi támogatás mellett nagyrészt az ő személyének köszönhető, hogy a klub sikeresen működik. A tradíciókra, a családi és közösségi életmódra is következtetni engedő tény, hogy a lányok elsősorban 10-18 éves korosztálya, míg a fiúk 10-30 éves korosztálya alkotja a tagság zömét.

Kb. 20-15-ös létszámú állandó tagsága van a klubnak, a többi cigányszármazásúak csak egy-egy programra térnek be, de programjuk szervezett és rendszeres. A legnépszerűbb a disco, de nagy érdeklődés kíséri az egészségügyi témájú előadásokat is. Rendkívül sikeres volt Fenyvesi József képzőművész kiállítása. A klubban cigányzenekar is működik, melynek sikerét jelzi, hogy meghívást kaptak az őszi velencei szemlére. A helyi Tanács munkatársai rendszeresen tartanak tájékoztatókat a klubban, s így a klub színtere egyes szociális problémák felvetésének, megoldásának is.

Komló:

A városban a cigányközművelődésnek nagy hagyományai vannak. Már a 60-as években szervezett cigányközművelődés volt Komlón, s ez leginkább a klub keretein belül történt. A cigányklub (melyet Krajczár Zoltánné vezetett) 1986 tavaszán megszűnt. A klub addig a beilleszkedést is jól segítette, programjuk elsősorban hétfői discokból, az ünnepekre való közös készülődésből, a háztartási teendők gyakorlásából és az egyéb zenés rendezvényekből állt. A klubvezető hozzáértését, lelkesedését mutatja, hogy ahol szükségesnek látta családlátogatást is tett. 1984-ben többen részt vettek a balatoni regionális-klub cigánytalálkózón. A klub megszűnése után az újraindítás feltételei megvannak pl. a korábbi klubtagok többsége keresi a kapcsolatot a művelődési intézménnyel, a régi klubvezetővel.

A cigány közművelődés helyi hagyományaira és új kezdeményezéseire építve 1985-ben eredményes cigánykonferenciát szervezett a megyei Cigányügyi Bizottság Komlón a megye pedagógusai, népművelői részére.

A cigányközművelődés fejlesztésének főbb területei

A nemzetiségek életét, kulturális viszonyait segítő meghatározó dokumentumok, szakmai törekvések és módszerek a cigány etnikumra történő alkalmazása a sajátos szociális és művelődési dimenziók miatt speciális megközelítést igényel.

Az előbbrelépéshez rendkívül objektíven, de nem érzelmentesen kell szemlélni a dolgokat. A tapasztalatok is azt bizonyítják, a cigányok kulturális hagyományait, eltérő művelődési fejlettségi szintjüket, igényeiket figyelembe véve a klubrendszer alkalmas lehet arra,

hogy közművelődési bázissá váljék a cigányok számára. Természetesen a klub funkciója szükség és igény esetén változhat.

A következőket, módszeres és folyamatos munka csak a cigányközművelődésben érdekelt valamennyi tényező és a cigány lakosság együttes összefogásával, aktivitásával érhető el.

Tevékenységünk tervezése, szervezése során a folyamatosan jelentkező tennivalók mellett koncentrált figyelemmel foglalkozunk a következő főbb feladatokkal:

– A HNF Megyei Bizottsága évi rendszeres fórumainak előkészítésében és gyakorlati kivitelezésében szerepet vállalunk.

– Együttműködünk és igény szerint részt veszünk megyei szinten megalakuló cigánytanács munkájában

– 1986 őszére tervezzük a megyében működő cigányklub vezető tanácskozását, továbbá alkotótábor jelleggel az ősi cigánymesterségeket bemutató szaktábor létrehozását, amelyet 1987 nyarára tervezünk.

– A MMK segíti az újonnan alakuló cigányklubok tartalmi tevékenységét, működést (pl. Mohács).

– Pályázatot hirdetünk a megyei Cigányügyi Koordinációs Bizottsággal a közművelődésben alkalmazható új módszerek megismerése és elterjesztése érdekében.

– A Megyei Művelődési Központ Diskurzus c. módszertani új kiadványa 1987-ben a cigányközművelődéssel és a nemzetiségi művelődéssel foglalkozó tematikai számot jelentet meg.

– A cigányközművelődéssel foglalkozó baranyai és országos publikációk és kiadványok jegyzékét (bibliográfiáját) elkészítjük a Megyei Könyvtárral közösen.

Említést teszünk az 1986 május 29–31. között Fonyódon megrendezett regionális cigány közművelődési konferenciáról.

Az ország szinte minden részéről képviseltették magukat mindhárom cigány-etnikai csoportok. A konferencián az újonnan alakult Cigány Kulturális Szövetség terveiről és elképzeléseiről tájékoztató hangzott el. A tanácskozás tapasztalatait folyamatosan hasznosítjuk.

Pécs, 1986. szeptember 2.

Bokor Béla s.k.
a Baranya Megyei Művelődési Központ
igazgatója

1. sz. melléklet

Cigányklubok Baranyában

Véménd	30 fő	vez.: Buzás József
Mindszentgodisa	30 fő	Orsós György
Drávapiski	20 fő	Baráth Gyula
Godisa	12 fő	Pojákovics József
Alsószentmárton	50 fő	Ignác Mihály
Pettend	25 fő	ifj. nagy Sándor
Kistamási	15 fő	Orsós János
Hetvehely	20 fő	
Aranyosgyány	40 fő	

A Baranyai cigányok életkörülményeivel és kulturális helyzetével kapcsolatos néhány fontosabb baranyai publikáció

- Hoóz István: A cigányok születési jellegzetességei a sellyei járásban (1964)
Kodolányi János: Cigánylány csókja (1942)
Papp Gyula: Segédanyag beás cigánygyerekek magyarmyelvi kommunikációs készségének fejlesztésére.
Várnagy Elemér: A cigány tanulók személyiségfejlesztésének problémái. Hátrányos helyzetük okai, a megszüntetés lehetőségei.
Várnagy-Ruppertné: Cigánykutatások bibliográfiájához.
Várnagy Elemér: Halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek művészi képességének fejlesztése a Dél-Dunántúli régióban.
Várnagy Elemér: Törekvések a cigány tanulók eredményesebb iskolai munkájának biztosítására.
Várnagy Elemér: A cigányság beilleszkedésének problémaköréből
Várnagy Elemér: A cigánygyerekek nevelése, oktatása
Várnagy Elemér: Tanulmányok a cigánygyerekek oktatásával, nevelésével foglalkozó munkacsoportok vizsgálataival
Váradi Ferenc: Baranya múltja és jelene – Baranya népei cigányok 211-219 old.
Vekerdí József: A magyarországi cigány nyelvjárások szótára
Andor Mihály szerkesztésében: Cigányvizsgálatok.
Dr. Erdődi – Páll Lajos szerk.: Baranya megyei cigánynapok Komló „Baranyai Művelődés” 85/2 sz. A baranyai cigányságról
„Diskurzus” 84 Váradi Judit: Regionális cigányifjúsági találkozó
Mezei József: Cigány klubvezető találkozója Kaposváron (beszámoló) (166, 266-2/1981)
Mezei József: Hatvani cigánykonferencia (beszámoló) (276/81)
Kleisz Teréz: Amatőr cigányegyüttesek (beszámoló) (81/81)
Kleisz Teréz: Cigány folklór együttesek (beszámoló) (81-4/81)
Kleisz Teréz: Cigányközművelődési továbbképzés Balatonalmádi 231/81 (beszámoló)
BML XXIII. 2.d. BMT VB Szervezési és Jogi Osztály I. 42/1986.

49/a

Baranya Megyei Tanács VB
Cigányügyi Koordinációs Bizottsága
Pécs, Rákóczi út 34.
Szám: I. 49-2/1987.

EMLÉKEZTETŐ

Készült: a Baranya Megyei Tanács VB Cigányügyi Koordinációs Bizottság 1987. március 26-i üléséről.

Az ülés helye: Baranya Megyei Tanács 009-es tanácskozó terme.

[...]

Napirend:

1. Tájékoztató a két ülés között eltelt időszak főbb eseményeiről.

Előadó: Dr. Erdődi Gyula

2. Az állami gondozott cigány gyermekek helyzete, beilleszkedési gondjai Baranya megyében.

Előadó: Dr. Murányi Katalin, a Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet igazgatója.

3. A KISZ szerepe a cigányfiatalok beilleszkedésében, közéleti tevékenységük erősítésében.

Előadó: Barnakki Zoltán, a KISZ Baranya m. Bizottságának munkatársa.

4. A helyi tanácsok mellett működő cigányügyi bizottságok működésének tapasztalatai

Előadók: bizottságok elnökei.

Pirisi elvtárs megnyitotta az ülést, köszöntötte a bizottság tagjait és a meghívott vendégeket.

1. napirend

Erdődi Gyula tájékoztatta bizottságot a két ülés között eltelt időszak főbb eseményeiről. A bizottság a tájékoztatót egyhangúlag elfogadta.

2. napirend

Murányi elvtársnő szóbeli kiegészítést nem tett.

Temesvári elvtárs, Keresztesné elvtársnő, Kosztics elvtárs, Horváth M. elvtárs tettek fel kérdéseket.

A kérdések megválaszolása után Pirisi elvtárs megnyitotta a vitát.

Dr. Hegedüs elvtárs elmondta, hogy a 18 éves korig folyó intézményes nevelés után kerülnek nehéz helyzetbe a gyerekek. Negatív hatás, hogy az állami gondozott gyerekek intézményei általában a várostól távol esnek. A gyerek 18 éves korában jelentkezik a család visszahúzó ereje. Tovább nincs intézményes gondoskodás. Utógondozásra szükség lenne. A nevelőszülői hálózat fejlesztése fontos, mert a gyerekek családban nőnek fel. A jelentés igen alapos és elemző. Az örökbefogadásokat csecsemőkorban fontos lenne jobban szorgalmazni. Javasolta, hogy a GYIVI-ben legyen egy cigányszármazású hivatásos pártfogó.

Huber elvtársnő elmondta, hogy az állami gondozottak intézményrendszerében kevés a képzett gondozónő, alig van pszichológus, ezekre a meghirdetett állásokra a szakemberek nem jelentkeznek.

Családi modellt az intézmények nem tudnak kialakítani. Szólt a gyógypedagógiai intézményekbe tanulók normál általános iskolába való visszahelyezésének problémáiról. Az anyagot igen magas szintűnek minősítette.

Kovácsné elvtársnő kifejtette, hogy jó lenne, ha a VIII. ötéves tervben a szociálpolitika intézményes fejlesztése megjelenne a céltámogatásoknál.

Az állami gondozásból kikerülő 18 éves gyerekek számára dolgozzanak ki egy olyan támogatási formát, amelynek segítségével lakáshoz tudnak jutni.

Több hozzászólás nem volt, ezért Pirisi elvtárs megköszönte az előterjesztő munkáját és a vitát lezárta.

3. napirend.

Barnakki elvtárs szóbeli kiegészítést nem tett.

Szalontainé elvtársnő tett fel kérdést.

A válasz megfogalmazása után Pirisi elvtárs megnyitotta a vitát.

Horváth elvtársnő az előítéletek negatív hatásáról beszélt a foglalkoztatás területén.

Erdődi Gy. elmondta, hogy elfogadja azt a tételt, mely szerint a cigányszármazású KISZ fiatalokat is a végzett munkájáról ítéli meg az alapszervezetekben. De vannak olyan alapszervezetek is (Alsószentmárton, Gilvánfa stb) ahol nagyrészt cigányok a tagok. Ezeknek a munkájára volna fontos a jövőben jobban odafigyelni.

Kovácsné elvtársnő elmondta, hogy Sásdon a 14 KISZ alapszervezet közül kettőnek cigány a titkára. Beszámolt az alapszervezetek jó munkájáról.

Hegedűs elvtárs kifejtette, hogy a „másság” hangsúlyozása okozza a társadalom torz véleményeit a cigánysággal kapcsolatban.

Erdődi Gy. a „másság” pozitív megnyilvánulásiról szolt.

Több hozzászólás nem volt, Pirisi elvtárs összefoglalta a vitát.

1. napirend.

Erdődi Gy. elmondta, hogy a tanácsok mellett működő cigányügyi bizottságok 1,5 éve működnek, az első tapasztaltok összegzése történik most, ezért fontos, hogy a bizottság erősítse a törekvéseket.

Kérdést a bizottsági tagok nem fogalmaztak meg. Ezért Pirisi elvtárs megnyitotta a vitát.

Horváth M. elvtárs az előterjesztések rövidegét és őszinteségét hangsúlyozta.

Bimbó elvtárs a mindszentgodisai bizottság jó működését, jó koordinatív készségét emelte ki. A jövőben a tervek szerint minden tevékenységbe bevonják a bizottságot.

Szélesné elvtársnő kérte, hogy a bizottságokat vonják be a cigányok lakásviszonyainak javítása munkálataiba.

Kovácsné elvtársnő elmondta, hogy Sásdon nem működik cigányügyi bizottság, de a tanács más bizottságai rendszeresen foglalkoznak a kérdéskörrel.

Pirisi elvtárs összefoglalójában elmondta, hogy csak jól működő bizottságokat szabad fenntartani. Jó példaként említette a pécsi szakbizottságot, amely sokat tett a pécsi telepek felszámolásáért.

Több hozzászólás nem volt, ezért Pirisi elvtárs a bizottsági ülést bezárta.

Pécs, 1987. április 1.

Dr. Erdődi Gyula s.k.
a bizottság titkára.

BML XXIII. 2.d. BMT VB Szervezési és Jogi Osztály I. 49/1987.

49/b

Baranya megyei Gyermekek és Ifjúságvédő Intézet

Az állami gondozott cigány gyerekek helyzete,
beilleszkedési gondjai Baranya megyében

Előterjesztés: A Baranya Megyei Tanács VB Cigányügyi Koordinációs Bizottsága
1987. március 26-i ülésére

I. Bevezető

A cigánylakosság helyzetének, életkörülményeinek javításával kapcsolatos, időszerű feladatokról rendelkező párt- és állami határozatok számos területen határozzák meg azokat a tennivalókat, amelyek jelentősen befolyásolják a cigány családok, cigány gyermekek életét.

Napjainkban a többszörösen hátrányos helyzetű rétegekben jelentős részarányal képviselteti magát meggyénkben a cigányság.

E társadalmi rétegek kialakulása és a szocializációs folyamat zavaaraiból eredő veszélyeztetettség növekvő mértéke a hagyományos gyermek- és ifjúságvédelmi tevékenységet felváltó, új stratégia kialakítását, a probléma komplex megközelítését és kezelését teszi szükségessé. A gyermekvédelmi munkába a megelőzés és a kompenzálás feladatai kerültek előtérbe. A megelőzés rendszerében a tanácsok fenntartásában működő nevelési-oktatási intézményhálózatnak semmi mással nem pótolható szerepe van. Az intézményeket fenntartó tanácsok differenciált fejlesztési politikával, szociálpolitikával és igazgatási eszközökkel, valamint a gyermek- és ifjúságvédelemben résztvevő állami, társadalmi szervek és tömegszervezetek tevékenységének hatékonyabb koordinálásával teheték a jelenleginél eredményesebbé a megelőzést, a már kialakult veszélyeztető okok megszüntetését, a hátrányos helyzetű gyermekek társadalmi beilleszkedését. A tanácsok a meglévő eszközeikkel a családot erősítik annak érdekében, hogy alkalmas legyen a gyermek nevelésére. Ha ez hatékonyan történik, akkor a gyermeket családi környezetéből csak abban az esetben indokolt kiemelni – állami gondozásba (nevelésbe) venni –, ha minden eszközzel megpróbálták már a család, a szülők gondján segíteni és az együttműködésük hiányában, eredménytelen maradt.

Feladatomban az, hogy a megfogalmazott célkitűzések és feladatok sajátos érvényesítéséről és megvalósításáról számoljak be, a cigány állami gondozottak vonatkozásában.

II. Cigány gyermekek a gyermek- és ifjúságvédelem intézményrendszerében

A gyermek- és ifjúságvédelem a cigány családok – ezen belül a cigány gyermekek – jelentős részével közvetve, vagy közvetlenül foglalkozik.

Az 1980-as adatok szerint a megyében élő cigány lakosság megközelítőleg 22 ezer fő, a megye összlakosságának 5%-a. A 18 éven aluli népesség mintegy 10-12%-a cigányszármazású. Ugyanakkor a veszélyeztetett gyermekek létszámának több mint a fele, a gyermek- és fiatalok bünelkövetők létszámának 1/3-a cigány. A Baranya megyei Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet gondozásában lévő kiskorúak között – minden ellátási formában – az össznépeséghez viszonyított arányt jelentős mértékben meghaladva részesülnek a cigány gyermekek. (1. sz. melléklet)

Az adatokból is kitűnően, a GYIVI e tevékenységhez több szálon kapcsolódik:

1. Közreműködünk a megelőzésben – a lehetőségek függvényében bővülő, komplex, ún. gyermekvédelmi szakmegelőző tevékenység végzésével. Ennek jelenleg is funkcionáló, hagyományos intézményei:

- a nevelési segélyezés,
- a pártfogolás,
- az intézeti elhelyezés.

(A jövő évben a szaktanácsadói hálózatot tervezzük létrehozni és a családlátogatást bővíteni.)

2. Az intézet gondoskodik teljes körűen az állami gondozottakról, esetükben nevelési-gondozási, valamint törvényes képviselői és vagyonkezelői funkciót lát el.

1. Szerény eszközökkel részt vállalunk a társadalmi beilleszkedés elősegítésében, az utógondozással, az önálló életkezdéshez nyújtott támogatással, a „kijáró” szerepének főlvállalásával.

III. Állami gondozott cigány gyerekek

1. A gondozásba kerülés körülményei

Baranya megyében a cigány lakosság 11%-a Pécssett, 16%-a a városokban és 73%-a a községekben él. A községekben élő cigány családokra jellemző, hogy csak azok rekednek meg itt, akik anyagi, vagy társadalmi helyzetüknél fogva képesek, vagy kénytelenek elfogadni rendkívül sivár, igénytelen környezetet és életformát. Ezen települések zömében ugyanis az alapellátás hiányos és nincs a szűkebb lakóhelyi környezetben munkalehetőség sem.

A veszélyeztetett cigány gyermekek gondozása, a család segítése igen gyakran a felnőtt családtagok közönye miatt szinte eleve reménytelen. A társadalmi szabályoktól eltérő normáik, értékítéletük következtében az együttműködés az esetek többségében kizárt. A népeségnek ez a közege, elsősorban életvitelével összefüggő okok miatt, koncentráltan újratermeli a hátrányokat.

A veszélyeztetettség gyakran az állami gondozás elrendelésével „szűnik” csak meg, és bár az állami gondozottak száma fokozatosan csökken, az állami gondozott cigányok aránya emelkedő tendenciájú.

A Baranya megyei GYIVI-ben jelenleg ellátott cigány állami gondozottak családjának körülményeire jellemző adatok az állami gondozásba vétel időpontjában:

- városban, székhelyközségben lakott a gyermek 41,9%-a,
- társközségben, tanyán, pusztán, községektől távol eső helyen 58,1%-a
- a gyermek családja lakástulajdonos 17,3%-a, bérlő 36,3%, szivességi lakáshasználó, családtag, jogcím nélküli lakó 46,3%,
- összkomfortos, komfortos lakásban lakott 10%, komfort nélküli, szükségglakás, kunyhó, présház, putri 90%,
- a szülők együtt élte 36,8%, élettárrsal élt a gondozó szülő 31%, egyedül gondozta a szülő, vagy nagyszülő 29,4%, árva volt 2,8% (22 gyermek),
- büntetett előéletű szülő a gyermek családjának 25%-ában volt,
- a szülők nagymértékben alkoholizáltak 30% esetében,
- a család rendszeres jövedelemmel (munkabér, szociális segély, nyugdíj, járadék) nem rendelkezett az állami gondozott cigány gyermekek 45%-ánál.

Megvizsgáltuk azt is, hogy a jelenleg gondozásban lévő cigány gyermekek hány évesen kerültek a gyermek- és ifjúságvédelem intézményhálózatába. A létszám közel 1/3-a 1 évesnél fiatalabb, csecsemőként vált állami gondozottá.

A 3 éves kor alattiak gondozásba vételét jól reprezentálja, hogy a gyermekek jelenlegi létszámának 43,9%-a csecsemőotthonban van, illetve volt. Vagyis a cigány gyermekek jelentős hányada tartósan, huzamosabb ideig állami gondozott. Mintegy 11%-ának van olyan szülői, családi kapcsolata, amelynek fejlesztését, erősítését célszerűnek és indokoltnak tartjuk.

A létszám 13%-ának szintén van a szülővel kapcsolata, ezekben az esetekben a családi környezet nem megfelelő, alkalmatlan a gyermek fogadására, (a kapcsolattartás formája az engedély nélküli eltávozás, szökés). Ezeknek a gyermekeknek többsége későn, 12-14 éves korban erősen túlkorosan, gyakran gyermekkorú bűnelkövetőként került állami gondozásba. Ezekben az esetekben a gyermek veszélyeztetettsége – a lakókörnyezet és család vonatkozásában – ugyan megszűnik az állami gondozás elrendelésével, de a társadalmi beilleszkedés gondjai fokozódnak, mert a gondozás időtartama alatt már nincs elegendő idő a kor-

rekcióna. (Tizenheten vannak jelenleg börtönben, javítóintézetben, nevelőintézetben, közülük 10 éven felülként tíz került állami gondozásba.)

2. A gondoskodás főbb területei:

A cigány állami gondozottak közel egyharmadát a nevelő szülői hálózatban helyezzük el és látjuk el. A nevelőszülők szívesen vállalják kisgyermekkorban a cigány gyermekek nevelését. A kihelyezettek több mint a fele második-harmadik neveltetési helyén él, beleszámítva a csecsemőotthont és az óvodásotthont. Az elhelyezés megváltoztatására esetenként a gyermek serdülő, felső tagozatos korában kerül sor, gyakran magatartási problémák miatt. A deviancia gyakran párosul iskolai kudarcokkal, lányok esetében a nemi érdeklődés korai megnyilvánulásaival. A jelenlegi összetételű nevelőszülői hálózat tagjainak többsége e pedagógiai problémával nem tud megbirkózni, a gyermekek nevelőotthonba kerülnek. A 10 éven felüli korosztályból gondozásba vett cigány gyermekeket csak nagyon ritkán tudjuk nevelőszülőkhöz kihelyezni, őket is nevelőotthonokban neveljük. A nevelőotthonokban ezért a korcsoporti összetétel eltolódott a felső tagozatosok irányába, évről-évre emelkedik a cigány gyermekek aránya. Az alacsony életkorban állami gondozásba vett cigány gyermekek többsége óvodába jár.

Az óvodába nem járás okai között ritkán tapasztaltuk az óvoda elzárkózását is, de elsősorban a gyermekek szomatikus fejletlensége, értelmi fogyatékosága miatt fordul elő, esetenként pedig a bejárást és költségeit nem tudjuk biztosítani. A tankötelesek 24%-a az értelmi fogyatékosok általános iskolába jár, többségük eredményesen el is végzi, évről-évre néhányan a dolgozók iskolájában általános iskolai bizonyítványt is szereznek, jelenleg vājár-tanuló 2 fő.

A nevelőszülőkhöz kihelyezettek közül kevés a túlkoros, a nevelőotthonos általános iskolákban azonban jelentős a kettő, vagy több évvel túlkoros tanulók száma. Számukra Bakócán és Bükkösdön speciális osztályokat szerveztek.

A 8. osztályt nem végezte el 31 fő, ebből 13 fő jelenleg börtönben, javítóban van.

Középfokú iskolába jár – egy fő kivételével szakmunkásképzőbe – 38 állami gondozott cigány fiatal. Közülük heten utógondozottak, azaz nagykorúak, de ugyanúgy részesülnek ellátásban, mintha állami gondozottak lennének. Beiskolázásuk zömében „hiányszakmákra” történik, részben gyenge tanulmányi eredményük, részben a kollégiumi elhelyezési lehetőségek miatt.

Szakmunkásként dolgozik hat állami gondozott, valamennyien nevelőszülőknél nőttek fel, önálló életkezdésük a nevelőszülő családjában biztosított.

A szakképzettség nélküli cigányfiatalok segédmunkásként dolgoznak, többségük ifjúsági otthonokban él. Nem megoldott megyénkben a lányok munkába állítása és a mindkét nembeli értelmi fogyatékosoké (de az nemcsak a cigányokra jellemző).

Egy főiskolás lányunk is van, akit utógondozunk. Gyógypedagógus lesz.

Nevelési-gondozási feladatok ellátása érdekében a GYIVI dolgozói részt vesznek a speciális tanfolyamon, azonban kellő eszközökkel nem rendelkezünk. A gondozás körében elemi higiénés szokások kialakítása a legkidolgozottabb, de ennek rögzülése a gyakorlatítás tartósságától, gyakoriságától függ.

Kevés a lehetőség nevelőotthonainkban a családi életre nevelés mindennapos fortélyainak megtanítására, a korai nem éressel összefüggő egészségügyi, pszichológiai indíttatású nevelésre. De szinte általánosságban mondható, hogy hiányoznak az anyanyelvi nevelés, a fogalmi gondolkodás fejlesztését és a kulturált viselkedés alakítását korrigáló programok.

Azaz ifjúságnevelésünk problémái a többszörösen hátrányos helyzetű fiatalok esetében fokozottan jelentkeznek. A gondozotti létszám több mint 1/3-a 14 éven felüli. (2. sz. melléklet)

3. Nagykorúság után...

Az önjogúvá váló volt állami gondozott számára 1978 óta van lehetőségünk életbeindítási segílyt fizetni. Az elmúlt 9 évben 340 fiatal részesült ebben a támogatásban, a létszám 1/3-a cigány.

A fiatalok elhelyezését a nagykorúvá válás idején rögzítjük, teljes körű utánkövetésükre, esetleges utógondozásukra azonban hálózattal nem rendelkezünk.

Tapasztalataink szerint a volt cigány állami gondozottak esetében a lakáshiány, az intézményi nevelés során kapott védettség és az azt követő identitás zavar sok félresiklott életpályát eredményez. Jónéhányan visszatérnek a szülői környezetbe, nagyon sokan azonban – megváltozott igényeik miatt – azt az életformát nem tudják folytatni. Felnőttként nemcsak az anyagiak (munkásszállás, alacsony jövedelem), hanem a magányosság, a kommunikációs képesség zavarai is megnehezíti számukra a párválasztást, az önálló családalapítást.

A család-gondozás, a családsegítés országos rendszerré válása nyithatna utat a cigány fiatalok beilleszkedési zavarainak csökkentésére.

IV. Összegzés

Míg a hagyományos megelőzés a cigány családok, cigány gyermekek helyzetének javítására az általános formákon kívül sajátos eszközökkel is rendelkezik (támogatás, cigány-gondozók, lakásépítés, pedagógus prémium), addig a cigány állami gondozottak ellátására a gyermekvédelmi intézményhálózatban speciális módszerek, források, lehetőségek nincsenek.

A gyermek- és ifjúságvédelmi intézményrendszer a cigány gyermekek tömeges jelenléte miatt sem pozitív, sem negatív irányultságú megkülönböztetést nem alkalmaz. (A beszámolóra készülve minősítési gondjaink is voltak.) A jövőben fontos feladatunknak tekintjük az állami gondozottak – így a cigány állami gondozottak – társadalmi beilleszkedésének eredményessé tételét. Ezt a meglévő társadalmi problémát azonban megfelelő gondozó és ellátó szolgálat hiányában a gyermek- és ifjúságvédelem jelenlegi rendszere sikeresen felvállalni és megoldani nem tudja. (De ezek megléte esetén sem vállalkozhat a településfejlesztés, a lakáshelyzet, a foglalkoztatás és iskoláztatás hiányaiból eredő hátrányok kiegyenlítésére.)

E munkában az előrelépés előfeltétele a széleskörű társadalmi összefogás. A GYIVI kodifikált felhatalmazással nem rendelkezik, ezért az együttműködést szeretnénk kezdeményezni – a cigány gyermekek esetében a cigány család gondozókkal, melyhez kérjük a Cigányügyi Koordinációs Bizottság egyetértő támogatását.

Pécs, 1987. február 27.

Dr. Murányi Katalin s.k.
igazgató

	1981		1982		1983		1984		1985		1986	
	ö	%	ö	%	ö	%	ö	%	ö	%	ö	%
Állami gondozott	1673		1565		1490		1456		1378		1371	
ebből cigány	779	46.5	738	47.1	785	52.6	883	60.0	787	57.1	784	57.1
Ideigl. beutalt	45		36		24		42		50		41	
ebből cigány	25	55.5	21	58.3	8	33.3	22	52.3	23	46.0	15	36.5
Intézeti elhelyezett	76		80		98		119		119		116	
ebből cigány	37	48.6	38	47.5	31	31.6	43	36.1	46	38.6	44	37.9
Állami gondozásban	1794		1681		1612		1617		1547		1528	
ebből cigány	841	46.8	797	47.4	824	51.1	948	58.6	856	55.3	843	55.1
Nevelési segélyezett	581		623		701		702		757		1165	
ebből cigány	359	61.7	297	47.6	273	38.9	284	40.4	257	33.9	453	38.8
Pártfogott	1043		1080		1071		1019		823		787	
ebből cigány	402	38.5	460	42.5	454	42.4	449	44.0	348	42.2	324	41.1
GYIVI által gond.	3418		3384		3384		3338		3128		3524	
ebből cigány	1602	46.2	1554	45.9	1551	45.8	1681	50.3	1461	46.7	1620	45.9
Állami gondozott cigányok korcsoportai összetétele												
Csecsemő 3 éves	137		139		114		115		102		57	
ebből cigány	74	54.0	82	58.9	24	21.5	52	45.2	67	65.6	27	47.3
3–5 éves	177		164		164		164		153		183	
ebből cigány	97	54.8	59	35.9	102	62.8	129	78.6	107	69.9	115	62.8
6–9 éves	341		290		269		263		229		263	
ebből cigány	172	50.4	121	41.7	165	61.3	169	64.2	144	62.8	154	58.5
10–13 éves	448		452		430		402		409		365	
ebből cigány	197	43.9	230	50.8	251	58.3	263	65.4	246	60.0	215	58.9
14–15 éves	293		273		265		287		258		279	
ebből cigány	123	41.9	135	49.4	126	47.5	157	54.7	137	53.1	164	58.7
16 éven felüli	277		247		248		225		227		224	
ebből cigány	119	42.9	111	44.9	116	46.7	113	50.2	86	37.8	109	48.6
6–15 évesek	1082		1015		964		952		896		907	
ebből cigány	492	45.4	406	47.9	542	56.2	589	61.8	527	58.8	533	58.7

2. sz. melléklet

	1981		1982		1983		1984		1985		1986	
Összes cigány Ág.	779	100.0	738	100.0	785	100.0	883	100.0	787	100.0	784	100.0
2 éves	74	9.4	82	11.1	24	31	52	5.9	67	8.5	27	3.4
3-5 éves	97	12.4	59	8.0	103	13.1	129	14.6	107	13.6	115	14.6
6-9 éves	172	22.0	121	16.4	165	21.0	169	19.1	144	18.3	154	19.6
10-13 éves	197	25.2	230	31.2	251	32.0	263	29.7	246	31.2	215	27.4
14-15 éves	123	15.7	135	18.3	126	16.0	157	17.8	137	17.4	164	21.0
16 éven felüli	119	15.3	111	15.0	116	14.8	113	12.9	86	11.0	109	14.0

BML XXIII. 2.d. BMT VB Szervezés és Jogi Osztály ir. I. 49/1987

Iratjegyzék

1. Beszámoló a megye oktatási és népművelési munkájáról (részlet). 1957. szeptember 30.
2. Az 1957. évi tanácsi munka értékelése és a további feladatok (részlet).
3. Cigánykérdéssel foglalkozó társadalmi bizottság létrehozása. 1961. október 9.
- 4/a. A cigánykérdéssel foglalkozó társadalmi bizottság beszámolója. 1962. április 18.
- 4/b. A Baranya megyei cigánykérdéssel foglalkozó társadalmi bizottság jelentése.
- 5/a. Az iskoláztatási törvény végrehajtása Baranya megyében (részlet). 1962. szeptember 7.
- 5/b. Előterjesztés az iskoláztatási törvény végrehajtásáról.
6. Beszámoló a megyei tanács 4 éves munkájáról (részlet). A cigánykérdés feldolgozására hivatott bizottság tevékenységének értékelése. 1962. december 14.
7. Beszámoló a cigánykérdés megoldásával kapcsolatban elvégzett feladatokról és a további munka irányelveiről. 1963. október 28.
8. A cigánykérdéssel kapcsolatos 19/1963. X. 18. T.sz. határozat végrehajtása. A megye szociálpolitikai ellátottsága és az ebből adódó feladatok (részletek). 1964. június 15.
9. Tájékoztató a cigánykérdésben elért eredményekről. 1964. december 18.
10. A dencsházai cigányok lakóház-építésével kapcsolatos interpelláció. 1965.
11. A család-, gyermek- és ifjúságvédelem helyzete a megyében (részletek). 1966. június 20.
12. A közrend és közbiztonság helyzete Baranya megyében (részletek). 1969. október 10.
13. Tájékoztató a cigány lakosság életkörülményeinek változásáról a megyében. 1969. december 2.
14. Sásd II. számú iskolájának megszüntetése. 1970. február 9.
15. Cigányügyi koordinációs bizottságok alakítása. 1970. április 9.
16. A tanácsok ifjúságpolitikai munkája (részlet). Iskoláztatási kérdések. 1972. január 31.
17. Beszámoló a közrend és közbiztonság helyzetéről (részletek). 1973. november 12.
18. Baranya megye művelődési távlati fejlesztési programja 1975–1990. (részlet) 1976. február 2.
19. A megye közrendjének és közbiztonságának helyzete (részlet). 1978. március 13.
20. Beszámoló a művelődésügyi osztály munkájáról (részlet). 1978. október 16.
21. A tanácsok családpolitika tevékenysége (részlet). 1978. december 18.
22. A közoktatás helyzete Baranya megyében (részlet). 1979. július 9.
23. A foglalkoztatáspolitikai célok megvalósításának eredményei és feladatai Baranya megyében. 1980. március 10.
24. A cigány lakosság társadalmi beilleszkedése. 1981. december 21.
- 25/a. A megye gazdaságilag elmaradott térségeinek felzárkóztatási programja (részlet). 1986. december 22.
- 25/b. Háttér információ.
- 26/a. A felnőttoktatás helyzete – különös tekintettel a mezőgazdasági és az ipari üzemek szakmunkás-szükségletére és a cigányproblémára. 1962.
- 26/b. Előterjesztés a fenti tárgyban.
- 27/a. Az Erdőgazdaság és az állami gazdaságok megyei igazgatóinak beszámolója a cigány dolgozók foglalkoztatásáról, szociális ellátottságáról a gazdaságokban. 1963. november 15.
- 27/b. A cigány dolgozók foglalkoztatása, szociális ellátottsága az állami gazdaságokban. Előterjesztés.
28. Élelmiszer-utalványok a cigányok fizetése beosztásának megkönnyítésére. 1964. január 17.
- 29/a. A cigány lakosság helyzete a megyében. 1974. április 24.
- 29/b. A cigány lakosság helyzete Baranya megyében, különös tekintettel a cigánytelepekre. Előterjesztés.

- 30/a. A cigány tanulókkal foglalkozó pedagógusok céljuttalmazásának szabályzata. 1976. június 9.
30/b. Előterjesztés.
31. A cigány lakosság társadalmi beilleszkedését segítő támogatás megosztása. 1977. szeptember 28.
- 32/a. A cigány lakosság helyzetének javítására hozott 59/1974. (IV. 24.) VB. sz. határozat végrehajtásának tapasztalatai és a középtávú feladatok. 1977. december 28.
32/b. Előterjesztés.
- 33/a. A cigány lakosság beilleszkedésének elősegítéséhez juttatott 1978. évi állami támogatás megosztása.
33/b. Előterjesztés.
34. A cigány tanulókkal foglalkozó pedagógusok céljuttalmazására szabályzat kiadása. 1979. május 30.
- 35/a. Tájékoztató a cigány lakosság társadalomba való beilleszkedéséről. 1979. december 19.
35/b. Tájékoztató jelentés.
- 36/a. Szabályzat a cigány gyermekekkel foglalkozó pedagógusok céljuttalmazására. 1980. december 31.
36/b. Előterjesztés.
- 37/a. Támogatás a kölkedi cigánytelep felszámolására. 1980. március 26.
37/b. Előterjesztés.
- 38/a. Intézkedési terv a cigány lakosság társadalmi beilleszkedésének elősegítésére. 1982. április 28.
38/b. Előterjesztés.
- 39/a. Beszámoló a Cigányügyi Koordinációs Bizottság tevékenységéről. 1988. július 27.
39/b. A Cigányügyi Koordinációs Bizottság beszámolója.
- 40/a. A Cigányügyi Koordinációs Bizottság elnökének felmentése és az új elnök megválasztása. 1989. szeptember 27.
40/b. A Baranya Megyei Tanács VB titkárának előterjesztése.
- 41/a. Jegyzőkönyv a Baranya Megyei Tanács Egészségügyi és Szociálpolitikai Bizottsága Cigányügyi Albizottsága üléséről. 1975. október 24.
41/b. Beszámoló a Baranya Megyei Tanács VB „cigány lakosság helyzetével” kapcsolatban hozott 59/1974. (VI. 24.) VB. sz. határozat végrehajtásáról munkaügyi szakigazgatás területen.
41/c. Kiegészítő jelentés a beszámolóhoz.
- 42/a. A Baranya Megyei Tanács VB Művelődésügyi osztálya intézkedési tervének vitája. 1976. március 19.
42/b. A megyei tanulmányi felügyelő előterjesztése.
43. Baranya Megyei Tanács VB Ipari Osztályának tájékoztatója az 59/1974.VB. sz. határozat végrehajtásáról. 1977. szeptember 1.
44. Az egészségügyi szervek munkája a cigány lakosság helyzetének javítása és beilleszkedésének elősegítése érdekében. 1979. szeptember 14.
45. A Baranya Megyei Tanács Cigányügyi Koordinációs Bizottság Szervezeti és Működési Szabályzata. 1985. szeptember 25.
46. A cigány tanulók iskoláztatásának helyzete Baranyában. 1985. december 13.
- 47/a. Jegyzőkönyv a Baranya Megyei Tanács VB Cigányügyi Koordinációs Bizottság 1986. március 19-én tartott üléséről.
47/b. Tájékoztató a cigány lakosság beilleszkedését segítő vöröskeresztes tevékenységről.
- 48/a. Jegyzőkönyv a Baranya Megyei Tanács VB Cigányügyi Koordinációs Bizottság 1986. szeptember 18-án tartott üléséről.
48/b. A cigányművelődés segítése Baranyában. Előterjesztés.
- 49/a. Jegyzőkönyv a Baranya Megyei Tanács VB Cigányügyi Koordinációs Bizottság 1987. március 26-án tartott üléséről.
49/b. Az állami gondozott cigány gyermekek helyzete, beilleszkedési gondjai Baranya megyében. Előterjesztés. 1987.

Helynévmutató

- Abaliget 7, 9, 29/b,
Akácliget telep (Gyöngyösmellék) 29/b,
Alföld 4/b,
Almamellék 39/b, 42/a,
Alsófaluvég telep (Bükkösd) 29/b,
Alsókövesd (Bakóca) 9,
Alsószentmárton 4/b, 5/a, 5/b, 7, 8, 9, 13, 18, 29/a, 29/b,
35/b, 39/b, 41/a, 42/a, 42/b, 44, 47/a, 47/b, 48/a,
48/b, 49/a,
Apátvarasd 9,
Aranyosgadány 48/b,
Állami Gazdaságok Baranya Megyei Igazgatósága
(Pécs) 27/a, 27/b,
Babarc 39/b, 41/b,
Baja (Bács-Kiskun megye) 26/a, 26/b,
Bakóca 9, 49,
Baksa 9,
Balaton 48/b,
Balatonalmádi (Somogy megye) 48/b,
Baranya megye 4, 7, 8, 9, 12, 13, 17, 19, 22, 23, 24,
26/b, 29/b, 35/b, 36/a, 39/b, 42/a, 42/b, 43, 46, 48/b,
49/b,
Baranya Megyei Húsipari Vállalat (Pécs) 26/b,
Baranya Megyei Építőanyag-ipari Egyesülés (Pécs)
26/b,
Baranyahídvég 24,
Baranyajenő 8, 29/b,
Baranyaszentgyörgy 29/b,
Barcs 9,
Basagödör (Hosszúhetény) 29/b,
Basamalom dűlő (Pécs, I. ker.) 44,
Bánfa 9,
Bánomi út (Pécs, I. ker.) 44,
Bános 29/b,
Bányatelep (Hidas) 29/b,
Bár 26/b,
Berkesd 7, 9,
Béke u. (Csikóstöttös) 29/b,
Békés megye 32/a,
Bikal 26/b, 27/b,
Boda 9,
Bodai Állami Gazdaság 9,
Bogádmindszent 4/b, 5/b, 7, 9, 24, 27/b, 29/b, 42/b, 44,
Bogdása 9,
Bóly 4/b, 10, 27/b, 41/a, 46,
Bólyi ÁFÉSZ 46,
Borsod-Abaúj-Zemplén megye 24, 39/a, 48/b,
Botykapeterd 29/b,
Börgyár, Pécs 46,
Brikettgyár (Hidas) 9,
Brodarics téri iskola (Mohács) 46,
Buzaberkli dűlő (Pécs, (Vasas II. Bányatelep) I. ker.)
29/b, 41/c, 44,
Bükkösd 4/b, 9, 27/b, 29/b, 41/a, 46, 49/b,
Bükkösi Cipész KTSZ 46,
Carbon Könnyűipari Vállalat, Komló 46,
Cun 9,
Csapi (Zala megye) 42/a,
Csányoszró 24,
Csepögő telep (Szászvár) 29/b,
Cserdi 7, 9, 13, 24, 29/b,
Cseresznyeág telep (Komló) 29/b,
Csikóstöttös 29/b,
Csoboka puszta (Mónosokor) 9,
Csöpögő telep (Csepögő telep, Szászvár) 9,
Csúcstelep (Bános) 29/b,
Dankó II. telep (Dencsháza) 29/b,
Dankó utca (Kölked) 29/b,
Dankó Pista utcai telep (Mohács) 4/b, 9, 25/b,
Dankó utcai telep (Old) 29/b,
Dencsháza 4/b, 7, 9, 10, 24, 29/b, 42/b,
Dinnyeberki 9, 13,
Dobsza 24, 39/b, 44, 47/b,
Dobina telep (Szabadszentkirály) 29/b,
Dózsa György u. 10. (Drávaszabolcs) 9,
Drávafok 24,
Drávai homokság 24,
Dráva-mente 24,
Dráva-nyugati terület 24,
Drávapiski 48/b,
Drávaszabolcs 9, 24, 29/a, 41/a, 42/b, 43, 46,
Drávaszabolcsi Kendergyár 46,
Drávaszabolcsi Lengyár 9, 29/a,
Drávaszabolcsi Vízrendezési Társulat 9,
Drávasztára 24,
Dunafalva 9, 24, 44,
Dunasor telep (Kölked) 29/b,
Dunaszekeső 4/b, 9, 29/b, 42/b, 44,
Egyházasharaszti 18, 24, 39/b, 42/a, 42/b,
Endrőc 9,
Erdősztél telep (Hetvehely) 29/b,
Erzsébet 9,
Észak Megyer dűlő (Pécs, II. ker.) 29/b,
Faluvég (Zádor) 25/b,
Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum Baja 26/a, 26/b,
Felsőmalom u. (Pécs II. ker.) 35/a,
Felsőmindszent 41/b,
Felsőszentmárton 9, 24, 29/b,
Felszabadulás úti telep (Pécs (Szabolcs-telep) I. ker.)
41/c, 44,
Fernapuzstai telep (Patapoklosi) 9,
Fonyód (Somogy megye) 48/b,
Fűrésztelep (Komló) 29/b,
Füst Sándor utcai iskola (Komló) 29/b, 42/a,
Füzfa u. (Pécs, II. ker.) 44,
Füzes dűlő (Pécs, III. ker.) 41/c, 44,

Füzetelep (Matty) 41/a,
 Gadány telep (Komló) 9,
 Garé 8,
 Gálykúti cigánytelep (Sásd) 14, 24, 25/b, 29/b, 41/a,
 47/a,
 Gerde 4/b, 39/b,
 Gerényes 29/b, 41/a,
 Gépgyártó Vállalat Szállítóberendezési Gyára Pécs 46,
 Gilvánfa 4/b, 5/b, 7, 9, 25/b, 29/a, 29/b, 35/b, 39/b,
 41/a, 42/a, 42/b, 44, 47/a, 47/b, 49/a,
 Gobbárgya telep (Liget) 29/b,
 Godisa 7, 14, 29/b, 41/a, 41/b, 42/b, 48/b,
 Golgota telep (Kövágószőlős- Pécs, III. ker.) 13,
 Gordisa 4/b, 9, 12, 13, 29/b,
 Gödre 29/b,
 Gödrekeresztúr 4/b, 9,
 Görösgall 9, 27/b,
 Gyöngyösmellék 4/b, 29/b,
 György akna (Pécs, I. ker.) 29/b,
 György utca (Pécs. II. ker.) 44,
 Hajasgödör telep (Mecsekpölöske) 29/b,
 Hajdú-Bihar megye 26/b,
 Hamuháza (Varga II.) 29/b,
 Hatvan (Heves megye) 48/b,
 Hátföld telep (Komló) 29/b,
 Hetvehely 7, 9, 24, 25/b, 29/b, 42/a, 42/b, 48/b,
 Hidas 9, 24, 29/b,
 Hirics 42/b,
 Hizlalda telep (Komló) 29/b,
 Hobol 9,
 Homorúd 21,
 Horhó (Mágoics) 29/b,
 Hosszúhetény 4/b, 9, 29/b, 42/b,
 Hosszúmezői telep (Sásd) 7, 14,
 Hörnyék (Sásd II.) 2, 7, 13,
 Ibafa 42/a, 42/b,
 I. sz. Általános Iskola Sásd 24,
 II. sz. Általános Iskola Sásd 24,
 Istenáldásvögy (Pécs, (Pécsbányatelep) I. ker.) 41/c,
 Jegénye sor (Pécs, (Megyeri út mellett) II. ker.) 41/c,
 Kacsóta 9,
 Kaposszekeső 29/b,
 Kaposvár (Somogy megye) 24, 48/b,
 Kán 9,
 Kecsketal telep (Gödre) 29/b,
 Keszű 42/b, 44,
 Kertváros (Pécs, II. ker.) 41/a, 41/c,
 Kémes 24,
 Kétújfalú 24, 42/b,
 Királytanya (Magyarhertelend) 29/b,
 Kisbeszterce 7,
 Kisdér 10,
 Kisgyőri (Györtelep) Iskolatelep (Pécs, I. ker.) 25/b,
 41/c, 44,
 Kisharsány 29/b, 41/a,
 Kishárság (Somogyhárság) 7, 25/b,
 Kismélyvölgyi úti telep (Pécs, III. ker.) 41/c, 44,
 Kispeterd (Botykapeterd) 29/b,
 Kispusztá (Mágoics) 29/b,
 Kisszéna telep (Pécs, III. ker.) 44,
 Kistamási 48/b,
 Kisvaszar 4/b, 13, 25/b, 29/b, 41/a, 42/b, 44,
 Kokszmű (Kozármisleny) 29/b,
 Kokszmű (Pécs, I. ker.)
 Kolónia (Nagyharsány) 29/b,
 Komló 4/a, 4/b, 6, 7, 8, 9, 13, 24, 25/b, 26/a, 26/b, 29/b,
 32/a, 35/b, 41/a, 41/b, 42/a, 42/b, 44,
 46, 47/ba, 47/b, 48/a, 48/b,
 Komlói Bányaiipari Technikum 26/b,
 Komlói Szénbányászati Tröszt 26/b,
 Kossuth bánya (akna) telep (Komló) 7, 8, 9, 13, 24,
 25/b, 29/b, 32/b, 41/a, 42/a, 42/b, 44,
 Kossuth tér 2 (Szigetvár) 9,
 Kovácsszénája 4/b, 7, 24,
 Kozármisleny 4/b, 9, 13, 29/b,
 Kölcsey Ferenc u. (Pécs, I. ker.) 41/c,
 Kölked 4/b, 5/b, 8, 9, 21, 24, 25/b, 29/b, 37/a, 37/b,
 42/b, 44,
 Köszikla telep (Komló) 29/b,
 Kövágószőlős 9, 24, 42/b,
 Kövágótöttös 4/b, 7, 9, 29/b, 44,
 Központi Raktárak melletti telep (Pécs, II. ker.) 29/b,
 Lajos telep (Szág) 29/b,
 Lencsés dűlő (Szászvár) 29/b,
 Lenfonó- és Szövőipari Vállalat Lengyára
 Drávaszabolcs 46,
 Liget 29/b,
 Lityók telep (Baranyajenő) 29/b,
 Lityók telep (Sellye) 9,
 Lötér telep (Kisvaszar) 29/b,
 Lukac telep (Magyareregny) 29/b,
 Lukács telep (Baranyaszentgyörgy) 29/b,
 Magyarhertelend 29/b,
 Magyareregny 29/b,
 Magyarmecke 9, 39/b,
 Magyarszék, 29/a, 29/b, 41/a,
 Majális tér (Pécs, I. ker.) 44,
 Marócsa 4/b, 5/b,
 Matty 41/a,
 Mágoics 4/b, 9, 13, 26/b, 29/b, 35/b, 41/a, 42/a, 42/b,
 Mágoicsi Vízügyi társulat 9,
 Mánfa 9, 13, 25/b, 47/b,
 Mázaszászvár 32/a,
 Mecseki Állami Erdőgazdaság (Pécs,) 27/a,
 Mecseki Ércbányászati Vállalat, Pécs 9, 13, 46,
 Mecseki Szénbányák (Széntröszt) (Pécs) 13, 41/c, 43,
 Mecsekjánosi (Komló) 29/b,
 Mecsekpölöske 29/b,
 Mecsekrákos 9,
 Megyeri út -Központi Raktárak (Pécs, II. ker.) 29/b,
 41/c,
 Meszestelep (Pécs, I. ker.) 39/b,
 Mexikói telep (Mohács) 24,
 Mindszentgodisa 39/b, 47/b, 48/b,
 Mohács 4/a, 4/b, 7, 8, 9, 13, 21, 24, 25/b, 26/b, 29/b,
 37/b, 41/a, 41/b, 42/b, 43, 44, 46, 48/a, 48/b,
 Mohácsi Bütorgyár 9,
 Mohácsi Farostlemezyár 9,
 Mohácsi Gépgyár 9,
 Mohácsi Könnyűipari Vállalat 43,
 Mohácsi Vegyesipari Vállalat 9,
 Molvány 9,

Mozsóg 9, 42/b,
 Nagyárpád úti telep (Pécs, II. ker.) 41/c,
 Nagybányaréti völgy (Pécs, I. ker.) 41/c, 44,
 Nagydobsza 42/b,
 Nagyhajmás 9, 29/b,
 Nagyharsány 4/b, 24, 29/b, 41/a, 42/b,
 Nagysár cigánytelep (Kishárság) 7, 9,
 Nagyvát 4/b,
 Ócsárd 4/b, 5/b, 7, 8, 9, 13, 42/b,
 Dombó-Ódalu (Vásárosdombó) 29/b,
 Old 4/b, 7, 25/b, 29/b,
 Olvölgy telep (Szászvár) 29/b,
 Orfű 8, 29/b, 42/b,
 Ormánság 24,
 Park utcai iskola (Mohács) 46,
 Patapoklosi 4/b, 9, 24, 48/a,
 Páprád 29/b,
 Pásztorház (Kisvaszar) 29/b,
 Pettend 4/b, 8, 9, 35/b, 48/b,
 Pécs 4/b, 7, 13, 24, 25/a, 25/b, 26/b, 27/b, 29/a, 29/b,
 32/a, 35/a, 39/b, 41/a, 41/b, 41/c, 42/b, 44, 46, 48/b,
 49/a, 49/b,
 Pécsi Kesztyűgyár 43,
 Pécsi Kesztyűgyár Siklósi Gyáregysége 43,
 Pécsi Patyolat Vállalat 43,
 Pécsszabolcs (Pécs, I. ker.) 41/a, 41/c, 42/b,
 Pécsvárad 4/b, 7, 9, 12, 41/b,
 Pincesor (Kishársány) 29/b,
 Pipacs u. (Pécs, II. ker.) 41/c, 44,
 Piskó 4/b, 9,
 Présházak telep (Gödre) 29/b,
 Révfalu 4/b, 9,
 Rózsafa 7, 8, 9, 24, 42/b,
 Sári telep (Kishárság – Nagysári telep) 7,
 Sásvölgy telep (Htvehely) 25/b,
 Sásd 2, 4/b, 7, 9, 13, 14, 24, 25/b, 29/b, 39/b, 41/a, 42/a,
 42/b, 44, 49/a,
 Sásd II. (Hörnyék) 2, 7, 8, 14,
 Sátorhely (Mohács) 26/b, 27/b,
 Sellye 4/b, 7, 9, 24,
 Sertéshízlalda telep (Komló) 25/b,
 Siklós 4/b, 9, 25/b, 26/b, 27/b, 35/b, 39/b, 41/a, 43, 44,
 46,
 Siklósi Faipari Vállalat 9,
 Siklósi Községgazdálkodási Vállalat 46,
 Siótelep (Felsőszentmárton) 9,
 Somogyapáti 9, 24, 42/b, 48/a,
 Somogy megye 24, 39/b,
 Sportvölgy (Komló) 9,
 Szabadságharc u. (Pécs, I. ker.) 41/c,
 Szabadszentkirály 13, 29/b,
 Szabolcsbányatelep (Pécs, I. ker.) 13,
 Szabolcs falu (Pécs, I. ker.) 41/c, 44,
 Szabolcs-Szatmár megye 24, 26/b, 48/b,
 Szalatnak 29/b, 41/a,
 Szalánta telep (Páprád) 29/b,
 Szarvas (Békés megye) 41/a,
 Szágy 7, 29/b,
 Szárász 4/b, 26/b,
 Szászvár 4/b, 7, 9, 13, 29/b, 42/b,
 Szederkény 41/b,
 Szentborbás 9,
 Szentlőrinc 9, 26/b, 27/b, 41/b,
 Szentlőrinci Mezőgazdasági Technikum 26/b,
 Szecstegát 9, 26/b, 27/b,
 Széchenyi téri Általános Iskola (Mohács) 9,
 Szék és Kárpitosipari Vállalat 43,
 Szigetvár 4/b, 7, 9, 13, 24, 25/b, 26/b, 29/a, 29/b, 39/b,
 41/a, 41/b, 42/a, 42/b, 44, 46, 48/a,
 Szigetvári Cipőgyár 9,
 Szigetvári Erdőkémiai Vállalat 9,
 Szigetvári Konzervgyár 9, 29/a, 46,
 Szolnok megye 24, 26/b,
 Szökéd 9,
 Tengeri 9,
 Terecseny (Közművelődési Cigánytábor) 24, 35/b,
 Téglagyártó telep (Dunaszekecső) 9,
 Tésény 9, 24,
 Tőföld (Magyarhertelend) 29/b,
 Tollas utcai telep (Nagyhajmás) 29/b,
 Tolna megye 39/b,
 Tótvár cigánytelep (Kővágóötös) 9, 29/b, 44,
 Turbék 9,
 Tüskés dűlő (Pécs, II. ker.) 29/b, 44,
 Újhegy (Pécs, I. ker.) 9,
 Újhegyi Villanytelep melletti telep (Pécs, I. ker.) 9,
 Újpetre 9,
 Újtelep (Bogádmindszent) 29/b,
 Újtelep (Gordisa) 29/b,
 Űszög puszta telep (Pécs, II. ker.) 13, 17, 41/a, 44,
 Vajszló 4/b, 9, 24, 42/b,
 Varga II. telep (Varga) 29/b,
 Varga telep (Gilvánfa) 4/b, 29/b,
 Vas megye 27/b,
 Vasas I. (Pécs, I. ker.) 44,
 Vasas II. (Pécs, I. ker.) 29/b,
 Vasútállomás telep (Abaliget) 29/b,
 Vasúti telep (Szalatnak) 29/b,
 Vágóhíd (Szigetvár) 29/b, 42/a,
 Városgazdálkodási Vállalat, Komló 46,
 Várölgy (Magyareregry) 29/b,
 Vásárosbéc 24,
 Vásárosdombó 13, 24, 29/b, 42/b,
 Vásártér telep (Kaposzsekcső) 29/b,
 Vásártér (Pécs, II. ker.) 41/c,
 Vejeti 24,
 Veszprém megye 24,
 Versend 4/b, 5/b, 7, 9, 25/b, 29/b, 42/a, 42/b,
 Véménd 4/b, 8, 9, 24, 41/a, 41/b, 42/b, 44, 48/a,
 Villány 26/a, 27/b, 41/a,
 Vízfő telep (Orfű) 29/b,
 Vókány 9,
 Vöröshegy telep (Komló) 25/b, 29/b,
 Zala megye 27/b, 42/a,
 Zádor 25/b,
 Zengőalja (Pécsvárad) 27/b,
 Zobák akna telep (Komló) 13,
 Zokoga puszta (Révfalu) 9,
 Zsidótemető (Hosszúhetény) 9, 29/b,
 Zsidótemető (Liget) 29/b,
 Zsigmond tér (Pécs, I. ker.) 44,
 Zsilipfalu (Szeremle, Bács-Kiskun megye) 12,
 Zsolnay Vilmos út (Pécs, I. ker.) 44,

Rövidítések jegyzéke

- albiz. = albizottság
áb, á.b. = állandó bizottság
á. = állami
ÁFÉSZ = Általános Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezet
ÁG = Állami Gazdaság
Ág. = Állami gondozott
Ált., ált. = általános
BCM = Beremendi Cement- és Mészművek
B. = Baranya
BM. B.M. Bm. bm. b.m. = Baranya megye, Baranya megyei
BM = Belügyminisztérium
BML = Baranya Megyei Levéltár
BMT = Baranya Megyei Tanács
BMT VB = Baranya Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága
c. = cím, című
cig. = cigány, cigányok
csop. = csoport
csop. vez. = csoport vezető
DATE ÖMFI = Debreceni Agrártudományi Egyetem, Ökológia és Mezőgazdasági Főiskola
db. = darab
dec. = december
DÉDÁSZ = Dél-dunántúli Áramszolgáltató Vállalat
disco = diszkó ifjúsági szórakozóhely, ahol a bemutatott zenészmokkat többnyire lemezzről (disc.) hallgatják és táncolnak
Dr, dr. = doktor
ea. = előadó
eln. = elnök
eln.h. = elnök helyettes
előkész. = előkészítő, előkészítés
EÜ, e.ü., = egészségügy, egészségügyi
É. = építésre, építés
ÉKV = Építési-, Közlekedési és Vízügyi (osztály)
évf. = évfolyam
ÉVM = Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium
f. = folyó
fcb. = február
f. évi = folyó évi
FMSZ = Földműves Szövetkezet
főea. = főelőadó
főisk. = főiskola, főiskolai, főiskolás
Ft. = forint
gazd. = gazdasági, gazdaság
GYES = Gyermekgondozási Segély
GYIVI = Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet
h. = helyettes
h. = helyett
H., h. = határozat
hat. = határozat
hiv. = hivatal, hivatali
HNF = Hazafias Népfront
hó = hónap
I. = első
I. ker. = Első kerület
II. = második
II. ker. = Második kerület
III. = harmadik
III. = március
III. ker. = Harmadik kerület
IV. = negyedik
IV. = április
IX. = kilencedik
id., ideigl. = ideiglenes
id. biz. = ideiglenes bizottság
ifj. = ifjú
ig. = igazgató
ig. = igazgatási
ig, h. = igazgató helyettes
ig. o. = igazgatási osztály, igazgatási osztályvezető
ill. = illetve
Int., int. = intézet, intézeti
ir. = irat
isk. = iskola
ism. = ismétlő, ismétlés
Ismeretterj. = ismeretterjesztő
j. = járás, járási
jkv. = jegyzőkönyv
jkv.vez. = jegyzőkönyv vezető
JPTE = Janus Pannonius Tudományegyetem
j.v. = járási város, járási városi
KB., kb. = Központi Bizottság
Kap., kap. = Kapitányság, kapitány
Kb., kb. = körülbelül
ker. = kerület, kerületi
KISZ = Kommunista Ifjúsági Szövetség
km. = kilométer
KMB., kmb. = körzeti megbízott
kmf. = kelt mint fent
K.K.M. = Kereskedelmi és Közlekedési Minisztérium
K.P.T.I. = Központi Pályaválasztási Tanácsadó Intézet
korm. = kormány
korm.sz. = kormány szám, kormány számú
KÖFA = Községi Fogyasztási Adó
KÖJÁL, Köjál. = Közegészségügyi és Járványügyi Állomás
közép isk. = közép isk.
közp. = központ, központi
Közp. Vez. = Központi Vezetőség
KSH = Központi Statisztikai Hivatal
ktk. = közös tanácsú község
KTSZ = Kisipari Termelő Szövetkezet
M. = Magyar

M., m. = megye, megyei
 m. = méter
 m. = millió
 m. = munka
 m. = munkás
 mb. = megbízott
 M.J., m.j., MJ. mj. = megyei jogú
 Megregy = Magyaregregy
 MMK = Megyei Művelődési Központ
 MESZÖV = Megyei Szövetség (a SzÖVOSZ tagszövetkezete)
 mezőgazd. = mezőgazdaság, mezőgazdasági
 MÉH = Melléktermék és Hulladékgyűjtő Vállalat
 M. M. = Művelődésügyi Minisztérium
 MSZMP = Magyar Szocialista Munkáspárt
 MSZMP Közp. Vez. = Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Vezetősége
 MSZMP PB. = Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága
 MTA = Magyar Tudományos Akadémia
 MTH = Minisztertanácsi Határozat
 MT TH. = Minisztertanácsi Hivatal
 Műv., műv. = művelődési, művelődésügyi
 NEB = Népi Ellenőrzési Bizottság
 O., o. = osztály
 o. = oldal
 OFA = Országos Földrendezési Alap
 okt. = október
 old. = oldal
 O.M. = Oktatási Minisztérium
 orsz. = országos
 oszt. = osztály
 oszt. ism. = osztály ismétlés, osztály ismétlődés
 oszt. vez. = osztályvezető
 OT = Országos Tervhivatal
 OTP = Országos Takarékpénztár
 Ö. = Összesen
 Össz., össz. = összesen
 ötk. = önálló tanácsú község
 PB., pb. = Politikai bizottság
 Pályavál. = Pályaválasztási
 ped. = pedagógus, pedagógia, pedagógiai
 Pl., pl. = például
 Pld., pld. = például
 PMJVT = Pécs Megyei Jogú Város Tanácsa
 PMJVT. VB. = Pécs Megyei Jogú Város Tanácsa Végrehajtó Bizottsága
 p.ü., pü. = pénzügy, pénzügyi
 q = mázsa
 r. = rendőr
 rendsz. = rendszeres, rendszeresen
 rendsz. isk. = rendszeresen iskolába (járó)
 r. kap. = rendőrkapitány
 segédmunk. = segédmunkás
 s.k., sk. = saját kezű, saját kezűleg
 stb. = satöbbi
 sz. = szám, számú
 szakközép-isk. = szakközép-iskola
 szakmunk. = szakmunkás
 szept. = szeptember
 szerk. = szerkesztő, szerkesztette

szerv. = szervezet, szervezeti szervezési,
 SZM., szm. = szülői munkaközösség
 SZMT = Szakszervezetek Megyei Tanácsa
 szoc. = szociális
 Szocpol. Biz. = Szociálpolitikai Bizottság
 SZÖVOSZ = Szövetkezetek Országos Szövetsége
 SZTK = Szakszervezeti Társadalombiztosítási Központ
 T., t. = Tanács, tanácsi
 T., t. = tétel
 T. = Távol (összesen lakóhelytől Távol dolgozó)
 T. = Thege (Konkoly Thege Aladár)
 t. = tárgy
 t. = telep
 tan. = tanuló
 társ. = társadalmi
 tbc. = tuberkulózis
 Th., th. = tanácsi határozat
 T. hat. = tanácsi határozat
 TIT = Tudományos Ismeretterjesztő Társulat
 tel. = telep
 továbbtan. = továbbtanul, továbbtanuló
 tp. = telep
 TSZ., tsz. = termelő szövetkezet
 T.sz., t.sz. = tanácsi szám, tanácsi számú
 t.sz. = tárgyú szám, tárgyi szám
 Tulajd. = tulajdon, tulajdonos, tulajdonosa
 TŰZÉP., Tűzép. = Tüzelő és Építőanyag Vállalat
 TV., tv. = televízió
 tvr. = törvényerejű rendelet
 U., u. = utca
 u.n., ün. = úgynevezett
 V. = ötödik
 V. = május
 VI. = hatodik
 VI. = június
 VII. = hetedik
 VII. = július
 VIII. = nyolcadik
 V. = Vállalat
 V. = vásárlásra, vásárlás
 v. = vagy
 V.B., v.b., VB., vb. = Végrehajtó Bizottság
 VB. sz., vb.sz. = Végrehajtó Bizottság számú
 vb. eln. = végrehajtási bizottság elnöke
 vb. eln. h. = végrehajtási bizottság elnökhelyettes, elnökhelyettese
 vez. = vezető, vezetési
 vez. = vezetési
 WC., wc. = illemhely
 X. = tizedik
 X. = október
 XI. = tizenegyetedik
 XI. = november
 XII. = tizenkettedik
 XII. = december
 XIII. = tizenharmadik
 XIV. = tizennegyedik
 XV. = tizenötödik
 XXII. = huszonkettedik
 XXIII. = huszonharmadik

Dokun